

ALEVİLİKTEN SAPMALAR

MEHMET İNANÇ TURAN

Mehmet İnanç Turan

İsveç Yazarlar Birliği üyesidir. Yayımlanmış kitapları şunlardır:

*Nâzım'ı Anlamak (Pêrî, 1998),
Hayat Aşk ve Kadın (Etki, 2000),
Yıkıntının Tarihi ve Teorisi (Etki, 2001 – ikinci basım Özgür Üniversite Kitaplığı, 2011),
İnsan Olması Engellenmiş İnsan (Etki, 2001),
Edebiyatla Örölmüş Aşk Mektupları (Etki, 2003),
Nâzım'ı Nâzımca Anlamak (Etki, 2004),
Shakspeare ile Tanışmak İster misiniz? (Etki, 2006),
Shakspeare ile Tarihe Yolculuk (Etki, 2006),
Küreselleşme (Etki, 2006),
Aykırıhayat (Etki, 2007),
Düşünmenin Felsefi Yolu (Etki, 2007),
Siz de Filozofsunuz (Etki, 2007),
Bin Bir Aforizma (Etki, 2008),
Yaşanmamış Sosyalizm (Yordam, 2009),
Özgür Bir Dünya İçin Direnen Kasabalılar (Etki, 2009),
Felsefenin Ateşi (Kalkedon, 2009),
Marksizmin Doğuşu (Kalkedon, 2010),
Tarihin Silinmez Mürekkepli Aşkları (Kalkedon, 2010),
On İki Eylül Karanlığında Ölüme Ateş Yakanlar (Kalkedon, 2010),
Felsefi Aşk (Etki, 2011),
Felsefeyi Aşmış Marksizm (Kalkedon, 2011),
Aşkın ve Sevginin Felsefesi (Etki, 2012),
Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm (Ütopya, 2012),
Mustafa Suphi'nin Partisi (Etki, 2013),
Büyümüş Marksizm (Ütopya, 2013),
Lenin'e Dönüş (Ütopya, 2014),
Türkiye Komünist Partisi ve Marksizm (Etki, 2014),
Marx'ın Grundrisse'si (Ütopya, 2015),
Asi Ruhlu Kasabalı (Etki, 2015),
Marx'ın Şifresi (Ütopya, 2016),
Lenin'den Sonra (Ütopya, 2016),
Marx'ın Sosyalizm Teorisi ve Karikatürü (Ütopya, 2017),
Marksizm'in El Kitabı (Ütopya, 2017),
Sosyalizm ve Anti-Sosyalizm (Ütopya, 2018),
Mustafa Suphi'nin Partisi'nde Sosyalizm ve Enternasyonalizm (Etki, 2018),
Dimitrov'un Günlükleri (Ütopya, 2019),
Eleştirel Gözle Troçki (Ütopya, 2019),
Aleviliğin Bilimsel Kimliği (Ütopya, 2020),
Aleviliğin Doğuş Kaynakları (Ütopya, 2021).*

inancmehmet@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ

ALEVİLİĞİN GEBELİK DÖNEMİ

ALEVİLİĞİN DOĞUMUNDAN SONRAKİ BİRİNCİ DÖNEMİ

Evrenin Oluşumundan Önce İnsan ile Tanrı Birliği

Evrenin Oluşumu

Ben Tanrı'yım

Devriye İnancı

İbadet

Din Eşitliği

Ali'nin Tanrısallaştırılması ve Şiilik

Aleviliğin Birinci Döneminde Osmanlı İlişkileri

Ara Sonuç

HURİFİLİĞİN ALEVİLİĞE KATILDIĞI İKİNCİ DÖNEM

Hurifilik Neydi?

İnsan ve Hakk

İslamın İbadetlerine Karşı Çıkış

On İki İmamcılık

İlk Alevi-Osmanlı Çatışması

Erdebil Tekkesi'nden Gelen Şiilik

Ara Sonuç

ŞAH İSMAİL VE BALIM SULTAN DÖNEMİ

Şah İsmail'in Şiiliği

Allah-Muhammed-Ali

Balım Sultan

Ara Sonuç

ALEVİLİKTE SON DÖNEM

Fuzuli

Yemini

Pir Sultan Abdal

Virani

ALEVİLİĞİN İNANÇLARINDAN BİR ÖZET

Evren Oluşmadan Önce

Evren ve İnsanın Doğuşu

Hakk'ın Dört Kuvveti

Hakk ile İnsan Ayrılığı

İki Kur'an

Ruhun Ölmezliği ve Göçü

Kıyamet-Cennet-Cehennem

İslam'daki İbadetlere Uyumsuzluk

Aleviler ve İçki

Ali'nin Tanrılığı

Sevgi Dini

ALEVİLİKTEN SAPAN DÜŞÜNCELER

SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

Her kitap belirli nedenlerle yazılır. Yazanı kışkırtan düşünceler kitabın amacını oluşturur. Bu çalışmanın amacı; Alevilik üzerine yazılmış kitaplardaki yanlışları, çelişkileri açığa çıkartmaktır. Gösterilen yanlışlar-çelişkiler doğru düşüncenin daha iyi anlaşılmasına hizmet eder.

Aleviliği araştırmak için yazılmış birçok kitabın ortak özelliği, kopyalama yöntemiyle yazılmış olmasıdır. Bu nedenle bir yazardaki yanlış, diğer yazara aynı özde aktarılmış olur. Yanlışlar bulaşıcı mikrop gibidir; yazardan yazara yayılır.

Kopyalama farklı kitaplardan parçalar taşıyorsa; bu kez de çelişkiler ortaya çıkar. Bir kopya parçası, diğer kopyayı reddeder. Böylece başı, ortası, sonu birbiriyle uzlaşmayan, çelişkili Alevi kitapları meydana gelmiş olur. Ne yazık ki, piyasada bulunan Alevilik üzerine yazılmış kitapların çoğunluğu böyledir. Okuyucu bu kitapları okurken neye inanacağını bilemez; bir fikir, diğer fikrin inkârıdır çünkü!

Alevilikten sapma olarak gördüğüm düşünceleri, bu çelişkili kitapları inceleyerek ortaya sermek istedim. Bir kitapta ele aldığım yanlış, diğer kitapta tekrar değerlendirmek zorunda kaldım. Okuyucunun bütün yazarların ortak yanlışlarını ve çelişkilerini görmesini istedim. Kopyalama yöntemini göstermenin başka bir yolunu bulamadım. Tekrarlarım ve aşırı vurgularım için okuyucunun affına sığınıyorum.

Alevilik araştırmalarında kabaca iki ana eğilimden bahsedilebilir.

Birincisi, Aleviliği İslam içine sokanlar.

İkincisi, Aleviliği İslam dışında değerlendirenler.

Alevilikten sapmalar her iki eğilim içinde de yer almaktadır. Aleviliği İslam dairesi dışına çıkarmak, Alevilikten sapmaları önlemez. Bunun örneklerini bu kitapta göstermeye çalıştım.

Aleviliğe abartılı misyonlar yüklemek, Aleviliğin taşıyamayacağı yükü onun sırtına bindirmek de bir sapmadır. Alevilik kendi özünde neyse, öyle değerlendirilmelidir. Bilimsel sorumluluk bunu gerektirir. Bu sorumluluğu göstermeyenleri “sapma” kapsamının içine aldık.

Alevilik inancından sapmaları göstermemizin nedeni, bu satırların yazarının Alevi inancına bağlı oluşu değildir. Bilimsel bir araştırmada bunun öneminin olmaması gerekir. Ne var ki, okuyucunun kafasında soru kalmasın diye net olarak ifade edelim: Bu kitabın yazarı hiçbir dine bağlı değildir.

Sadece Aleviliğin özgürlüğünü istemektedir. Aleviliği hak ettiği gibi değerlendirmemek, bu inancı özgürlükten uzaklaştırır; daha fazla esirlik koşullarına mahkûm eder. Bu çalışma aynı zamanda Aleviliğin özgür olmasını istemeyenlere karşı da kaleme alınmıştır.

Son olarak Alevilik inancından sapmaların iyi biçimde anlaşılması için, Aleviliğin doğuşu ve nitelikleriyle ilgili bir bölümü kitabın başına koyduk. Okuyucu sapmaları gösterdiğimiz noktalarda bizi daha kolay anlayacaktır.

Alevi inancının kurtuluşuna hizmet etmesi umuduyla...

GİRİŞ

Alevilik XIII. yüzyılda doğmuş bir dinsel felsefesidir. Anadolu topraklarında doğumunu yapmış bir dinsel inançtır. XVII. asıra kadar gelişimini tamamlamış, kurumsallaşmıştır. Aleviliğin oluşma, kurumsallaşma süreci yaklaşık dört asır sürmüştür.

Bilindiği gibi İslam, VII. yüzyılda doğmuştur. Bu yüzyıl içinde de tamamlanmıştır. Yani İslam dininin bugüne göre on dört asırlık tarihi vardır. Aleviliğin ise sekiz asırlık tarihi olduğu açıktır. Sonuçta Alevi inancı, İslam dininden daha gençtir. Aralarında altı yüz yıl yaş farkı vardır.

Kimi Alevilik araştırması yapan yazarların söylediği gibi İslam dininden **önce** ortaya çıkmış bir inanç değildir Alevilik! Alevi felsefesi bugün İslam'dan farklı kendine özgü bir dinsel inançtır; her dinsel inanç son tahlilde bir dine bağlanır.

IX. yüzyılda ete kemiğe bürünen sufizm, Alevi sufizmini yüzyıllarca süren bir zaman içinde yaratmıştır. Öyle ki, yaklaşık olarak dört asır süren bu tarih, İslam sufizmine karşıt olarak bir Alevi sufizmi yaratmıştır.

XIII. asırda Alevilik doğarken, İslam dini karşıtı olan bu “Alevilik sufizmini” kendine temel yapmıştır.

İslam'ın bir kolu olan Şiilik ile Aleviliğin doğuşu da tarihsel zamanlama olarak örtüşmez. Şiiliğin tarihi, Hz. Muhammed dönemini saymazsak İslam'ın öz tarihine özdeştir. Bu açıdan Şiilik, Alevi inancından yaşıldır. Arada yine altı yüz yıllık zaman farkı vardır. Alevi tarihini, Şiilik tarihiyle başlatanlar bu zaman farkını görmemektedir.

ALEVİLİĞİN GEBELİK DÖNEMİ

Hiçbir din gebelik dönemini yaşamadan doğum yapmaz. Her dinin doğuşu öncesinde onu dölleyen ideolojik görüşler, inançlar, hatta dogmalar vardır. Din sonuçta bir inançlar sistemi ve ona bağlı ibadet biçimlerinin toplamıdır.

Yine her dinin “görüş taşıyıcıları” olan önderleri, bu önderlere “inananlardan kurulu” kitlesel hareketleri vardır. Söz ve eylem birlikte dinin doğuşunu süreç içinde sağlar. Alevi dinsel inancının doğuşunu sağlayan görüşler birden ortaya çıkmamıştır. 800’lü yıllarda olgunluğa erişmiş tasavvufi görüşler, 1200 yılına kadar Alevi sufizminin yolunu döşemiştir.

İşte Alevi sufizmi, Alevi felsefesinin en büyük dölleyicisi olmuştur.

Bilindiği üzere Sufizm genel olarak Tanrı ile insan birleşmesini ARACISIZ olarak temsil eder. Tanrı ile insanın arada başka bir vasıta olmadan kaynaşması, sufizmin temelidir. Sufizm bu biçimiyle 2500 yıllık tarihe sahiptir. Sözelimi Budizm dini, sufizme dayanan bir dindir. Peygamberi, Allah tarafından gönderilmiş kutsal bir kitabı yoktur.

Alevi sufizminin oluşumuna birçok düşünür ve dinsel hareket katkı yapmıştır. Bu gelişimde en önemli kesitleri kısaca ele alalım.

Alevi Sufizmi’nin oluşumuna zemin hazırlayan en büyük düşünürlerden biri Bayezid-i Bistami’dir; 874 yılında ölmüştür.

Bistami, insanın Tanrı içinde erimesi gerektiğini savunur ve buna “Fenâ Olmak” der. Tanrı içinde eriyen insanın Tanrı’dan bir farkı kalmaz. Bu nedenle Bistami kendini Tanrı gibi görür. Tanrı’ya HAKK ismini verir; kendisinin de sonuçta bir Hakk olduğunu söyler. Bistami’nin şu görüşleri bunu gösterir:

“Gördüğüm her şeyin Hakk değil, Ben olduğumu anladım.”

“Bende Tanrı’dan başka varlık yoktur.”

“Kendimden kendimi fırlatıp attım... O (Tanrı) oldum.”

Bistami’nin bu görüşleri, İslam’daki Yaratıcı ile Yaratılan arasındaki ikiliği yok eden, Tanrı ile İnsanı tekleştiren, aynılaştıran görüşlerdir. Dolayısıyla İslam’la çelişkilidir.

Alevi Sufizmi’ne katkı koyanların belki en büyüğü sayılması gereken düşünür, Hallac-ı Mansur’dur; 887’de doğmuş, 922 yılında işkence ile öldürülmüştür.

Hallac-ı Mansur denince, akla ilk gelmesi gereken onun özdeyişi olan Enel-Hakk (Ben Tanrı'yım) fikridir. Mansur'a göre, Varlık Tek'ti ve sadece Tanrı'ydı. Evrendeki tüm varlıklar (en önce de insan) Tanrı'nın görünümüydü. Tanrı, insanda ortaya çıkıyorsa, insanın kendisini bir Tanrı olarak görmesi gerekirdi. Bu nedenle Hallac-ı Mansur şu sözleriyle tarihe geçti:

“Kalbim'in gözünde Allah'ı gördüm.

‘Sen kimsin?’ dedim. ‘Sen’ diye yanıtladı.”

Hallac-ı Mansur, Kâbe'yi bu nedenle, insanın gönlünde buldu. Tanrı'nın evi insanın gönlüydü.

Alevi Sufizmi'nin ortaya çıkmasına hizmet edenlerin en önemlilerinden biri de Muhyiddin İbn Arabi'dir. 1162-1240 yılları arasında yaşadı. Muhyiddin İbn Arabi'ye göre; evren, Tanrı'nın meydana çıkışı ve görünüşüdür. Yani evren = Tanrı'dır. Bu nedenle, *“Tanrı'yı görmek isteyenler eşyalara baksınlar,”* demiştir.

Muhyiddin İbn Arabi de Yaratıcı ile Yaratılan arasındaki ikiliği reddeder, onları tek bir varlığa (Tanrı'ya) dönüştürür. Allah'a, Hakk ismini o da verir. Muhyiddin İbn Arabi'nin şu sözleri bize bunu gösterir:

“İnsan Hakk'ın suretidir (görünüştür).”

“Hakk'ın zuhuru, benim varlığımdadır.”

“Bir vakit kul, kuşkusuz Tanrı olur.”

“Sen kulsun ve sen Tanrı'sın.”

“Gözünün gördüğü her varlığın hakikatı Hakk'tır.”

“Hakk (...) Halk denen şeyin aynıdır.”

Muhyiddin Arabi ayrıca Allah'ın, insana ibadet etmesini savunur. Nasıl ki, insan Allah'a ibadet ediyorsa, Allah da insana hizmet etmeli, ibadet etmelidir. Çünkü Hakk ile Halk aynı şeydir. Bu nedenle İbn Arabi şu sözü söyler:

“Hakk bana ibadet eder, ben de ona ibadet ederim.”

Hakk'ı ceza verici olarak görmez.

İbn Arabi'nin en değerli görüşlerinden biri, *Kur'an*'ın sözlerini Tanrı sözü saymamasıdır. Ona göre “vahiy” denen sözler, insanın kendisinden çıkan sözlerdir. Dolayısıyla *Kur'an*, Muhammed'in kendinden çıkan sözleridir. Bu görüş, Alevi felsefesindeki “Konuşan *Kur'an* İnsan” anlayışının doğuşunu sağlamıştır.

İbn Arabi ayrıca İslam'dan farklı olarak, bütün dinleri eşit olarak görür. Aleviliğin “72 millete-dine” aynı gözle bakması gibi!

İbn Arabi'nin şu sözleriyle, İslam'ın; Hristiyanlığı, Yahudiliği suçlayan yaklaşımını karşılaştırmak yerinde olur.

İbn Arabi der ki:

“İnsanlar, İlah hakkında inançlar ortaya koydular. Ben ise onların inandıklarının hepsine şahit oldum.”

“Bir zamanlar benim dinimden olmadığı için komşumu suçlardım. Ama şimdi kalbim bütün biçimlere açık! Ben aşk dinini vazediyorum.”

Alevi inancı, bir sevgi dini olmasını, dinleri kardeş olarak görmesini bu türlü düşüncelere borçludur.

Alevilik gebelik dönemini sadece düşünürlerin görüşleriyle geçirmemiştir. Düşünceler halk içine yayıldıkça kitlesel hareketlere dönüşürler. Gebeliği hem beslerler, hem de doğumu kolaylaştırırlar.

Aleviliğin gebelik dönemini etkileyen hareketlerden biri BABEK hareketidir. Mazdek'in ortakçı düşüncelerini savunan Babek, 816-837 yılları arasında Halife Mamun'a karşı savaşımıştır. Babekiler, Tanrı'nın bütün her şeyi insan için var ettiğini ve insanlar arasında yiyeceklerin, giyeceklerin eşit olarak paylaşılması gerektiğini savunmuşlardır.

Babekiler, İslam'ın farzı olan namaza, Ramazan orucuna, Cihad'a (din için savaşmaya) karşı çıkmışlardır; bu ibadetleri yerine getirmemişlerdir.

Aleviliğin gebelik döneminde etkili olan ikinci hareket KARMATİ hareketidir. Karmati hareketi de insanlar arasında “ortakçı-eşitlikçi” bir anlayışa sahipti. Karmatiler, İslam'ın kutsal bildiği Kâbe'ye saldırmaktan çekinmeyen bir hareketti.

Bir Karmati önder olan Abu Tahir, 930 yılında Kâbe'ye saldırdı. Oradaki hacıları öldürdü. Ve Kâbe içinde bulunan kutsal taşı Bahreyn'e götürdü.

Karmatiler namaz kılmıyor, oruç tutmuyorlardı. İçki, İslam'daki gibi şeytan işi pislik olarak görülüyor, helal sayılıyordu.

Karmati hareketi; İsmailiye mezhebine bağlı, batini bir hareketti.

Hasan Sabbah, İsmailiye düşüncelerini savunan bir eylemciydi. Hasan Sabbah hareketi, İslam'a

yönelmiş Selçuklu devletine zor günler yaşattı. “Alamut Kalesi” efsanesi onun sayesinde yayıldı. 1124’te öldüğünde, Selçuklular hâlâ Alamut kalesini ele geçirememişlerdi.

Hasan Sabbah hareketinin devamcısı olan Alamut İmamı II. Hasan, 1164’te “Kıyamet” bildirisini okuyarak İslam’a büyük bir ideolojik darbe indirdi.

Kıyamet Bildirisi’ne göre:

-Şeriat iptal ediliyordu.

-Oruç, namaz, zekât, vb. İslam ibadetleri ortadan kaldırılıyordu.

Moğolların istilasından kaçan Türkmenlerin bir kısmı Alamut kalesine sığınmıştı. Hasan Sabbah hareketinin bu türlü İslam’a darbe vuran görüşlerinden etkileniyordu.

Oğuz boyları “Türkmenler” olarak anılıyordu. Oğuzların Müslümanlaştırılması 300 yıl sürmüştü. Oğuz boylarının yerleşik düzene geçen kolu, Müslümanlığa uyum sağladılar. Ve Selçuklu devletini kurdular.

Oğuzların göçmen (yerleşik düzene geçmeyen) kolu, Müslümanlığa uyum sağlayamadılar; eski Budist, Şamanist, vb. dinsel inançlarını korudular, sözde Müslüman oldular.

Yerleşik Oğuzlar ile göçmen Oğuzlar arasındaki çelişki; hem Selçuklu devleti zamanında, hem Anadolu Selçuklu devleti döneminde devam etti.

Selçuklu hükümdarı Alparslan’ın Malazgirt’te Bizanslılara karşı kazandığı zafer, Oğuzları Anadolu’ya taşımıştı. Ne var ki, Selçuklu devleti Sünni İslam’a yöneldikçe, göçmen Oğuzlar (Türkmenler) İslam’dan uzaklaşmaya başlamıştı. Anadolu Selçukluları döneminde bu dinsel çelişkiye, ekonomik sorunlar da eklendi. Selçuklu devletini yönetenlerle, yönetilen Türkmenler arasındaki açıklık daha arttı. Ayrıca Anadolu’da Türkmenlerin dışındaki diğer farklı milliyetler, ulusal azınlıklar, Selçuklu devletinin baskıcı politikasından, dinsel yönetiminden rahatsızdılar. Nihayet 1239-1240’ta Türkmenlerin başını çektiği, diğer ulustan ezilenlerin de desteklediği BABAİ isyanı patlak verdi.

Aleviliğin doğurtucusu sayılabilecek en büyük etken Babailerin çıkardığı isyan oldu. Selçuklu devletinin yıkılışını hazırladılar.

Babailerin lideri Baba İlyas’tı. Bir Türkmen dervişiydi. Etrafına topladığı binlerce Türkmen onu bir peygamber olarak kabul ediyordu. Oysa İslam’a göre son peygamber Hz. Muhammed’di. Başka bir peygamber gelmeyecekti.

Babailer, İslam’la çelişki halinde olan Sufist bir hareketti. Tarihçi din adamı Bar Hebraeus’un (Abu’L Farce’in), Babailerin isyanını “İslam’a karşı yapılmış fitne hareketi” olarak görmesi boşuna

değildi.

Babai isyanı dinsel bir görünüm taşıyordu; ama ayaklanmanın temelinde ekonomik nedenler yatıyordu. En başta Türkmen köylüler, Selçuklu devletinin toprakta uyguladığı sistemin çökmesi sonucu toprağın kullanım hakkından yoksun kalmışlardı.

Babailer, kimi Alevi araştırmacıların söylediği gibi Şii mezhebine bağlı değillerdi. Ayaklanmanın önderi Baba İlyas'ın oğullarından biri, Şii mezhebinin sevmediği "Ömer" adını taşıyordu. Ayrıca Baba İlyas'ın öğrencilerinden birinin adı da yine Şiilerin tutmadığı "Osman" adını taşıyordu.

Babailerin Alevi inancı açısından en önemli yanı Hacı Bektaş Veli'nin, Baba İlyas'ın halifesi olmasıdır. Hacı Bektaş (1208-1271), 1240'tan önce Anadolu'ya gelmiş ve Babailerin önderi Baba İlyas'la ilişki kurmuştur. Hacı Bektaş'ın kardeşi Menteş de Babai isyanına katılmış ve öldürülmüştür.

Hacı Bektaş Veli, Babailerin geleneğini sürdürerek Aleviliğin temellerini atacaktır.

Hacı Bektaş ne Şii'dir; ne de kimilerin söylediği gibi Yesevi'dir. Baba İlyas'ın halifesidir; İslam'ın ibadetlerini yerine getirmeyen sufist bir dervıştır.

Ahmet Yesevi ile Hacı Bektaş'ın dinsel bir bağlantısı yoktur. Ahmet Yesevi; İslam'a ve ibadetlerine bağlı iken, Hacı Bektaş bir sufist olarak bunları önemsemez.

ALEVİLİĞİN DOĞUMUNDAN SONRAKİ BİRİNCİ DÖNEMİ

Bu dönemin en önemli düşünürü, şüphesiz ki, Hacı Bektaş Veli'dir. Ondan sonra sırasıyla Yunus Emre'yi, Abdal Musa'yı ve Kaygusuz Abdal'ı saymak gerekir.

Hacı Bektaş Veli 1208-1209 doğumludur. 1271 tarihinde ölmüştür.

Hacı Bektaş Dergâhı yöneticileri Çelebiler ve Dedebabalar bu doğum ve ölüm tarihini değiştirirler. Hacı Bektaş'ı 1248 doğumlu, 1337 ölümlü gösterirler.

Bunun iki temel nedeni vardır: Birincisi, Hacı Bektaş'ı Osmanlı devletiyle ilişkilendirmek ve Yeniçeri ocağına Hacı Bektaş'ı Pir yapmak için. İkincisi, Hacı Bektaş'ı, Babailer isyanından uzak tutmak için!

Her iki neden de Hacı Bektaş'ı uysal göstermeye, devlet yanlısı yapmaya yöneliktir.

Hacı Bektaş, Alevi inancının temellerini atan kişidir; ama ne yazık ki, elimizde Hacı Bektaş'ın eserleri yoktur. Onu ancak bu dönemin diğer düşünürleri üzerinden tanıyabiliriz. Hacı Bektaş'a tarihsel olarak en yakın Alevi ozan Yunus Emre'dir.

Hacı Bektaş'a ait olduğu söylenen kitaplar vardır. Üç kitap önemlidir. *Makalat*, *Vilâyetname*, *Besmele Tefsiri*.

Bu üç kitapta Alevilik felsefesiyle uzlaşmayan görüşler vardır.

Makalat'ta Hacı Bektaş:

- Kur'an*'ı savunur,
- Yahudileri ve Hristiyanları aşağılar,
- İçkiye karşı çıkar,
- Namazı, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı över,
- Cihadı (din için savaşmayı, dinsizleri öldürmeyi) ister.

Hacı Bektaş, *Vilâyetname*'ye göre:

- Osmanlı devletini kutsar,
- Namaz kılar, oruç tutar,
- Hacca gider.

Hace Bektaş, *Besmele Tefisiri*'nde:

-Kıyameti savunur,

-Cennet-cehennem- hesap gününü önemser.

Bu üç kitap Hace Bektaş Veli'ye ait değildir. Alevilerin varlığını ortadan kaldırır. Ayrıca bu kitapların Hace Bektaş'a ait olduğunu gösteren bir belge yoktur.

Aleviliğin doğuşundan sonraki ilk dönemini en saf haliyle Yunus Emre üzerinden incelemek gerekir. Yunus Emre'yi, Abdal Musa ve onun öğrencisi Kaygusuz Abdal tamamlar.

Yunus Emre, 1240-1321 arası dönemde yaşamıştır. Abdal Musa, 14. yüzyılın ozanıdır; önderidir. Kaygusuz Abdal ise 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşamıştır. Dolayısıyla Aleviliğin doğumdan sonraki birinci dönemini kabaca 1400'lere kadar süren bir dönem olarak kabul edebiliriz. Şimdi bu dönemdeki Alevi inançlarına bakalım.

Evren Oluşmadan Önce İnsan ile Tanrı Birliği

Alevi felsefesi insanın var olmadan önce, Hakk ile birlikte olduğunu savunur. Hakk ile insan aynı kandil içinde “muhabbet” etmektedir. Hakk ve insan, iki nur (ışık) halindedir. Öyle ki, Hakk ile insanı birbirinden ayırmak olanaklı değildir. Hakk insandır; İnsan, Hakk'tır.

Yunus Emre kendisinin doğmadan önce Hakk ile birlikte olduğunu söyler. Kendini Tanrı gibi görür. Tanrı'yı da insan yapar. Der ki:

*“Ben bu suretten ileri
Adım Yunus değil iken
Ben ol idim ol ben idi”*

(Yunus Emre)

Evren ortaya çıkmadan önce, Tanrı ile insan birlikteliği felsefesini aynen Kaygusuz Abdal'da da buluyoruz.

Kaygusuz Abdal *Dilgüşa* isimli eserinde, Sultan (Tanrı) ile birlikte olduğunu şu sözle ifade eder:

“İnsan kılığına bürünmeden önce can idik. Sultanın vücudunda birdik.”

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal Tanrı ile insan birlikteliğini, Tanrı ile insanı yan yana olarak algılamaz. Tanrı ile insan arasında İKİLİK yok, TEKLİK (BİR'lik) vardır. Kaygusuz Abdal der ki:

*“Ol zaman ki yoğ idi bu kainat
Bu vücud yoğ idi heman nur idi
İkilik yoğ idi heman bir idi”*

(Kaygusuz Abdal)

Yunus Emre de Tanrı’nın yukarda, insanın aşağıda olmasını; yani İKİLİĞİ kabul etmez. Tanrı’nın ve insanın TEK (BİR) olduğunu savunur.

*“Onsekiz bin âlemin
Cümlesi BİR içinde”*

*“İkiliği terk et, birlik makamını tut
Canlar canın bulasın iş bu dirlik içinde”*

(Yunus Emre)

Demek ki; Aleviliğin doğuşundan sonraki birinci dönemde, temel bir görüşle karşılaşılıyor.

Evren (kainat) ortaya çıkmadan önce: Hakk ile insan birliktedir. Aralarında İki’lik yok, Bir’lik vardır. Hakk, insandır; insan Hakk’tır.

Hace Bektaş da bu görüşte olmalıdır. Yunus Emre onun takipçisidir. Kaygusuz Abdal da Hace Bektaş Dergâhı’ndan gelen Abdal Musa’nın devamcisidir. Yunus Emre’nin ve Kaygusuz Abdal’ın bu görüşleri Hace Bektaş’ı yansıtır.

Yukarıda anlattığımız Alevi inancının, İslam dinine ters olduğu açıktır. İslam’da Tanrı ile Kul arasında İki’lik vardır. Ayrıca İslam, evren yaratılmadan önce Allah ile kulun birlikte aynı yerde olduğunu kabul etmez. Bu fikirleri Müslümanlık dışı görür.

Evrenin Oluşumu

Alevi inancına göre evren (kainat) ortaya çıkmadan önce Hakk ve insanlar bir Nur olarak birlikteydi.

Bir Nur (Işık) olan Hakk, bir gevher (ışık, madde) doğurdu. Gevher fişkırlarak ortalığa yayıldı; evren (dünya, yıldızlar, ay, vb.) meydana geldi.

*“Hakk bir gevher yarattı kendinin kudretinden
Nazar kıldı gevhere eridi heybetinden
Gevherden buğu çıkardı buğudan gök yarattı
Gökyüzünün ziyeti çok yıldızlar eyledi”*

(Yunus Emre)

Demek ki, Yunus Emre, evrenin bir Işık’tan, Nur’dan, Gevher’den doğduğunu düşünmektedir.

Kaygusuz Abdal da evrenin doğuş maddesi olarak bir gevheri (Nur'u, Işığı) kabul eder:

“Ol gevherden oldu bu cümle alem”

(Kaygusuz Abdal)

Yunus Emre Işık'tan, Gevher'den doğuşu ayrıntılandırmaz. Oysa Kaygusuz Abdal, Hakk Nuru'na bir Nur yarattırır; bu Nur'a Muhammed ismini verir. Muhammed Nuru'ndan bir Nur doğurtur. Ona da Ali ismini verir. Bu iki Nur evreni yaratır.

“İkisinin nurunu bir kandile koydular. (...)

*Sonra bu **nur yandı, bütün alemler var oldu.**”*

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal, *Gülistan* isimli eserinde Evrenin oluşumunu sadece Muhammed Nuru'na yaptırır. Hakk, Muhammed Nuru'nu doğurur. Bu Nur'un cevherinden evren doğar.

“Allah bu canın cevherine bakınca, cevher dirildi ve dünya meydana geldi. Önce su oldu, aktı. Denizler ve karalar meydana geldi.”

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal bir Nur'dan evreni yarattıktan sonra en son Adem'i yarattırır.

“Dünya önce denizle doluydu. Bu hal elli bin yıl devam etti.

(...)

Allah elli bin yıl sonra da Adem'i yarattı.”

(Kaygusuz Abdal)

Burada önemli olan nokta, önce Muhammed Nuru'ndan (veya Muhammed ve Ali Nuru'ndan) evren yaratılıyor. Sonra Adem (ilk insan) ortaya çıkıyor. Burada söz konusu edilen Muhammed ve Ali, İslam'daki Hz. Muhammed ve Hz. Ali değildir. Çünkü daha onlar doğmamıştır, Adem'den çok sonra doğacaktır. Kaygusuz Abdal, Alevilerin sembol dilini kullanmaktadır.

Toparlarsak, Aleviliğe göre evren yoktan var edilmemiş, bir gevherden, Nur'dan (veya bu Nur'dan doğan iki Nur'dan) ortaya çıkmıştır.

İslam dinine göre ise evren, yoktan yaratılmıştır; hiçbir gevher (madde) kullanılmamıştır. Bu iş de 6 gün sürmüştür.

“Gökleri ve yeri altı günde yarattık.” (Kaf Suresi, ayet 38.)

Alevilik evrenin 6 günde yoktan yaratıldığına inanmaz. Evreni, Hakk Nuru'ndan (Işık'tan) doğurtur. Ortada bir gevher (madde, ışık) vardır.

Burada dikkat etmemiz gereken bir nokta var. Yunus Emre, Aleviliğin en saf halini bize göstermektedir. Yunus'ta, Muhammed veya Ali Nuru'ndan bahsedilmez. Kaygusuz Abdal'da Nur'dan doğuş Muhammed ve Ali Nuru'yla çeşitlendirilir.

Ben Tanrı'yım

Alevilik Hakk'ın, insanda görünüş alanına çıktığını kabul eder. Hakk insana tecelli etmiştir; insanda görünür hale gelmiştir. Yani Hakk, İslam'ın inandığı gibi gökyüzünde değil, insanın içindedir; kendisindedir. Bu nedenle Yunus Emre yere göğe sığmayan Hakk'ı içine sığdırır:

*“Bu tılsımı bağlayan, cümle dilde söyleyen
Yere göğe sığmayan, girmiş bu can içinde”*

(Yunus Emre)

Eğer Hakk insanın içindeyse, insanın kendisine “Ben Tanrı'yım” (Enel-Hakk) demesi gerekir. Nitekim Yunus bunu söyler:

*“Kar yağdıran yer donduran
Hayvanların rızkını veren
Şöyle bilin yol gösteren
Ol rahim ü rahman benim”*

(Yunus Emre)

Kaygusuz Abdal da insanın Tanrı'yı uzakta değil, kendi içinde aramasını ister. Hakk insandadır, insan onu nerede (KANDE) arayacağını bilmelidir. Der ki:

*“Sen özünü bil nesin
Hakk sende sen kandesin”*

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal, Hakk'ın sadece insana değil, bütün evrene tecelli ettiğini savunur. Yani bütün evren Hakk'tır. Bu nedenle evrendeki her ses Enel-Hakk (Ben Tanrı'yım) der.

*“Her varlıkta hakikat göründü
Her ses Enel-Hakk (ben Hakk'ım) dedi
Bu gizli sır parladı”*

(Kaygusuz Abdal)

Alevilik böylece İnsan'ı, Tanrı yapar. İslam dinine göre ise bu görüş kafirliktir.

Devriye İnancı

Alevilikte insan bir kez doğmaz; defalarca doğar. Kamil (olgun) insan oluncaya kadar bu dünyaya gidip gelir. Kamil insan olunca da “Hakk ile Hakk olur”, yani ilk başlangıca döner. Hatırlarsak başlangıçta, evren yaratılmadan önce Hakk ile insan birlikte bir NUR idi. Yunus Emre Aleviliğin devriye inancını dile getirir:

*“Dünyaya çok gelip gittim, erenler eteğini tuttum
Kudret sesini işittim, kaynayıp da coşa geldim
Ay oldum âleme doğdum, bulut oldum göğe ağdım
Yağmur olup yere yağdım, Nur olup güneşe geldim”*

(Yunus Emre)

Kaygusuz Abdal da devriye inancını savunur. Evrene birçok kez geldiğini ifade eder:

“Nice bin kere baba belinden ana rahmine, ana rahminden dünyaya geldim. (...)

Kâh Alim oldum, kâh cahil oldum, kâh öğrenci oldum.”

(Kaygusuz Abdal)

Devriye inancı İslam’a terstir. İslam, insanın bir kez doğacağına inanır. İnsan öldükten sonra ancak kıyamette dirilecektir. Oysa Alevilik kıyamete inanmaz. İnsanı defalarca dünyaya yeniden getirir.

Devriye inancı, “ruhun ölmeyeceğini, sadece bedenın öleceğini” varsayar. Ölmeyen ruh, başka bedenlere geçerek yeniden dünyaya gelecektir. Bu anlamıyla Alevilikte, İslam’ın anladığı anlamda ölüm yoktur. Yunus Emre bunu dile getirir:

*“Ölürse ten ölür
Canlar ölesi değil
(...)
Işık ölmez bakidir
Ölmek senin nen ola
Çünkü canın ilahidir”*

(Yunus Emre)

Ölüm gerçek anlamıyla yoksa, ruh başka bedenlere geçerek sürekli doğuyorsa, bunun en önemli sonucu şudur:

-Kıyamet-ahiret yoktur.

-Hesap günü (mahşer) yoktur.

Yunus Emre ahret korkusunu Alevi felsefesi için yok eder:

*“Âşık bir kişidir dünya gözetmez
Hem ahret korkusun bir çöpe saymaz.”*

(Yunus Emre)

Yunus Emre, İslam’daki cehennem inancıyla ironi yapar. Sırat köprüsü anlayışını eleştirir; cehennemde var olduğu söylenen GAYYA kuyusunun yanında gölgelenmek istediğini söyler:

*“Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskincedir
Varıp anın üstüne
Evler yapasım gelir
Altında gayya vardır
İçi nar ile pürdür
Varıp o gölgelikte*

Biraz yatasım gelir”

(Yunus Emre)

Yunus Emre, Alevilik adına cenneti de istemez, kabul etmez:

“Cennet cennet dedikleri

Bir ev ile birkaç huri

İsteyene ver onları

Bana seni gerek seni”

(Yunus Emre)

Kaygusuz Abdal devriye inancına sahip olduğundan dolayı kıyamete, cennete, cehenneme inanmaz. Kaygusuz Abdal, İslam’ın Sırat Köprüsü anlayışını reddeder:

“Kıldan köprü yaratmışsın

Gelin kulum geçsin diye

Hele biz şöyle duralım

Yiğit isen geç a Tanrı”

(Kaygusuz Abdal)

Yunus Emre, “hesap günü” anlayışına karşı çıkar. İslam Tanrısı’nı bir bakkala, alışveriş yapan tacirlere benzetir. Terazıyla günah tartmasını eleştirir. Kötülüklerin tartılmasına, günahkâr olanların ateşe (oda) atılmasına karşı çıkar:

“Terazi korsun hevaset dartmağa

Kasd idersin beni oda atmağa

Terezi ana gerek bakkal ola

Ya bazergan tacir-ü attar ola”

(Yunus Emre)

Kaygusuz Abdal da aynı eleştiriyi İslam Tanrısı’na yöneltir:

“Bakkal mısın teraziyi neylersin?

İşin gücün yoktur gönül eylersin

Kulun günahını tartıp neylersin?

Geçiver suçundan bundan sana ne?

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal, İslam’ın Tanrı anlayışına resmen saldırır:

“Yiğit olanlar anılır

Filan oğlu filan diye

Ne anan var, ne baban var

Benzer sen hiç’e Tanrı”

(Kaygusuz Abdal)

Demek ki devriye inancını ve sonuçlarını İslam dininin kabul etmesi mümkün değildir.

Kur'an; cenneti, cehennemi, kıyameti, hesap gününü savunduğuna göre, Aleviliğin bunlara karşı çıkması aynı zamanda yazılı *Kur'an*'a karşı çıkmak anlamına gelir.

İbadet

Alevilikte Cem, Semah birer ibadet biçimidir. İslam dininde ise Namaz kılmak, Ramazan ayında bir ay oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek birer ibadet biçimidir. Yunus Emre, İslam'ın ibadet olarak gördüğü bu eylemlere karşı çıkar:

*“Oruç, namaz, zekât, hacc, suç ve cinayettir.
Fakir bundan uzaktır, gerçeğe erenler içinde.”*

(Yunus Emre)

Yunus Emre, oruç-namaz yerine; içki içip (suci içip) sarhoş olmayı (esrimeyi), Şeşte ve Kopuz gibi çalgı aletleri dinlemeyi tercih eder. Der ki:

*“Ben oruç, namaz için
Suci içtim esridim
Tesbih, seccade için
Dinlerim şeşte, kopuz”*

(Yunus Emre)

Yunus Emre, Kâbe'yi ziyareti (haccı) gerekli bulmaz. İnsanın kendi gönlüne yaptığı ziyaret en büyük Hacc'dır. Çünkü; Kâbe, Hakk'ın evi değildir; Hakk'ın yeri insan gönlüdür:

*“Sorun bana akli eren
Gönül mü yeğ, Kâbe mi yeğ
Ben eydürem gönül yeğdir
Gönül nedir Hakk durağı”*

(Yunus Emre)

Kaygusuz Abdal, Yunus'un yolundan gider. Gönül'e yapılan ziyareti hacc sayar: “*Gönül Hakkın beytidir,*” der. Yani Hakk'ın yeri gönlüdür; Kâbe değildir. Kaygusuz der ki:

*“Hakk'ı ister isen ademden iste
Irak'ta Mekke'de Hacc'da değildir”*

(Kaygusuz Abdal)

Kaygusuz Abdal kendisine namazı soranlarla alay eder. Namazı bir cenaze gibi görür:

*“Bir namaz vardur cenaze
O gelür bir gün bize*

*Kaygusuz gibi akulsuza
Dahi namaz sorar mısın?”*

(Kaygusuz Abdal)

Görüldüğü üzere Alevilik, İslam'ın farz (zorunlu) gördüğü bütün ibadet biçimlerini reddetmektedir.

Din Eşitliği

Alevilik, dinler arası düşmanlığı onaylamaz. Kendi dışındaki dinlere eşitlikçi bir gözle bakar. “72 milleti-dini” aynı gözle görür. Hakk insana tecelli etmişse, yani insanda görünür hale gelmişse, bir insanın dinsel inancını hor görmek doğru değildir. Bu nedenle Yunus Emre 72 milleti, Hakk ile eşitler:

*“Yetmiş iki millete
Suçum budur Hakk dedim”*

(Yunus Emre)

“Yetmiş iki milletin ayağın öpmek gerek” diyen Yunus Emre, dinler arası kindarlığa karşı çıkar. Hangi dinden olursa olsun bütün insanlara kardeşlik- birlik çerçevesinde bakar. Bunu yapmayan müderris (öğretmen) olsa da aslında asidir; cahildir, der:

*“Cümle yaratılmışa birlik ile bakmayan
Halka müderris ise hakikatte asidir”*

(Yunus Emre)

Alevilik bu nedenle bir sevgi dinidir; kardeşlik inancıdır. Oysa İslam sadece Müslüman olanı kardeş bilir. Hristiyanlar, Yahudiler, Müslümanların kardeşi olamaz. Çünkü *Kur'an*'a göre Allah'ın kabul ettiği tek din İslam'dır. İslam dışında olanlar kafirdir.

Ali'nin Tanrısallaştırılması ve Şiilik

Alevilik, Ali'yi sembol olarak Tanrılaştırır. Her insan bir Tanrı olduğuna göre (yani Enel Hakk – Ben Tanrı'yım düşüncesi genel bir kural olduğu için) Ali'yi Tanrısal kılmak, Alevi felsefesine uygundur.

Ne var ki, Ali'nin Tanrısal kılınması, Aleviliğe hemen girmemiştir. Aleviliğin en başlangıç ozanı olan Yunus Emre'de Ali'nin Tanrısallaştırılması yoktur. Dolayısıyla Hacı Bektaş'ta da olduğu düşünülemez. Çünkü Yunus Emre, Tapduk Baba'nın öğrencisidir. Tapduk Baba da Hacı Bektaş'ın öğrencisidir.

Yunus Emre'nin Ali ile Ömer'i aynı yerde anması, bize daha onun zamanında Şiiliğin, Aleviliğe girmediğini gösterir. Şu sözler Yunus Emre'ye aittir:

*“Ali'yle urdum kılıç Ömer ile adl eyledim
On sekiz yıl Kaf Dağı'nda Hamza'yla meydandaydım”*

(Yunus Emre)

Yine Yunus Emre'nin dört halifeyi birlikte anması, Yunus zamanında Şiiliğin Aleviliğe girmediğini bir kez daha gösterir:

*“Ömer ü Osman Ali Mustafa yarenleri
Bu dördünün ulusu Ebu Bekr-i Südik'dur”*

(Yunus Emre)

Başka bir kanıt da Yunus Emre'nin anlattığı Miraç'la ilgili şiirlerde, “Hz. Ali ve yola çıkan arslan” hikâyesi yoktur. Yunus Emre Kırklar Cemi'ni bilmesine rağmen Ali'yi bu törende Tanrısallaştırmaz.

Bütün bunlar bize Yunus Emre'nin, Tapduk Baba'nın, Hacı Bektaş'ın bir Şii olmadığını açıkça gösterir. Ayrıca Yunus Emre'de “On İki İmamcı” şiir yoktur. Bu da söylediklerimizi doğrular.

Yunus Emre'den sonra Ahi'lerin Aleviliğe etkileri başlar. Bu akım Şii etki altındadır; bu etkiyi Aleviliğe tarihsel süreç içinde (1400'lerden sonra) taşıyacaklardır; ne var ki Yunus Emre ve Hacı Bektaş yaşarken değil!

Kaygusuz Abdal'daki “Muhammed-Ali Nuru” formülü (iki Nur'dan evrenin yaratılması) Şiilik değildir. Çünkü Şiiler'de böyle bir evren yaratılışı yoktur. Kaygusuz Abdal; Ahilerden “Ali sevgisini” almıştır. Ama Şiiler'de olmayan bir şey yapmıştır; Ali'yi Tanrısallaştırmıştır.

Bunu Kaygusuz Abdal'ın şu sözlerinden anlıyoruz:

*“Ali de daima Kaygusuz Abdal
Zira evvel, ahir heman Ali'dir”*

(Kaygusuz Abdal)

Ali'yi Tanrısallaştıran Kaygusuz'da “On İki İmamcı” şiirler de yoktur. Bu da Şiiliğin Aleviliğe henüz köklü bir etki yapmadığını gösterir.

Aleviliğin Birinci Döneminde Osmanlı İlişkileri

Aleviler ile Osmanlı ilişkilerini doğru anlayabilmek için önce “Ahilik” konusuna eğilmemiz gerekir.

Anadolu'daki Ahiik, Ahi Evran eliyle 1205'ten sonra yeşermeye başladı. Ahilik bir esnaf-zanaatkar örgütlenmesiydi. Dayanışma temelinde kurulmuştu. “Ahi” kelimesi kardeş anlamına geliyordu.

Ahi örgütlenmesi dinsel olarak “Şii” etki altındaydı; Ali'yi en büyük “Ahi” sayıyorlardı.

Ahilik başlangıçta Anadolu Selçuklu devletinin topraklarında rahatça gelişti; ama 1240'taki Babai isyanı, Ahiler ile devleti karşı karşıya getirdi. Ahiler, Aleviler gibi bu ayaklanmayı desteklediler. Bu ayaklanma Ahiler ile Aleviler arasındaki yakınlaşmada tutkal etkisi yaptı.

Osman Gazi 1299'da Osmanlı devletini kurdu. Osman Gazi'nin kayınpederi Şeyh Edebali bir Ahi

önderiydi. Dolayısıyla Osmanlı devletinin kuruluşunda Ahiler büyük rol oynadılar. Aleviler, Ahilere duydukları yakınlıktan ötürü, Osmanlı devletinin kuruluşunda olumlu tutum takındılar. Ne var ki, **Osmanlı devletini Aleviler kurmadı. Ahiler kurdu.**

Ahilik ve Alevilik dinsel olarak iki farklı ekoldü. En büyük fark şuydu: Ahiler, “On İki İmamcı Şii” görüşlere sahiptiler. Alevilerin (Hace Bektaş’ın) böyle bir inancı yoktu. Bu nedenle **Ahilik, Alevilik değildir.**

Aleviler, Osmanlı devletinin kuruluşuna dışarıdan destek verdiler. Alevi ulusu (büyüğü) Abdal Musa bu amaçla Bursa’nın fethine katılmıştır.

Aleviler kısa bir zaman sonra Osmanlı devleti ile ilişkilerini soğutmuşlardır. Abdal Musa’nın Bursa’yı terk ederek Antalya’ya göç etmesi bunu gösterir.

Osmanlı devleti, Ahilerin önderlerine maddi olanaklar sunmuştur. Bu durum Ahilik içinde bir bölünmenin temelini atmıştır. Ahiliğin yöneticileri devletle bütünleşirken, Ahiliğin tabanı Alevi kitleye yanaşmıştır. 15. yüzyıla yaklaşırken Ahiliğin kitlesi, Alevilik içinde eriyecektir.

Alevileri Osmanlıya yamamak isteyen kimi tarihçiler, araştırmacılar, hatta Hace Bektaş Dergâhı yöneticileri, resmi Osmanlı tarihinin yalanlarına ortak olmuşlardır. Hace Bektaş’ın doğum-ölüm tarihlerini değiştirerek, onu Osmanlı devletinin kuruluşuna destek veren bir kişi yapmışlardır. Oysa Hace Bektaş, Osmanlı devleti kurulduğunda çoktan ölmüştür.

Ara Sonuç

Alevilik doğum yaptıktan sonraki birinci döneminde şu görüşlerle karakterize edilebilir:

- Evren oluşmadan önce Hakk ile insan birliktedir.
- Evren bir Nur’dan (veya iki Nur’dan) doğmuştur.
- İnsan Tanrı’dır. Enel Hakk bunu anlatır.
- Ruh ölümsüzdür. İnsan defalarca (olgunlaşınca) bu dünyaya gidip gelecektir.
- Cennet-cehennem-hesap günü-kıyamet yoktur.
- Oruç-namaz-zekât-hacc gibi ibadetleri yerine getirmek gerekmez.
- Bütün dinler eşittir. 72 dine aynı gözle bakmak gerekir.
- Ahilik, Alevilik değildir.
- Ahilik, Alevilik üzerine 1300’lü yıllarda Şii etkiyi yapmaya başlamıştır. Ama Şiilik belirleyici etkisini 1400’lerden sonra göstermiştir.
- Osmanlı devletinin kuruluşuna Hace Bektaş katılmamıştır. Osmanlı devleti kuruluşunda bir Alevi devleti değildir.
- Aleviliğin doğumunda ve hemen sonrasında Şiilik (On İki İmamcılık) yoktur.

HURİFİLİĞİN ALEVİLİĞE KATILDIĞI İKİNCİ DÖNEM

1400'lü yıllara yaklaşırken Ahilik, Alevilerin içinde erimiştir. Yaklaşık olarak aynı dönemde Hurifilik Aleviliğe girmeye başlamıştır.

Hurifiliğin kurucusu kabul edilen Fazlullah 1394'te öldürüldü. Hurifiler kendilerine uygulanan terörden kaçmak için Anadolu'ya sığındılar ve Aleviler arasına girdiler. 1400-1500 yılları arasında Alevilikle kaynaştılar. Osmanlı devletinin, Alevilere gösterdiği düşmanlıktan da paylarını aldılar. Sadece 1444'te yüzlerce Hurifi, Edirne'de yakıldılar.

Hurifilik Neydi?

Hurifilik 1376'dan sonra Fazlullah Hurifi eliyle geliştirilmiş bir öğretiydi. Fazlullah, On İki İmamcılığı kendine göre yorumladı. On Birinci İmam Hasan el Askeri'den sonra Mehdi olarak Fazlullah Hurifi dönemi başlamıştı. Fazlullah kendini kurtarıcı bir Mehdi olarak sundu. Taraftarları onu Hakk (Tanrı) olarak görüyorlardı. Onunla birlikte Uluhiyet (Tanrısallık) döneminin kapıları açılmıştı. Fazlullah'ın gelişiyle kıyamet kopmuştu; artık başka bir ahiret (kıyamet, mahşer) olmayacaktı. Cennet-cehennem artık bu dünyadaydı.

Hurufi öğretisi neyi savunuyordu? Hakk önce söz olarak belirir. Söz, seslere dönüşür. Ses, harflere dönüşür. Harfler insan yüzüne yansır. Böylece Hakk, insan yüzünde görünüş alanına çıkmış olur. Özcesi, insanın yüzü, Tanrı yüzü olur. Tanrı'yı başka bir yerde değil; insanda, insan yüzünde aramak gerekir. İnsan konuşurken Hakk'ın sözlerini dile getirmiş olur. Yani kamil olan insan KONUSAN TANRI'dır.

Hurifilik, Alevilikle kaynaşma döneminde hem Aleviliğin inançlarını almış, hem de yeni inançları Aleviliğe katmıştır. Kaynaşmanın sonuçlarını görebileceğimiz bu dönemin en büyük ozanı Seyit Nesimi'dir. Nitekim Aleviler onu yedi büyük Ulu'dan biri ilan etmiştir. Şimdi onun üzerinden bu dönemin fikirlerine bakalım.

İnsan ve Hakk

Seyit Nesimi, İnsan ve Hakk'ı, Aleviliğe uygun olarak birleştirir. İnsan ve Hakk iki farklı varlık değil, Tek varlıktır. Yani İnsan ile Hakk arasında İki'lik (Tanrı-kul ilişkisi) yoktur; Bir'lik ilişkisi vardır.

*“Bu **ikilik** perdesinden geç
Örtüyü kaldır
Gel de bu **birlik** sırrına gir.”*
(Seyit Nesimi)

Hakk, insan yüzünde tecelli etmiştir; görünür hale gelmiştir. İnsan-Hakk Bir'liği insan yüzüne yansımıştır. İnsan yüzünde (cemalinde), Hakk'ı görmek mümkündür. İnsan aynaya (mirata) bakarsa, kendi yüzündeki Tanrı'yı görür. Birbirine bakan insanlar da, Hakkı birbirlerinin yüzlerinde görürler.

*“İnanana, inanan bir ayna olmuştur
Aynaya bak, Hakk'ı gör”*
(Seyit Nesimi)

*“Ey Nesimi
Cemalin
Cemalullah’ın tecellisidir”*

(Seyit Nesimi)

İnsanın yüzünde Hakk’ı görmek inancı, Alevilik içine Hurifilik eliyle girmiş ve Aleviliğin bir inancı haline gelmiştir.

İnsan ile Hakk arasında İki’lik yoksa; Bir’lik varsa; Hakk insan yüzüne yansımışsa; insanın kendini Hakk olarak görmesi yanlış değildir. İnsan artık ben Hakk’ım (Enel-Hakk) diyebilir.

*“Ulu Hakk
İnsanoğlunun ta kendisidir”*

(Seyit Nesimi)

Seyit Nesimi kendini (Subhan, Hakk) olarak görmekten çekinmez.

*“Ben sureti manide Hakk’ım Hakk
Ben Hakk’ı ayan ayan benim ben”*

(Seyit Nesimi)

*“Kıblei iman benim
Sureti Rahman benim”*

(Seyit Nesimi)

*“Lütfedici rahman benim
Yumurtadan kuş üreten
Kudret dilini söyleyen
Zikreleyen Subhan benim”*

(Seyit Nesimi)

Enel-Hakk (Ben Tanrıyım) düşüncesi, Aleviliğin başlangıcından itibaren savunulan bir inançtır. Seyit Nesimi bu inancı devam ettirir.

İslam’ın İbadetlerine Karşı Çıkış

İslam (*Kur’an*); insanın (kulun), Allah’a secde etmesini, yani namaz kılmasını ister.

Seyit Nesimi (Alevilik), insanı Tanrı olarak gördüğünden dolayı buna karşı çıkar. Secde edilecekse, İnsan’a secde edilmelidir. Çünkü Hakk (secde edilen) ile insan (secde eden) birleşmiştir.

*“Secde edilenle secde eden birleşti
Secde eden
Gerçekten secde edilen oldu.”*

(Seyit Nesimi)

İnsana secde etmeyen kişi doğru yoldan sapar; yani gümrah olur. İnsan'da (Adem'de), Hakk görünür hale gelmiştir; Hakk, insana tecelli etmiştir.

*“Ademe tecelli eyledi Allah
Kıl ademe secde olma gümrah”*

(Seyit Nesimi)

Alevilik, İslam'ın farz olarak kabul ettiği Ramazan orucuna karşı çıkar. Seyit Nesimi de!

*“Abdestimiz katlanmak
Namazımız sabretmek
Biz bir oruç tutarız
Ramazana benzemez”*

(Seyit Nesimi)

Oysa Kur'an ne der?

“Ey İman edenler! (...) Oruç (...) size de farz kılındı. Oruç sayılı günlerdedir. (...) O sayılı günler (...) Kur'an'ın kendisinin de indirildiği Ramazan ayıdır.” (Kur'an, Bakara Suresi, ayet 183-184-185, Diyanet, 2013, sy. 27.)

İslam dininde Kâbe, “Allah'ın evi” (Beytullah) olarak kabul edilir. Kâbe'yi ziyaret etmek (hacc yapmak) gerekir. Hacc bir ibadet biçimidir.

“Haccı (...) Allah için tamamlayın” (Kur'an, Bakara Suresi, ayet 196, Diyanet, 2013, sy. 29.)

Alevilik (Seyit Nesimi) Kâbeyi Allah'ın evi olarak görmez. İnsanın gönlünü (kalbini) Hakk'ın yeri olarak görür. Dolayısıyla hacca gitmeye (Mekke'deki Kâbeyi ziyaret etmeye) karşı çıkar.

“Bildin müminin kalbinde Beytullah var”

“Gönül Allah evidir”

(Seyit Nesimi)

Seyit Nesimi İslam dininin kurallarına ve buyruklarına tamamen uyan Sofu'lara Kâbe'ye gitmek yerine, insan gönlüne bakmasını söyler.

*“Ey ham Sofu
Haccı ekber etmek istersen
Beri gel
Aşkın gönlündeki Tanrı evini seyret”*

(Seyit Nesimi)

Demek ki, Aleviliğin namaz, Ramazan orucu, hac, vb. ibadetleri kabul etmeyişi bu dönemde de devam etmektedir.

Kur'an ve Kafirler

Alevilik yazılı *Kur'an*'a inanmaz. Tek gerçek *Kur'an* insanın kendisidir. İnsan'ın sözleri, *Kur'an* ayetleridir:

*“Biz bir ayet okuruz
Bir Kur'an'a benzemez”*

(Seyit Nesimi)

İnsan (senem), baştan aşağı *Kur'an*'dır; Kelâmullâh'tır. Çünkü insan Hakk'tır.

*“Ey senem sen mazhar-ı Allah'sın
Baştan aşağı Kelâmullâhsın”*

(Seyit Nesimi)

İslam, *Kur'an*'ın yolunu izlemeyenleri kafir olarak görür. Alevilik böyle düşünmez; kafir ile Müslüman ayrımı yapmaz; ikisini de eşit düzeyde görür:

“Aşığın yanında kafirlikle, Müslümanlık birdir”

(Seyit Nesimi)

*“Âşık katında küfr ile İslam birdir.
Her kanda mesken eylese âşık emirdir”*

(Seyit Nesimi)

İnsanı, konuşan *Kur'an* olarak gören Alevilikle yazılı *Kur'an*'a inanan İslam bağdaşmaz.

On İki İmamcılık

Aleviliğin bu ikinci dönemindeki en büyük özelliği, Hurifilik eliyle (ve Ahilerin, Aleviler içinde erimesiyle) On İki İmamcılık savunusunun başlamış olmasıdır. Nitekim Seyit Nesimi'de bunu görüyoruz:

*“Severim ben dahı On İki İmamı
Feda olsun benim anlara canım”*

(Seyit Nesimi)

Hatırlarsak Hacı Bektaş'ta, Yunus Emre'de, Kaygusuz Abdal'da, On İki İmamcılık yoktu. Önce Ahilik, daha sonra Hurifilik, On İki İmamcılığı, Aleviliğe taşımıştır.

Altını kalın çizgilerle çizmemiz gereken nokta şurasıdır: Bu dönemde Aleviler On İki İmamı savunmalarına rağmen, kendilerinin Caferi mezhebinden olduklarını düşünmüyorlardı. Seyit Nesimi, hiçbir mezhebe dahil olmadıklarını söylüyordu:

*“Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır”*

(Seyit Nesimi)

Hurifiliğin, Aleviliğe taşıdığı On İki İmamcılık tahrif edilmiş bir On İki İmamcılıktı. Caferi Şiiilerin, On İki İmamcı anlayışında, On İkinci İmam olan Mehdi bir gün dünyayı kurtarmak üzere dönecekti; Mehdi hâlâ bekleniyordu. Oysa Hurifiliğin On İki İmamcı anlayışında Mehdi artık gelmişti; o, Fazlullah idi. Ayrıca Fazlullah, Tanrı olarak kabul ediliyordu. Seyit Nesimi’nin şu değişinden bunu çıkarabiliyoruz:

*“Nesimi Fazlullah’ın aciz bir kuludur
Fazl Hakk’tır, Fazl Hakk’tır”*

(Seyit Nesimi)

Böyle bir anlayışı, On İki İmamcı olan Caferilik (Şiilik) kabul edemezdi. Öyle ki; Hurifiliğin lideri Fazlullah, Şii olan Timur ve oğlu Miranşah tarafından 1394’te öldürüldü. Bu nedenle Aleviliğe bu dönemde bulaşmış On iki İmamcılık gerçek olan bir Şiilik (Caferilik) değildi.

Alevi felsefesi On iki İmamı savunmayı içine soktu; ama Fazlullah’ın Allah olduğunu formülleştirmede.

İlk Alevi-Osmanlı Çatışması

1400’lerden sonra Ahilik artık Alevilik içinde erimişti. Hurifilik, Aleviliğin içine girmişti. İslamcı Osmanlı devleti Hurifiliğe düşmandı.

1402’de Osmanlı devletinde Yıldırım Bayezid’in iki oğlu (Musa Çelebi ve Mehmet Çelebi) arasında taht kavgası başlamıştı. Musa Çelebi 1411’de Şeyh Bedreddin’i askeri hakim yaparak halktan destek sağlamaya çalıştı.

Osmanlı devletinin katı yöneticileri Mehmet Çelebi’yi desteklerken, aşağıdaki halk Musa Çelebi’nin yanında yer almıştı. Şeyh Bedreddin’in askeri hakimi olması, özellikle Edirne’deki Alevileri, diğer uluslardan azınlıkları, Musa Çelebi’nin etrafında toplamıştı.

Şeyh Bedreddin bir Alevi değildi; ne var ki, savunduğu İslam karşıtı fikirler Alevilerden destek görüyordu. Ayrıca Şeyh Bedreddin’in savunduğu “ortakçı-eşitlikçi” düşünceler, ezilen yoksul halkın taleplerini dile getiriyordu. Alevi köylülere de bu ekonomik istemler (zenginliğin eşitçe dağıtılması) uygun düşüyordu. Bedreddin sadece Alevilere değil, fakir Hristiyan, Yahudi, Müslüman, herkese sesleniyordu.

Şeyh Bedredin ayaklanması 1416'da başladı. Osmanlı ordusuna zor günler yaşattı; başlangıçta Osmanlı ordusunu yendiler. Ancak en sonunda bu ayaklanma bastırıldı. Aleviler bu ayaklanmaya katılmıştı; binlerce Alevi öldürüldü. Böylece Alevi-Osmanlı çatışması ilk kez Şeyh Bedreddin ayaklanması yoluyla sahneye çıktı.

Osmanlı devleti, Aleviliğin İslam karşısı görüşlerinin kendileri için bir tehlike olduğunu anlamıştı. 1416 Şeyh Bedreddin ayaklanmasından sonra Alevilere yönelik büyük bir yıldırma hareketine girişti. Özellikle Alevilerle birleşmeye başlamış Hurifiler üzerinde terör estirdiler. Fatih Sultan Mehmet (1451-1481) döneminde Hurifiler diri diri yakıldılar.

Osmanlı devleti Alevileri sadece terör yoluyla engelleyemeyeceğini bir zaman sonra anladı. Hacı Bektaş Dergâhı'nı Alevileri ehlileştirmek için kullanmaya karar verdiler. Alevi tarihini bozmak gerekiyordu. Bu amaca uygun olarak kitaplar üretmeye başladılar.

Fatih Sultan Mehmet, oğlu Cem Sultan'a bu görevi verdi. Cem Sultan, Alevi halkı arasında sevilen ve Hacı Bektaş'ın halifesi olan Sarı Saltuk'un (ölüm 1297-1298) hayat hikâyesini Ebül Hayr-i Rûmî'ye İslam'a uygun biçimde yazdırdı. *Saltukname* ismini alan bu kitap 1480 yılı civarında yayımlandı. Alevi Sarı Saltuk Baba, İslamcı Sarı Saltuk haline getirildi.

Fatih sultan Mehmet'ten sonra iktidar olan II. Bayezid (1481-1512) Fatih'in yolundan giderek Hacı Bektaş'ın hayat hikâyesini Uzun Firdevsi'ye yazdırdı. *Vilâyetname* ismini alan bu kitap Alevi Hacı Bektaş'ı, İslam için kavga eden, namaz kılan, oruç tutan, hacca giden bir Müslüman kişi haline getirdi.

II. Bayezid, Hacı Bektaş Dergâhı'nı tam kontrol altına almak için Osmanlı memuru gibi davranan Balım Sultan'ı, Hacı Bektaş Dergâhı'na 1501'de postnişin (dini önder) olarak atadı. Dergâhta Osmanlı eliyle bir bölünme gerçekleşmiş oldu. Balım Sultan'la birlikte Alevi tarihinde yeni bir dönem başlayacaktı.

Erdebil Tekkesi'nden Gelen Şiilik

Erdebil Tekkesi, Şeyh Şafî (1252-1334) tarafından kurulmuş bir tekkeydi. Erdebil Tekkesi'nde Şeyh İbrahim'in 1442'de ölümünden sonra bir bölünme oldu. Bir tarafta Şeyh İbrahim'in oğlu Şeyh Cüneyt vardı ve Şiiliği savunuyordu. Diğer tarafta Şeyh İbrahim'in kardeşi Şeyh Cafer vardı ve Sünniliği savunuyordu. Bu kavgayı Şeyh Cüneyt kaybetti; 1448'de tekkeden kovuldu.

Şeyh Cüneyt Anadolu'ya geçerek Türkmen Aleviler arasında örgütlenme faaliyetlerine girişti. Epeyce başarılı oldu; kendisine bağlı bir Alevi kitlesi yarattı. Şeyh Cüneyt 1460'da öldü; ama Erdebil Tekkesine inanan Türkmen Alevi kitlesi artık yaratılmıştı.

Şeyh Cüneyt'in ardından oğlu Şeyh Haydar geldi. Daha 10 yaşındayken Erdebil Tekkesi'ne şeyh oldu. Ergen yaşa girince, babası Şeyh Cüneyt'in arkasında bıraktığı Türkmen Alevilerden bir ordu kurdu. Orduya on iki dilimli kızıl başlıklar giydirdi. Böylece ilk Kızılbaş ordusu kurulmuş oldu. Şeyh Haydar'ın amacı, babası Şeyh Cüneyt'le aynıydı. Erdebil Tekkesi'ne bağlı Şii bir devlet

kurmak! Bu amaçla birçok savaşa katıldı; ama başarılı olamadı. Şeyh Haydar'ın hayalini, 1487'de doğmuş olan oğlu Şah İsmail 1501'de gerçekleştirecekti.

Aleviliğin; Ahiler ve Hurifiler dışında Şiilik'le tanışması Erdebil Tekkesi (Şeyh Cüneyt) zamanında oldu. Şeyh Cüneyt'in nasıl bir Şiiliği savunduğunu bilmiyoruz. Ama Şah İsmail'in savunduğu Şiiliğin saf bir Şiilik olmadığını elimizdeki belgelerden ve Şah İsmail'in "Şah Hatayi" mahlasıyla yazdığı şiirlerden biliyoruz. Şah İsmail, Alevi tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır.

Ara Sonuç

Aleviliğin ikinci tarihsel döneminde (yaklaşık olarak 1400-1500 arası) en büyük yenilik, "On İki İmamı" savunma düşüncesinin Aleviliğe girmiş olmasıdır. Ne var ki, bu On İki İmamcılık Caferilikle özdeş değildir. Caferilik, *Kur'an* ve Sünnete bağlı iken, Aleviler bağlı değildir.

Yine bu dönemde Alevilik açısından bir yenilik, Hurifiliğin etkisiyle Tanrı'nın insan yüzünde görünür hale geldiği inancıdır. "İnsan'ın konuşan *Kur'an* olma inancı" yine bu dönemin belirgin inançları arasında sayılabilir.

Aleviliğin diğer temel inançları bu dönemde varlığını sürdürmüştür:

- Namaz kılmama,
- Hacca gitmeme,
- Zekât vermeme,
- Ramazan orucu tutmama,
- İnsanı Tanrısallaştırma,
- Kafir ile Müslümanı bir saymak (72 millete aynı eşit gözle bakmak).

Bu ikinci dönemde Osmanlı devleti ile Aleviler arasına Şeyh Bedreddin ayaklanması nedeniyle kan girmiştir. Osmanlı devleti, Aleviliğin inançlarının İslam'a karşı bir tehlike olduğunu bilince çıkarmıştır.

BALIM SULTAN VE ŞAH İSMAİL DÖNEMİ

Bu döneme Aleviliğin gelişiminde üçüncü dönem diyebiliriz.

Şah İsmail 1501’de Safevi devletini kurdu. On İki İmamlar adına hutbe okuttu. Safevi devleti özellikle Türkmen Alevilere dayanılarak kurulmuş bir devlettir. Nitekim ilk devlet yönetiminde Türkmen Beyleri görev aldılar.

Şah İsmail, İran’da halkı zorla Şiileştirme hareketine girişti; Şiiliği kabul etmeyen Sünni İslamcılarını kılıçtan geçirdi.

Şah İsmail Safevi devletini sağlamlaştırdıktan sonra, Alevi Türkmen Beyleri ile kopuşmaya başladı. Şah İsmail’in 1514’te Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim’e yenilmesinin ardından Safevi devleti ile Türkmen Aleviler arasındaki kopuşma süreci hızlandı. Şah İsmail’in kendini içkiye verdiği ve 1524’te öldüğü zamandan sonra da yerine geçen oğulları döneminde Türkmen Aleviler, Safevi devletinden tamamen dışlandılar. Safevi devleti katı bir Şiilik yoluna girerken, Türkmen Aleviler kendi Alevi inançlarını koruyarak onlardan ayrıştılar.

Şah İsmail, Alevilikte bugüne kadar süren kalıcı etkiler yarattı. Bunları anlamamız için, Şah İsmail’in Hatayi mahlasıyla yazdığı şiirlerine bakmamız gerekiyor.

Şah İsmail’in Şiiliği

Şah İsmail, On İki İmamları savunur. Hatta onların soyundan olduğunu söyler. Kendini Caferi mezhebinden gösterir. Caferilik, altıncı İmam Caferi Sadık’ın kurduğu İslam içi bir mezheptir. İmamiye veya İsnâ-Aşariyye adıyla da anılır. Caferilik, Muta nikâhını (kadına para ödeyerek geçici süre evli kalmayı) onaylayan bir mezheptir. *Kur’an*’ı tamamiyle savunur. On İki İmamların sözlerini hadis kabul eder. Sünni İslam’ın namaz-oruç-hacc-zekât gibi ibadet biçimlerini yerine getirir. İşte Şah İsmail (Hatayi) böyle bir mezhepten olduğunu iddia eder.

*“Muhammed Ali’nin kullarındanım
İmam-ı Cafer’in mezhebindenim”*

(Şah İsmail-Hatayi)

Buna karşılık Şah İsmail hiç de Caferi mezhebine uymayan Alevi dininin birçok inancını da savunur.

- 1) Hatayi; insanın, Hakk olduğunu, yani Enel Hakk (Ben Tanrı’yım) düşüncesini savunur. Hatta kendini Tanrı (Hakk) ilan eder:

*“Aşkın Şarabından içtim Hakk oldum
Hem Hakk’a ulaştım men de Hakk oldum”*

(Şah İsmail-Hatayi)

*“Enel Hakk sunuş gönlünde gizli
Ki Hakk’ı mutlakam Hak söylerem ben”*

(Şah İsmail-Hatayi)

2) Hatayi (Şah İsmail) Ali'yi Tanrı kılar:

*“Yoluna Hakk olduğum
Hem doğru rahimdir Ali
Secdegahımdır Ali”*

(Şah İsmail-Hatayi)

3) Cennete muhtaç olmadığını savunur: Cenneti reddeder:

*“Gözlerimiz didar gördü
Cennete muhtaç değiliz”*

(Şah İsmail-Hatayi)

4) Kâbe'ye gitmek (hacc etmek) yerine, gönüle gitmeyi savunur:

*“Bir Kâbe yeğrekdir
Bir gönül al çağında”*

(Şah İsmail-Hatayi)

Bu görüşlerin hepsi Aleviliğe uygun; ama Caferiliğe terstir.

O halde Şah İsmail'in Caferiliği (Şiiliği), Alevilikle karışmış bir Şiiliktir. Bu iki parça birbirini inkâr eder. Şah İsmail, Caferilik ile Aleviliği birleştirmeye çalışır. İki parça da birbirini reddettiği için karşımıza çelişki dolu bir Şah İsmail (Hatayi) çıkar.

Allah Muhammed Ali

Alevilerin bugün sıkça kullandığı “Muhammed Ali” kalıbını Hatayi yaratmıştır. Muhammed ile Ali'yi eşitlemiş, “Muhammed Ali” kalıbını ortaya çıkarmıştır. Ali=Tanrı olduğu için, Muhammed Ali=Tanrı anlamına gelmektedir.

*“Ali Muhammeddir Muhammed Ali
Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz”*

(Şah İsmail-Hatayi)

Hatayi aynı zamanda “Allah-Muhammed-Ali” kalıbının temelini döşemiştir. “Elif Mim Ayn=Allah Muhammed Ali” demektir. Hatayi bunu kullanmıştır:

*“Elif gele Ayn gele, Mim gele
Dertli kullar dermanını bulunca”*

(Şah İsmail-Hatayi)

Allah-Muhammed-Ali, üç Nur'u simgelemektedir. Sonuçta, bu kalıp “Hakk” anlamına gelmektedir.

Bu üçlemenin; ne İslam'daki Allah, Muhammed, Ali sıralamasıyla; ne de Hıristiyanlığın savunduğu “Tanrı-Oğul-Kutsal Ruh” üçlemesiyle ilgisi vardır. “Muhammed Ali=Tanrı” demekse, bu üçleme bir kerede “Allah = Hakk” demektir.

Balım Sultan

Osmanlı padişahı II. Bayezid; Şah İsmail'i engellesin, Alevilerin Şah İsmail'e doğru akınını durdursun diye Balım Sultan'ı 1501'de Dimetoka ocağından getirip Hacı Bektaş Dergâhı'nın başına geçirdi. Balım Sultan bir Sırp devşirmesiydi; Türkmen değildi.

Balım Sultan tam bir Osmanlı memuru gibi çalıştı. II. Bayezid'in isteklerini yerine getirdi.

Hacı Bektaş Veli'nin hiç evlenmemiş olduğu, dolayısıyla ondan gelen bir soy olamayacağı Balım Sultan zamanında ortaya atıldı. Dergâh içinde evlenmemiş (mücerret) dervişler geleneğini başlattı. Alevilikten koparak Bektaşilik tarikatını kurdu. Alevilikte sadece Alevi anne babadan doğanlar Alevi olabilirken, Bektaşilikte isteyen herkesin Bektaşî olmasını sağladı. Balım Sultan cem törenlerinde kullanılan Türkçeyi kaldırıp yerine Osmanlıca'yı koydu.

Osmanlı devleti, Balım Sultan eliyle Alevi hareketini ikiye böldü. Balım Sultan'ın açtığı yoldan Dedebabalık kurumu, 1551'de Sersem Ali Baba'nın dergâha atanmasıyla bir Osmanlı politikası haline geldi.

Balım Sultan'ın kurduğu Bektaşilik tarikatı; On İki İmamcı, İslam taraftarı görüşlerle, Alevilikten alınmış görüşlerin karışımıyla oluşturuldu. Bektaşîlerin *Kur'an*'a dayanmaları, törenlerinde ayetler okumaları bu nedenledir.

Alevilik ile Bektaşilik birbirinden farklıdır. Alevilik bir tarikat, mezhep değildir; Bektaşilik bir tarikattır. Ayrıca Aleviler, Osmanlı devletiyle kavga halinde iken, Bektaşîler Osmanlı devletinin işbirlikçileri olmuşlardır.

Ara Sonuç

Şah İsmail döneminin en önemli sonucu, Aleviliğe Caferiliğin bir mezhep olarak sokulmasıdır. Alevilik ile Caferilik çok farklı inançları ifade etmesine rağmen, sanki bunlar aynı inançlarmış gibi savunulmuşur. Şah Hatayi'den sonraki dönemde, “Alevilerin Caferi mezhebinden olduğu inancı” bir yanlış olarak bugünlere kadar devam etmiştir.

Balım Sultan ise Alevi hareketini böldüğü için önemlidir. Osmanlı'nın Alevileri bölme amacının aracısı olmuştur. Alevilerin “konuşan *Kur'an* insan” inancına, Bektaşîliğin *Kur'an*'a yakın durma tutumu olumsuz etki etmiştir. Bu olumsuz etki hâlâ da devam etmektedir.

ALEVİLİKTE SON DÖNEM

Şah İsmail'den itibaren Alevilik artık kurumsallaşmaya başlar. Şah İsmail'den (Hatayi'den) sonra gelen ozanlar hem ondan, hem daha önceki ozanlardan esinlenerek Aleviliği kurumsal hale getirirler. Hatayi'den sonra gelen ozanlardan yararlanarak kurumsallaşan Aleviliğin inançlarını özetlemeye çalışalım.

Fuzuli

1493 veya 1504 doğumlu olan Fuzuli (ölümü 1556) Aleviliğin ulu bir ozanı olarak kabul edilir.

İslam içkiyi haram bir içecek olarak görürken, Alevilik bu içeceği helal kabul eder.

Fuzuli hem bunu dile getirir; hem de namaz kılanlara, abdest alanlara, camiye gidenlere karşı çıkar. Fuzuli der ki:

*“Ey gönül elinde şarap kadehi var
Bırak, tesbihe el sürme
Namaz kılanlara uyma (...)
Camiye varma (...)
Müezzini dinleme (...)
Müftünün sözüne inanma”*

(Fuzuli)

Fuzuli ayrıca mescid ile meyhaneyi eşitler.

*“İyi ve kötü sayma işi ortadan kalkınca
Mescid ile meyhane birdir”*

(Fuzuli)

İslam dini mescidi kutsal, meyhaneyi haram sayar. Alevilik ise meyhaneyi, mescidle aynı düzeye getirerek helal sayar.

Yemini

15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Hurifi kökenli bir ozandır.

Yemini, Aleviliğin Nur'dan doğuş inancına bağlıdır. Evrenin Ali Nuru'ndan yaratıldığını savunur.

*“Yedi kat yiri andan yaradup Hakk
Ali Nuru'ndan oldu yer muhakkak”*

(Yemini)

Hatırlarsak Kaygusuz Abdal evreni-dünyayı, Muhammed ve Ali Nuru'ndan yaratmıştı. Yemini Ali'ye yarattırır. Alevilikte evren kimi zaman Yemini'de olduğu gibi Ali'ye, kimi zaman Muhammed'e, kimi zamanda her ikisine dayandırılır.

Alevilikte Miraç efsanesi, İslam dininden farklıdır. İslam dininde Ali, Miraç yolculuğunda yoktur; oysa Alevilikte Ali vardır ve Muhammed'den önde durur.

Yemini, Miraç'ı anlatırken Ali'yi İslam'dan farklı olarak devreye sokar; Hakk ile söyleşi yaparken Ali'yi orada gördüğünü söyler:

*“Hakk’la söyleşirken ben nihanı
Turur gördüm orada bir cüvani (...)
Ali’yimiş nazar kıldım gözüne”*
(Yemini)

Yemini’de ayrıca On İki İmamı savunmak vardır. Hatayi’den kalan geleneği devam ettirir.

Pir Sultan Abdal

Aleviliğin ulu ozanlarından biridir; yaklaşık olarak 1550 yılında Osmanlı devleti tarafından asılmıştır.

Alevi dininin birçok yönünü onda bulabiliyoruz.

Aleviler abdest almazlar, namaz kılmazlar. Şeriat kapısı onlar için aşılmıştır. Yani abdestleri alınmış, namazları kılınmıştır. Pir Sultan bunu dile getirir:

*“Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Siz de şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah’a giderim”*
(Pir Sultan Abdal)

Alevilikte Hakk, Muhammed, Ali üç Nur’dur. Dünya oluşmadan evvel bu üç Nur birliktedir.

*“Ay Ali’dir gün Muhammed (...)
Ay da nurdur gün de nurdur
Hakk Muhammed Ali birdir
Üçü sırdır bir nur içinde”*
(Pir Sultan Abdal)

Hakk Muhammed Ali=Hakk anlamına gelir. Çünkü Pir Sultan Abdal, Ali’yi Hakk olarak görür.

*“Gaafil kaldır şu gönlümden gumanı
Bu mülkün sahibi Ali değil mi?
Yaratmıştır on sekiz bin alemini*

Rızıkları veren Ali, değil mi?”

(Pir Sultan Abdal)

Alevilikte Ali veya Muhammed Ali = Hakk anlamına gelir. Pir Sultan Abdal bunu açıklar:

*“Muhammed Ali’nin eli değil mi
Hakk deyüp tuttuğum el bana yeter”*

(Pir Sultan Abdal)

Pir Sultan Abdal aynı zamanda Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) inancını da savunur:

*“Enelhak dedik de çekildik dara
Edep erkan bize doğru yol oldu”*

(Pir Sultan Abdal)

Pir Sultan, “Ali = Hakk” dedikten sonra, kendisi Ali’nin yerine geçer; yani “Pir Sultan = Hakk” olur. Enel Hakk inancı zaten bunu gerektirir:

*“Pir Sultan’ım şu dünyada
Dolu geldim dolu benim
Bilmeyenler bilsin beni
Ben Ali’yim, Ali benim”*

(Pir Sultan Abdal)

Pir Sultan Abdal, Aleviliğin devriye inancına bağlıdır. Alevilikte gerçek bir ölüm yoktur. Beden ölür; ama insanın ruhu ölmez. Başka bedenlere geçer. O nedenle insan birçok kez dünyaya gelir. İnsanlar “ölürler”; ama daha sonra dirilerek yeniden doğarlar. Pir Sultan üç kez ölüp dirildiğini söyler:

*“Üçüncü ölmem bu hain
Pir Sultan ölür dirilir”*

(Pir Sultan Abdal)

Veya Pir Sultan der ki:

*“Hem öldüm hem dirildim
Tende Tercüman olayım destur olursa”*

(Pir Sultan Abdal)

Pir Sultan, Hatayi’den aldığı gelenekle On İki İmamcı görüşleri savunur.

Kul Himmet

Kul Himmet 16. yüzyılda yaşamış ulu bir ozandır. Pir Sultan Abdal'ın öğrencisi olduğunu söyler.

Kul Himmet, evreni Ali ve Muhammed Nuru'ndan doğurtur:

*“Yerde insan, gökte melek yok iken
Kudretten bir nur indi süzüldü
Ayn Ali, mim Muhammed yazıldı”*

(Kul Himmet)

Kul Himmet, Ali'yi Tanrı olarak görür.

*“Bir İsmi Ali'dir, bir ismi Allah
İnkârım yoktur, hem vallah, hem billah”*

(Kul Himmet)

Alevilikte insan dahil bütün varlıkların yapısını meydana getiren dört madde vardır: Toprak, Yel, Ateş (Od) ve Su. Bu dört maddeye (kuvvete) Aleviler “Anasır-ı Erba” derler. Yunus Emre'de (daha Aleviliğin doğuşunda) bu inanç vardır.

*“İşbu tenin terkibi
Od ü yel, toprak sudur
Yunus sen gör özünü”*

(Yunus Emre)

Kul Himmet Yunus'tan 200-250 yıl sonra bu inancı yeniden diriltir:

*“Derdimin dermanı, yaramın ucu
Dört anasır mevcut güruh-ı Naci”*

(Kul Himmet)

Kul Himmet hacca gidenlerin hacı olamayacağını belirtir:

*“Her Mekke'ye giden hacı olur mu?
Her Abdal olanlar Naci olur mu?”*

(Kul Himmet)

Kul Himmet, Enel Hakk düşüncesini Hallac-ı Mansur üzerinden savunur:

*“Çeke idim şu Mansur’un darını
Göre idim Hakk’ın diyarını”*

(Kul Himmet)

Kul Himmet Hatayi’nin bıraktığı yanlış gelenekle Caferiliği savunur.

*”Şeyh Şaî buyruğun eyledim kabul
Sözü onun daim Cafer’den gelir”*

(Kul Himmet)

Yukarıda aktardığımız Kul Himmet’in görüşleriyle, Caferi olması çelişir. Daha önce belirttiğimiz gibi bu çelişkiyi Aleviliğe Hatayi sokmuştur. Doğru değildir.

Virani

16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başlarında yaşamıştır. Hurifi kökenlidir. Aleviler onu kendi ulularından biri olarak görürler. Virani, Aleviliğin bir ilkesi olan “varlığın Bir’liği” ilkesini savunur. Hakk, insana tecelli etmiştir; görünür hale gelmiştir. Hakk’ın sureti, insanın suretidir. Virani, *İlm-i Cavidan* isimli eserinde bunu dile getirir:

“Hakk Teâlâ’nın sureti, Sureti Adem’dir.”

(Virani)

Virani, Ali’yi Tanrı olarak en açık savunanlardandır.

*“Yüce Tanrı’nın özü, kendi Ali’dir
Ali’den başka Tanrı yoktur
Ölümsüz varlık olan Ali’dir
Ondan başka Tanrı yoktur”*

(Virani)

Virani; Ali’yi Tanrı yaptığından dolayı, “Muhammed Ali” dediği şeyin Tanrı anlamına geldiğini *Fakirname* isimli eserinde belirtir:

*“Şimdi ey talip!
Hakk denilen Muhammed ve Ali’dir.”*

(Virani)

Virani, Kâbe’nin (Beytullah’ın) Mekke’de değil, insan gönlünde olduğunu söyler.

*“Tarikat abıyla cismimiz yuduk
Hakk buyurdu mümin kalbi Beytullah”*

(Virani)

Virani tıpkı Kul Himmet gibi Caferi olduğunu söyleyerek çelişkiye düşer. Çünkü yukarıda aktardığımız görüşleri Caferiliğe uymaz.

ALEVİLİĞİN İNANÇLARINDAN BİR ÖZET

Alevilik sonuç olarak panteist bir inançtır. Panteizm, “Tüm evren Tanrı’nın yansımasıdır,” diyen bir dindir. İslam ise teist bir dindir. Teizm, her şeye gücü yeten bir Tanrı’nın evreni yarattığını savunur. Panteizmde, evren (doğa) ile Tanrı eşittir. Teizm’de Tanrı yukarıda egemen güç olarak durur; insan aşağıdadır. Teizm’de Tanrı egemen güç olarak her varlığı kendine boyun eğdirir.

Aleviliğin başlangıcında Şiilik (On İki İmamcılık) yoktur. Alevilik üzerine Şii etki 1400’lü yıllara yaklaşırken başlamıştır. Alevilik Şiiliği olduğu gibi içine almamıştır; Şiiliği bozmuş, belirli görüşlerini (Ali sevgisi, On İki İmamları savunma, Kerbela’yı lanetleme, vb.) içine almıştır. Ayrıca Şiiliğe ters olarak Ali’yi Tanrısallaştırmıştır.

Şimdi Aleviliğin temel görüşlerini ozanlara dayanarak özetleyelim.

Evren Oluşmadan Önce

Alevilik; henüz evren ortada yok iken Hakk ile insanların birer Nur olarak birlikte olduğunu, Nur’ların dostluk ettiğini savunur. Hakk ile insan “Sırr-ı Mübhemde = kapalıca bir sır içinde” yan yanadır.

*“Yok iken Adem’le Havva alemde
Hakk ile Hakk idik sırr-ı müphemde”*
(Edip Harabi)

*“Dünya kurulmadan yüz bin yıl evvel
Ol yeşil kandilde cismimiz vardır”*
(Âşık Devrani)

Demek ki, ta başlangıçtan itibaren (evren ortaya çıkmadan önce) Hakk ile insan arasında “İkilik” yok, “Birlik” vardır.

Alevilik, İslam’daki “Tanrı ile Kul” arasındaki ikiliği reddeder. Asım Baba’dan bir örnek verelim:

*“Rabbim seni nerede bulsam
Daim ben seninle olsam
Şayet sen Hakk, ben kul olsam
İkilik girer araya”*
(Asım Baba)

Sonuç olarak diyoruz ki; İslam dininde İki’lik varken, Alevilikte Bir’lik vardır. Geçmişte (ezelde) insan, “Hakk ile Hakk” olmuştur. Hakk’ın cemalini (yüzünü) görmüştür.

*“Hakk ile Hakk idik biz ezelide (...)
Cemalini gördük iman eyledik”*
(Edip Harabi)

Evren ve İnsanın Doğuşu

Alevi inancına göre Hakk ile insan birlikteyken, Hakk Nuru'ndan bir Nur ayrılmıştır. Nur ikiye bölünmüştür. Bu nurlardan bir tanesi “ Muhammed nuru”, diğeri “Ali nuru” ismini almıştır. Evren ve insanlar bu nurlardan doğmuştur.

Çağımızın Alevi dedelerinden olan Ali Özsoy Dede (1908-1992) bunu şu dizelerle ifade eder:

*“Eğer sorarsan benim sırrımdan
Cümlemizi var eyledi varından
Hakk ile Hakk olan yerden gelirim
(...)
Arştaki kandilden nurdan gelirim”*

(Ali Özsoy Dede)

İslam'da Tanrı, insanı yaratmıştır. Alevilikte insan bir Nur'dan (Hakk veya Muhammed Ali Nuru'ndan) doğmuştur. Aleviliğe göre **ilk insan Adem doğmadan önce**, Muhammed Ali Nuru (veya Ali Nuru) vardır.

*“Dünya kurulmadan var idi Ali (...)
Ol zaman kandilde nur idi Ali”*

(Âşık Devrani)

Demek ki, bu nurlar İslam'ın ortaya çıkışından önce varlar. Tarihsel kişilik olarak Hz. Muhammed ve Ali ilerde 600'lü yıllardan sonra İslam'la ortaya çıkacaktır.

İnsan bir Nur'dan (Hakk Nuru veya ondan ayrılan Muhammed Ali Nuru'ndan) doğduğuna göre; insanda, Hakk görünür hale gelecektir. Hakk insan içinde gizlenecektir.

*“Bu görüp bildiğin cihan yok iken
Hakk'a sığınacak mekân yok iken
Bizde gizlenmişti Ama 'sıyız biz”*

(Edip Harabi)

Sonuç olarak diyoruz ki, İslam dininde YARATILIŞ vardır. Alevi dininde DOĞUŞ vardır.

Hakk'ın Dört Kuvveti

Aleviliğe göre Hakk'ın dört kuvveti vardır. Ateş, hava, su ve toprak dört kuvvettir; dört maddedir. Bütün varlıkların yapısı bu dört kuvvetten (dört maddeden) oluşacaktır. İnsan da bir varlık olarak bu dört kuvveti; dört maddeyi bünyesine alacaktır. Yani insan bu dört maddeden oluşmuştur. Hakk ervahından (ruhundan), insan ervahına (ruhuna) aktarım olmuştur.

“Vücudunu dört nesneden halk etti

Ervahına nur kattı”

(Kul Hüseyin)

İslam dininde ise insan topraktan (veya balçıktan) yaratılmıştır. Aleviliğin dört madde (Anasır-ı Erbaa= Çar Anasır) inancı, İslam dininde yoktur.

Hakk ile İnsanın Aynılığı

Alevilikte Hakk, insan da görünür hale gelmiştir. Yani Hakk, insandır; insan, Hakk’tır. Bu nedenle insanın, “Enel-Hakk = Ben Tanrı’yım” demesi gerekir.

Mihrabi, Hakk’ın insanda olduğunu şu sözlerle anlatır:

*“Hayali bir yerdesin
Sen arada perdesin
Hakk sende sen nerdesin
Nedir cevap suale”*

(Mihrabi)

Yine Genç Abdal bu fikri tekrarlar:

*“Hakk seni saklasın can ile tende
Hakk buyurdu ben sendeyim sen bende”*

(Genç Abdal)

Edip Harabi, Hakk’ı nasıl insan yaptığını şöyle anlatır: Hakk’ı önce içine alıp misafir (mihman, konuk) etmiştir; sonra ona şekil verip insan yapmıştır.

*“Hakk’a hiçbir layık mekan yok iken
Hanemize aldık mihman eyledik (...)
Hiçbir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verip tıpkı insan eyledik”*

(Edip Harabi)

O halde bir insan diğer insana baktığında Hakk’ı görecektir.

*“Hakk gözüdür burada gördüğün yüzler
Velakin göremez kör olan gözler”*

(Edip Harabi)

Alevi felsefesinin en önemli inancı olan “Enel Hakk” görüşü; Aleviliği, İslam dininden keskin çizgilerle ayırır. İslam’da Hakk ile insan ayrıdır. İnsan’ın Tanrı olduğunu söylemesi İslam’a göre Şirk’tir; yani Allah’a kendini ortak yapmaktır; kafirliktir.

İki Kur’an

İki *Kur'an* vardır. Bir tanesi İslam dininin *Kur'an*'ıdır; bu *Kur'an*'a “*Kur'an*'ı Samit=sessiz *Kur'an*=konuşmayan *Kur'an*” denmektedir. *Kur'an*'ı Samit, Tanrı sözü olarak kabul edilir. Bu *Kur'an* yazılı bir *Kur'an*'dır; değiştirilemez. Tanrı keliması olarak kabul edildiği için üzerine bir kelime dahi eklenemez.

İkinci *Kur'an*, Aleviliğin *Kur'an*'ıdır. Yazılı değildir. İnsan'a göre değişir. Bu *Kur'an*, “Kelamullah-ı Natık=Konuşan *Kur'an*=İnsan” adını alır. Yani insanın kendisi konuşan *Kur'an*'dır. Okunacak en kutsal kitap, “Konuşan *Kur'an*” olan insandır.

“Canlı bir *Kur'an*'dır kusursuz kişi
Kov gıybet eylemek kötünün işi”
(Mahmut Erdal)

Alevi ozan İbreti, Konuşan *Kur'an*'ı istediğini, *Kur'an*'ı Samit'i istemediğini şu sözlerle anlatır:

“Yerimiz meyhane mescid gerekmez
Kur'an'ı natık var Samit gerekmez”
(İbreti)

İnsanın sözleri ayet gibidir. İnsanın yüzü bir *Kur'an*'dır; yani insan Konuşan bir *Kur'an*'dır.

“Öğmüş de yaratmış kendi nurundan
Cemalini gördüm salavat verdim
Vallahi *Kur'an*'dır senin sözlerin”
(Teslim Abdal)

“Görünen Hakk'tır gözünde
Söylenen Hakk'tır sözünde
İnsanın hattı yüzünde
Hatm-i *Kur'an*'ı gösterir”
(Muhyiddin Abdal)

Demek ki, Aleviliğin *Kur'an*'ı (kutsal kitabı), İslam dininin kutsal kitabı olan *Kur'an*'dan farklıdır.

Ruhun Ölmezliği ve Göçü

Alevilik insan ruhunun ölmeyeceğine, sadece bedenın öleceğine inanır. Bu anlamıyla gerçek bir ölüm yoktur.

“Muhabetten gıdamız var
Ölüm ölür biz ölmeyiz”
(Âşık Hüdai)

Ölmeyen ruh başka bedenlere göçecektir; tenasüh yapacaktır. Yani insan olgunlaşınca kadar defalarca doğacak, Hakk'a gidip gelecektir.

“Üstümü kaç örttü bu kara toprak

Kaç serildim, kaç dirildim kim bilir?”
(Âşık Güfrani)

*“Şu fenâ mülküne çok geldim gittim
Yağmur olup yağdım ot olup bittim”*
(Âşık Şiri)

İnsan defalarca dünyaya gidip geldikten sonra sonunda ilk başlangıca (Hakk ile insanın bir olduğu safhaya) geri dönecektir; yine Hakk ile Hakk olacaktır. İşte o zaman insan için devriye süreci tamamlanmış olacaktır.

İslam dini ruhun ölmezliğini ve ruh göçünü kabul etmez. Dolayısıyla “devriye inancını” kabul etmez. İslam’a göre insan, ruhuyla-bedeniyle ölecektir; sadece bir kez kıyamette dirilecektir.

Kıyamet- Cennet- Cehennem

Alevilikte “ruhun ölmezliği” olduğundan ve insanın birçok kez dünyaya gidip geldiği kabul edildiğinden dolayı “kıyamet-ahiret-hesap günü” inancı yoktur.

*“Kul Ahmet’im canım Hakk’ın canıdır (...)
Orada hesap sorulması yalandır”*
(Kul Ahmet)

*“Mahkeme var diyorlar burdaki niye (...)
İşkence varmış orda ölüye
Maksat öyle idi niçin yarattın”*
(Dertli Zebunu)

*“Dünya sende ahret sende han sende
Allah sende Kur’an sende din sende”*
(Hüdai)

Ahiret (kıyamet), hesap günü yoksa, cennet ve cehennem de yoktur. Alevilik bunlara inanmaz.

*“Cennet cehennem davası hep boş laflar
Kim sordu fikrimizi bu meselede”*
(Ali Celalettin Ulusoy)

*“Aklım ermez ahret eylencesine
Saygım var insanın düşüncesine
Hayal cennetin has bahçesine
Yobaz sürüsünü sürdüm de geldim”*
(İbreti)

*“Cennette huri gılman
Sevdası bizde yoktur
Hakk’ın cemali varken*

Cennet bize azaptır”

(Edip Harabi)

O halde İslam dini; kıyamete, hesap gününe, cennete ve cehenneme inanırken; Alevilik bu inançlara karşı çıkmaktadır. Aleviliğin bu inançlara karşı çıkışı, aynı zamanda yazılı *Kur'an*'a karşı çıkışıdır.

Aleviler yazılı *Kur'an*'ı tanımadıklarını bu tutumlarıyla bir kez daha göstermiş olurlar.

İslam'daki Tanrı'ya Eleştiri

Aleviliğin inandığı Hakk ile İslam'ın *Kur'an*'daki Allah'ı farklıdır. İslam'ın Tanrı'sı, kulunu kendisine ibadet etsin diye yaratmıştır. Kaderini daha doğmadan çizmiştir. İnsan öldükten sonra onu ya cehenneme, ya cennete gönderecektir. Alevilik böyle bir Tanrı'ya inanmaz. Tanrı'yı eleştiri topuna tutar.

Daha önce bu eleştiriden örnekler vermiştik. Şimdi sadece Edip Harabi'den bu Tanrı'ya yönelen eleştirilerden ufak bir demet sunuyoruz:

*“Ya Râb senin mekanın yok
Yatağın yok yorganın yok
Hem dinin hem imanın yok (...)
Sesin çıkmaz arazın yok
Abdestin yok, namazın yok
Hiçbir yere niyazın yok (...)
Kapın büyük açan yoktur
Senin kapup kaçan yoktur
Anan yoktur baban yoktur”*

(Edip Harabi)

Edip Harabi bu dizelerinde İslam'daki Tanrı'yı yok saymaktadır. Bu eleştirinin aynı zamanda *Kur'an*'ın da eleştirisi olduğunu söylemeye gerek yok!

İslam'daki İbadetlere Uyumsuzluk

Aleviliğin ibadet biçimiyle, İslam dininin ibadet biçimi birbiriyle bağdaşmaz.

İslam dini (*Kur'an*), namaz kılmayı emreder. Namazdan önce abdest almayı şart koşar. Aleviler ne abdest alırlar, ne de namaz kılarlar.

*“Vicdan pası akar suyla paklanmaz
Kalp kirliyse abdest almak beyhude”*

(Derviş Kemal)

*“Böyle namaz ile olmaz ümmet (...)
Hakk'ı peygamberi bulamaz kimse
Yatıp kalkmak ile duvara karşı”*

(Edip Harabi)

Alevilerin namaza karşı Cem törenleri vardır. Cem’de Semah dönerler. Cem ve Semah, Alevilerin bir ibadet biçimidir. Ayrıca bu toplu ibadet kadın-erkek birlikte yapılır. İslam dini kadınlı, erkekli birlikte ibadet yapmaz. Camilerde kadınların yeri ayrıdır.

Alevilik, İslam dininin hacc ibadetini yerine getirmez. Mekke’deki Kâbe’yi (dört duvarı) ziyaret etmek onlar için ibadet değildir. İnsan’ın gönlü, Hakk’ın yeridir; yani bir Kâbe’dir. Kâbe insandadır:

*“Ne gezersin Şam Şerifi Mekke’den
Sen Kâbe ararsan Kâbe sendedir”*

(Kul Hüseyin)

*“Ey vaiz efendi Harabi der ki
Dinle bu nutkumu bilmezsin çünkü
Ben böyle bir mukaddes Kâbe’yim ki
Kâbe gelsin beni tavafeylesin”*

(Edip Harabi)

İslam dini için zekât vermek bir ibadettir. Alevilik bunu da yerine getirmez.

*“İsrar etme sana fitremi vermem
Zekâtım verip de günaha girmem”*

(Şemsi Yastıman)

Aleviliğin dayanışma kurumu Musahipliktir; yol kardeşliğidir.

İslam dini bir aylık Ramazan orucunu bir ibadet biçimi sayar. Alevilik, Ramazan orucunu bir ibadet biçimi olarak kabul etmez. *Kur’an*’ın bu konuda açık emri olmasına rağmen Aleviler buna karşı çıkar.

Alevi ozan Fuzuli, Ramazan ayını kara günler olarak görür:

*“Ramazan ayında kadeh güneşi doğmuyor ey Tanrım
Bizim için bu ne beladır bu ne kara gündür”*

(Fuzuli)

Yine Fuzuli, Ramazan ayında kapalı olan meyhanelerin açılmasını ister. İslam’ın cennet kapısı açıktır; ama âşıkların meyhane kapısı kapalıdır.

*“Ramazan ayı gerek açıla cennet kapusu
Ne reva kim ola meyhane kapusu bağı
Fethi meyhaneler için kılayım Fatihalar
Ola kim yüzümüze açıla bir bağı kapu”*
(Fuzuli)

Demek ki, Alevi ve İslam inancı farklı ibadet biçimlerine bağlıdır.

Aleviler ve İçki

İslam dini içkiyi yasaklamıştır.

“Ey iman edenler! (Aklı örten) içki ve (benzeri şeyler) (...) şeytan işi birer pisliktir” (Kur’an, Diyanet, Maide Suresi, ayet 90.)

Alevilik, Kur’an’ın bu yasağını kabul etmez.

Edip Harabi, içmeyenlerin “Düçar-ı azâba’a = eziyete yakalanacağını” belirtir. Kendisinin kemâl (olgun) olmak için meyhaneye gittiğini, içki içtiğini söyler:

*“Sevaba girmek için içeriz şarap
İçmezsek oluruz düçar-ı azap
Aklın ermez senin bu başka hesap
Meyhanede bulduk biz kemâlî”*
(Edip Harabi)

Yine Edip Harabi; zahid (kendini ibadete adayan) kişiye, her zaman Bâde-yi gülfam (gül renkli içki) süzdüğünü, Bezmde (mecliste) Mahbud (sevilen) bir saki (içki dağıtan) bulduğunu belirtir.

*“Ne çare zahida Kızılbaş olduk
Daima badeyi gülfam süzeriz
Bezmimize mahbud bir saki bulduk
Anın için işte böyle sarhoş gezeriz”*
(Edip Harabi)

Alevilik içkiyi günlük yaşamda yasaklamadığı gibi, Cem ibadeti sırasında da yasaklamamıştır. Cem törenlerinde içki içilebilir. İçkili, sazlı ibadet Aleviliğin kendine has bir özelliğidir.

Edip Harabi; İhvan (kardeş) olanla, içkili-çalgılı ibadet yapmanın sevap olduğunu şu dizelerinde dile getirir:

*“İhvan ile muhabbet
Ney mey ila ibadet
Sizce günahdır amma
Bizce fakat sevaptır”*
(Edip Harabi)

İslam dinine göre ibadeti içkili-sazlı gerçekleştirmek haramdır. Aleviliğe göre helaldir.

Ali'nin Tanrılığı

İslam dininde Ali, Hz. Muhammed'in yardımcısı olan bir Tanrı kuludur. İslam'a göre "Ali'ye Tanrı" demek, Allah'a ortak koşmadır; şirktir.

Oysa Alevilikte dininde Ali=Hakk'tır=Sübhan'dır= yani Tanrı'dır. Kul Nesimi der ki:

"Ali'dir her şey için can (...)

Ali rahim Ali rahman (...)

Ali sultan Ali süphan"

(Kul Nesimi)

XIX. yüzyılda Derviş Ali, Ali'nin Tanrılığını şu sözlerle ifade eder:

"Yeri göğü arşı kürsü yaratan

Men Ali'den başka Tanrı görmedim"

(Derviş Ali)

Bosnavi Ali'nin Tanrılığını onaylar:

"Ali ismi Allah derler

Yüzüne secde ederler"

(Bosnavi)

Alevilik, Ali'yi Hakk (Tanrı) yaparak, Tanrı'yı insanlaştırır. Alevilik bu inancıyla hem Sünni İslam'dan, hem de Şii İslam'dan farklı olduğunu gösterir; İslam dışı olduğunu kanıtlar.

Sevgi Dini

İslam dini, insanları cehennemle korkutur; cehennemde insanlara eziyet yapılacağını ayetlerle dile getirir. Hırsızlık yapanın elinin kesilmesini ister. Kardeşliği, sevgiyi SADECE müminlerin (Müslümanların) birbirine göstermesini ister.

*"Müminler **ancak** kardeşlerler."* (Kur'an, Diyanet, Hucurat Suresi, ayet 10.)

Mümin olmayanlar kardeş değildir; mümin olmayana sevgi duyulmaz. Hristiyanlar, Yahudiler, Müslümanların kardeşi olarak kabul edilmez; onlar da putlara tapan (Allah'a ortak koşanlar) gibi kafirlerdir. Putperestlerin cezası en acımasız olanıdır:

"Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün." (Kur'an, Diyanet, Tevbe Suresi, ayet 5.)

Alevilik bir sevgi dini olarak bunu kabul etmez. Puta tapan, Hristiyan, Yahudi olan herkesi dinini ayırmaksızın kardeşi kabul eder. Aleviliğe göre Nümayan (görünen) her dinden insan aynıdır; eşittir.

*“Putperest, Yahudi, Hristiyan olan
Ayrı gayrı değil nümayan olan”*
(Edip Harabi)

Yetmiş iki dine (bütün dinlere) aynı gözle bakmak Aleviliğin felsefesidir. Ulus, milliyet ayrımı yapmadan, insan düzeyinde onları aynı kılmak Alevi felsefesinin bir özelliğidir.

*“Bulmuşuz mevlayı vicdanımızda (...)
Birdir her bir millet meydanımızda
Türkümüz Kürdümüz Lazımız bizim”*
(Ruhullah)

Alevilik, İslam’dan farklı olarak insanları sevgiye çağıran bir inançtır. Hüdai’nin şu dizeleri Aleviliğin son sözüdür:

*“Canımız cananımızdır
Teni kendi tenimizdir
Sevgi bizim dinimizdir
Başka dine inanmayız”*
(Hüdai)

Alevilik kendine has hümanist (insancıl) bir dinsel inançtır.

ALEVİLİKTEN SAPAN DÜŞÜNCELER

Bir Anadolu inancı olan Alevilik 800 yıllık bir tarihe sahiptir.

Alevi araştırmacısı Atilla Özkırımlı; Aleviliği, Şiilikle özdeş kılıyor.

“Muhammed’in ölümünden sonra Ali’nin halife olmasını isteyen, onu imam kabul eden, daha sonra ise Şii-Bâtini inançlara bağlananların tümüne Alevi denir.”¹

Aleviliği, Şiilikle eşitleyen bu görüş tümüyle yanlıştır. Aleviliğin tarihi 1200’lerden itibaren başlar. Oysa Şiiliğin tarihi Muhammed’in ölüm tarihinden (632-633’ten) sonra başlar. Alevilik içine gerçek Şii etki 1400’lerden sonra girmiştir. Şiilere, Alevi denemez.

Bu yanlış İsmet Zeki Eyüboğlu tekrarlar. O da Şiilik ile Aleviliği birbirine karıştırır.

“Halife Ali’ye bağlananlardan oluşan topluluğun benimsediği görüşe verilen ada, Türkçe’de Alevilik denir.”²

Diyanet İşleri Başkanlığı da aynı yanlışla ortak olur; Aleviliği, Şiiliğin bir kolu sayar:

“Alevilik (...) Şiiliğin bir koludur.”³

Alevilik, Şiiliğin bir kolu değildir.

Alevilik, hem Şiilikten, hem de Sünnilikten farklı, ayrı bir dinsel inançtır.

¹ Atilla Özkırımlı, *Alevilik Bektaşilik*, Cem Yayınevi, 1990, sy. 10.

² İsmet Zeki Eyüboğlu, aktaran R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy.107.

³ *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1989.

Şamanizm; insanlar ile ruhlar arasında Şaman denilen büyücüler aracılığıyla ilişki kurulabileceğine inanan bir dindir. Alevi araştırmacılarından bazıları (Cahit Tanyol, Gülvahaboğlu, Mehmet Eröz, vb.) Aleviliğin kökünü Şamanizm'e bağlarlar. Şamanizm'in bir Türk dini olduğu doğrudur; Alevilik oluşurken mutlaka Şamanizm'den bir şeyleri içine almıştır. Ama Alevilik ile Şamanizm bağdaşmaz. Alevilik panteist bir inançtır. Evreni, insanı Tanrısallaştırır. Oysa Şamanizm POLİTEİST (çok tanrılı) bir dindir. Alevilik tek Tanrılı bir anlayışa sahiptir. Şamanizm temelinde büyücülüğe dayanır. Aleviliğin büyücülükle ilgisi yoktur.

Aleviliğin kökünü Türklüğe ve Şamanizm'e bağlamak isteyen Mehmet Eröz bakın ne diyor?

“Türk Alevilik ve Bektaşiliğin ana kaynağı, Türk kültürü ve eski Türk dinidir.”

“Türklerin eski devirlerden beri Kamlık (Şamanlık) dinine mensup olduklarını kabul etmek gerekmektedir.”⁴

Türklerin eski dinleri arasında Budizm de vardır. **Alevilik; Budizm'den, Şamanizm'den daha fazla şeyler almıştır.** Örneğin Alevi'lerin inandığı RUH GÖÇÜ (tenasüh anlayışı) Budizm kaynaklıdır. Tanrı'ya ulaşma (Nirvana'ya kavuşma) inancı Budizm kökenlidir. Alevilikteki Dört Unsur (Anasır-ı Erbaa) inancı (varlıkların Toprak, Su, Ateş, Hava'dan yaratıldığı inancı) Budizm kaynaklıdır. Araştırmacı Ahmet Yaşar Ocak bu konuda haklıdır:

“Türklerdeki tenasüh inancının kaynağı Budizm'dir.”

“Menkabelerde anasır telakkisini (...) Budizm'de buluyoruz.”

“Bektaşî menkabelerindeki ağırlık noktasının Şamanizm değil, Budizm (...) olduğu açığa çıkmaktadır.”⁵

M. Eröz'ün Aleviliğin temel kaynağını Şamanizm'de, milliyetçi bir özle Türklükte araması doğru değildir.

⁴ Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınları, 1990, sy. 281, 284.

⁵ Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, Teksir Notları, sy. 16, 19,21.

Aleviliğin köklerini Mehmet Eröz kadar olmasa da Şamanizm'e bağlayan diğer bir yazar İrene Melikoff'tur.

İrene Melikoff, Gökyüzü Tanrısı (Gök-Tengri) inancının Şamanizm'den Aleviliğe girdiği kanısındadır.

*“Şaman inançlı Türkler, Gökyüzü Tanrısı (Gök Tengri) ile doğa güçlerine tapıyorlardı.”*⁶

*“Ali, eski Türklerin Gök Tengri inançlarının mirasçısıdır.”*⁷

*“Aleviliğin (...) bir dini saygı konusu olan Ali'nin de, gerçekte, eski Türklerin Gök-Tengri'sinden başkası olmadığını fark ettim.”*⁸

Demek ki, İrene Melikoff'a göre, Aleviler Ali'yi Tanrısallaştırma inancını Şamanizm'den almış oluyorlar. Bu görüş doğru değildir.

Ali'nin bir sembol olarak Tanrısal kılınması “Varlıkların Birliği” inancından gelmektedir. Tanrı'nın insana tecelli ederek, insanın Tanrısallaştığına inanan Aleviler, bu anlayışı Ali'yi Tanrı yaparak somutlarlar. Şamanizm'le bunun bir bağlantısı yoktur. Ayrıca Şamanizm sadece Gök'ü Tanrı yapmaz. Toprak'ı, Su'yu, vb. de Tanrı yapar.

Ahmet Yaşar Ocak'ın şu görüşünün doğru olduğu kanısındayız.

*“Şamanizm'deki Gök Tanrı inancının, bizzat bu sisteme ait olduğunun kabul edilmemesi gerektiği inancındayız.”*⁹

Gerçekten, Gök Tanrı kültü sadece Şamanizm'de değil; birçok dinde vardır.

Alevilik, Şamanizm'den kadınlı-erkekli toplantı yapma geleneğini, toplantılarda içki içme geleneğini, kurban kesme geleneğini, vb. almış olabilir. Ama Gök Tanrı inancının, Ali'nin Tanrısallaştırılmasının, Şamanizm'le ilgisi yoktur.

⁶ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos, 2011, sy. 31.

⁷ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos, 2011, sy. 19.

⁸ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos, 2011, sy. 24.

⁹ Ahmet Yaşar Ocak, *Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, Teksir Notları, sy. 4.

Alevilik komünist bir öğreti midir? Böyle düşünen yazarlar vardır.

“Alevilik (...) Koministik kavramlar, tohumlar içeren bir öğretimdir.”¹⁰

“Alevi-Bektaşî düşüncesi (...) bir çeşit köylü sosyalizmidir.”¹¹

“Hacı Bektaş’ın getirdiği felsefe bir çeşit köylü sosyalizmidir.”¹²

Bu görüşler doğru değildir. Alevilik sonuçta bir dinsel inançtır. Evet, Alevilikte musahiplik (yol kardeşliği) gibi dayanışmacı öğeler vardır; ama bu Aleviliği sosyalist yapmaz.

Alevilik bir sevgi dinidir; ama toplumsal bir düzen değişikliğini içermez. Alevilik, iktidara, yönetim kurmaya uygun bir inanç değildir. İslam dini farklıdır; devlet kurmaya uygun bir dindir. Zaten İslam bir devlet dini olarak doğmuştur.

Ayrıca komünist (sosyalist) ideoloji materyalisttir; felsefi olarak ateisttir, Tanrı tanımazdır. Oysa Alevilik panteisttir; felsefi olarak ateist değildir; Tanrı’yı tanır. Yine komünist ideoloji, idealist fikirler içermez. Oysa Alevilikte söylencelerle belli olan idealist yanlar vardır.

Yazarın şu görüşü gerçeklerle ilgisi olmayan – yalan demeye dilim varmıyor- büyük bir abartmadır:

“Marks, Engels ve Lenin’in görüşlerini ortaya koyarken Alevilik ve benzeri akımlardan da esinlendikleri doğrudur.”¹³

Aleviliği olmayacak biçimde tanımlamanın, Alevilere yararı değil, zararı olur. Marx, Engels ve Lenin’in Alevilik ile bir ilgisi yoktur.

¹⁰ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 129.

¹¹ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 289.

¹² R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 322.

¹³ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 240.

Aleviliği, Şiilikle birleştirmek isteyenler doğru olmayan bir Şiilik tanımı yaparlar. Şiiliğin içinde mistizmin (sufizmin) olduğunu iddia ederler.

Sufizm, bireyi vasıtasız biçimde Tanrı ile buluşturmayı amaçlar. Sufizmin peygamberlere ihtiyacı yoktur. Sünnilik ve Şiilik peygamberliğe yer verir. Her iki kol İslam’a aittir. İslam ile Sufizm bir noktada çelişkiye düşer.

Şu görüş yanlıştır:

“Şiilik yalnızca peygamberin değil, gerçek dindar olan herkesin Allah’a ulaşabileceğini (...) kabul eder. (...) Şiilik mistizmi içinde taşıyan bir mezheptir.”¹⁴

Kesinlikle yanlış!

Şiilik gerçekte mistizmi dışlar. Kimi yazarlar mistizmi, Sünnilikle ve Şiilikle birleştirmeye çalışmışlardır; ne var ki çelişik bir inanç biçimi ortaya çıkmıştır. “Sünni Sufizm” veya “Şii Sufizmi” kendi içinde tutarsız düşünceler yumağıdır. Her ikisi de Tanrı-kul arasındaki bölünmeyi (ikiliği) kabul eder. Oysa Alevi Sufizmi kabul etmez.

Şiiliğin büyük ismi İmam Cafer Sadık, sufilerden (tasavvufu savunanlardan) nefretle söz eder. İmam Cafer Sadık der ki:

“Kimin yanında sufiler anılır da, onları diliyle, gönlüyle inkâr etmezse, bizden değildir.”¹⁵

Demek ki, Şiiliğin içinde mistizmin (sufizmin) olduğu doğru bir görüş değildir. Dolayısıyla aşağıdaki görüş de yanlıştır.

“Alevilik (sufizm), Şiilik temelinde ortaya çıkmıştır.”¹⁶

Alevilik, Şiilik temelinde ortaya çıkmamıştır. Hacı Bektaş’ın Şiilikle ilgisi yoktur. Şiilik, Aleviliği 1400’lerden sonra gerçek anlamıyla etkilemiştir.

¹⁴ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 55.

¹⁵ Cafer Sadık, aktaran Abdülbaki Gölpınarlı, *Şiilik*, Derin Yayınları, 2011, sy. 144.

¹⁶ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 127.

Alevilerin dini önderlerinden Postnişin Celalettin Ulusoy; Hacı Bektaş'ın, Ahmet Yesevi'nin yetiştirdiği Lokman Perende'nin öğrencisi olduğunu iddia eder:

“Hacı Bektaş Veli, Lokman Perende tarafından eğitiliyor.”¹⁷

Bu bilgi Osmanlı devleti tarafından yazdırılmış *Vilâyetname* isimli kitaptan alınmıştır.

Bu bilgi doğru değildir. Hacı Bektaş'ı Yesevici göstermek isteyen Osmanlılar tarafından ortaya atılmıştır.

Yesevi 1166'da ölmüştür. Hacı Bektaş 1208-1209 yılları arası doğmuş, 1271'de ölmüştür. Lokman Perende'nin Hacı Bektaş'a 100 yaşından önce ders vermesine imkân yok. Bu da bilimsel olarak olanaklı değil! Ayrıca, Ahmet Yesevi'nin halifeleri arasında Lokman Perende adı hiçbir kaynakta geçmez.

Hacı Bektaş üzerine söylenen başka bir yalan da onun doğum-ölüm tarihini 1248-1337 olarak göstermektir. Buradaki amaç, Hacı Bektaş'ı Osmanlı devletinin 1299'daki kuruluşuna katmak, onu imparatorluğun kurucusu Osman Gazi ile dost gösterebilmektir. Hacı Bektaş'ı Osmanlı taraftarı olarak tanıtmak, Alevileri kandırmak için uydurulmuş bir yalandır.

Yesevilik, Sünni düşünceler temelinde içine bir miktar sufizm katılmış bir tarikattir. Oysa Hacı Bektaş'ta Sünni düşünceler yoktur. Aleviliğin kökeninde Yesevicilik yoktur.

¹⁷ Celalettin Ulusoy, aktaran R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 137.

Alevi hareketi ne zaman bölündü? Kimi araştırmacılar Alevi hareketinde ortaya çıkan Çelebiler (Dedegan kolu) ve Dedebabalar (Babagan kolu) bölünmesinin Kanuni tarafından Hacı Bektaş Dergâhı'na atanan Sersem Ali Baba zamanında başladığını iddia ederler.

“Hacı Bektaş’ın ölümünden sonra 280 yıl geçti (...) ardından 1551’de dedebabalık ortaya çıktı.”¹⁸

Bu görüş doğru değildir. Alevi hareketindeki bölünme Osmanlı padişahı II. Bayezit’in, Hacı Bektaş Dergâhı’na Balım Sultan’ı 1501’de getirmesiyle başladı. Balım Sultan, Osmanlı devletinin işbirlikçisiydi. Doğru görüş Necdet Saraç’ın dediği gibidir:

“Dedebabalık Balım Sultan’la başlar.”¹⁹

Alevi hareketindeki bölünmeyi Sersem Ali Baba ile başlatmak demek; II. Bayezit’i ve Balım Sultan’ı temize çıkarmaktır. Bektaşilik (Babagan kolu), Sersem Ali Baba tarafından kurulmadı. Balım Sultan, Bektaşiliği kurdu.

Balım Sultan yaşadığı sürece Osmanlıların Alevilere yaptığı zulme göz yumdu. Kanuni sadece Sersem Ali Baba’yı dergâha atayarak Dedebabalık kurumunu resmileştirdi. Dedebabalığı devletin resmi kurumu haline getirdi.

¹⁸ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 146.

¹⁹ Necdet Saraç, *Alevilerin Siyasal Tarihi*, Cem Yayın evi, 2013, sy. 64.

Alevilik, İslam'ın içinde bir inanç sistemi mi? Alevi araştırmacılarının önemli kısmı Aleviliği İslam içine katar.

Şu görüşler gerçeği yansıtmaz.

“Alevilik (...) İslam ideolojisinin içinde yaşıyor.”

“Türklerin asıl yığınlar halinde İslam'a geçmeleri (...) Aleviler eliyledir.”

“Aleviliğin İslam dışı olduğunu (...) kesinlikle reddediyorum.”²⁰

İslam'ın şartlarını yerine getirmeyen; namaz kılmayan, Ramazan orucu tutmayan, zekât vermeyen, hacca gitmeyen Aleviler nasıl İslam ideolojisi içinde olabilir?

Varolan *Kur'an*'ı tanımayan, “İnsanı konuşan *Kur'an*” olarak kabul eden, insanı Tanrısallaştıran, İslam Tanrısı'nı açıkça eleştiren, devriye inancına sahip oldukları için cennet-cehennem- kıyamet tanımayan Aleviler nasıl İslam içine girebilir?

Alevilik İslam dışında ayrı bir dinsel felsefedir. Kendine özgü inançlara ve ibadet biçimlerine sahiptir.

²⁰ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 352, 429, 447.

Alevilik özellikle Türkmen nüfusa dayanan bir inançtır. Ne var ki, bir ulusa bağlı bir din değildir. Alevilik ortaya çıktıktan sonra içine farklı uluslardan insanları alarak yayılmıştır. Bugün Türk Aleviler olduğu gibi, Arap, Kürt, vb. farklı uluslardan Aleviler vardır.

Alevilik 72 ulusa aynı gözle bakan bir inançtır. Bu nedenle Alevilik hiçbir ulusal kökeni yüceltmez. Cemşid Bender'in şu görüşü doğru değildir:

*“Alevilik, Kürt halkı tarafından ortaya konmuş bir felsefedir.”*²¹

Bir kez Alevilik Kürtler tarafından değil, Türkmenler tarafından ortaya konmuştur. Kaldı ki, bunun hiçbir önemi yoktur. Bu tür görüşler milliyetçiliği körükleyen görüşlerdir. Alevilik ise milliyetçiliğe uygun bir dinsel inanç değildir.

Ayrıca Cemşid Bender; Aleviliği, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra başlayan halifelik kavgalarından sonra başlatır. Bunun anlamı, Aleviliğin Arap kökenli olduğudur. Bu sefer de kendi görüşüyle çelişkiye düşer. Cemşid Bender der ki:

*“Aleviliği yaratan ve yaşatan nedenlerse İslamiyet'in habercisi ve kurucusu olan Hz. Muhammed'in vefatından sonra ortaya çıkan olaylardan kaynaklanmıştır.”*²²

Bu görüş yanlıştır. C. Bender; Alevilik ile Şiiliği birbirine karıştırmaktadır. Şiilik önce doğmuştur. Alevilik yaklaşık olarak Şiilikten 600 yıl sonra!

²¹ Cemşid Bender, *2000'e Doğru*, 18 Ağustos, 2001.

²² Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 9.

Şiilik, 6. İmam Cafer Sadık zamanında iki kola ayrıldı. Bir kol İsmailiye (Yedi İmamcılar) mezhebini meydana getirdi. Diğer kol “On İki İmamcılar” adıyla anılan İsnâ-Aşeriyye mezhebini oluşturdu. Birinci kol olan İsmailiye, sufizmi savunarak Şiiliğin dışına düştü. İkinci kol, On İki İmamcılar (İsnâ-Aşeriyye = İmamiye = Cafer Sadık Mezhebi = Caferilik) İslam’ın içinde kaldı; Sünni İslam’dan Hz. Ali’nin birinci halife olması ve bazı ufak tefek konularda ayrıldı.

Aleviler farkında olmadan (bilinçsiz biçimde) kendilerini Caferi olarak yani İmamiye mezhebinden sayarlar. Kimi Alevi araştırmacılar bu “halk söylemini” bilimsel olarak irdelemeden, Alevilerin Caferi (İsnâ-Aşeriyye) mezhebinden olduğunu savunurlar.

Aşağıdaki görüşler doğru değildir.

“Alevilik İslam’ın içinde Şiilikte, İmam Cafer mezhebinde kendine yakınlık bulmuş bir tasavvuf akımıdır.”

“Alevilik, İslam’ın genel çerçevesi içinde büyük çoğunluğu İsnâ-Aşeriyye mezhebine, 12 İmamcı mezhebe bağlı bir tasavvuftur.”

“Alevilik, (...) İmam Cafer mezhebine bağlı bir mistik düşünce ve inanç sistemidir.”²³

Birincisi, Alevilik İslam içinde değildir.

İkincisi, Aleviler İmam Cafer Sadık (Caferi = İşnaaşeriye) mezhebine de bağlı değildir. Eğer böyle olsaydı “Alevilik = Şiilik” demek zorunda kalırdık. Oysa Alevilik, Şiilikten farklı inanç ve ibadet biçimlerine sahiptir.

Caferi mezhebinin görüşlerini kısaca özetlersek:

- Hz. Muhammed’in ölümünden sonra halifelik Ali’nin ve soyunun hakkıdır.
- İslam’a ve Hz. Muhammed’in söylediklerine uyulmalıdır.
- Kaza ve kader Allah’tandır.
- Hz. Muhammed, Mirac’a cismiyle çıkmıştır.
- *Kur’an’a* uyulmalıdır. *Kur’an* bozulmamış bir kitaptır.
- Devriye (ruh göçü) olamaz; yanlıştır.

²³ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 353, 387, 447.

- On yedi rekât namaz farzdır.
- Ramazan orucu tutulmalıdır; farzdır.
- Zekât farzdır; zorunludur.
- Hacc zorunludur.
- Ramazan ve Kurban bayramları kutsal bayramlardır.
- Şarap ve öteki içkiler haramdır; gûnahtır.

Yukarıdaki düşünceler ile Alevilerin bir ilgisi olabilir mi? Aleviler en basitinden Caferiliğin ibadet biçimlerini yerine getirmezler. İçkiyi haram görmezler. Alevilik inanç ve ibadetlerinde Caferilikle ters noktadadır.

O nedenle Caferilik ile Alevilik bağdaşmaz. Alevilik, Caferi mezhebine bağlı değildir; ayrı bir inançtır. Ayrıca İmam Cafer Sadık'ın kendisi birçok Sünni kurala uyan bir insandır.

“İmam Cafer’in kendisi bile Ali torunu olduğu için tapınmada Sünni kurallara bir iki ayrıntı dışında tümü ile uyuyordu.”²⁴

Sonuç: Caferilik, İslam içi bir mezheptir. Alevilik, İslam'ın dışında ayrı bir dinsel inançtır.

²⁴ Nejat Birdoğan, *Anadolunun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 353.

Din, halkı uyutmak için kullanılan afyondur. Tanrıları, doğa güçleri karşısında çaresiz kalan insanın korkuları yarattı.

Dini ıstırap, dünyadaki gerçek ıstırapın ifadesidir; aynı zamanda bu gerçek ıstıraba karşı ruhsal savunmanın ve dine sığınmanın ifadesidir. Din her zaman egemen sınıfların, ezilen sınıfları afyonlamak için kullandıkları bir ilaçtır. Bu nedenle bütün dinler halk içindir; egemenler için değil! Egemenler kendilerini uyuşturmak için dini kullanmaz. Din ruhsal bir içkidir ve sadece halk içindir.

Alevi araştırmacılarının bir kısmı Aleviliği, Sünni İslam'dan ayırabilmek amacıyla yeni bir kavram oluşturdular. "Alevilik halk dinidir," dediler. Böylece dinin zaten halk için olduğunu unuttular. İslam dini de halk içindir; bu yanlış düşünce kalıbı içinde "İslam'a da halk dini" demek gerekir.

Şu görüş doğru sayılabilir mi?

*"Her ülkede bir egemen sınıfların dini vardır. (...) Bir de halkın (...) egemen sınıflara karşı kullandığı (...) dinsel görüşleri vardır. Buna da **halk dini** deniyor. Bu halk dinleri (...) içlerinde **materyalist** bir öz taşıyor; **komünist** öz taşıyor."*²⁵

Yukarıdaki görüş yanlışlarla dolu!

Birincisi egemenlerin dini olmaz! Toplumlardaki sınıflara göre bölünmüş din olmaz! Din, toplumsal bir olgudur. Toplumdaki egemen sınıf, dinden, halkı uyutmak için yararlanır.

"Din, sermaye kölelerinin insancıl düşüncelerini, insana daha yaraşan bir yaşam isteklerini içinde boğdukları ruhsal bir içkidir." (Lenin)

"Halk dini" diye bir kavram uydurmak bilime terstir. Bazı dinlerin içlerinde "maddeci öz" taşıdıkları da doğru değildir. Çünkü her dinin Tanrı, ya da ona benzer bir olguya ihtiyacı vardır. Tanrı fikri ise idealizm alanına girer. Maddeci öz, ateist olmaktır. Ateizm ise hiçbir Tanrı'yı içine sığdıramaz.

Kimilerinin sandığı gibi Alevilik materyalist bir yapıda değildir. Şu görüş yanlıştır:

*"Aleviliğin panteist, materyalist yapısını vurgulamak, işçi ve emekçi fikri olduğunu gösteren bir fikirdir."*²⁶

Panteizm, "her şey Tanrı'dır" diyen bir görüştür. Maddecilik ile idealizm arasında felsefi olarak yerini alır. Panteizm, idealizmden ileridir; ama bir noktada yine Tanrı'ya (idealizme) bağlanır.

²⁵ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 448.

²⁶ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 317.

Alevi inancı, İslam dini gibi katı, savaşçı bir dinsel felsefe değildir. Barışçıl, insancıl, hümanist bir inançtır. Alevilik bir sevgi dinidir. Özellikle 1400'lerden sonra sürekli baskı terör altında yaşayan bir felsefedir. Muhalif bir inançtır; bu inanca inanan ezilen Alevi halkının İslam'a karşı direnişini dile getirir. Ne var ki, sonuçta Alevilik bir dinsel felsefedir. Dinin bütün özelliklerini, idealizm dahil gösterir. Sözelimi "ruh göçü", "Tanrı'ya ulaşma inancı", "Kerametler" felsefi idealizmle doludur. Materyalist bir din olamayacağı için, panteist bir dindir. Aleviliği materyalist bir "din" olarak göstermek bilime terstir. **Maddeci din olamaz!**

Aleviliğe "halk dini" demek sorunu çözmez. Aleviliğin, İslam'dan farklı bir dinsel anlayış olduğunu kabul etmek ve bu dinsel inancın özgürlüğünü istemek gerekir.

Din ne demek?

“İnanca dayanan doğaüstü tasarımlar ve işlemler sistemi.”²⁷

“Tanrısallığa yönelik belirli tapınma usulleri. İnsan ruhunu, doğaüstüne yönelten ve Tanrı’yla ilişkiye koyan inanç etkinliği.”²⁸

“Doğaüstü bir Tanrısallık güç ya da varlıkla ilgili inançların, (...) ve Tanrı’ya yapılan ibadetin oluşturduğu bütün.”²⁹

Demek ki, dini belirleyen iki yön var. Birincisi, Tanrı’ya dair bir inanç sistemi. İkincisi ise, bu inanca dayanan ibadetler, kurallar.

İnsanlık tarihi şimdiye kadar binlerce din görmüştür. Tanrısallık bir inanç sistemine ve ona bağlı ibadet biçimlerine sahip olmak din için yeterlidir.

Peki, Aleviler bir inanç sistemine ve ibadet kurallarına sahip değil midir? Alevilerin inandığı bir Tanrı profili ve Cem-Semah gibi toplu bir ibadet biçimi yok mudur?

Tarikatlar ve mezhepler bir dinin parçalarıdır; bir dine bağlıdır. Aleviliği mezhep olarak görenler doğal olarak onu İslam dinine bağlıyorlar. Ama bir dine bağlı mezhebin o dinin temel ilkelerine karşı olmaması gerekir. Alevilerin inanç ve ibadet anlayışlarının, İslam’a ters olduğu ise çok açık. İşte, bu çelişki, Alevileri İslam içine sokmak isteyenlere gösterilince işin içinden çıkamıyorlar. Birbirine uymayan sözler söylemek zorunda kalıyorlar. Bu anlayışın birçok örneğini göstereceğiz. Şimdilik bir tanesinden başlayalım.

“Alevilik kendi başına bir din değildir; bir mezhep de değildir. Bir dinin bir mezhebi içinde bir sufi akımdır.”³⁰

Yazarın kafası çok karışık! Alevilik bir din değildir, diyor. Mezhep de değildir, diyor. Sonra yeniden Aleviliği bir mezhebin içine sokuyor. Şüphesiz ki, yazara göre bu mezhebin (akımın) bağlı olduğu din de İslam oluyor.

“Alevilik İslam içinde yer almış, yaşamıştır.”³¹

Yazar kitabın başka bir yerinde devam ediyor:

²⁷ Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, 1973, sy. 63.

²⁸ Afşar Timuçin, *Felsefe Sözlüğü*, Bulut Yayınları, 2000, sy. 98.

²⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Ekin Yayınları, 1996, sy. 144.

³⁰ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 387.

³¹ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 352.

*“Alevilik en başta bir inanç sistemidir. Din demiyorum, ama bir inanç sistemidir.”*³²

Peki, “din” demek, bir inanç sistemi değil mi? Her din bir inanç sistemi değil mi? Yazar farkında olmadan Alevilerin bir dine sahip olduğunu söylemiş oluyor. Alevileri İslam dinine bağlayan yazar, kendiyle çelişkili olarak şunu yazabiliyor:

*“Alevilik; namazı, camisi, şeriatı, orucu olmayan, İslam’ın yasakladığı felsefe ile yoğrulmuş bir “din” dir.”*³³

*“Alevilerin öte dünyada cehennem ateşinden kurtulmak, cennette yer kapmak gibi bir kaygıları yoktur.”*³⁴

Yazarın çelişkiden çelişkiye koştüğünü okuyucu görmüştür. Bütün bu çelişkilerin merkezi, Alevileri İslam içine sokmak için çırpınmasıdır. Ne var ki, yazar bunu becerememektedir. Çünkü Aleviliğin inanç ve ibadet anlayışının İslam’a sığmadığını da görmektedir. Aleviler *Kur’an*’ın inandığı cennet-cehenneme inanmamaktadır. Çelişkilerin kaynağı, yazarın beynindeki düşüncelerin bir o yana, bir bu yana savrulmasıdır.

Gerçek şudur ki; Alevilik kendine özgü inanç ve ibadet sistemi olan, İslam’dan farklı bir dinsel felsefedir. Bir Anadolu dinidir; Anadolu’daki tüm halkları kapsayan bir dinsel inanç ve ibadet sistemidir.

³² R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 367.

³³ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 128.

³⁴ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 132.

Alevilikte, “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi vardır. Aleviler Tanrı’yı bir Nur olarak kabul ederler. Bu NUR’dan bir nur kopar ve ikiye bölünür. Bu nurlardan birine Ali, diğerine Muhammed ismini verirler.

Alevilikte, “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesinin kaynağı “ÜÇ NUR” inancıdır. Üç Nur aynı kökenli olduğu için tek Nur anlamına gelir. Tek Nur=Tanrı’dır. Dolayısıyla “Allah Muhammed Ali” üçlemesi Tanrı anlamına gelir.

Bazıları bu üçlemenin Hristiyan kökenli olduğunu düşünür. Sözelimi şu görüş doğru değildir.

“Bektaşilikte bir de “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi vardır. Bu üçleme, Hristiyanlığın “baba-oğul-kutsal ruh” üçlüsüyle çok benzetmektedir.”³⁵

İrene Melikoff bu yanlış görüşe karşı doğru görüşü dile getirir:

“Bir Bektaşî’nin ‘Hak-Muhammed-Ali’yi’ birlikte anışı da Hristiyan üçlemenin bir etkisi değildir.”³⁶

Sonuç: Alevilikteki üç nur anlayışıyla, Hristiyanlıktaki üçlemenin ilgisi yoktur.

³⁵ R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, 2011, sy. 119.

³⁶ İrene Melikoff, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 210.

Alevilik ile Bektaşilik özdeş değildir. Bektaşilik bir tarikatır. Alevilik ise bir tarikat değildir.

Bektaşilik, 1501 yılından sonra Postnişin (dini önder) Balım Sultan tarafından kurulmuş ve kurumsallaştırılmıştır. Bektaşilik, Alevilikten kopmuş, bir tarikat (yol) olarak bugünlere kadar gelmiştir.

Bektaşilik, Alevilikten bir parça ile İslam dininden bir parçayı bünyesine almıştır.

“Bektaşilik, Alevilikle İslam’ın karışımı (sentez) idi.”³⁷

Alevilik ise 1200-1600 yılları arasında doğup ve kurumsallaşan bir Anadolu dinsel inancıdır.

“Alevilik (...) birçok dinlerin izini taşıyan bir Anadolu dinidir.”³⁸

Değerli araştırmacı İrene Melikoff, Bektaşiliğin bir tarikat olduğunu kabul eder. Bu tarikatın Balım Sultan zamanında kurumsallaştığını da onaylar.

“Bektaşiler Tarikatını incelemeye girmek, öbür İslam’ı tasavvuf tarikatları için olduğundan güçtür.”

“Bektaşiler Tarikatı’nın kurumsallaşması (...) II. Bayezid’in 1501 yılında Hacı Bektaş Tekkesi Postnişinliğine getirdiği Balım Sultan’a çıkmaktadır.”³⁹

Dikkat edilirse, İrene Melikoff, Bektaşiliği, İslam dininin bir tarikatı (mezhebi) olarak görmektedir. Bu, eksik bir bakıştır; Bektaşilik aynı zamanda Alevilikten bir parça taşır; hatta büyük parçası Alevilikten gelir.

İrene Melikoff, Alevilik ile Bektaşiliğin iki farklı olgu olduğunu söyler; ama inançlar yönünden ikisini yanlış bir düzeyde eşitler.

“Yüzyıllar geçtikçe, kent merkezleri Bektaşiliği ile halk kitlelerinin Aleviliği arasında (...) bir uçurumun belirdiği de görülecektir. Her ikisinin de inançları aynıdır.”⁴⁰

Demek ki, Bektaşilik kent merkezlidir; Alevilik kır-köy merkezlidir. Evet, Bektaşilik özellikle İstanbul merkezlidir; Alevilik Anadolu’nun bozkırlarında yetişmiştir. Ne var ki, işin özü bu değildir.

³⁷ Nejat Birdoğan, *Anadolunun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 345.

³⁸ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2004, sy. 7.

³⁹ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2100, sy. 22.

⁴⁰ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2100, sy. 25.

Bektaşilik ile Aleviliğin ortak inançları vardır; ama bu ikisi eşitlenemez. Eğer ikisini inançlar düzleminde eşitlersek, Aleviliği de bir tarikat (mezhep) saymak zorunda kalırız. Oysa Alevilik İslam dininden farklı bir dinsel inançtır.

Bektaşiler, *Kur'an*'a bağlıdır. İrene Melikoff bunu kabul eder.

*“Bektaşiler (...) törenlerinde Kur'an'dan ayetler, bazen sureler okurlar.”*⁴¹

Aleviler ise *Kur'an*'ı onaylamazlar; **konuşan Kur'an** dedikleri kâmil (olgun) insanın sözlerine bakarlar.

*“Her kâmil insan, yaşadığı dönemin gerçek Kur'an'ıdır.”*⁴²

Kur'an'a bağlı kalmak, İslam dininin yolundan gitmektir. Bektaşiler bu yoldan gider. Aleviler ise yazılı *Kur'an*'ı tanımadıkları için “KONUŞAN KUR'AN (İNSAN)” yolundan giderler. İki farklı yolu nasıl aynı inanç yoluna koyabiliriz? İrene Melikoff; Alevilerle, Bektaşileri inanç yönünden eşitlerken yanlış yapmaktadır.

İrene Melikoff daha büyük bir yanlış yapar; Alevilikle, Bektaşiliği inanç düzeyinde eşitledikten sonra, her ikisini de İslam'a bağlar. Üstelik “halk İslam'ı” gibi uyduruk bir terim kullanarak bunu yapar:

*“Alevilik, Bektaşilikten ayrılmaz. Çünkü her iki deyim de aynı olguya, **Türk halk İslamlığı** olgusuna bağlıdır.”*⁴³

Birçok Alevi araştırmacısı İrene Melikoff sayesinde “halk İslam'ı” söylemini tekrarlayacaktır.

Daha önce belirttiğimiz gibi “Halk İslam'ı” deyimini kabul etmek, “Burjuva İslam” gibi saçma bir deyimini kabul etmemizi zorunlu kılar. Dinler sınıflar üzerinden şekillenmez; toplum üzerinden şekillenir. Bütün dinler Halk içindir. Sadece iktidarda olan egemen sınıflar, dini halkın ahyonu olarak kullanır.

Aleviliğe = Halk İslam'ı dersek, Sünni İslam'a ne diyeceğiz? Sünni İslam da halk kitlelerini kapsamaktadır. Dünyada milyonlarca Sünni İslam taraftarı halk vardır.

Sonuç olarak, Aleviliği, Sünni İslam'dan ayırmak için keşfedilmiş “Halk İslam'ı” terimi bilimsel değildir. Ayrıca Alevilik ise tümüyle İslam'a ters düşer.

⁴¹ İrene Melikoff, *Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 253.

⁴² Esat Korkmaz, *Bütün Yönleriyle Alevilik*, Demos Yayınları, 2015, sy. 59.

⁴³ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2010, sy. 29.

İrene Melikoff, Bektaşiliği bir “tarikat” olarak tanımlamıştı. Sonra birden Bektaşiliği bir “Halk dini” olarak ilan eder.

“Bektaşilik bir halk dini, daha doğrusu göçebe halklarının dinidir.”⁴⁴

Bektaşilik bir tarikat mı, din mi? Yazar bir türlü karar veremiyor. Bektaşiliğin tarihini yazarımız haklı olarak 1501’de Balım Sultan ile başlatmıştı. Şimdi Bektaşiliğin tarihini İslam öncesi tarihlere uzatıyor:

“Bektaşiliğin tarihi çok eskidir. İlk Türk halklara kadar uzanır. Kökleri İslam öncesi çağlardadır.”⁴⁵

İrene Melikoff buradan Bektaşiliğin kökünü Şamanizm’e bağlar. Bunun yanlışlığına değinmiştik; üzerinde durmuyoruz.

Yazar, Alevilik ile Bektaşiliği birbirinden ayırmış olmasına rağmen bu ayrı iki olguyu, zaman zaman aynı şeymiş gibi kullanır. Sonra tekrar Aleviliği ve Bektaşiliği iki zümre olarak tanımlar. Okuyucunun kafası iyice karışır.

“Bektaşiler ve Aleviler olmak üzere iki zümre vardır.”⁴⁶

Yazar iki kesimi birbirinden ayırdıktan sonra, Aleviliğin; Bektaşiliğin bir görünümü olduğunu ifade eder:

“Bektaşilik bir dinler karışımıdır. (...) Alevilik onun değişik bir görünümüdür.”⁴⁷

Bektaşilik tarihsel olarak Alevilikten sonradır. İrene Melikoff bunu değiştiriyor. Bektaşiliği öne alıyor. Aleviliği onun bir görüntüsü yapıyor. Oysa Bektaşilik, Alevilikten 1501’den sonra ayrılmış bir tarikatır.

İrene Melikoff bu gerçeği bilmesine rağmen, Aleviler ile Bektaşiliği birbirine bağlamak için şöyle diyor:

“Her Alevi bir Bektaşidir; fakat her Bektaşî bir Alevi değildir.”⁴⁸

Alevi olmak ancak kan bağı ile olanaklıdır. Alevi bir anneden doğmuş olmak şarttır. Bektaşilikte kan bağı gerekmez; herkes Bektaşî olabilir. Ama yukarıdaki söz yine de doğru değildir. Çünkü her Alevi, Bektaşî olamaz. Burada yapılan “Alevi = Bektaşî” özdeşliği doğruyu yansıtmaz. Her Bektaşinin, Alevi olamayacağı ise açıktır.

⁴⁴ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2010, sy. 30.

⁴⁵ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2010, sy. 30.

⁴⁶ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2010, sy. 32.

⁴⁷ İrene Melikoff, *Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 20.

⁴⁸ İrene Melikoff, *Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 218.

Alevilik, İslam karşısında heterodoks (aykırı) bir eğilim olarak ortaya çıkmış, 400 yıl içinde ayrı bir dinsel kimliğine bürünmüştür.

Heterodoks ne demektir?

Ortodoks (resmi) bir öğretiyeye (düşünceye) aykırı olan demektir. Sözgelimi Ortodoks bir dine (Hristiyanlığa, İslam'a, vb.) karşı, aykırı fikirler, kurallar ileri sürmek heterodoks kavramın içine girer.

Cemaatin (toplumun) kabul ettiği bir dinin dışında kalmak yani "Cemaat dışı" olmak, heterodoks olmaktır. Heterodoks düşünce, Ortodoks (resmi) düşünce ile çelişen düşüncedir.

İslam'da, "Ehl-i bidat" olarak nitelenenler (*Kur'an*'ı ve Hz. Muhammed'in sözlerini yeni yorumlarla değiştirenler) heterodoks kabul edilir.

Demek ki, heterodoks olmak; Ortodoks (resmi) dinden sapmaktır. Eğer İslam'dan söz ediyorsak, İslam'dan sapmaktır. İslam cemaatinin dışına düşmektir. İslam'a muhalif olmaktır.

Alevilik artık bir dinsel inanç olarak heterodoksiyi **aşmıştır**. Ayrı bir din, heterodoksiyi aşmış dinsel görüşler demektir. Aleviliği "heterodoks İslam (Cemaat dışı İslam)" terimiyle ifade etmek doğru değildir. Zaten "heterodoks İslam" deyimini bilimsel bir deyim değildir. Heterodoks, İslam'a aykırı düşünceler ileri sürüp, İslam cemaatinin dışına düşmek demekse; heterodoksiyi İslam'la birlikte anmak saçmadır.

Heterodoks negatif düşüncedir; İslam pozitif düşüncedir. Birbirini reddeden iki fikri aynı terim altında birleştirmek bilimsel değildir. "Heterodoks İslam" terimini kullananların hepsi, Aleviliği İslam'ın içine sokmak isteyen araştırmacılarıdır. İslam'ı reddeden aykırı bir düşünce İslam'ın içine nasıl sokulabilir?

İrene Melikoff; Aleviliği, örf –dışı (cemaat dışı) bir heterodoksi olarak tanımlamaya çalışmaktadır:

*"Türkiye'de Alevi adı verilen olgu, cemaat-dışı bir **din biçimi** olarak (...) örf-dışı bir İslamlık diye tanımlanabilir."*⁴⁹

*"Anadolu'da cemaat dışı (heterodoks) İslamlık olgusu ve onun mensupları, Alevi adı ile bilinen kolu üzerine görüşlerde çok dışta kaldı."*⁵⁰

⁴⁹ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2100, sy. 57.

⁵⁰ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2100, sy. 109.

*“Türk cemaat-dışı İslamlığı: Bektaşilik, ya da (...) Alevilik biçiminde Hacı Bektaş’ın kişiliğine bağlanır.”*⁵¹

Görüldüğü üzere İrene Melikoff’un dilinin ucuna “Alevi dini” demek geliyor; ama diyemiyor; “DİN BİÇİMİ” diyor. “Alevilik bir din biçimidir” nitelemesi de kaçamak bir yanıttır. “Din biçimi” diye bir şey olmaz; ya din olur, ya olmaz. Yazarın dilini tutuk yapan şey, Aleviliği İslam dışına çıkarmama kaygısıdır. Alevi araştırmacıları çelişkiye sokan bu kaygıdır.

Alevilik konusunda açık olmak, okuyucunun kafasını karıştırmamak gerekir. Alevilik, İslam’ın dışında ayrı bir dinsel inançtır, dindir. Heterodoks İslam (cemaat dışı İslam) terimi anlamsızdır. Ne yazık ki, Alevi araştırmacılarının önemli kısmı birbirinden kopya çekerek bu bilimsel olmayan deyimi kullanmaktadır. Başka örneklerini ilerde göreceğiz.

⁵¹ İrene Melikoff, *Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 87.

Aleviliğin kökünde Yesevilik var mıdır? Ya da Hacı Bektaş Veli, doğrudan veya dolaylı olarak Ahmet Yesevi'nin müridi (öğrencisi, takipçisi) midir?

Bu soruyu yanıtlamak için Yeseviliğe biraz yakından bakalım. Ahmet Yesevi (ölümü 1166) İslam'ın Hanefi mezhebinden Yusuf Hemedani'nin (ölümü 1140) öğrencisidir. Hemedani'nin hocası ise Ebu Ali Farmedî'dir. İslam'ın gerici kişisi olan Gazali'nin de hocasıdır. Özcesi, Ahmet Yesevi'nin öğretmenleri Sünni İslam taraftarıdır.

Ahmet Yesevi, *Kur'an'a* ve Hz. Muhammed'e ideolojik olarak bağlıdır. Namaz, Ramazan orucu, zekât, hacc gibi ibadet biçimlerini savunur.

*“Yeseviliğin temel fikir ve ruh kaynaklarının (...) Sünni düşünce olduğunu bize göstermektedir.”*⁵²

Ahmet Yesevi bu Sünni düşüncelerini sufizmle birleştirmeye çalışır. “Sünni Sufizmi” diyebileceğimiz, içinde çelişkiler taşıyan görüşler yumağı çıkar karşımıza.

Yesevilik bir tarikatır; İslam dini içinde bir tarikatır. Yeseviliğin kuralları vardır: Her tarikat üyesi doğrudan Şeyh'e bağlıdır; hiç kimse Şeyh'ten üstün değildir. Her tarikat üyesi şart ileri sürmeksizin Şeyh'in dediğini yapmalıdır. Bütün müridlerin malları ve mülkleri üzerinde Şeyh'in hakkı vardır. Yesevilikteki kurallar, Arapça ve Farsça sözcüklerle ifade edilir.

Yesevilikle, Aleviliği karşılaştıran Nejat Birdoğan haklı olarak der ki:

*“Yesevilikte her şey Şeyh'e bağlıdır.. Yesevilikte zikir var. Cemaatla namaz var. Alevilikte zikir ve cemaat namazı yok. Durum böyle olunca Aleviliğin ve Bektaşiliğin Yesevilikten doğduğunu benimsemiyoruz.”*⁵³

Biz de aynı görüşteyiz. Yesevilik ile Aleviliğin bir bağlantısı yoktur.

Ahmet Yesevi 1166'da ölmüştür. Hacı Bektaş Veli, 1208-1209'da doğmuştur. Hacı Bektaş'ın Ahmet Yesevi ile doğrudan bir bağlantısı olamaz; Hacı Bektaş, Ahmet Yesevi'nin öğrencisi (müridi) olamaz.

Bu gerçeği bilmesine rağmen İrene Melikoff, Hacı Bektaş'ı, Ahmet Yesevi'nin müridi (öğrencisi) olarak kabul eder.

*“Ahmet Yesevi (...) halk sufiliğinin kendine bağlandığı kişidir (...) Hacı Bektaş Veli (...) Ahmet Yesevi'nin müridleri arasında sayılır.”*⁵⁴

⁵² Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvuf ve Tarikatlar II*, Yeni Boyut Yayınları, 2014, sy. 263.

⁵³ Nejat Birdoğan, *Anadolunun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 95, 96.

⁵⁴ İrene Melikoff, *Efsaneden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999, sy. 34.

Bu saptama doğru değildir. Hacı Bektaş, Ahmet Yesevi'nin müridi değildir. Yeseviliğin kuralları ile Hacı Bektaş'ın düşünceleri uyuşmaz.

Daha önce belirttiğimiz üzere Hacı Bektaş, Ahmet Yesevi'nin halifesi (öğrencisi) sayılan Lokman Perende'den ders de almamıştır. Tarihsel olarak bu imkânsızdır. Ayrıca Ahmet Yesevi'nin dört halifesi vardır. Mansur Ata (Ölüm 1197), Harizimli Said Ata (Ölüm 1218), Süleyman Ata (ölüm 1186) ve Hakim Ata'dır. Hiçbir kaynakta (Osmanlı üretimi *Vilâyetname* hariç) Lokman Perende diye bir kişinin Ahmet Yesevi'nin halifesi olduğunu yazmaz.

*“Bektaşî silsilenamelerinin birçoğu, Ahmet Yesevi'nin halifelerine dair bilgi veren kaynakların hiçbirisi, Lokman Perende diye bir zattan söz etmiyor.”*⁵⁵

Demek ki, Hacı Bektaş Veli dolaylı yoldan da Ahmet Yesevi'nin müridi (öğrencisi) değildir.

⁵⁵ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarihi Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut Yayınları, 2013, sy. 55.

Yeniçeri Ocağı 1363'te Padişah I. Murat (1362-1389) zamanında kuruldu.

Alevi araştırmacıların çoğunluğu Yeniçeri Ocağı'nın kurulur kurulmaz (1363'te) Hacı Bektaş Dergâhı'na bağlandığını iddia ederler. Hacı Bektaş'ı da Yeniçeri Ocağı'nın piri sayarlar. İrene Melikoff bunlardan biridir:

“Bektaşilerin tarikatı XIV. yüzyılda Yeniçeriler ordusuna bağlandı”

“XIV. yüzyıldan başlayarak, bilhassa adı Yeniçerilerin Piri olduktan sonra, Hacı Bektaş'ın ulaştığı ehemmiyete yol açan da, şüphesiz, onların korumaları olmuştur.”⁵⁶

Yeniçeri ordusu talancı-ganimetçi-soyguncu bir orduydı. Hacı Bektaş'ın düşüncesi, 72 ümmete (ulusa) eşit bakan bir düşüncedir. “Eline sahip ol” diyen bir düşüncedir.

Hacı Bektaş bu düşünceleriyle Yeniçerilerin piri nasıl olabilir? Yeniçeri ordusu ayrıca Müslüman bir ordu. Hacı Bektaş ise Müslümanların fetihlerini onaylayacak düşünce yapısından uzak. İki farklı düşünce yapısına sahip bu iki merkez, nasıl 1363'te veya XIV. yüzyılda birleştirilmiş olabilir?

Alevi araştırmacıları (İrene Melikoff) bu soruya yanıt veremiyorlar.

İşin gerçeği şu ki, Yeniçeri ocağı XIV. yüzyılda Hacı Bektaş Tekkesi'ne bağlanmamıştır. Osmanlının, Hacı Bektaş'ı Yeniçerilerle ilişkilendirmesi için önce Hacı Bektaş'ı değiştirmeleri gerekiyordu. Hacı Bektaş gerçek görüşleriyle Osmanlının işine yaramazdı.

1416 Şeyh Bedreddin ayaklanmasından sonra Osmanlı devleti Hacı Bektaş'ı kullanabilmek için iki girişim yaptı.

Birincisi, Hacı Bektaş Dergâhı'na mal mülk bağışlayarak orada kendisine bağlı bir işbirlikçi kesim yarattı. Daha sonra 1501'de Balım Sultan'ı getirip dergâhın başına postnişin (dini önder) yaptı. Alevi hareketini hem böldü, hem de dergâhı kontrolüne aldı.

İkincisi, Hacı Bektaş'ait olmayan *Vilâyetname* gibi eserleri ona mal ederek propaganda faaliyetine girişti. Bu eserlerle Hacı Bektaş İslamcılaştırıldı; Sünni kimlikle donatıldı. Osmanlı ancak ondan sonra Hacı Bektaş'ı Yeniçeri Ocağı ile ilişkilendirdi.

Ne zaman yapıldı bu? 1500'lü yılların sonuna doğru! Yani XVI. yüzyılın sonunda!

⁵⁶ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2010, sy. 102, 193.

*“Hacı Bektaş XVI. yüzyıl sonlarından başlayarak resmen **Yeniçeri Piri kabul edilmiştir.**”⁵⁷*

Hacı Bektaş'ı 1363'de Yeniçeri Ocağı'na bağlayanlar, Osmanlının Hacı Bektaş üzerinde oynadığı “değiştirme oyununu” görmeyenlerdir.

Yeniçerilerin marşında Hacı Bektaş'ın adının anılması, Yeniçeri Ocağı'na Bektaşî Ocağı denmesi, Hacı Bektaş Dergâhı'ndan birisinin Yeniçeri Ocağı'nda devamlı kalması, bunların hepsi, Hacı Bektaş'ın Sünnileştirilmesinden sonradır. 1600'lü yıllara yaklaşırken bu değişiklikler yapılmıştır. Hacı Bektaş Dergâhı'ndaki Osmanlı işbirlikçileri buna destek olmuşlardır.

⁵⁷ Prof. Halil İnancık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, YKY, 2003, sy. 202.

Alevilik konusunda kafası karışık olan yazarlardan biri de Rıza Zelyut'tur. O, Alevililiğin İslam içindeki bir yan tutma olayı sonucu ortaya çıktığını belirtir. Hz. Ali tarafını tutmayı, Alevilikle eşitler. Aleviliği, İslam'ın özü olarak tanımlar. Aleviliğin felsefesini, İslam'dan aldığını savunur. Aleviliğin, İslam içinde bir mezhep olduğunu söyler.

“Alevilik, genel anlamda: İslam dünyasında Hazreti Ali'nin tarafını tutan insanların dünya görüşüdür.”

“Alevilik genel anlamda İslamiyet içinde ortaya çıkan bir yan tutma olayıdır.”

“Alevilik kendisini İslam'ın özü olarak tanımlar.”

“Alevilik felsefesini temelde İslam'dan almıştır.”

“Alevilik İslam içinde bir mezhep olarak karşımıza çıkar.”⁵⁸

Yazarın en büyük yanlışı: Alevilikle, Şiiliği birbirine karıştırmasıdır.

Aleviliğin, Şiilikle başlangıçta bir ilişkisi yoktur. Şiilik gerçek anlamıyla 1400'lü yıllara yaklaşırken Aleviliğe etki yapmıştır. Hacı Bektaş Veli'de, Yunus Emre'de, Abdal Musa'da, Kaygusuz Abdal'da “On İki İmamcı Şiilik” yoktur. Alevi felsefesinin ilk önderleri de bunlardır.

İslam içinde Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ortaya çıkan bölünme sırasında Alevilik bir görüş, inanç olarak henüz doğmamıştır. Aleviliğin doğumu Ali ile başlamaz; Hacı Bektaş'la başlar. Serçeşme Ali değil, Hacı Bektaş Veli'dir.

Alevilik, İslam'ın doğuşundan yaklaşık olarak 600 yıl sonra ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Alevilik tarihini Ali ile başlatmak gerçeği yansıtmaz.

Alevi sufizmi, İslam'a ters düşmüştür. Zaman içinde İslam'ın karşısında başka bir dinsel görüş olarak evrilmiştir. Ayrıca Alevi sufizminin ortaya çıkması 1200'lü yılların sonrasındır. İslam sufizmi genel olarak Ali'nin ölümünden çok sonra İslam içinde yeşermiştir.

1200'lü yıllardan sonra doğumunu yapan Aleviliğin özünü İslam meydana getirmez. Çünkü Aleviliğin temeli olan “Varlıkların Birliği” (İnsanın Tanrısallaştırılması) ve Devriye (Ruh göçü) inancı İslam'a terstir. İslam bu iki görüşü, kafirlikle eş düzeyde tutar. O nedenle Aleviliğin felsefesi ile İslam'ın felsefesi arasında uçurum vardır. Alevilik; İslam içinde bir mezhep değil, İslam'ın dışına çıkmış başka bir dinsel inançtır, felsefedir.

İslam'ın Tanrısı ile Aleviliğin Tanrısı iki farklı profildir; iki farklı biçimlenmedir.

⁵⁸ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 15, 53, 61, 369.

İslam'ın Tanrısı, kullarını alt düzeyde görür; onlara kul olarak emirler yağdırır. Tanrı ile kul arasında İKİ'lik vardır.

Aleviliğin Tanrısı (Hakk'ı) ise Tanrı-kul bölünmesini kabul etmez. Tanrı ile insan arasında özdeşlik ve BİR'lik vardır.

İslam savaşçı bir dindir. Alevilik bir sevgi dinidir. Tanrıların farklı oluşunu, Alevi ozanların İslam Tanrısını eleştiren şiirlerinde (Şathiyye'lerde) görebiliyoruz.

Tanrıları farklı olan iki dinsel görüş, iki farklı felsefe anlayışı demektir. Alevilik bu nedenle İslam içinde bir mezhep değildir.

Aleviliğin, İslam'ın dışında olduğunu söylemek Aleviliğe düşmanlık mıdır?

Rıza Zelyut böyle düşünüyor ve diyor ki:

“Ne acıdır ki, (...) kimi yazarlar, Alevilik için ‘din dışı, İslam dışı’ dediler. Böylece de Alevilere dinsiz diyen şeriatçı-yobaz kesime koz verdiler.”⁵⁹

Bir kere biz Aleviliğe dindışı demiyoruz. Yazar “dindışı” olmakla “İslam dışı” olmayı aynı görüyor. Oysa ikisi farklı şeydir. Aleviliği İslam dışı bir dinsel inanç olarak ele alanları, yobazlarla aynı kefeye koymak haksızlıktır.

Aleviliği İslam içine Rıza Zelyut gibi kim sokmak istiyor? Diyanet İşleri Başkanlığı! Diyanet İşleri Başkanı M. Nuri Yılmaz ne demişti?

“Alevilik (...) Kur'an'ın yol göstericiliğinde İslam'ı izlemektir.”

“Aleviler kendilerini İslam dışı görmemektedir; biz de öyle bir mütala içindeyiz.”⁶⁰

O halde Alevileri İslam içine sokmak isteyenler, Diyanet İşleri Başkanlığı'na, resmi söyleme hizmet etmektedir. Rıza Zelyut'un niyetinden bağımsız olarak yaptığı iş budur. Rıza Zelyut da, Diyanet de, “Aleviler İslam içindedir” demektedir.

Aleviliği İslam dışı olarak ele almak, Alevi halkının gerçeğini dile getirmektir. Evet, Alevilerin bir kısmı bugün bu gerçeğin farkında değildir. 800 yıllık tarihini kan ve gözyaşı ile sulamış Alevi halkı, takkiye (korunma) yöntemiyle ve üzerindeki baskılar nedeniyle dinini özgürce öğrenememiştir. Gerçeği Alevi halkına göstermek, her aydının görevidir.

⁵⁹ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 25.

⁶⁰ M. Nuri Yılmaz, aktaran Faik Bulut, *Ali'siz Alevilik*, Berfin Yayınları, 2011, sy. 35.

Alevi konusunun araştırmacısı Rıza Zelyut sürekli olarak kendisiyle çelişen bir yazardır. Bir yandan Aleviliğin gerçek görüşlerini dile getirir, diğer yandan Aleviliği İslam'ın içine sokmak için Aleviliğin gerçek görüşlerini inkâr eder.

Rıza Zelyut'un *Kur'an*'a bakışında bu çelişkiyi gösterelim. Alevilerin *Kur'an*'a bağlı olduğunu belirten Rıza Zelyut der ki:

*“Aleviler Kur'an'a bağlıdırlar. Alevilerle Sünnileri ayıran şey, Kur'an'dan ne anlaşıldığı üzerinedir.”*⁶¹

Daha sonra Rıza Zelyut, Alevilerin 500 yıldır kılavuz olarak kullandıklarını söylediği BUYRUK'lardan kendisine destek olsun diye bölümler aktarır. Bu görüşleri Rıza Zelyut'un görüşleri olarak kabul edebiliriz. Yazarımız bu sözleri zaten bu amaçla aktarmaktadır:

“Söylenen sözün mutlaka Kur'an'a uyması gerekir.”

“Kur'an ne buyurduysa ona göre davranayım.”

“Pir Muhammed'e inen Kur'an'da buyurulanlara göre hükmedip Hakkı hakk etti ise ne mutlu ona!”

*“Kesinlikle Kur'an'a göre karar vermek gerekir.”*⁶²

Burada karşımızda İslam'ın inandığı *Kur'an*'a inanan bir Rıza Zelyut var. Rıza Zelyut, Alevilerin de buna kendisi gibi inanmasını ister. Oysa bu görüşler Alevilerin görüşleri değildir.

Aynı kitabın ilerleyen sayfalarında Rıza Zelyut yukarıda savunduğu görüşleri unutup, Alevilerin *Kur'an*'a gerçek bakışını anlatır.

Rıza Zelyut bu sefer, İnsanın konuşan *Kur'an* olduğunu, insanın secde edilecek tek makam olduğunu savunur. Aktaralım:

“İnsan konuşan Kur'an'dır.”

*“İnsan, kibledir. Secde edilecek makamdır.”*⁶³

⁶¹ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 53.

⁶² Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 58, 59.

⁶³ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 81.

İşte, bu görüşler Aleviliğin görüşleridir. Ama Rıza Zelyut'un kitabın başında söylediği görüşlere terstir.

Rıza Zelyut ilk aktardığımız alıntılarda Hz. Muhammed'e indirilen *Kur'an*'a inanmamızı istiyordu. Bu *Kur'an* İslam'a göre Hz. Muhammed'e bildirilen Tanrı sözleridir. Ki, Rıza Zelyut da bunu Buyruk'lara dayanarak kabul eder:

*“Tanrı'nın gönderdiği kitabı (Kur'an ve diğer kutsal metinleri) bilmeyen, Tanrı'yı nasıl bilebilir?”*⁶⁴

Alevilerin inandığı *Kur'an*, İNSAN SÖZLERİDİR. “İnsan konuşan *Kur'an*” demek, Tanrı sözü yerine insan sözünü koymaktır. Alevilik kâmil insan sözlerini *Kur'an* sayar.

İslam'daki *Kur'an* 1400 yıl önce tamamlanmıştır; artık Tanrı sözü olduğu için değiştirilemez. Oysa Alevilerin inandığı “konuşan *Kur'an* = İnsan” sürekli değişir; sözleri de değişir.

Rıza Zelyut bir yandan **yazılı *Kur'an*'ı** (İslam'ın *Kur'an*'ını) savunur. Diğer yandan Alevilerin **sözlü *Kur'an*'ını** savunur. İşte Rıza Zelyut çelişkisi!

Yazılı *Kur'an*; İslam tarafından Tanrı sözü kabul edilir. Sözlü *Kur'an* = Konuşan *Kur'an* = İnsan, Alevilik tarafından kabul edilir. İkisini (hem yazılı *Kur'an*'ı, hem de konuşan *Kur'an*'ı) aynı anda savunmak içinden çıkılmaz çelişkidir.

Aleviler, *Kur'an*'ı insanın yüzünde ararlar. Okunacak en büyük (en kutsal) kitap olarak insanı görürler. Rıza Zelyut bunu da kabul eder: Kul Nesimi'den kendisi aktarır:

*“Biz Kur'an'ı, insanın yüzünde bulur ve oradaki Kur'an'ı okuruz. Bize başkaca bir Kur'an gerekmez.”*⁶⁵

Yine Rıza Zelyut, Seyid Ali Sultan'dan (Kızıl Deli Sultan'dan) bir beyit aktarır:

*“Biz bir ayet okuruz ki, hiç Kur'an'a benzemez
Bu bizim imanımız bir imana benzemez.”*⁶⁶

Evet, işte bunlar Aleviliğin doğrularıdır.

Aleviler kâmil insan sözünü ayet olarak kabul ederler. İnsan sözü olan bu ayetleri, İslam'ın yazılı *Kur'an*'ının yerine koyarlar.

Bu görüşler Aleviliğe aittir. Bunları Rıza Zelyut aktardığına göre, kendisi Alevilerin *Kur'an*'a gerçek bakışını bilmektedir. O zaman niçin buna rağmen İslam'ın savunduğu (Hz. Muhammed'e

⁶⁴ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 57.

⁶⁵ Kul Nesimi, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 211.

⁶⁶ Seyid Ali Sultan, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 220.

indiği söylenen *Kur'an*'ı) Rıza Zelyut kabul etmektedir? Bu çelişkiyi entelektüel dürüstlüğ'e sığmayacak biçimde niçin yaratmaktadır?

Bunun tek bir nedeni vardır: Alevileri İslam'ın içine katma arzusu!

Dikkatli okuyucu bu çelişkiyi görür. Rıza Zelyut sadece *Kur'an* konusunda değil, başka konularda da bu çelişkiyi tekrarlar. Şimdi onlara bakalım.

Aleviler öteki dünyaya (ahirete), kıyamete, hesap gününe, cennet-cehenneme inanmazlar. Aleviliğin Devri'ye inancına göre gerçekte “ölüm yoktur”. Beden (ten) ölür; insan ruhu ölmez. Ruh bir bedenden diğer bedene geçerek kâmil insan oluncaya kadar varlığını sürdürür.

Ahireti kabul etmek; kıyameti, hesap gününü, cennet-cehennemi kabul etmek demektir.

Rıza Zelyut bu konuda “faydacı” bir yol seçer. Hem ahireti kabul eder, hem de hesap gününün bu dünyada görüleceğini. Okuyalım:

*“Ahiret inancı: Soru ve hesap gününe inanan Aleviler, **oradan daha rahat çıkmak için** hesabın bu dünyada verilmesi gerektiğine inanırlar.”*⁶⁷

Bir paragraf içinde birbiriyle çelişen iki görüş var:

1-Aleviler ahiret inancına inanırlar.

2-Aleviler hesap gününün bu dünyada olduğuna inanırlar.

İşte, Rıza Zelyut böylece çelişki içine düşer. Niçin? Eğer açık biçimde, “Aleviler Ahiret gününe inanmazlar” diye yazsaydı (ki gerçek budur): o zaman Alevileri İslam içine sokamazdı. Ahiret gününe inanan *Kur'an* ile çelişkiye düşerdi. Bu çelişkiye düşmemek için, faydacılık (pragmatizm) yolunu seçer. Ama bu sefer de başka bir çelişkiye yakalanır.

İslam'la çelişkiye düşmemek ve Alevileri İslam içine sokabilmek için yazarın bulduğu çözüm yeni çelişkilere düşmektir. Böylece Rıza Zelyut entelektüel dürüstlüğü bir kez daha çiğner.

⁶⁷ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 54.

Rıza Zelyut, Alevilerin önceden insanı bağlayan bir kader, kaza fikrine inanmadıklarını belirtir.

*“Önceden kulu bağlayan bir kader, bir kaza fikrinin, Allah’ın sıfatlarına ters düştüğüne inanırlar.”*⁶⁸

Tamamen doğru! Aleviler, Tanrı’nın önceden çizdiği bir “kader” fikrine inanmaz.

Ama İslam dini kadere inanır. İnsanların başına gelen belaların (musibetlerin) insan doğmadan önce ANA KİTAP’ta (Levh-i Mahfuz’da) yazıldığına inanır. Hadid Suresi’nin 22. ayetinde bu belirtilir:

*“Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz’da) yazılmış olmasın.”*⁶⁹

Demek ki, Alevilik kadere inanmaz. İslam dini inanır. Şimdi Rıza Zelyut, Alevileri İslam dininin içine nasıl sokacak? Bu çelişkiyi Rıza Zelyut çözemez.

Alevilerin Ahiret gününe inandığını söyleyen Rıza Zelyut, kendisiyle çelişkiye düşerek, Alevilerin cennet-cehennemi bu dünyada kabul ettiklerini söyler:

*“Aleviler, cennet ve cehennemi bu dünyadaki iyi ve kötü oluşlar, durumlar olarak yorumlarlar.”*⁷⁰

Çok doğru! Aleviler, İslam’ın (Kur’an’ın) öteki dünyada var saydığı cennet-cehenneme inanmazlar. Her şey (cennet-cehennem) bu dünyadadır.

Peki, Kur’an’da cennet-cehennem üzerine yazılmış onlarca ayet vardır. Bunlar Tanrı sözü olarak kabul edilmektedir. Kur’an’a göre bir gün kıyamet kopacak; insanlar dirilecek, hesap günü olacak; cennete veya cehenneme gidecektir.

Rıza Zelyut yukarıdaki sözleriyle İslam’a, Kur’an’a karşı çıkmaktadır. Üstelik daha önce “Kur’an’a uymalıyız” demişti. Alevileri şimdi İslam’ın içine nasıl sokacaktır? Rıza Zelyut bu çelişkiyi de çözemez.

⁶⁸ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 54.

⁶⁹ Hadid Suresi, ayet 22, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2006, sy. 539.

⁷⁰ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 328.

Aleviler; namaz, Ramazan orucu, zekât, hacc gibi ibadetleri yerine getirmezler. Rıza Zelyut, Alevilerin bu ibadetleri yapmadığını kabul eder.

“Namaz, oruç, zekât, hac, onun için artık geride kalmıştır. Bu nedenle Aleviler ‘namazımız kılınmış, orucumuz tutulmuştur, derler. (...) Yunus Emre, ‘namaz, zekât, oruç, hac; hicaptır (perdedir) âşıklara derken bu gerçeği açıklar.’”⁷¹

Rıza Zelyut “bu ibadetler biçimseldir”, önemli değildir; der. Evet, Aleviler için namaz-oruç-hacc-zekât önemsizdir; ama İslam için hiç de önemsiz değildir. Bu ibadetleri yerine getirmeyenler Müslüman olamazlar. *Kur’an* bu ibadetleri farz (zorunlu) sayar.

Kur’an’ın Nisa Suresinin 77. ayetinde Müslümanların namaz kılması ve zekât vermesi istenir:

“Namazı kılın, zekâtı verin!”⁷²

Kur’an, Müslümanların hacca gitmesini ister:

“Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır.”⁷³

Son olarak *Kur’an*, Ramazan orucu tutulmasını şart koşar:

“Oruç sayılı günlerdendir. O sayılı günler (...) Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin.”⁷⁴

Rıza Zelyut, *Kur’an*’ın namaz, zekât, hacc ibadetlerinin zorunluluğuna karşı çıkamaz. Sadece Ramazan orucuyla ilgili olarak der ki:

“Kur’an incelendiğinde, görülmektedir ki, (...) oruç için süre verilmemektedir. Ramazan ayında 30 gün oruç tutmanın Kur’an’ın anlayışına da uymayan bir külfet olduğu hemen anlaşılır.”⁷⁵

Bu tutum entelektüel dürüstlikle bağdaşır mı? *Kur’an* açık gün vererek, Ramazan ayında 1 ay oruç tutulmasını istemektedir. Rıza Zelyut bunu inkâr etmektedir: Üstelik *Kur’an* adına (İslam’ın Tanrısı adına) bunun külfet olduğunu söylemektedir.

⁷¹ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 85.

⁷² Nisa Suresi, ayet 77, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 89.

⁷³ Âl-i İmran Suresi, ayet 97, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 61.

⁷⁴ Bakara Suresi, ayet 184-185, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 27.

⁷⁵ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 316.

Rıza Zelyut niçin böyle yapıyor? Ramazan orucu tutmayan Alevilerin aslında *Kur'an*'a, İslam'a ters düşmediğini göstermek için! (Alevileri, İslam içine katan Rıza Zelyut böyle bir tahrifat yapmak zorunda kalıyor.)

Ne var ki, *Kur'an*'ın İslam'a inananlara farz (zorunlu) kıldığı; namaz, Ramazan orucu, hacc, zekât inkâr edilemez. Müslüman olanlar, İslam içinde kalmak isteyenler bu ibadetleri yerine getirmelidir. Aleviler bu ibadetleri yapmadıklarına göre, *Kur'an*'ın emirlerini çığnemektedir. O halde Aleviler İslam'ın içine sokulamaz.

Rıza Zelyut'un şu sözleri gerçeğı yansıtmaz:

*“Alevilik, İslamiyetin içindedir.”*⁷⁶

Alevilik, İslam'ın içine sığmaz; sığmadığı için de Aleviliğın ayrı bir inanç olduğunu rahatlıkla söylüyoruz.

Hüseyin Gazi Metin Dede'nin sorusu yerindedir:

*“Biz Namaz kılmayız, oruç tutmayız. Nasıl Müslümanım anlamadım ben. Kâbemiz insandır, Hacca gitmeyiz. Nasıl Müslümanım anlamadım ben.”*⁷⁷

Aleviler Müslüman değildir. Yazılı Kur'an'a inanmayan hiç kimse Müslüman olamaz. Kur'an'ın namaz - hacc-Ramazan orucu - zekât emirlerini yerine getirmeyenler Müslüman olamaz. Dolayısıyla Aleviler de Müslüman olamaz.

⁷⁶ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliğı*, Kripto, 2015, sy. 17.

⁷⁷ Hüseyin Gazi Metin, aktaran Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik*, Nokta Yayınları, 2009, sy. 60.

İslam dini, Hz. Muhammed'in Mekke'de bulunduğu 13 yıllık dönem içinde içkiyi yasaklamamıştır. Bu dönemde inen Nahl Suresi'nin 67. ayetinde; şarap Tanrı'nın insanlara verdiği bir nimet olarak sunulur. Bakara Suresi'nin 219. ayetinde; içkinin hem zararları, hem faydaları olduğundan bahsedilir. Ama içki yasaklanmaz. Niçin? Çünkü Mekke döneminde Hz. Muhammed ve Müslümanlar güçsüzdür. İçkiyi yasaklayabilecek güçleri yoktur.

Hicret'ten (göçten) sonra Medine döneminde, Müslümanlar güçlenir ve ondan sonra *Kur'an* içkiyi yasaklar. Maide Suresi'nin 90-91. ayetleri bununla ilgilidir:

*“Ey iman edenler! İçki (...) şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının.”*⁷⁸

Alevilik bilindiği üzere içkiyi (doluyu) yasaklamaz; bazı cem toplantılarında içki (dolu) içilebilir.

Alevilerin “içkiyi serbest bırakma” davranışının *Kur'an*'a ters olduğu açıktır. Aleviler, *Kur'an*'a göre içki içerek şeytana uymaktadır(!) Doğal olarak içki içenlerin İslam'da yeri olmaz; şeytana uymaktadırlar(!)

Rıza Zelyut, Alevilerin tutumunu İslam (*Kur'an*) düzeyinde temize çıkarmak için (Alevileri İslam içinde gösterebilmenin başka bir çaresi yok!) *Kur'an*'da içkinin serbest bırakıldığını, yasaklanmadığını söyler. Bir kez daha entelektüel namusu çiğner.

“Anadolu Alevileri (...) dolu içme geleneğini İslami bir görüntü altında bugün de sürdürmektedir.”

*“Kur'an'da bile içki içmek kesin olarak yasaklanmış değildir.”*⁷⁹

Önce Rıza Zelyut'a sormak gerekiyor. “İslami görüntü altında” içki (dolu) içmek nasıl bir şey? Saçma değil mi bu? Aleviler İslam'ı mı kandırıyor?

Kur'an açıkça içki, şeytan pisliğidir, diyor; yani içki haramdır, diyor. Bir kez daha aktaralım:

*“Ey iman edenler! İçki (...) şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının.”*⁸⁰

Rıza Zelyut hâlâ *Kur'an* içkiyi yasaklamamıştır; haram kılmamıştır, diyor. Alevileri İslam dinine sokmak için *Kur'an*'ı çarpıtmaya ne gerek var? Bir Alevi aydını buna tenezzül eder mi?

⁷⁸ Maide Suresi, ayet 90, *Kur'an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 122.

⁷⁹ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 239, 311.

⁸⁰ Maide Suresi, ayet 90, *Kur'an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 122.

Gerçek olan şudur ki, Aleviler içki içtiklerini kabul ederler; bunun da *Kur'an*'a uymadığını bilirler. Zaten onlar için gerçek *Kur'an*, konuşan *Kur'an*, yani insan değil mi?

Rıza Zelyut'un bütün çırpınması, Alevilerin *Kur'an*'a ters bir şey yapmadığını göstermek içindir. Bunun Rıza Zelyut için önemi ne? *Kur'an*'ın yasakladığı bir eylemi çiğneyeni, İslam'ın içine katamayacağını bilmektedir. Rıza Zelyut bu nedenle, “İçki *Kur'an*'da yasak değildir,” diyor. *Kur'an* ise “İçki şeytan pislîğidir, vazgeçin,” diyor. Rıza Zelyut diyor ki:

*“Alevilerin içki içtikleri, bu nedenle İslam'ın kurallarını çiğnedikleri (...) Sünnî din adamları ve cahil halk tarafından söylene gelmiştir.”*⁸¹

Yalan mı? Aleviler içki içerler; İslam'ın kurallarını (namaz kılmayarak, hacca gitmeyerek, Ramazan orucu tutmayarak, zekât vermeyerek) çiğnerler. Çünkü bu kurallar Aleviler için geçersizdir.

⁸¹ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 308.

İslam’a göre Hz. Ali, peygamber Hz. Muhammed’in altında bir yardımcıdır. Muhammed kutsallık bakımından üstedir; Ali altıdır.

Alevilik bu hiyerarşiyi değiştirir. Ali’yi üste koyar; Muhammed’i alta koyar. Kırklar Cemi söylencesinde önder olan Ali’dir. Muhammed ancak peygamberliğini bırakarak bu meclise girer; yine Cem’i, Ali yönetir. Yani Hz. Muhammed, Hz. Ali’nin altındadır. Aleviler bu değişikliği yapmakla yetinmezler. Bir de Ali’yi Tanrısallaştırırlar.

Rıza Zelyut Alevilerin yaptığı değişikliklerin farkındadır. Bunu açıkça ifade eder:

“Ali’yi Tanrılaştırma Türk Aleviliğinin Anadolu’da aldığı bir biçimdir.”⁸²

Rıza Zelyut Alevi Ozanı Derviş Ali’den, Ali’yi Tanrılaştıran bir şiir aktarır:

*“Yeri göğü arşı kürsi yaratan
Men Ali’den başka Tanrı görmedim.”⁸³*

Sonra Rıza Zelyut yorumunu yazar:

“Alevi âşığı Derviş Ali; açık açık Hz. Ali’yi Allah olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım; Anadolu Aleviliğinin kılcal damarlarında bulunan bir anlayıştır.”⁸⁴

Görüldüğü üzere Rıza Zelyut, Alevilerin Ali’yi Tanrı olarak gördüğünü onaylamaktadır. Peki, bu İslam’ın özüne ters değil midir? İslam, Ali’nin Tanrılaştırılmasını, Şirk (Allah’a ortak koşma olarak) görür.

Gerçekten yukarda Allah varken, onun yerine Ali’yi koymak İslam’ın kabul edebileceği bir görüş değildir. Nitekim etmemiştir; bu görüşü savunan Alevileri yüzyıllarca ölümle cezalandırmıştır.

Şimdi, “Ali = Allah” diyen Aleviler, nasıl Müslüman olabilirler? Nasıl İslam’ın içine girebilirler?

Rıza Zelyut bir yandan Alevilerin savunduğu “Ali = Tanrı” görüşünü onaylar; diğer taraftan Alevileri İslam içine sokmaya çalışır. Rıza Zelyut’un içinden çıkılmaz bir çelişkisi daha!

Rıza Zelyut, Ali’nin Tanrısallığına örnek olarak Mehmet Ali Hilmi’den bir şiir daha aktarır. Bu şiir de Ali’nin Tanrısallığı üzerinedir. İslam’ın Tanrı’ya biçtiği; evvel (ön, ilk), batin (iç, gizli, görünmeyen), tayip (iyi, güzel), tahir (temiz), rahim (doğuran), rahman (merhamet eden) gibi bütün adlar Ali’ye aktarılmaktadır:

⁸² Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 116.

⁸³ Derviş Ali, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 114.

⁸⁴ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 115.

*“Ali Evvel Ali Ahir
Ali Bâtın Ali Zahir
Ali Tayyip Ali Tahir
Ali göründü gözüme
Ali candır Ali canan
Ali dindir Ali iman
Ali Rahim Ali Rahman
Ali göründü gözüme”*⁸⁵

Ali burada yine Allah’tır. Bu şiiri aktaran Rıza Zelyut’tur. “Alevilik İslam içindedir,” diye yazan da Rıza Zelyut’tur. Çelişki içinde boğulan da o!

⁸⁵ Mehmet Ali Hilmi Baba, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 113, 114.

Aleviler “varlığın birliği” inancının gereği olarak **yaratan** ile **yaratılan** ikiliğini kabul etmezler. Yaratılan yoksa, yaratan da olamaz. Ya da tersi!

Aleviler bundan dolayı, madenlerin, bitkilerin, hayvanların ve insanların, Tanrı’nın görüntüleri olduğuna inanırlar. Bunun insan için anlamı, **insanın Tanrısallaştırılmasıdır**. Hallac-ı Mansur, bunu Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) sözüyle ifade etmiştir.

Rıza Zelyut Alevilerin felsefesinin Enel-Hakk olduğunu bilir ve savunur. Aktaralım önce:

“Yaratılan diye bir şey bulunmadığı için yaratan demek de doğru olmaz. Madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar (...) tek varlığın (Tanrı’nın) değişik zahiri görünümleridir. (...) Böyle olunca, insan Tanrı’nın bir görüntüsü olarak kutsaldır. Çünkü (...) o Tanrı’dır. Bu nedenle Hallac-ı Mansur Enel-Hakk demiştir.”⁸⁶

Çok doğru! Rıza Zelyut’un bu sözleri Alevilerin felsefi görüşüdür.

Ne var ki, İslam bu görüşü kafirlik olarak kabul eder. Hallac-ı Mansur bu nedenle öldürülmüştür. *Kur’an*; Yaratan ve Yaratılan **İkiliği’ni** kabul eder.

*“Şu halde **yaratan, yaratmayan** gibi olur mu? Artık siz düşünemez misiniz?”⁸⁷*

Enel Hakk görüşüne karşı çıkıştır bu!

Şimdi, Alevilerin felsefesi ile İslam felsefesi birleştirilebilir mi? Rıza Zelyut, “Aleviler İslam’ın içindedir,” derken, çelişkiye düştüğünü göremez. Aleviliğin felsefesi ile İslam’ın felsefesi çelişkinin iki ayrı ucudur; birleşemez.

⁸⁶ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 91.

⁸⁷ Nahl Suresi, ayet 17, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 268.

İslam, Tanrı'ya eleştiriyi kabul etmez. Tanrı'ya eleştiriyi küfür sayar. Tanrı'ya sadece övgü (hamd) yapılabilir.

“Şüphesiz ki, Allah (...) övgüye layıktır.”⁸⁸

“Allah (...) övülmeye hakkıyla layık olandır.”⁸⁹

Alevilik ise İslam Tanrısı'nı eleştirir. İki inanç arasındaki büyük bir farklılıktır bu!

Rıza Zelyut, Aleviliğin İslam Tanrısı'na eleştirilerini aktarır. Kaygusuz Abdal'dan örnekler verir. Kaygusuz Abdal, yüce görünen Tanrı'nın bu yüceliğini nereden aldığını sorar:

*“Yücelerden yüce gördüm
Erbabsın sen yüce Tanrı
Bu Allahlığı nereden
Satın aldın kaç Tanrı”⁹⁰*

Kaygusuz Abdal; İslam'daki Sırat köprü inancını, cenneti, cehennemi eleştirir. Sonra İslam Tanrısı'na şöyle seslenir:

*“Unuttun diye namazı
Bizi ateşe atarsın
Kul yanması abes değil
Gel bas kızgın saca Tanrı
Senin kulların anılır
Anası atası ile
Anan yoktur baban yoktur
Benzersin bir piçe Tanrı”⁹¹*

Alevilik, Kaygusuz Abdal'ı kendi dininin büyük ozanı sayar. Alevilerin diğer büyük ozanı Yunus Emre de İslam Tanrısı'nı Kaygusuz Abdal gibi eleştirir.

Tanrı'yı böyle eleştiren bir dinsel görüş, İslam'ın içine giremez. İslam'ın Tanrısı'nı eleştiren Aleviler, nasıl İslam Tanrısı'na inanarak İslam'a girebilir? Rıza Zelyut hem Alevilerin İslam Tanrısı'na yaptığı eleştirileri bilir, hem de Alevileri İslam içine sokmak ister. Rıza Zelyut'un bu çıkmaz yoldan çıkması olanaklı değildir.

⁸⁸ Hac Suresi, ayet 64, *Kur'an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 338.

⁸⁹ Fatır Suresi, ayet 15, *Kur'an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 435.

⁹⁰ Kaygusuz Abdal, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 219.

⁹¹ Kaygusuz Abdal, Aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 219.

Rıza Zelyut, Alevilerin Caferi mezhebine bağlı olduğunu iddia eder.

“Bir Alevi, mezhep açısından kendisini anlatmak isterse, “Caferiyim” diyebilir.”

“Alevi düşüncesinin bâtinî özelliğini vurgulayan (...) Cafer’ûs Sadık’tır. Bu nedenle, Aleviler, mezhep belirtmek gereğini duyduklarında Caferi olduklarını söylemişlerdir.”⁹²

Daha önce Caferilik konusunu ele almıştık. Alevilerin Caferi olmadıklarını göstermiştik. Verdiğimiz yanıt Rıza Zelyut için de geçerlidir. Öz birkaç noktayı belirtip geçelim.

Birincisi, İmam Cafer Sadık, bâtinî (sufî) düşüncelere sahip değildir. Aksine bâtinî-sufî düşünceleri savunanlara düşman olmuştur. İlk sufilerden olan Ebu-Haşim-i Kufî hakkında Cafer Sadık şöyle demiştir:

“Gerçekten de inancı bozuktur; tasavvuf denen kötü inançları toplamış bir yol icad ettiği (...) bâtil inançlarınca bu yolu kalkan edindiler.”⁹³

İkincisi Caferilik demek, Şii İslam demektir. Yani “Aleviler=Şii” demektir. Alevilerin Şii olmadığı açıktır. Şiiler, Sünnî İslamcılar gibi *Kur’an’a* bağlı olarak namaz-hacc-zekât- oruç ibadetlerini yerine getirirler. Caferiler (Şiiler), Ali’nin Tanrı olduğunu kabul etmezler. Aleviler ile Caferiler ne Tanrı profili inancında, ne de ibadet biçimlerinde uyuşurlar.

Rıza Zelyut, Alevileri Caferiliğe sokarken gerçekleri bir kez daha çığner. Aleviler, Caferi mezhebinden değildir.

⁹² Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 27, 136.

⁹³ Cafer Sadık, aktaran Abdülbaki Gölpınarlı, *Şiilik*, Derin Yayınları, 2011, sy. 144.

Aleviler tek eşli evliliği savunurlar; çokeşli aile ilişkilerine karşı çıkarlar.

Rıza Zelyut, Alevilerin tek eşliliğine örnek olarak Hz. Ali'nin Fatma ile evliliğini gösterir.

*“Ali ile Fatma arasındaki tek eşli evlilik, Alevi yaşam biçiminin temel dayanaklarından birisi olarak gösterilir.”*⁹⁴

Rıza Zelyut; Ali'nin, Fatma'nın vefatından sonra çokeşli bir aile yaşamına geçtiğini gizlemek ister. Sadece 33 çocuğunun olduğunu söyler; ama bu çocukların kimden olduğunu gizler. Enetelektüel dürüstlük bu kadar işte! Gerçek nedir?

Hz. Ali, Fatma öldükten sonra 7-8 kadınla evlenip, çokeşli yaşamıştır. Evlendiği kadınlar şunlardır:

- 1) Ümmül Benin
- 2) Temim kabilesinden Leyla
- 3) Hasami kabilesinden Esma
- 4) Cuşem kabilesinden Sahba
- 5) Ebu'l As'ın kızı Ümame
- 6) Cafer-el Hanefi'nin kızı Haule
- 7) Ürve'nin kızı Ümmü

*“Özetle Fatıma öldükten sonra Ali yedi kez evlenmiş; bu hanımlardan ve diğer kadınlardan (cariyelerden) toplam 14 oğlu, 17 kızı olmuştur.”*⁹⁵

Demek ki, Hz. Ali'nin evliliğini Alevilerin tek eşli evlilik anlayışına örnek göstermek imkânsızdır. Rıza Zelyut yanıltmaktadır; daha doğrusu Alevileri yanıltmaktadır.

⁹⁴ Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto, 2015, sy. 27, 90.

⁹⁵ Faik Bulut, *Ali'siz Alevilik*, Berfin Yayınları, 2011, sy. 129.

Rıza Zelyut, *Makalat* adlı eserin Hacı Bektaş Veli'ye ait olduğunu iddia eder:

*“Hacı Bektaş’ın en önemli eseri şu anki bilgilere göre Makalat’tır. (...) Bu eserler Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli tarafından bir ders kitabı gibi yazılmıştır.”*⁹⁶

Makalat’ın Hacı Bektaş’a ait olduğu iddiası, önce Osmanlı devletinin, sonra da bugünkü Diyanet İşleri Başkanlığı’nın savunduğu İslam’a bağlıdır. Genel olarak İslam, *Makalat* adlı eseri Hacı Bektaş’ın yazdığını belirtir. Niçin?

Çünkü *Makalat*, süfi bir örtü altında İslam’ın istediklerini söylemektedir.

-*Makalat Kur’an*’ı savunur:

*“Allah’ın Kur’an’ına inanmak gerekir.”*⁹⁷

-*Makalat*, İslam’ın namaz-oruç-hacc-zekât ibadetlerini savunur:

*“Üçüncü makam; zekâttır, oruçtur, (...) hacca gitmektir. (...) Namazı kıl ve zekâtı ver. Ramazan ayında oruç tut!”*⁹⁸

Eğer Hacı Bektaş bir Alevi ise, yazılı *Kur’an*’ı değil, konuşan *Kur’an*’ı (insanı) savunması gerekir. Ayrıca namaz, oruç, hacc, zekât gibi ibadetlere karşı çıkması gerekir.

Bu nedenle *Makalat*, Hacı Bektaş’ın değildir. Rıza Zelyut gibi *Makalat*’ın Hacı Bektaş’a ait olduğunu sananlar yanılmaktadırlar.

⁹⁶ Rıza Zelyut, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli*, Kripto, 2014, sy. 88.

⁹⁷ *Makalat*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2009, sy. 71.

⁹⁸ *Makalat*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2009, sy. 72.

Rıza Zelyut, Hacı Bektaş'a ait olduğu iddia edilen *Vilâyetname*'yi över, savunur.

“Vilâyetname, hem Hacı Bektaş-ı Veli'yi anlamak, hem de onun içinde bulunduğu toplumu ve çağı kavramak açısından bir hazine gibidir.”

“Hacı Bektaş Vilâyetname'sinde anlatılan olayların tümü, insanlara ders vermek (...) eşitliği yaymak üzerine kurulmuştur.”⁹⁹

Bu görüşler doğru değildir. *Vilâyetname*, Osmanlı padişahı II. Bayezid tarafından yazdırılmıştır. Hacı Bektaş bu kitabı yazmamıştır.

Vilâyetname'nin yazdırılma sebebi, Hacı Bektaş'ı olduğundan farklı göstermek içindir. *Vilâyetname*'de Hacı Bektaş İslam'ı yaymak isteyen bir kişilik olarak sunulur. *Vilâyetname*'ye göre Hacı Bektaş namaz kılar, oruç tutar, hacca gider. Yani Aleviliğe ters şeyler yapar.

Vilâyetname'den bir derleme yapalım:

“Hünkâr abdest bozmadı. (...) Akşam namazının vakti geldi.”

“Kadınlar (...) oruç tutsunlar.”

“Kefene sarıp namazını kıldılar.”

“Tatar topluluğu Müslüman olup (...) Hünkâr'a muhip olmuşlardı.”

“Din Muhammed dinidir.”

“Sarı Saltuk bunları inana çağırdı; Müslüman oldular.”

“Çabuk olun Cuma'nın vakti geçmesin.”

“Hünkâr kalktı yola düştü; Kâbe'ye vardı, tavaf etti.”

“Hacı Bektaş bir gün namazını kıldı.”¹⁰⁰

İşte, *Vilâyetname*, Alevilerin kabul etmediği bu türlü eylemlerle doludur. Bir Osmanlı devlet üretimidir. *Vilâyetname*, Hacı Bektaş'ın hayatını yanlış anlatan bir eserdir. Rıza Zelyut bu kitabı yüceltirken, Osmanlı devletine, bugünkü İslam'a yardım etmektedir.

⁹⁹ Rıza Zelyut, *Hünkâr Hacı Bektaş Veli*, Kripto, 2014, sy. 18, 32.

¹⁰⁰ *Vilâyetname*, Ant Yayınları, 1995, sy. 37, 65, 68, 87, 90, 99, 124, 161.

Alevi konusunu araştıran kitaplarının içinin çelişkilerle dolu olduğunu söylemiştik.

Mustafa Cemil Kılıç'tan örnek verelim.

“Alevilik kavramı gibi Kızılbaşlık da İslam'dan ayrı düşünülemez.”

“İslam akımları içinde en özgün ve en farklı akım Alevilik akımıdır.”

“Alevilik de Sünnilik gibi İslam inancının bir koludur.”¹⁰¹

Burada yazar, Aleviliği, İslam'ın içine sokuyor. Aleviliğin İslam'ın bir kolu, İslam'ın bir yorumu olduğunu söylüyor. Kısacası yazara göre Alevilik, İslam içinde bir mezhep oluyor.

Şimdi yazarımızın şu görüşlerine bakalım:

“Sünni ilahiyatçılar ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kimi yetkilileri Alevileri ısrarla İslami bir akım olarak nitelemektedir.”

“Alevi inancı, Sünni bakış açısına göre kesinlikle İslam dışıdır.”

“Aleviler, camiye kendileri için ibadethane olarak görmezler. Cami ve namaz, Ehl-i Kible inancının somutlaşmış halidir. Ehl-i Kible olmayan kişi ve toplulukları Müslüman kabul etmek mümkün değildir.”

“Aleviler kibleye dönüp namaz kılmazlar.”¹⁰²

Yazar burada Alevileri İslam dışı olarak tanımlamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevileri İslam içinde görmesine itiraz etmektedir. Sünni İslam'a göre Alevilerin İslam dışı olduğunu söylemektedir. Alevilerin ehl-i kible (kibleye yönelerek namaz kılan) insanlar olmadığını belirtmektedir. Ehl-i kible olmayan Alevilerin, Müslüman (İslamcı) olamayacağını belirtmektedir. Yani ilk söylediklerine tamamen zıt şeyler yazmaktadır. Yazar bu inanılmaz çelişkiyi aynı kitapta yapmaktadır.

İşte, bizde Alevi araştırmaları böyle yapılıyor!

¹⁰¹ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 12, 28,70.

¹⁰² Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 14, 34, 77.

Mustafa Cemil Kılıç, ibadet sırasında Kâbe'ye yönelme buyruğunun (kıblenin Kâbe olmasının) *Kur'an* emri olduğunu belirtir. Alevilerin bu emre uymadığını da ekler. Alevilerin namaz yerine ceme katıldıklarını ve ibadetlerini yüz yüze (cemalet) yerine getirdiklerini söyler. Alevilerin kibleleri “Kâbe değil, insandır,” gerçekten! Mustafa Cemil şu sözlerinde haklıdır:

“İbadet sırasında Kâbe'ye yönelme buyruğu, Kur'an'da bu denli ısrarla vurgulanan bir hususken, Aleviler yüzyıllardır ibadetlerini bu koşula uymadan yapmaktadırlar (...) Cem ibadeti sırasında ceme katılanlar (...) ibadeti yüz yüze bakarak yürütmektedirler.”

“Aleviler kesinlikle Ehl-i kible değildir.”¹⁰³

Yazar açıkça Alevilerin *Kur'an* emri olan kibleyi tanımadıklarını belirtmektedir. *Kur'an* emrini çiğneyen bir Alevi, İslam içine nasıl girecek? Yazar buna rağmen Alevileri İslam içinde gördüğünü söylemektedir. Şu görüşe bakalım:

“Alevilik, İslam'dır.”¹⁰⁴

Yazarın çelişki içinde yuvarlandığı görülmektedir. Çelişkiyi açıkça görebilmek için yazarın iki görüşünü alt alta yazalım.

- *“Alevilik İslam'dır.”¹⁰⁵*

- *“Ehl-i kible olamayan (...) Müslüman olamaz.”¹⁰⁶*

Birbirini inkâr eden bu iki görüşü aynı anda savunuyor yazar. Böylece hem kendi kafasını karıştırıyor, hem de okuyucunun kafasını!

¹⁰³ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 42, 43.

¹⁰⁴ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

¹⁰⁵ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

¹⁰⁶ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 77.

Hız. Muhammed'in ölümüyle (632), Müslüman yönetim arasında kavga başlamıştır. Hız. Muhammed'in naaşı (cesedi) ortada bırakılmış, halifeyi saptamak için pazarlıklara girişilmiştir.

Ebu Bekir, Ömer'in teklifiyle birinci halife seçilmiştir. Ali yanlıları ile Ömer-Ebubekir yanlıları iki taraf olmuştur. Ebu Bekir'den sonra Ömer, daha sonra da Osman halife olmuştur. Osman'ın ölümüyle Hız. Ali halife olmuştur. Hız. Muhammed'in eşi Ayşe ve önder yöneticilerden Talha ve Zübeyr, Ali'nin halifeliğine karşı çıkmıştır. İki taraf arasında Cemel savaşı patlak vermiş, Ali taraftarları savaşı kazanmıştır. Ne var ki, Şam valisi Muaviye, Ali'yi tanımamış, isyan etmiştir.

Ali ile Muaviye arasında 657'de yapılan Sıffin savaşı, yeneni ve yenileni belli olmayan bir savaş olmuştur.

661'de Ali bir suikast sonucu öldürölmüştür. Muaviye halifeliğini ilan etmiştir. Kendisinden sonra da halife olarak oğlu Yezit'i göstermiştir.

Ali taraftarları, Muaviye'nin halifeliğini tanımamışlardır. İslam'daki büyük bölünme resmen gerçekleşmiştir. Muaviye taraftarlarını "Sünni"; Ali taraftarlarına "Şii" denmiştir.

Sünnilik de, Şiilik de İslam'ın içindedir.

Daha önce belirttiğimiz gibi, İslam içindeki bölünmede, Alevi (Türkmen) kitlenin hiçbir rolü yoktur. Çünkü Alevilik 1200'lerden sonra doğacaktır. İslam bölünürken (Sünni ve Şiiliğe ayrılırken) henüz Alevilik ortada yoktur.

Birçok alevi araştırmacısı Şiilik ile Aleviliği eşitleyerek büyük bir tarihsel yanlış yapmıştır. Şiilik, İslam'ın bir parçasıdır.

Şiilik ve Sünnilik, Aleviliğin mayalanma döneminde bu dinsel inanca karşı düşmanca bir tutum almıştır. Aleviliğin felsefe kökü SUFİZME dayanır. Şiilik daha Caferi döneminde bile sufizmi, kafirlik olarak görür.

Mustafa Cemil Kılıç doğru biçimde Sünni ve Şiiliğin, Aleviliğe düşman olduğunu belirtir:

"Sünni ve Şii İslam'a göre, Aleviliğin kafirliği noktasında tam bir görüş birliği ve kesinlik vardır."

*"Alevi inancı, Sünni bakış açısına göre kesinlikle İslam dışıdır. (...) Sünniliğin bu tavrı Şii-Caferi inancınca da paylaşılmaktadır."*¹⁰⁷

¹⁰⁷ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 28, 34.

Yazarın bu görüşleri tamamen doğrudur. Ayrıca yazarın, Caferiliğin (ki o Şiiğin en büyük koludur), Aleviliğe düşman olduğunu söylemesi çok önemlidir. Alevilerin kendilerini Caferi sandıkları için bu saptama önemlidir. Aleviler ve birtakım araştırmacılar “gözü kapalı biçimde” Alevilik ile Caferiliği eşitlemektedir. Gerçeğe terstir bu! Aleviler ne Şii, ne Caferi’dir. Hakikat budur!

Yazarın bu kadar doğru şey söyledikten sonra, Aleviliği İslam içine sokması büyük bir çelişkidir. Hatırlayalım, ne demişti yazar?

*“Alevilik, (...) İslam yorumudur. (...) Alevilik, İslam’dır.”*¹⁰⁸

İşte, bu görüş yanlıştır. Birçok görüşüyle İslam’a ters düşen bir dinsel inanç, İslam içine sokulamaz. Yine göstereceğiz ki, yazar çelişkilere düşmeyi diğer konularda da sürdürecektir.

¹⁰⁸ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 12, 65.

Aleviliğin İslam dininden önemli bir farklılığı “Ali’nin Tanrısallığıdır,” dedik. Mustafa Cemil Kılıç bunu bilmektedir ve savunmaktadır. Sünniliğin ve Şiiliğin Ali’ye bakışıyla, Aleviliğin bakışının aynı olmadığını haklı olarak şu sözlerle ifade etmektedir:

“Sünnilikteki Hz. Ali, tümüyle sıradan bir sahabe ve dördüncü halifedir. Şiilikte ise Hz. Muhammed’den sonra imamete layık bir kişidir. Oysa Alevilikte Ali, Tanrısaldır.”

“Hz. İmam Ali’nin Tanrısallığı, Alevi-Bektaşî, teolojisinin omurgasını teşkil etmektedir.”¹⁰⁹

Gerçekten de böyledir. Alevilik, varlıkbirliği inancı çerçevesinde insanın Tanrısallığından, sembolik olarak Ali’nin Tanrısallığına yükselir. Ama bu Ali, Sünni Ali değil; Alevilerin Tanrı kıldığı farklı bir Ali’dir, bir Nur’dur.

Yazarın ifade ettiği gibi Sünni ve Şii İslam bunu kabul edemez; Aleviliğin kafirliğine delil olarak kullanır.

Kur’an’a göre de Ali’nin Tanrısallığı, İslam’a terstir. Kur’an’ın hiçbir ayetinde Ali’nin Tanrısallığından bahsetmez. Aksine Allah’a kendini ortak koşanlar (Şirk yapanlar) eleştirilir.

Aleviler aslında Ali’yi Tanrı yaparak, Allah’ın yerine Ali’yi koymaktadır. *Kur’an* için şirktir bu! Yani Allah’a, Ali’yi ortak yapmaktır. İslam dinine bu denli ters bir inancı savunan Aleviler, İslam içine sığabilir mi? Sığamaz!

Mustafa Cemil bu doğru görüşlerine taban tabana zıt olarak ne demişti?

“Alevilik, (...) İslam yorumudur. (...) Alevilik, İslam’dır.”¹¹⁰

Ne yazık ki, yazarımız Aleviliği İslam içine sokarak; olmayacak şeyi, oldurmaya çalışır.

¹⁰⁹ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 12, 65.

¹¹⁰ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 12, 65.

Alevilikte “Tanrı-Evren-İnsan” birlikteliği vardır. İslam’da; Tanrı, evren, insan ayrılığı vardır. Tanrı en üstte her şeye egemen olandır. Evren ve insan, Tanrı’ya boyun eğer. Aralarında eşitlik yok, hiyerarşik ilişki vardır. Alevilikte ise; Tanrı, evren, insan arasında eşitlik ve birlik vardır. İslam’da Tanrı, “her şeyi yoktan” yaratmıştır. Alevilikte ise “yoktan yaratma yok, Nur’lardan doğuş” vardır.

Demek ki, İslam’daki Tanrı inancı ile Alevilikteki Tanrı inancı farklıdır.

Mustafa Cemil Kılıç, İslam’daki Tanrı profili ile Alevilikteki Tanrı inancının bağdaşmadığını güzel biçimde ifade eder:

“Alevilikte (...) Tanrı-Evren ayrımı (...) ortadan kalkmış, yoktan yaratan bir Tanrı inancı yerine, evreni kendi varlığından yani vardan var eden; böylece pozitif bilimin ‘hiçbir şey yoktan var olmamıştır ve var olan hiçbir yok olmaz’ ilkesiyle uzlaşan bir Tanrı inancı vücut bulmuştur.”

*“Alevi inancında Tanrı, evrenden ve insandan ayrı düşünülemez. (...) Evren ve insan, Tanrı’nın tecellisi yani yansımasıdır. (...) Bu yaklaşım, Allah inancını Sünni teolojinin dışına taşımaktadır. Bu nedenle Alevilerin ve Sünnilerin **aynı Tanrı’ya** inandıklarını söylemek sadece zahiren doğru olabilir; ama gerçekte **kesinlikle doğru değildir.**”¹¹¹*

Görüldüğü gibi İslam’ın Tanrı’sı ile Aleviliğin Tanrı’sı farklıdır. İki farklı Tanrı inancı, iki ayrı dinsel felsefe demektir. Alevileri İslam içine sokmak isteyenler bu önemli noktayı görmemezlikten gelirler. Mustafa Cemil Kılıç da Alevilerin farklı bir Tanrı’ya sahip olduğunu söylemesine rağmen “*Alevilik, İslam’dır*”¹¹² diyerek çıkmaz bir sokağa girer.

¹¹¹ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 28, 29, 95, 90.

¹¹² Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

Alevilik, *Kur'an*'ı Tanrı sözü olarak kabul etmez. İslam ise *Kur'an*'ın Tanrı sözü olduğunu söyler. Burada iki dinsel inanç arasında bağdaştırılamaz bir çelişki vardır. Araştırmacı Mustafa Cemil Kılıç önce Alevilerin *Kur'an*'a bakışını gösterebilmek amacıyla Edip Harabi'nin bir dizesini aktarır:

“Anın her nutkunu Kur'an eyledik.”

Edip Harabi burada insanın nutku= *Kur'an* demektedir. Mustafa Cemil Kılıç bu diziye yorumlarken, *Kur'an*'ın Tanrı sözü olmadığını söyler:

*“Anın her nutkunu Kur'an eyledik sözündeki sır, Kur'an'ın bir Tanrı kelamı olarak nitelenmesini geçersizleştirmekte.”*¹¹³

Çok doğru! Aleviler gerçekten böyle düşünür. Mustafa Cemil Kılıç, ayrıca: *“Kur'an'ın Tanrı kelamı olmasıyla peygamber sözü olması arasında bir farkın bulunmadığını”*¹¹⁴ belirtir. Böylece İslam açısından daha büyük sorun yaratır. İslam hiçbir şekilde Tanrı sözü ile insan olan peygamberin sözünü eşitlemez. Bunu yapanları kafir olarak görür. Bu görüşü ancak Alevilik kabul edebilir. Çünkü Tanrı'yı insanlaştıran dinsel inanç Alevilik'tir. Alevilik, *“İnsan=Konuşan Kur'an'dır”* der. *“Saz'a (Bağlama'ya) Telli Kur'an”* der. Mustafa Cemil Kılıç bunu da kabul eder:

*“Alevilere göre insan konuşan Kur'an'dır. Alevilere göre bağlama Telli Kur'an'dır.”*¹¹⁵

Çok doğru!

Şimdi okuyucu haklı biçimde soracaktır. İslam'ın anayasası olan *Kur'an*'ı reddeden, insan sözünü Tanrı sözü (*Kur'an*) yapan Aleviler, İslam içine nasıl girebilir?

Mustafa Cemil Kılıç, *“Alevilik İslam'dır”*¹¹⁶ derken kendi kendini inkâr eder.

¹¹³ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 99.

¹¹⁴ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 99.

¹¹⁵ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 157.

¹¹⁶ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

Alevilik bir dinsel inançtır; ama diğer dinlere düşmanlık yapmaz. 72 dine aynı nazarla (gözle) bakılmasını ister. Bu inancın kökü, “varlık birliği” düşüncesine dayanır. Hangi dinden olursa olsun, bütün insanlar, Tanrı’nın tecellisidir; Tanrı’nın görünüş alanına çıkmasıdır. Bu nedenle bütün dinler eşittir. Mustafa Cemil Kılıç, Alevilerin bu inancını doğru biçimde ifade eder:

*“Bütün dinler temelde birdir. Semavi ve beşeri dinler arasında bir fark da yoktur. Çünkü bütün yaratıklar, Tanrı’nın bir tecellisidir; dolayısıyla tapınılan her varlıkta Tanrı’nın bir tecellisine ibadet edilmektedir.”*¹¹⁷

İslam, Aleviliğin bu bakış açısını kabul etmez. *Kur’an* sadece tek bir din tanır; o da İslam’dır. Tanrı katında tek dinin İslam olduğunu söyler.

*“Allah katında tek din İslam’dır.”*¹¹⁸

İslam dininden başka bir dine inananlar kafirdir. İslam dinine inananlar, başka dinden olanlarla dost olmamalıdır.

*“Ey inananlar! Yahudiler ve Hristiyanları dost edinmeyin.”*¹¹⁹

*“Müminler (...) kafirleri dost edinmesin!”*¹²⁰

*“Yahudiler (...) Hristiyanlar (...) Allah onları kahretsin.”*¹²¹

Aleviliğin diğer dinlere bakışı eşitlikçiye, İslam dininin bakışı düşmancadır. Bu iki dinsel inanç eşitlenebilir mi?

Mustafa Cemil Kılıç, Alevilerin görüşünü bilmesine karşın bu iki farklı dinsel görüşü tek bir din gibi gösterir. Alevileri İslam içine sokar:

*“Alevilik İslamdır.”*¹²²

Böylece yazar bilimsel anlayıştan uzaklaşır, çıkmaz bir yola girer.

¹¹⁷ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 100.

¹¹⁸ Al-i İmran Suresi, ayet 19, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 51.

¹¹⁹ Maide Suresi, ayet 51, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 116.

¹²⁰ Al-i İmran Suresi, ayet 28, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 536.

¹²¹ Tevbe Suresi, ayet 31, *Kur’an*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013, sy. 31.

¹²² Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

Alevilikte devriye (reenkarnasyon) inancı vardır. Bu inanç; bedenın ölümünden sonra, ruhun bedenden bedene geçerek kâmil insan oluncaya kadar devir yapmasını içerir. Mustafa Cemil Kılıç, Alevilerin devriye inancına sahip olduğunu onaylar. Bu inancın, İslam'daki “tek hayat” (yeniden dünyaya gelmeme) inancını dışladığını belirtir.

*“Reenkarnasyon ya da tenasüh unsuru Alevilikte (...) devriye inancı ile karşılık bulmaktadır. Özü itibariyle dünyaya birden fazla ve değişik kimliklerde gelme inancı olan reenkarnasyon, tenasüh ya da devriye (...) Ortodoks İslam'ın 'tek hayat' inancını dışlaması anlamında ortak bir zemine sahiptir.”*¹²³

Devriye inancının en önemli sonucu öteki dünyanın (ahiretin) inkârıdır. Ahiretin inkârı; kıyametin, cennet ve cehennemin inkârı demektir. Mustafa Cemil Kılıç bunları da onaylar:

*“Alevi inancında Ortodoks İslam'daki gibi bir ahiret inancı yoktur.”*¹²⁴

Bir düşünelim. Ahiretin (kıyamet, cennet, cehennemin) inkârı, *Kur'an*'ın inkârı demektir. *Kur'an* (İslam); ahireti, kıyameti, cennet ve cehennemi inkâr etmez. *Kur'an* bunlarla ilgili ayetlerle doludur. İslam'daki ahiret inancını ortadan kaldırırsanız, İslam yıkılır.

Ahireti felsefesinin temeline koyan İslam'la, ahireti onaylamayan Alevilik çelişki içindedir. İki inanç bir potada toplanamaz. Mustafa Cemil Kılıç: “Alevilik, ahiret inancını dıştalar” derken, sonra da “*Alevilik İslam'dır*”¹²⁵ der. Eksi ile artıyı birleştirmeye çalışır. Sonuç sıfır olur.

¹²³ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 121.

¹²⁴ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 121.

¹²⁵ Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009, sy. 65.

Aleviliği içeriğine uygun tanımlamak önemlidir. Birçok araştırmacı Aleviliği öyle tanımlar ki, Alevilik tanınmaz hale gelir. Bu tanımlar öyle çelişkiler içerir ki, okuyucunun kafası içinden çıkılmaz bir yumağa döner.

Prof. Fuat Bozkurt önce “Alevilik, inançtan çok yaşama biçimidir,” der.

*“Alevilik (...) inançtan çok (...) bir yaşayış biçimidir.”*¹²⁶

Burada söylenen Aleviliğe özgü bir tanım sayılmaz.

İslam da, Hristiyanlık da bir yaşayış biçimidir. Her din kendine özgü kurallarıyla bir yaşam biçimi sunar.

Fuat Bozkurt devam eder. Aleviliğin bir yönetim biçimi özelliği kazandığını söyler:

*“Alevilik (...) çağların akışı içinde (...) yönetim biçimi özelliği kazanır.”*¹²⁷

Yani yazara göre Alevilik aynı zamanda bir yönetim biçimidir; bir devlet, Aleviliğin kurallarına göre yönetilebilir.

Yazarın bu görüşü doğru değildir: Alevilik bir devleti yönetmeye uygun bir dinsel inanç değildir; bir yönetim biçimi olamaz. Alevilik sevgi dinidir; sınıf temeline dayanan devletlerin yönetim biçimi olamaz. Alevilik yönetsel kurallar içermez. Doğru görüş şudur:

*“Alevilikte iktidar edilemez; çünkü Alevilik bir iktidar siyaseti değil, barışçıl, iktidarsız ve eşitlikçi bir göçebe dönemi inanç tohumudur.”*¹²⁸

Oysa İslam, Aleviliğin tersine yönetsel kurallar içerir.

Fuat Bozkurt, Alevilik ile Şiiliği ayırır; ama sonra Aleviliği Şiiliğin bir uzantısı olarak tanımlar:

*“Alevilik ise Şiiliğin Anadolu’da tarikat biçimde bir uzantısı olarak tanımlanır.”*¹²⁹

¹²⁶ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 1.

¹²⁷ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 2.

¹²⁸ Erdoğan Aydın, *Kimlik Mücadelesinde Alevilik*, Kırmızı Yayınları, 2011, sy. 253.

¹²⁹ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 7.

Bundan daha yanlış bir tanım olamaz. Defalarca bahsettiğimiz gibi, Şiilik İslam’da bir ayrılık sonucu ortaya çıkmıştır. Alevilik ise Şiiliğin ortaya çıkışından yaklaşık olarak altı yüz yıl sonra bir dinsel inanç olarak şekillenmiştir. Alevilik, Şiiliğin bir kolu değildir.

Fuat Bozkurt Aleviliği, Şiiliğin bir kolu yaptıktan sonra, Aleviliğin İslam’ın bir yorumu olduğunu söyler. Yani Aleviliği İslam’ın içine sokar.

“Alevilik (...) İslam’ın şiirsel, özgürlükçü bir yorumudur.”¹³⁰

Aleviliğin görüşleriyle, ibadet biçimiyle, İslam’la bağdaşmadığını göstermiştik. Tekrar yapmıyoruz.

İlginç olan nokta Fuat Bozkurt bütün bu söyledikleri yanlışlardan sonra çok doğru bir tanım yapar; Aleviliği bir din olarak İslam’ın dışında tanımlar.

*“Alevilik, Anadolu’da toplumsal olayların ortaya çıkardığı (...) bir **Anadolu dinidir**.”¹³¹*

*“Aleviliğe ilkel bir topluluk **dini** de diyebiliriz.”¹³²*

Alevilik, İslam’ın dışında, Anadolu topraklarında doğmuş bir inançtır. Başlangıçta köylülüğe (ilkel bir topluluğa) dayanan bir dinsel inançtır.

Bu dinsel inanç 1200’lü yıllardan sonra gelişmeye başlamış, 1600 yıllarında olgunlaşmıştır.

Fuat Bozkurt’un Aleviliği anlatan bir kitapta bu kadar çelişkili görüşleri aynı anda savunabilmesi herhalde bir başarıdır(!) Fuat Bozkurt bu çelişkili görüşleriyle Aleviliği tanınmaz hale getirir.

¹³⁰ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 195.

¹³¹ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 7.

¹³² Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 210.

Hace Bektaş'a ait olduğu iddia edilen *Vilâyetname*, Osmanlı devleti tarafından yazdırılmış bir kitaptır. II. Bayezid tarafından, Hace Bektaş'ın ölümünden iki yüz yıl sonra Firdevsi Rumi'ye yazdırılmıştır.

Vilâyetname, Hace Bektaş'ın hayatı hakkında yanlış bilgilerle doludur. Ne yazık ki, birçok araştırmacı bu kitabın Osmanlı üretimi olduğunu bilmesine rağmen, Hace Bektaş hakkında bu kitapta verilen bilgileri kullanmaktadır.

Fuat Bozkurt bu yanlış bilgileri Alevi tarihinde kullanmaktadır. Şöyle demektedir:

“Hace Bektaş (...) 1210 yılında (...) doğuyor (...) Yesevi tarikatının görüşlerini benimsiyor. Ahmet Yesevi'nin öğrencisi Lokman Perende'den ders görüyor.”

*“Hace Bektaş Veli, Ahmet Yesevi'nin izniyle Rum Diyarına gelirken, Rum erenlerine gıyaben selam verir.”*¹³³

Bu anlatımlardan çıkan sonuç, Hace Bektaş'ın Ahmet Yesevi ile tanıştığı ve onun öğrencisi Lokman Perende'den ders aldığıdır. Daha önce işaret ettiğimiz gibi Hace Bektaş 1271'de; Ahmet Yesevi 1166'da öldü. Hace Bektaş'ın doğumu 1208-1209 yılları arasında olduğuna göre, Hace Bektaş'ın Ahmet Yesevi'yi görmüş olması imkânsız.

Daha önemlisi Hace Bektaş'ın, Yesevi tarikatından olduğu bir yalandır. Alevi kitlesi beş yüz yıldan beri söylenen bu yalan sayesinde kökenlerinin Yesevi tarikatından geldiğini sanmaktadır. Yesevilik, Sünni İslamcı görüşler içerir. Ama Alevilik içermez.

Fuat Bozkurt gibi araştırmacıların bu yalana ortak olması tek kelimeyle üzücüdür.

¹³³ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 31, 101.

Yeniçeri Ocağı 1363 yılında I. Murat döneminde kuruldu. Fuat Bozkurt, İrene Melikoff'a dayanarak bu ordunun kuruluş aşamasında Hacı Bektaş'ı kendine Pir olarak seçtiğini belirtir. Fuat Bozkurt der ki:

*“Osmanlı devleti ile Hacı Bektaş tekkesi arasında en sıkı bağ, yeniçeri ocağına dayanır. (...) O zamanki geleneğe göre, kurulan her yeni örgütün bir pire bağlanması zorunluluğu vardır. Bu geleneğe uyularak (...) yeniçerilerin özel börtü (...) Hacı Bektaş'ın müritlerinden istenmiştir.”*¹³⁴

Bu görüş doğru değildir. O dönemde Hacı Bektaş'ın Yeniçeri Ocağı'nın Pir'i seçilmesi olanaksızdır. Hacı Bektaş'ın barışçı, 72 dini, ümmeti eşit tutan tutumuyla, Yeniçerilerin talancı siyaseti bağdaşmazdı.

Osmanlı devletinin önce Hacı Bektaş Dergâhı'na egemen olabilmesi, Hacı Bektaş'ın kimliğini bozması gerekiyordu. 1501'de Balım Sultan ile başlayan dönemle birlikte Osmanlı devleti dergâh üzerinde egemenlik kurdu. Hacı Bektaş'ın kimliğini yavaş yavaş Sünnileştirdi. Ondan sonra 1600 yıllarına yaklaşırken Hacı Bektaş'ı Yeniçeri Ocağı'nın Pir'i ilan etti.

Fuat Bozkurt, Osmanlı devletinin ilk dönemindeki sultanların ALEVİ olduklarını iddia eder ayrıca. Osmanlı ile Aleviler arasındaki ilk bozuşmanın Fatih Sultan Mehmet döneminde olduğunu iddia eder. Fatih Sultan dönemi; 1451-1481 yılları arasındır.

Fuat Bozkurt bu görüşlerini şöyle ifade eder:

*“Fatih Sultan Mehmet dönemine değin, Osmanlı devletinde Alevi-Sünni ayrılığı bir sorun olarak doğmamıştır. Kaldı ki, Osmanlı sultanları ilk dönemde Alevi idiler.”*¹³⁵

Fuat Bozkurt 1416 yılında gerçekleşen Şeyh Bedreddin ayaklanmasını hesaba katmıyor. Osmanlı devleti ile Aleviler arasındaki ilk büyük kırılma bu ayaklanmayla başlamıştır. Bedreddin ayaklanmasına Aleviler yoğun biçimde katılmışlardır. Fuat Bozkurt ilginçtir ki, bu ayaklanmaya Alevilerin katıldığını da kabul etmektedir. Yazarın çelişkisini geçelim.

Fuat Bozkurt'un en büyük yanılsı, Osmanlı devletini kuran ilk sultanları (Osman Gazi, Orhan Gazi, I. Murat'ı) Alevi saymasıdır. Gerçek bu değildir. Osmanlı tarihinde hiçbir zaman Aleviler iktidara gelmemiştir; Osmanlı sultanlarının hiçbirisi Alevi değildir.

Fuat Bozkurt; Ahilikle, Aleviliği karıştırmaktadır. Osmanlı devleti Ahilerin desteğiyle kurulmuştur. İlk Osmanlı sultanları Ahiliğe ilgi duymuştur.

¹³⁴ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 33.

¹³⁵ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 39.

“*Osman Bey, Orhan Bey, I. Murat gibi kurucu padişahlar hep Ahi’dirler.*”¹³⁶

Ne var ki, Ahilik ile Alevilik aynı şey değildir:

“*Ahilik, Alevilik değildir.*”¹³⁷

Ahilik bir esnaf örgütlenmesiydi ve Alevilerin dışındaydı. Ahiliğin kurucusu Ahi Evran’dı. Aleviliğin temelini atan ise Hacı Bektaş’tı. İkisi arasında yakın ilişkiler olmasına rağmen, iki ayrı ekolün temsilcileridir.

İşte, Fuat Bozkurt’un yanılığı bu kadar büyüktür.

¹³⁶ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, s.154.

¹³⁷ Lütfi Kaleli, *Alevi-Sünni İncasında Mevlana-Yunus ve Hacı Bektaş Gerçeği*, Alev Yayınevi, 1994, s.34.

Alevi araştırmacılarının önemli kısmı Aleviliğın köklerini Şamanizm’de bulur. Bu kökleri bulmak için zorlama kanıtlar icat ederler. Fuat Bozkurt da böyle yapan araştırmacılarından biridir.

İşte örnekleri!

“Şaman törenlerinde kesinlikle ateş bulunur. Alevi törenlerinde buna karşılık delil vardır. (...) Çerağ uyandırma, dinsel törenin en başında yapılan işlemdir.”

“Dört kapı inancı da kökende Şamanlığa dayanır.”¹³⁸

Bu ve buna benzer kökler; tahmine dayanan, bilimsel gerçekliği olmayan şeylerdir. Dört kapı inancının Şamanizmle hiçbir ilgisi yoktur. Şamanizm özünde çoktanrılı bir dindir; Alevilik ise tek Tanrı’lı bir dindir. Aleviliğın dört kapı inancı, bir Nur olarak kabul ettikleri tek Tanrı’yla ilgilidir. Dört kapı inancı, Hakk’a ulaşmanın yoludur.

Alevilik, Şamanizmden mutlaka etkilenmiştir. Ama Türklerin ilk dinlerinden sayılan Budizm’den daha azdır bu etki! Aleviliğın kökü Şamanizm’e, hatta Budizm’e dayanmaz. Aleviliğın kökü Sufizmdir, mistizmdir, tasavvuftur.

Araştırmacıların Şamanizm abartılarının bir nedeni, Aleviliği sadece Türklere maletme isteğidir. Evet, Alevilik eski Türk geleneğinden, dinlerinden etkilenmiştir. Ama Aleviliği belirleyen ne eski Türk dinleridir; ne de Türklüktür.

Alevilik birçok dinden etkilenmiştir. Ne var ki, Alevilik zaman içinde evrilerek ayrı bir dinsel kimliğine ulaşmıştır.

¹³⁸ Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005, sy. 118.

Alevilikle, Kızılbaşlılık farklı şey mi? Alevilikle, Şiilik aynı şey mi?

Araştırmacı Enver Şapolyo, Alevileri üçe böler: Şiileri, Kızılbaşları, Bektaşileri aynı yerde toplar. Der ki:

“Aleviler üç fırkaya ayrıldılar:

1. Şiiler,
2. Kızılbaşlar,
3. Bektaşiler.”¹³⁹

Bu ayrım tamamen yanlıştır.

Birincisi, Şiilik ile Alevilik iki farklı dinsel anlayıştır. Şiilik, Sünni İslam gibi bir mezheptir; İslam’ın içindedir. İslam’ın ibadet biçimlerine, *Kur’an’a* bağlıdır. Alevilikten önce ortaya çıkmıştır.

İkincisi, Alevilik ile Kızılbaşlılık arasında bir fark yoktur. Kızılbaşlılık, Aleviliğin Şah İsmail döneminde aldığı bir isimdir. Alevilikle, Kızılbaşlılık özdeştir. Aralarında dinsel bir inanç farklılığı yoktur; aynı şeydir.

Üçüncüsü, Alevilik ile Bektaşilik özdeş değildir. Bektaşilik 1500’lerden sonra Balım Sultan tarafından oluşturulmuş bir tarikatır. Alevilikten kopmuştur. Alevi inançlarının, İslam’la karıştırılması sonucu oluşmuştur. Bektaşiliğin iki yüzü vardır. Bir yüzü Aleviliğe bakar. Diğer yüzü İslam’a bakar.

“Bektaşilik, Alevilikle İslam’lığın karışımı (*sentez*) idi.”¹⁴⁰

Ayrıca Bektaşilik, Osmanlı devletinin işbirlikçisi olmuş bir dinsel anlayıştır, tarikatır.

Alevilik ise Osmanlı devletine karşı direnmiş, yüzyıllarca baskı altında kalmış bir inançtır.

¹³⁹ Enver Şapolyo, *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Türkiye Yayınevi, 1964, sy. 254.

¹⁴⁰ Nejat Birdoğan, *Anadolu’nun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, s.345.

Araştırmacı Baki Öz, Aleviliğin Hz Muhammed'in ölümünden sonra başladığını iddia eder. Ona göre Şiilik de halife Osman'ın ölümüyle ortaya çıkmıştır.

“Peygamberin ölümü üzerine Hz. Ali’yi halife-imam yapmak isteyenlerin tutumuyla, yandaşlığıyla ‘Ali yanlılığı’ demek olan Alevilik başlamıştır.”

“Şiilik özellikle Halife Osman’ın ölümüyle ortaya çıkan durum üzerine doğmuştur.”¹⁴¹

Hiz. Muhammed 632’de öldü. Osman 656 yılında öldürüldü.

Demek ki, Baki Öz, Aleviliğin 632 yılında; Şiiliğin 656 yılında başladığını iddia etmiş oluyor. Baki Öz’e göre Alevilik ile Şiilik arasında 24 yıllık bir zaman var.

Baki Öz’ün bu bakış açısı bütünüyle yanlıştır. Kimi araştırmacılara göre Şiilik 632’de, kimilerine göre 656 sonrasında başlamıştır. Bu ayrımın fazla bir önemi yoktur. Önemli olan nokta, başlayan dinsel ayrılık Şiiliktir; Alevilik değil!

Alevilik gerçekte 1200’lerden sonra doğmuştur. Baki Öz’ün sandığı gibi 632’den sonra değil. Baki Öz farkında olmadan Alevilik ile Şiiliği eşitlemiştir. Alevilik ile Şiilik arasına koyduğu 24 yıllık fark bu gerçeği değıştirmez. Alevilik İslam dışı bir inançtır. Şiilik ise bir mezheptir; İslam içinde bir mezheptir.

¹⁴¹ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 171.

Aleviliği Hz. Muhammed'in ölümünden sonra başlatan Baki Öz doğal olarak Aleviliği İslam'ın içerisine sokuyor.

“Alevilik bir İslamlıktır. (...) İslamlık içerisinde dir.”

“Alevilik: Türklüğün İslamlığı yorumudur.”

“Alevilik İslam içinde bir ayrımdır.”¹⁴²

Baki Öz, Aleviliği İslam içine katmakla kalmaz; Aleviliği “Türk Ulusçuluğu” zeminine oturtur.

“Alevi zümrelerinin en belirgin amacı Türk dilini, soyunu, kanını korumaktır.”

“Hacı Bektaş Veli bir Türkçülük çığırını açmıştır.”¹⁴³

Aleviliğin İslam dışında olduğunu; İslam'la inanç ve ibadet biçimleri bakımından bağdaşmadığını belirtmiştik. Alevilik özellikle Türkmenler arasında kendine yer bulmuştur; ne var ki, Alevilik “ulusçu amaçla” ortaya çıkmamıştır. Aleviliğin Türk soyunu, Türk kanını korumak gibi milliyetçi hedefi yoktur. Aksine Alevilik uluslar üstüne çıkan bir anlayışa sahiptir. Bir ulusu, diğer ulusların üstüne koyan ulusçuluk, 72 ulusa aynı gözle bakmayı savunan Alevilikle terstir. Ayrıca Alevilik Türk ulusuyla sınırlı kalmamış, diğer uluslara yayılmıştır. Kürt, Arap Alevilerinin varlığı bile bunu göstermeye yeter.

¹⁴² Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 26, 38, 67.

¹⁴³ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 61, 62.

Hace Bektaş Veli, Aleviliğin temelini atmış büyük bir önderdir. İslam’la ters düşen fikirlere sahiptir. Ulusçu değildir; tutucu değildir; çağına göre ilericiyi temsil eder.

Ne var ki, Hace Bektaş’ı bir Marksist, ya da Marksizmin öncüsü saymak doğru değildir. Aleviliği özel mülkiyete karşı çıkan sosyalist bir düşünce gibi görmek yanlıştır. Baki Öz bir yandan Aleviliği “Türk Ulusçusu” çizgiye oturturken, diğer yandan bu anlayışa zıt olan sosyalizm eğilimine sokarak çelişkiye düşer. Baki Öz der ki:

“Hacı Bektaş (...) Marksist düşünceye öncülük eder.”

“Alevi toplumunda özel mülkiyet olgusu ve özel mülkiyet anlayışı pek gelişmemiştir.”

“Aleviliği köy sosyalizmi olarak nitelemek mümkündür.”¹⁴⁴

Alevilik sonuçta bir dinsel inançtır. Bir iktidar ideolojisi değildir. Özel mülkiyetin olmadığı bir toplumsal düzen kurmayı içerecek fikirlere sahip değildir.

Ayrıca Marksizmin dine bakışı ile Aleviliğin dine bakışı tamamen terstir. Alevilik doğal olarak dini onaylar; kendisi bir dinsel inanç olduğundan dolayı böyledir. Marksizm ise dini halkın çözüm ilacı olarak görmez. Dinsel bir ideoloji ile sosyalizmin kurulabileceğine inanmaz.

Alevilik felsefi olarak pantheist (kamu tanrıcı) bir dinsel inançtır. Marksizm ise felsefesini maddecilik üzerine oturtur. Alevilik sadece İslam dini karşısında ilericiyi temsil eder; ama Marksizmle kıyaslanamaz.

¹⁴⁴ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 77, 79, 82.

Baki Öz haklı olarak tasavvufun (sufizmin) Aleviliğin temeli olduğu söyler:

*“Tasavvuf, Aleviliğin özü, temel taşı felsefesi olmuştur.”*¹⁴⁵

Evet, gerçekten de öyledir. Aleviliğin özü Alevi tasavvufuna dayanır. Alevi tasavvufu, yani Alevi sufizmi ise İslam’la çelişir. Baki Öz bu çelişmeyi kabul eder.

*“Alevi nitelikli tasavvuf, İslamlıktan (...) birçok noktada ayrılır.”*¹⁴⁶

Baki Öz, Alevi sufizminin özelliklerini anlatmaya başlar:

“İslamlık evrenin yaratıldığına, yoktan varedildiğine (...) inanır. Tasavvufta ise yaratılış bir yoktan varediliş değil, bir fışkıрма olayı, (...) Tanrı’nın görünüş alanına çıkışı demektir.”

“İslamlıkta insan yaratılmıştır. (...) Tasavvufta ise (...) yaratılma Tanrı’nın insan biçiminde görünüş alanına çıkmasıdır. İnsan, Tanrı’nın konuşan sözüdür.”

“İslamlıkta insan Tanrı’nın kuludur. Tasavvufta ise kulluk yoktur. İnsan, Tanrı’nın (...) bizzat kendisidir.”

*“İslamlıkta insanın (...) namaz, oruç, hac, vb. görevlerini yerine getirmesi gerekir. Tasavvufta bu konuyu önemsemez. (...) İnsan’a tapmakla Tanrı’ya tapmak aynıdır.”*¹⁴⁷

Hepsi doğru!

Şimdi bir düşünelim. İslam ile Alevi tasavvufu bu denli birbirine ters olduğuna göre, Alevilik, İslam içine sığamaz. İslam, Alevi tasavvufunun görüşlerini kafirlik olarak görür.

Baki Öz doğru biçimde Alevi tasavvufunu ve onun İslam’a ters görüşlerini yukarıdaki sözcüklerle güzelce anlatır. Ama sonra döner, Aleviliği İslam içine sokar.

*“Alevilik bir İslamlıktır.”*¹⁴⁸

Çelişkinin büyüklüğüne okuyucu karar versin!

¹⁴⁵ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 110.

¹⁴⁶ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 118.

¹⁴⁷ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 118, 119.

¹⁴⁸ Baki Öz, *Alevilik Nedir?*, Der Yayınları, 2008, sy. 26.

Cemal Şener, *Alevilik Olayı* isimli kitabında, Aleviliğin doğuşunu Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki halifelik kavgalarıyla başlatır. Ali'yi halife yapmak isteyenleri Alevi olarak gösterir. Doğal olarak Alevilik tarihini 1300 yıl olarak hesaplar. Der ki:

“Aleviliğin doğuşu İslamiyet'in ilk yıllarına, dört halife dönemine uzanır. Alevilik doğuşu itibariyle hilafet meselesinde Hz. Ali'ye karşı yapılan bir haksızlıktan kaynaklanmıştır.”

“Alevilik olayının 1300 yıllık tarihi var.”¹⁴⁹

Cemal Şener de Aleviliği, Şiilik zanneden araştırmacıların yanlışını tekrarlamış olur. Cemal Şener, “Alevilik = Şiilik” demektedir. Oysa Şiilik, İslam içinde bir mezheptir. Sünni Müslümanlar gibi İslam'ın şartlarını yerine getirirler. Aleviler ise İslam dışındadır; İslam'ın şartlarını yerine getirmezler.

Aleviliğin doğuşu 1200'lü yıllara rastlar; doğal olarak Aleviliğin 800 yıllık bir tarihi vardır.

¹⁴⁹ Cemal Şener, *Alevilik Olayı*, Yön Yayınları, 1989, sy. 172, 8.

Cemal Şener; Hacı Bektaş Veli'yi, Ahmet Yesevi'nin halifelerinden Lokman Perende'nin öğrencisi olarak gösterir.

*“Hacı Bektaş Veli'yi Anadolu'ya büyük Türk tasavvufçusu Hacı Ahmet Yesevi'nin halifelerinden Lokman Perende göndermiştir.”*¹⁵⁰

Cemal Şener bu bilgiyi nereden almıştır? Hacı Bektaş'a ait olduğu söylenen *Vilâyetname* isimli eserden! Oysa bu bilgi doğru değildir. *Vilâyetname*, Osmanlı padişahı II. Bayezid'in ölümünden sonra; yani 1481 yılından sonra yazılmıştır. Hacı Bektaş ise 1271'de ölmüştür. *Vilâyetname*, Hacı Bektaş'a ait olamaz.

Cemal Şener, Hacı Bektaş Veli'yi açıkça bir Yesevi dervişi yapar.

*“Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya bir Yesevi dervişi olarak gelmişti. Piri ise Hacı Ahmet Yesevi'dir. (...) Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya ayağını bastığında bir **Sünni** Yesevi dervişidir.”*¹⁵¹

Bu bilgi gerçeği yansıtmaz. Hacı Bektaş Veli, İslami kurallara uymayan bir derviştir. Yesevilik öz olarak Sünni İslam'ı savunan bir tarikattir. Hacı Bektaş'ın Sünni bir tarikatın üyesi olması, onu Sünni Müslüman yapar. Bu görüş ise Aleviliğin felsefesiyle çelişir. Hacı Bektaş, Sünni İslam'ın kurallarını yerine getirmeyen Alevilerin serçeşmesidir, Piri'dir. Ahmet Yesevi'yle hem tarihsel olarak, hem ideolojik olarak bir ilgisi yoktur.

¹⁵⁰ Cemal Şener, *Alevilik Olayı*, Yön Yayınları, 1989, sy. 104.

¹⁵¹ Cemal Şener, *Alevilik Olayı*, Yön Yayınları, 1989, sy. 110, 111.

Araştırmacı Mehmet Yaman da Aleviliğin, İslam dininin özgün bir ekolü olduğunu iddia eder. Aleviliğin 1400 yıllık bir tarihi olduğunu belirtir:

*“Alevilik 1400 yıldır Ali’yi tutmakta, sevmekte haklıdırlar.”*¹⁵²

Demek ki, Mehmet Yaman’a göre 1400 yıldır Alevilik var. Mehmet Yaman Alevilik tarihini Ali’nin halifelik kavgasıyla başlatmakla kalmaz, “Alevilik belirtilerinin” Hz. Muhammed zamanında başladığını söyler:

*“Alevilik belirtileri, Hz. Muhammed’in hayatında başlamıştır.”*¹⁵³

Mehmet Yaman bize hiçbir kanıt sunamaz. Tarihsel gerçekler Mehmet Yaman’ı yalanlamaktadır. Alevilik ne Hz. Muhammed, ne Hz. Ali zamanında başlamıştır. Alevilik tarihini Hacı Bektaş Veli ile (1200’lü) yıllarda başlatmak en bilimsel tutumdur.

Alevilik tarihini Hz. Muhammed veya Hz. Ali’yle başlatmak Aleviliği direk olarak İslam’ın içine sokmaktır. Mehmet Yaman’ın doğal olarak varacağı sonuç budur.

*“Alevilik (...) İslam’ın özündeki amacı paylaşan yetkin bir Müslümanlıktır.”*¹⁵⁴

*“Aleviler ve Sünniler, Türkiye Müslümanlığının birbirini tamamlayan vazgeçilmez iki unsurudurlar.”*¹⁵⁵

Gerçek yaşama uymayan bir saptama!

Aleviliğin dinsel görüşlerinin Sünni İslam’la uyuşmadığı o kadar açıkken, Alevileri ve Sünni Müslümanları birbirine yapıştırmak çelişki yaratır. Mehmet yaman bu çelişkiyi yarattığı için yanlış yoldadır.

¹⁵² Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 32.

¹⁵³ Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 50.

¹⁵⁴ Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 364.

¹⁵⁵ Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 365.

Mehmet Yaman bir Alevi dedesidir. Aleviliğin kendi kimliğini haykırmasını istemektedir.

*“Yüzyıllardır gizlenen, ezilen Alevilik, artık kimliğini açıkça haykırmalı, ortaya koymalı, onurlu kişiliğini ve kültürünü cihana duyurmalıdır.”*¹⁵⁶

Çok güzel sözler! Ama Alevilik bir Müslümanlıksa, Sünni Müslümanlar niçin Alevileri ezmiş? Niçin Aleviler yüzyıllardır gizlenmiş? Aleviler niçin kimliklerini haykırmak zorunda? Eğer Mehmet Yaman’ın dediği gibi Aleviler Müslümansa, İslam içindeyse, niçin bu kötü uygulamalara Osmanlı döneminden beri maruz kalmaktadır?

Mehmet Yaman olaylara ters açıdan bakmaktadır. Sünni bir devlet politikası olan Alevi düşmanlığını anlamamaktadır. Anlamadığı için de Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan yardım beklemektedir. Mehmet Yaman’ın isteği şu:

*“Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi ve kadrosu bakımından da Alevi inançlı yurttaşlara hizmet götürmeli, götürülen bu hizmet onların inançları doğrultusunda olmalıdır.”*¹⁵⁷

Diyanet bir devlet kuruluşudur. Dinler özgür olmak için devletten bağımsız olmalıdır. Laik bir devlette, devlet ile din işleri ayrı olmalıdır. Alevi dinsel inancının gerçek özgürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın ortadan kalkmasıyla sağlanır. Hem İslam dininin, hem Aleviliğin ve diğer dinlerin özgürlüğü buna bağlıdır. Devlet hiçbir din işine karışmamalıdır. Mehmet Yaman Alevilerin kurtuluşunu yanlış yerde aramaktadır.

¹⁵⁶ Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 4.

¹⁵⁷ Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013, sy. 384.

Nihat Çetinkaya, *Kızılbaş Türkler* isimli kitabında Alevi tarihini bir Şii tarihi olarak anlatır. Alevilerin doğuşunu, Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki halife kavgalarına bağlar.

Birçok Alevi araştırmacısı bunu yapmaktadır. Nihat Çetinkaya'nın diğerlerinden farklılığı, Şii tarihindeki Arap önderleri "Türk" gibi göstermek için çırpınmasıdır. Türk milliyetçisi uydurma belgelere dayanarak, Şii tarihini bir Türk tarihine çevirir.

H. Muhammed için bile "Türk olduğu" sanısı yaratmaya çalışır. Peygamberin, Adnan oğullarından geldiğini, sonradan Araplaştırıldığını ima eden İzmirli İsmail Hakkı isimli bir araştırmacının şu sözlerini aktarır:

*"Peygamber kuvvetli bir ihtimal ile uyruk itibariyle Türktür."*¹⁵⁸

Haşimiler soyundan gelen peygamberin Türklerle akraba olduğunu iddia eder.

*"Hz. Peygamberin bir eşi, bundan dolayı baldızı ve kayınbiraderi Türk idi."*¹⁵⁹

Peygamberin yakın arkadaşları (sahabeler) arasında Türklerin olduğunu söyleyerek iddiasını kuvvetlendirmeye çalışır.

*"İslam kaynaklarında sahabeler arasında da Türklerin bulunduğu kaydedilir."*¹⁶⁰

Nihat Çetinkaya, Kerbela olayına Türkleri katar. Hz. Hüseyin'i Azerbaycan'a götürerek kurtarmak isteyen yedi Türk savaşçısından bahseder. Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynel Abidin'in Türkler tarafından kurtarıldığını söyler. Der ki:

*"Kerbela'da savaşın en şiddetli safhasında yedi Türk savaşçısı gelip Hz. Hüseyin efendimizi Azerbaycan'a götürme önerisinde bulundular. Hz. Hüseyin yardımınız bana değil, hasta oğlum Zeynel Abidin'e olacaktır. (...) Onu alıp götürün, buyurdu. Türkler Abidin hazretlerini alıp götürdüler. Hz. Abidin orada sağlığına kavuştu. Zeynel Abidin (...) Medine'ye döndü. **Mana sırrı ilk kez Türkler'e böylece Ehli Beyt'ten intikal etti.**"*¹⁶¹

İşte, bizde tarih böyle yazılıyor. Hayal ürününe dayanan belgelerle bir tarih yazılıyor. Nihat Çetinkaya'nın amacı nedir? Arap tarihinde "Türk noktalar" bularak, Arap Ali soyunu, Türkmen kökenine dayanan Aleviliğe bir şekilde bağlamak!

Aleviliği milliyetçi tarzda Türkleştirmek isteyen bu anlayış doğru değildir. Bir kez tarihsel gerçek

¹⁵⁸ Aktaran Nihat Çetinkaya, *Kızılbaşlı Türkler*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 40.

¹⁵⁹ Nihat Çetinkaya, *Kızılbaşlı Türkler*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 47.

¹⁶⁰ Nihat Çetinkaya, *Kızılbaşlı Türkler*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 51.

¹⁶¹ Nihat Çetinkaya, *Kızılbaşlı Türkler*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 68, 69.

şudur ki, Aleviliğin kurucularından hiçbirinin Arap Ali soyuyla ilişkisi yoktur. Hacı Bektaş dahil bütün önderler Türkmen kökenlidir; Arap ulusu ile ilgileri yoktur.

İkincisi, Aleviliği Türklükle sınırlamak yanlıştır. Alevilik Türkmen kitlelere bağlı olarak doğmuştur; ancak diğer uluslardan insanları da bünyesine almıştır. Anadolu'daki diğer ulusların, ulusal azınlıkların Aleviliğin doğmasında, yayılmasında katkıları olmuştur. Bugün Alevilik sadece Anadolu ile sınırlı bir inanç değildir. Suriye, Irak, İran, Arnavutluk, vb. ülkelerde Alevilik varlığını sürdürmektedir.

Bir insanın Alevi olması için Türk olması şart değildir.

Nihat Çetinkaya, Osmanlı padişahlarını Türk soyundan görmektedir. Aleviliği de Türklerle sınırlamaktadır. Osmanlı padişahlarının Türk soyu olarak, Türk Alevilere iyi davrandığını söylemektedir. Nihat Çetinkaya'nın tarih yazımı bu sahte teori üzerine kuruludur. Bu nedenle Nihat Çetinkaya, Kanuni Sultan Süleyman dahil bütün Osmanlı padişahlarını Alevi inançlarına saygılı davrandığını iddia eder. Şöyle der:

*“Kanuni’de görüldüğü gibi, bütün Osmanlı padişahları (...) Alevi inançlarının kutsallıklarına bağlılık (...) göstermişlerdir.”*¹⁶²

Tümüyle yalan!

Kanuni Sultan Süleyman 1520 ile 1566 yılları arasında iktidar oldu. Kalenderoğlu isyanında binlerce Alevi'nin ölüm fermanını imzaladı. Ayrıca Kanuni, Nahcivan seferine çıkmadan önce, Diyarbakır Beylerbeyi Ayaş Paşa'ya gönderdiği 1551 tarihli fermanda, Aleviler (Kızılbaşlar) için şöyle diyor:

“Kızılbaş lekesi olanlar hapis ile iktifa edilmemeli (yetinilmemeli) (...) habis vücutları ortadan kaldırılmalıdır.

*Kızılbaşlığa meyledenlere gecikmeden fırsat ve mecal verilmesin.”*¹⁶³

Kanuni'den önceki Alevi katliamlarında (Şah Kulu, Nur Ali Halife isyanlarında) Osmanlı padişahı II. Bayezid'in yaptıklarını, Yavuz Sultan Selim döneminde kırk bin Alevinin öldürüldüğünü saymıyoruz.

Nihat Çetinkaya bu gerçekleri bilir; ama görmeyi milliyetçi kimliğine yakıştırmaz.

¹⁶² Nihat Çetinkaya, *Kızılbaşlı Türkler*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 493.

¹⁶³ Kanuni Sultan Süleyman, 1551 Tarihli Ferman, aktaran Ali Yıldırım, *Osmanlı Engizisyonu*, İtalik Yayınları, 2013, sy. 109.

Araştırmacı Atilla Özkırmırlı *Alevilik-Bektaşılık* isimli çalışmasında Aleviliği şöyle tanımlıyor:

*“Muhammed peygamberin ölümünden sonra Ali’nin halife olmasını isteyen, onu imam kabul eden, daha sonra ise Şii- Bâtini inançlara bağlananların tümüne Alevi denmiştir.”*¹⁶⁴

Atilla Özkırmırlı da Aleviliği, Şiilik ile özdeşleştiriyor. Aleviliğin tarihini Ali ile başlatıyor. “Alevi” kelimesi dilbilgisi açısından “Ali taraftarı” anlamına geliyor. Ama bu Alevi halkı için yanlış bir nitelendirmedir. 1800’lerden sonra Kızılbaşlara “Alevi” nitelemesi yapıştırılıyor.

Bugün de bu yanlış niteleme devam ediyor. Biz de anlaşılır olmak için “Alevi” kelimesini kullanıyoruz. Ne var ki, gerçekte Kızılbaşlılığı, “Alevi” kelimesi karşılamıyor. Üstelik yanlış çağrışım yapıyor. Şiiliğin işine geliyor.

Alevilik meselesini, halifelik sorununa bağlayan bütün araştırmacılar yanlış yoldadır.

Alevilik ve Şiilik iki ayrı dinsel anlayıştır. Şiilik, Alevilikten önce ortaya çıkmışken ve Ali’nin halifelik sorununa bağlıyken; Alevilik, Şiilikten 600 yıl sonra doğuş yapıyor. Şiilik, Aleviliği 1400’lere yakın etkilemeye başlıyor. Alevilik, Şiiliğin “Ali ve 12 imam sevgisini” buradan alıyor; ancak Ali’yi, Şiiliğin anladığı kimlikten başka bir kimliğe sokuyor. Ali’yi Tanrısallaştırıyor; onu Muhammed’in üstüne koyuyor. Şiiliğin Ali’si ile Aleviliğin Ali’si farklıdır. Şiiliğin Ali’si, Hz. Muhammed’in altında İslam’a inanan bir yardımcıdır. Aleviliğin Ali’si, Muhammed’in üstünde bir Tanrı’dır.

¹⁶⁴ Atilla Özkırmırlı, *Alevilik-Bektaşılık*, Cem Yayınevi, 1990, sy.10.

Atilla Özkırımlı, Alevileri Şiilik içine sokar. Onları Şiiliğin ana mezhebi olan Caferi yapar. Der ki:

*“Aleviler genelde Şiidirler. Caferidirler.”*¹⁶⁵

Bu saptama tümüyle yanlıştır. Şiiler ve Caferi kolu, Sünni İslam gibi İslam’ın bütün şartlarını yerine getirirler. Namaz kılarlar, Ramazan orucu tutarlar; hacca giderler; zekât verirler. Aleviler ise bunları yerine getirmez.

Alevilerin bir kısmı bilinçsiz biçimde kendilerinin “Caferi” olduğunu söyler. Şah İsmail (Hatayi) zamanından kalmış bir yanlış kalıntıdır bu! Bu yanlış anlayış Hatayi’den sonra gelen Alevi ozanlar eliyle devam ettirilmiştir.

Gerçekte Aleviler ne Şii; ne de Caferi mezhebine bağlıdır.

Atilla Özkırımlı ayrıca Hacı Bektaş Veli’yi Anadolu’ya Ahmet Yesevi’nin gönderdiğini savunur.

*“Ahmet Yesevi’nin de bir tahta kılıcı vardır. Bu tahta kılıcı getirip tekbir edip Sultan Hacı Bektaş Veliyyül-Horasini’nin beline kuşatır ve onu Anadolu’ya gönderir.”*¹⁶⁶

Bu bakış açısıyla Hacı Bektaş, Yesevi tarikatına bağlı oluyor; doğal olarak Alevilerin kökeninde Yesevilik var. Bu da doğru değildir; Yesevilik, Sünni ağırlığı olan bir tarikattır: Alevilikle ilişkisi yoktur. Bir de Ahmet Yesevi’nin, Hacı Bektaş’ı Anadolu’ya göndermesine imkân yoktur. Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş doğmadan yaklaşık 42-43 yıl önce ölmüştür.

¹⁶⁵ Atilla Özkırımlı, *Alevilik-Bektaşilik*, Cem Yayınevi, 1990, sy.98.

¹⁶⁶ Atilla Özkırımlı, *Alevilik-Bektaşilik*, Cem Yayınevi, 1990, sy.97.

Süleyman Diyaroğlu “*Tanrı’nın Gizli Dili*” isimli kitabında, Aleviliğin Müslümanlıkla başlamadığını belirttikten sonra, Alevilik ile Müslümanlığın farkını güzel bir biçimde ortaya koyar. Önemli fark olarak şunları sayar:

*“Müslümanlık Tanrı’ya layık bir kul olma anlayışı üzerine kuruludur.
Anadolu Aleviliğinde ‘Enel-Hakk’ yani ‘Ben Tanrı’yım’ anlayışı mutlaktır.
Müslümanlar Kur’an’ı insandan da üste kor ve onu en yüce kitap kabul eder.
Anadolu Aleviliği ‘Okunacak en yüce kitap İnsandır’ diyerek ona ‘Kur’an’ı Natık’ yani ‘Konuşan Kur’an’ der.”*¹⁶⁷

Yazar ayrıca Ali’nin Tanrı olduğunu söyler:

“Ali (...) Alevi öğretisinde (...) ‘Allah’ın kendisi olmaya layık görülmüş (...) sır içinde sır edilmiştir.”

*“Ali ki, (...) ondan başka Allah yoktur.”*¹⁶⁸

Süleyman Diyaroğlu’nun bütün bu görüşleri doğrudur ve Alevi gerçeğini yansıtır.

Müslümanlık ile Alevilik arasında bu denli büyük çelişki varken, “Alevilik İslam’dır” denebilir mi? Ne var ki yazar bu mantıksızlığı yapar; Aleviliğin İslam içinde olduğunu belirtir.

*“Alevilik İslam’dır (...) İslam Aleviliktir.”*¹⁶⁹

İşte, Alevi kitaplarında çok sık görülen çelişkiyi Süleyman Diyaroğlu da tekrarlamış oluyor.

¹⁶⁷ Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011, sy. 38.

¹⁶⁸ Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011, sy. 73.

¹⁶⁹ Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011, sy. 63.

Süleyman Diyaroğlu, On ikinci imam Muhammet Mehdi'nin bugün aramızda yaşadığını iddia eder.

Süleyman Diyaroğlu'na göre Muhammet Mehdi 1950-1960 yıllarında doğmuştur; bugün de yaşamaya devam etmektedir. Yine yazarımıza göre kıyamet en geç 2030 yılına kadar kopacaktır. Süleyman Diyaroğlu bu bilgiyi Alevi dedelerinden almış (!) Süleyman Diyaroğlu diyor ki:

*“Alevi dedelerinin verdiği bilgiye göre İmam Muhammet Mehdi kıyamet için aramızda yaşamaktadır. Aleviliği kurtarmak için! (...) Kıyamet (...) onun yaşadığı yıllarda gerçekleşecektir. (...) Mehdi'nin 80 yıl yaşayacağını kabul edersek eğer, bu da bize 1950 ile 2030 tarihleri arasında bir dönemi gösterir.”*¹⁷⁰

Aleviler “Varlık birliği” felsefesi ve devriye inancı gereği kıyamete inanmazlar. Bu nedenle Alevilerin kıyamet tarihine ihtiyaçları yoktur. Ayrıca 2030 yılına kadar kıyametin çıkacağını iddia etmek saçmadır.

¹⁷⁰ Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011, sy. 54.

Süleyman Diyaroğlu, Aleviliğin bir din olmadığı kanısındadır. Bunun nedenini de Alevilerin bir peygamberi ve kutsal kitabının olmamasına bağlar. Şöyle der:

“Alevilik felsefesini tek başına yapılandıran bir peygamber ve bir semavi kitap olmadığı için Anadolu Aleviliği kesinlikle bir din değildir.”¹⁷¹

Bir kez din olabilmek için bir peygambere ve kutsal kitaba gerek yoktur. Dünyadaki yüzlerce din peygambersiz ve kitapsızdır. Sözelimi Eskimo dininin ne bir peygamberi, ne de Tanrı’nın gönderdiği bir kitabı vardır. Yine Budizm dininin peygamberi ve bu peygambere Tanrı tarafından indirilmiş kutsal kitabı yoktur. Budizm’in kurucusu Buda bir peygamber değildir.

Din, Tanrı’ya ait bir inanç biçimi ve bu inanca bağlı ibadet biçimlerini kapsar.

Alevilerin İslam dininden farklı bir Tanrı anlayışı vardır. Alevilik bir Enel Hakk dinidir; insanı Tanrılaştıran bir dindir. Felsefi olarak her şeyi Tanrı’nın görünüş alanına çıkışı olarak değerlendiren pantheist bir dindir. Tanrı-kul ikiliği yerine, Tanrı-insan birliğini koyar.

Alevi dini kendine özgü ibadet biçimine sahiptir. Cem törenleri ve Semah bir ibadet biçimidir. Bu nedenle Alevilik İslam dininden farklı ayrı bir dinsel inançtır; felsefedir; dindir.

¹⁷¹ Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011, sy. 37.

Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik* isimli eserinde birçok Alevi araştırmacısı gibi Aleviliği İslam içinde gösterir. Aleviliğin temelini atan Hacı Bektaş Veli'yi şöyle değerlendirir:

*“Hacı Bektaş düşüncesi, Kur'an ve Sünnet kaynaklı genel sufi düşüncenin tamamı içindedir. (...) O, Türk'ün karakteristik vasıflarıyla tasavvufu kaynaştırırken İslam dairesinden dışarı çıkmıyor.”*¹⁷²

Yaşar Nuri Öztürk, Hacı Bektaş'ı İslam içine sokar; ama bu arada doğru bir noktaya değinir. Hacı Bektaş'ın Şii olmadığını söyler. İşte, burası doğrudur:

*“Hacı Bektaş'ın Şii temayüllü olduğu iddiası bütünüyle dayanaktan mahrum kalmaktadır. (...) Hacı Bektaş'ta Şiilik'i hatırlatacak hiçbir şeye rastlanmıyor.”*¹⁷³

Evet, Hacı Bektaş'ta Şiilik diye bir düşünce yoktur. Ama Alevilik (Hacı Bektaş Düşüncesi), savunduğu tasavvufi (sufi) görüşlerle İslam dairesinin dışına çıkar. Yaşar Nuri'nin yanıldığı nokta da burasıdır. İslam'ın ilkelerini yerine getirmeyen Alevilik İslamcı olamaz.

Yaşar Nuri Öztürk, Hacı Bektaş Düşüncesini yani Aleviliği, İslam içinde mezheplerüstü bir inanç olarak göstermek zorunda kalır. Hacı Bektaş'ı mezheplerüstü bir düşünür yapar.

*“Hacı Bektaş'ta Şiilik'i hatırlatacak hiçbir şeye rastlanmıyor. Ama bunun anlamı Hacı Bektaş'ın Sünni olduğu değildir. Hacı Bektaş mezheplerüstü bir insandır.”*¹⁷⁴

Böylece Yaşar Nuri Öztürk'ün çelişkisi başlar. Alevilik; İslamcı Şiilik ve Sünnilik ile çelişkideyse, nasıl İslam içinde olabilir?

¹⁷² Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 98.

¹⁷³ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 100, 101.

¹⁷⁴ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 100-101.

Yaşar Nuri Öztürk, Hacı Bektaş'ı İslam içinde gösterebilmek için onu Ahmet Yesevi (ölüm 1166) ile ilişkilendirir. Ahmet Yesevi ile Hacı Bektaş'ın görüşmüş olmalarının tarihsel olarak mümkün olmadığını kabul eder. Hacı Bektaş'ın 1208-1209'da doğmuş olduğu açıkken gerçekten bu iki kişi görüşmüş olamaz. Ne var ki, Yaşar Nuri bu gerçeği kabul etmek zorunda kalırken, hiçbir kanıt olmayan başka bir iddiada bulunur. Hacı Bektaş'ın Ahmet Yesevi'nin görüşlerinden FEYZ aldığını söyler. Bununla ilgili hiçbir kanıt sunamaz. Sadece der ki:

*“Hacı Bektaş, Yesevilikten beslenmiş bir gönül eridir. Ahmet Yesevi'den feyzalma işinin dolaylı veya doğrudan şu veya bu kişi aracılığı ile olması, pratik açıdan o kadar önemli değildir.”*¹⁷⁵

*“Kısacası Bektaşilik, tıpkı Nakşilik gibi Yesevilikten kaynaklanan bir tasavvufi ekoldür.”*¹⁷⁶

Daha önce açıkladığımız gibi Yesevilik'in özü İslam'a dayanır. Böyle bir özü olduğu için Nakşilik gibi gerici bir İslam mezhebini ortaya çıkarmıştır. Nakşilik ile Alevilik arasında kapatılamaz bir uçurum vardır.

Yesevilik, Tanrı'ya bakış ve ibadet biçimleri açısından Sünni İslam ile özdeşdir. Yesevilik'in, namaz-hacc-zekât-Ramazan orucu ile ilgili bir sorunu yoktur. Doğru görüş şudur:

*“Yesevilikte namaz, oruç, hac, zekât, kelime-i şahadet gibi beş din kuralının kesinliği vardır.”*¹⁷⁷

Oysa Alevilik bu ibadet biçimlerine karşıdır. Alevilik'in temelini atan Hacı Bektaş nasıl Yesevi olabilir? Yaşar Nuri Öztürk, Alevileri İslam içine sokabilmek için Hacı Bektaş'ı “Yesevi” olarak göstermek ister. Fakat Alevilik'in felsefesi Yaşar Nuri'yi yalanlar.

¹⁷⁵ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 55.

¹⁷⁶ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 56.

¹⁷⁷ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 387.

Hace Bektaş'ın *Makalat*, *Tefsir-i Besmele*, vb. isimli eserleri yoktur. Bu kitaplar başkaları tarafından yazılmış olup, Hace Bektaş'a ait gibi gösterilmiştir.

Bu kitapların Hace Bektaş'a ait olduğunu iddia eden araştırmacılardan birisi de Yaşar Nuri Öztürk'tür. Aleviliği İslam içine sokmak isteyenler bu kitaplardan yararlanırlar. Bakalım Yaşar Nuri bu kitaplardan nasıl yararlanıyor?

Yaşar Nuri Öztürk bu eserlere dayanarak Hace Bektaş'ın **şeriatı savunduğunu** göstermek ister. Yaşar Nuri şöyle der:

“Makalat’ın dikkat çeken yanlarından biri de şeriate sarılmayı esas almasıdır. (...)

Hacı Bektaş’ın tarikatının gayesi olarak gösterdiği iki şey var diyebiliriz; Şeriata hizmet, halka hizmet.”¹⁷⁸

Şeriattan kast edilenin İslam'ın (*Kur'an*'ın) kuralları olduğu açıktır. Namaz kılmak, hacca gitmek, zekât vermek, Ramazan orucu tutmak İslam şeriatının içindedir. İşte, Yaşar Nuri Öztürk'ün amacı Hace Bektaş'a ait olduğu iddia edilen *Makalat* aracılığıyla, Alevileri İslam içine sokmak istemesidir. Alevilere, Şeriatı uygulamak istemesidir.

Yaşar Nuri yine *Makalat* adlı kitaba dayanarak Alevilerin inandığı 4 kapı öğretisini öyle saçma bir şekilde yorumlar ki, Alevilere İslam şeriatını bugün de uygulamak ister. Yaşar Nuri der ki:

*“Makalat’ın temel ayrımlarından biri olan: Şeriat-Tarikat-Marifet-Hakikat dörtlüsünde **bir sonraki makam, bir öncekini daima beraberinde taşıyor** olacaktır.”¹⁷⁹*

Bu ne demektir? Tarikat, Marifet, Hakikat kapısında da şeriat geçerli olacaktır. Yani Aleviler her koşulda namaz kılacak, hacca gidecek, Ramazan orucu tutacaktır. Oysa Aleviler şeriat kapısını daha önce aştıklarını kabul ederler. Yaşar Nuri, Alevi halkının bilincine işlemiş şeriata uymamayı tersine çevirmek ister.

¹⁷⁸ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 102-103.

¹⁷⁹ Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut, 2013, sy. 105.

İsmet Zeki Eyüboğlu, Alevilik üzerine iki önemli kitap yazmıştır. Birincisi *Bütün Yönleriyle Bektaşilik* isimli hacimli bir kitap. Diğeri, *Alevilik-Sünnilik* isimli bir kitaptır.

Bu iki çalışmanın en önemli yönü Aleviliği yanlış bir şekilde tanımlamasıdır. İsmet Zeki; Aleviliği, Ali’yi sevmekle ve ona bağlanmakla eşitler.

“Alevilik (...) kaynağını Ali’nin kişiliğinde bulan, ona bağlanan (...) bir inanç kurumudur.”

“Alevilik özünü Ali’ye bağlılık (...) onun izinden yürümek oluşturur.”

“Alevilik’in özünü ‘On İki İmam’ anlayışı oluşturur.”¹⁸⁰

Yazara göre;

“Alevilik bir eğilim olarak Muaviye’den önce başlamıştır.”¹⁸¹

İsmet Zeki Eyüboğlu *Alevilik-Sünnilik* isimli diğer kitabında daha açık konuşur:

“Alevilik İslam dininin doğuşundan, özellikle Peygamber’in ölümüyle başlayan Halife seçiminden sonra ortaya çıkan bir inanç yoludur.”¹⁸²

“Alevilik’in temel inançları On İki İmam anlayışına dayanır. (...) Bu inançları bir bütünlük içinde toplayıp düzenleyen düşünce akımına “İmamiye” ya da yaygın adıyla Alevilik denir.”¹⁸³

Bir kez Aleviliğin özünü, Halife Ali’ye bağlılık oluşturmaz. Aleviliğin özü, Alevi sufizmidir. Alevi sufizmini de “varlığın birliği” inancı oluşturur. Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) düşüncesi oluşturur.

İsmet Zeki sonuçta Alevilik ile Şiiliği özdeş kılmış oluyor. Çünkü Halife Ali’ye bağlananlar aslında Şii’lerdir. Şiilik ise Alevilikle özdeş değildir.

İsmet Zeki açıkça Şiiliğin en büyük kolu olan İMAMİYE (On İki İmamcılar) kolunu, Alevilikle eşitlemektedir.

Bugün İran’da yönetimde olanlar, Şiiliğin İmamiye koludur. İmamiye, Sünni İslam’ın inançlarını aynen benimser. *Kur’an*’a ve hadislere göre davranır. Sünni İslam’dan farkı olarak peygamberin ölümünden sonra halifeliğin Hz. Ali’ye ait olduğunu iddia eder. İmamiyeci Şiiler, İslam’ın önemli bir koludur.

¹⁸⁰ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 90, 92, 93.

¹⁸¹ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 97.

¹⁸² İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy. 19.

¹⁸³ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy.39.

İsmet Zeki, İmamiyecileri, Alevi olarak niteler. Onları İran’da yaşayan bir Alevi kolu sayar.

İsmet Zeki’nin Alevilik tarihini İslam’daki halifelik kavgasıyla başlatması yanlış olduğu kadar, Aleviliği İmamiye ile eşitlemesi de yanlıştır.

İsmet Zeki, Anadolu Aleviliğini Şiilikten türetmesine rağmen anlaşılmasız biçimde Şiiliği, Aleviliğin bir kolu sayar. Der ki:

“İran’da Alevilik’in büyük bir kolu olan Şiilik hızla gelişti.”¹⁸⁴

“Gerçekte Alevilik’in bir kolu olan Şiilik bu akımı tutmuştur.”¹⁸⁵

Demek ki, İsmet Zeki’ye göre Halife Ali’yle başlayan Aleviliğin bir kolu Şiilik’tir. Peki diğer Alevi kolları ne? İsmet Zeki’ye göre Aleviliğin diğer kolları Bektaşilik ve Kızılbaşlıktır.

“Aleviliğin üç büyük kolu vardır. Şiilik, Bektaşilik, Kızılbaşlık.”¹⁸⁶

İsmet Zeki önce Şiiliğin İmamiye kolunu Alevi ilan eder. Sonra Şiiliği Aleviliğin bir kolu sayar. Her iki tutumda yanlıştır. Ayrıca Bektaşiliği ve Kızılbaşlığı Alevi kolu saymak da kafa karıştırıcıdır.

Kızılbaşlık, Aleviliğin diğer adıdır. Onun bir kolu değil!

Bektaşilik ise Alevilikten 1500’lerde kopmuştur. Balım Sultan’ın Osmanlı padişahları eliyle kurduğu bir tarikatır. İslam temeline dayanarak, Alevi sufizminden bir parçayı içine katarak bir sentez yapmaya çalışmıştır.

¹⁸⁴ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy.13.

¹⁸⁵ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy. 47.

¹⁸⁶ *Cumhuriyet*, 8 Şubat 1989.

İsmet Zeki Eyüboğlu, Bektaşiliği 1250'lerden sonra Hacı Bektaş ile başlatır. Aleviliği ise Hz. Ali'nin halifelik kavgalarıyla başlatır. Ona göre Bektaşilik, Aleviliğin bir koludur.

Önce İsmet Zeki'nin Bektaşilik için söylediklerine bakalım:

*“Anadolu’da XIII. yüzyıl ortalarından başlayıp günümüze değin sürüp gelen Bektaşilik adını Hacı Bektaş Veli’nin varlığından alan yaygın bir kuruluştur.”*¹⁸⁷

*“Bektaşilik XIII. yüzyıl ortalarından sonra Anadolu’da Kırşehir yörelerinde doğmuş, Ali’ye bağlı bir tarikattır.”*¹⁸⁸

İsmet Zeki tarihi çarpıtarak Alevi ile Bektaşilik tarihini karmakarışık hale getirmektedir. Anadolu’da XIII. yüzyılda Hacı Bektaş’la başlayan Aleviliktir; Bektaşilik değil! Bektaşilik, Balım Sultan eliyle kurulmuş bir tarikattır. İslam’dan ve Alevilikten birer parça taşır; belirgin parça İslam’dır ve diğer parça ile çelişki halindedir.

İsmet Zeki, Bektaşiliğin şeriata karşı olduğunu söyler; ama sonra Bektaşiliği Müslüman ilan eder.

“Bektaşilik şeriata karşı bir kuruluştur. (...) Buna karşılık gene Müslüman bir kuruluştur.”

*“Bektaşilik’te İslam dininin özüne karşı çıkma, onu tanımama gibi bir durum yoktur.”*¹⁸⁹

Gerçekten Bektaşilik, İslam’a dayanır. Ne var ki; Bektaşilik, Alevi sufizminden aldığı “varlık birliği” felsefesi nedeniyle İslam’la çelişir.

İsmet Zeki, Bektaşiliği Aleviliğin kolu saymakla Aleviliği de Müslümanlığın içine sokmuş olur. Yanlış olan da budur.

*“Alevilik bir İslam kurumu olarak (...) yeni çözümler bulma özleminden doğmuştur.”*¹⁹⁰

Bektaşilik İslam’a ne kadar yakınsa, Alevilik o kadar uzaktır. Bektaşilik 1500’lerde Alevilikten koparak, Alevilikten aldığı parçayla birlikte İslam ile birleşmiştir.

¹⁸⁷ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 25.

¹⁸⁸ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 83.

¹⁸⁹ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 26, 27, 32.

¹⁹⁰ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy.50.

İsmet Zeki Eyüboğlu, Bektaşiliğin en büyük kaynağı olarak İlkçağ felsefesini gösterir.

*“Bektaşiliğin düşünce yapısını oluşturan kaynakların başında İlkçağ felsefesi gelir.”*¹⁹¹

*“Bektaşilik’in (...) kurumlaşmasında en büyük etkisi görünen kaynak, Anadolu İlkçağından süregelen inanç varlıklarıdır.”*¹⁹²

İsmet Zeki’nin en önemli gördüğü düşünce Yeni Eflatunculuk’tur. Yazara göre Bektaşilik, Yeni Eflatunculuk’tan kaynaklanmıştır.

*“Bektaşilik-Tasavvuf-Yeni Eflatunculuk birleşir. (...) Ruh konusunda Yeni Eflatuncu düşünce ile Bektaşilik eş inanç doğrultusundadır.”*¹⁹³

Alevilik ve Bektaşilik Anadolu kökenlidir. Doğal olarak Anadolu’daki eski uygarlıklardan, eski dinlerden mutlaka bir şeyler almıştır. Her yeni gelişen dinsel düşünce, kendinden önceki dinsel görüşlerden etkilenir. Alevilik ve Bektaşilik böyle izler taşır. Ne var ki, temel kaynak olarak Alevilik ve Bektaşilik için Yeni Eflatunculuğu göstermek doğru değildir. Yeni Eflatuncuğun Tanrı’ya bakışı ile Bektaşilik ve Aleviliğin Tanrı’ya bakışı aynı değildir. Yeni Eflatunculuğun kurucusu PLOTİNOS (205-207), Evren’in Tanrı tarafından yaratıldığını savunur. Alevilik ise Evren ile Tanrı’yı eşitleyen pantheist bir felsefedir.

Yeni Eflatunculuk, “Bu dünyada mutlu olamazsınız, bir an önce ölün” diyen bir felsefedir. Alevilik ve Bektaşiliğin böyle bir felsefesi yoktur.

İsmet Zeki, İlkçağ felsefesinin ve Yeni Eflatunculuğunun Bektaşilik ve Alevilik üzerindeki etkisini göstermek için abartılı benzetmelere başvurur. Alevilerin sayılara verdiği önemi İ.Ö. 580-500’lerde yaşamış PYHTAGORAS’a bağlar. Bu varsayımlar gerçekçi değildir.

¹⁹¹ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 42.

¹⁹² İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 48.

¹⁹³ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 368, 369.

Aleviler üzerine araştırma yapan yazarların ortak tipik özelliği, çelişkili görüşleri aynı anda savunmalarıdır.

İsmet Zeki Eyüboğlu da onlardan biri sayılabilir. Daha önce aktardığımız gibi İsmet Zeki, Aleviliğin özünün İslam olduğunu belirtir.

*“İslam dininin özüne dayanan, ondan kaynaklanan Alevilik’in durumu böyledir.”*¹⁹⁴

Alevilik, İslam’ın özüne dayanıyorsa ve İslam’dan kaynaklanıyorsa, en başta Alevilik ve İslam’ın Tanrı anlayışı aynı olmalıdır. İsmet Zeki, Aleviliğin Tanrı anlayışını şöyle anlatır:

*“Alevi kuruluşlarda (...) birbiri içinde eriyip, kaynaşan iki görüş vardır. Biri insanın Tanrılaştırılması, öteki Tanrı’nın insanlaştırılmasıdır.”*¹⁹⁵

*“İnsan, Tanrı’nın konuşan dili, söyleyen ağızıdır. (...) Bundan dolayı insan konuşan tanrıdır.”*¹⁹⁶

Çok doğru!

Ne var ki, İslam’ın Tanrı anlayışı bu inançla yüzde yüz terstir. İslam’da Tanrı yukarıda, insan aşağıdadır; aralarında birlik yoktur; ikilik vardır. İnsan kuldur. *Kur’an’a* (İslam’a) göre Tanrı ile insanı eşitlemek kafirliktir. “İnsan, konuşan Tanrı’dır” demek Tanrı’ya ortak koşmadır; yani Şirk’tir.

Şimdi Aleviliğin Tanrı’ya bakışı ile, İslam’ın Tanrı’ya bakışı bu kadar birbiriyle bağdaşamaz iken, Aleviliğin İslam’ın özü olduğu söylenebilir mi?

İsmet Zeki Eyüboğlu bunu söyleyebiliyor. İçinden çıkılmaz bir çelişkinin içine giriyor.

¹⁹⁴ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy.50.

¹⁹⁵ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 242.

¹⁹⁶ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 255.

Alevilerin sık kullandığı bir üçleme vardır: Allah-Muhammed-Ali!

Bu üçleme nereden gelmiştir, kaynağı nedir?

İsmet Zeki Eyüboğlu'na göre bunun kaynağı Hristiyanlık'tır. Şöyle der İsmet Zeki Eyüboğlu:

*“Ali’ye bağlı bütün inanç kurumlarında Allah-Muhammed-Ali üçlemesi vardır. (...) Bu durum Hristiyan dininde üç Tanrı niteliği taşıyan Baba-Oğul-Ruh özdeşliğinin değişik anlamlı bir yorumudur.”*¹⁹⁷

Bu görüş doğru değildir. Aleviliğin “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi, Hristiyanlıktan gelmemiştir.

Aleviler, Hakk'ın (Tanrı'nın) bir nur olduğuna inanırlar. Bu Nur, insanlar henüz ortada yokken ikiye bölünmüştür. Aleviler bu Nur'lardan birine Muhammed, diğerine Ali ismini verirler. “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesinin kaynağı buradadır.

Aleviler, Ali'yi Tanrı olarak kabul ederler. “Muhammed-Ali” derken de yine Tanrı'yı kastederler. Alevilerin “Allah-Muhammed-Ali” üçlemesi sadece Tanrı, Hakk anlamına gelir. Ve bunun Hristiyanlıkla bir ilgisi yoktur.

Üçlemede kullanılan Ali, İslam'daki Halife Ali değildir. İsmet Zeki bunu kabul eder. Üçlemede Ali'nin Tanrı olarak yer aldığını onaylar. Der ki:

*“Bu üçlemenin özünde Ali'nin Tanrılığı sorunu saklıdır. (...) Üçleme'yi Ali'nin Tanrılığından ayırma olanağı yoktur.”*¹⁹⁸

Bu görüş doğrudur; fakat üçlemenin Hristiyan kökenli olduğunu düşünmek yanlıştır. Zaten yazar Ali'nin Tanrılığı sorununun bu üçlemenin özü olduğunu belirterek, ilk söylediğini inkâr etmiş olur.

Ayrıca Aleviler Ali'yi Tanrı olarak kabul ettiklerine göre, Alevilerin İslam içine girmeleri olanaksızdır. Aleviliği İslam içine sokan İsmet Zeki bir kez daha çelişki batağına saplanır.

¹⁹⁷ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy. 64.

¹⁹⁸ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Alevilik-Sünnilik*, Hürriyet Yayınları, 1979, sy. 67.

Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu* isimli eserinde, Tasavvuf (sufizm) ile İslam'ı (*Kur'an*'ı) eşitler.

Aleviliğin temelini tasavvuf olarak niteler. Aleviliği İslam dairesinin içine sokar.

Önce Hüseyin Bal'ın tasavvufu nasıl tanımladığına bakalım.

*“Tasavvufun ilk temel kaynağı Kur'an'dır.”*¹⁹⁹

*“Tasavvuf öncelikle Kur'an'ı Kerim'in içsel anlamlarını kavrama, yorumlama ve buna uygun yaşama tarzıdır.”*²⁰⁰

Hüseyin Bal sonra tasavvufu iki bölüme ayırır. Tasavvuf'un Sünni veya Şii yorumu olduğunu söyler. Ardından Tasavvuf'un Şii yorumunu Alevilik olarak niteler. Şiilik, İslam içinde bir mezheptir. Şii tasavvufu böylece İslam içine sokularak Alevilik olarak ilan edilir. Der ki:

*“Tasavvufun Sünni veya Şii yorumunun hâkim olduğu gruplarda kendine özgü bir yol izlemesi doğaldır. (...) Şia'nın bu anlayışı Anadolu Alevileri tarafından da benimsenmiştir.”*²⁰¹

Özet olarak Hüseyin Bal'a göre Şii tasavvufu= Aleviliktir.

Bir kere sufizmin kaynağı *Kur'an* veya İslam değildir. Sufizm (mistisizm, tasavvuf) İslam'dan çok önce doğmuştur. Sözelimi Hinduizm ve Budizm dinleri sufizme dayanır. Tasavvuf, sufizmin Arapça adıdır ve İslam içine sığın yorumları olduğu gibi, bir de Alevi yorumu vardır. Alevi sufizmi ile “Şii sufizmi” özdeş değildir. “Şii sufizmi” İslam içindedir ve kendi içinde çelişki taşır. Alevi sufizmi İslam'ın dışındadır.

Bunu anlamak için Alevi sufizmi ile İslam'ı karşılaştırmak yeter.

-İslam tasavvufu evrenin yoktan yaratıldığını kabul eder. Alevi tasavvufu (sufizmi) evrenin yoktan yaratıldığını kabul etmez. Evrenin doğuşunu Nur'dan fışkıрма olayı olarak görür. Hakk bir Nur iken, fışkıрма ile görünüş alanına çıkmıştır.

-İslam'da kul, Tanrı'ya karşı hizmet etmekle yükümlüdür. Alevi sufizminde böyle bir yükümlülük yoktur. İslam'da kul; namaz, oruç, hacc, zekât görevlerini yerine getirerek Tanrı'ya hizmet eder. Alevilik'te böyle hizmet biçimi yoktur.

¹⁹⁹ Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 21.

²⁰⁰ Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 25.

²⁰¹ Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 73.

-İslam'da Tanrı'ya eleştiri olmaz. Oysa Alevi sufizmi, İslam Tanrısı'na eleştirel gözle bakar. Sözgelimi Alevi ozanı Melulî'nin şu dörtlüğüne bakalım:

*“Be hey tanrım şaşa kaldım işine
Herkes gezer yareniyle eşiyle
Neden kaldın böyle sen tek başına
Bu bir yaşamak mı bu bir hayat mı?”*

İslam, Tanrı'ya böyle bir eleştiriyi kabul etmez.

-İslam'da sadece Müslümanlar kardeştir. Alevilik sufizmi bütün insanları kardeş kabul eden bir felsefeye sahiptir.

-İslam tasavvufu kaynağını *Kur'an*'dan alır. Alevi tasavvufu; insanı, “konuşan *Kur'an*” olarak niteler. Sözlü *Kur'an*'ın yerine insanı koyar.

Hüseyin Bal, Hacı Bektaş Veli'nin Ahmet Yesevi'in takipçisi olduğunu belirtir. Kaynak olarak da Hacı Bektaş'a ait olduğu iddia edilen *Velâyetname*'yi gösterir. Der ki:

*“Araştırmacılar büyük bir ittifakla Hacı Bektaş Veli'nin Ahmet Yesevi'nin takipçisi olduğunu kabul ederler. (...) Alevi klasikleri de bu hakikatı böyle açıklar. Velâyetanâme'de (...) Ahmet Yesevi'nin Hacı Bektaş Veli'ye kutsal emanetleri teslim ettiği (...) Anadolu'ya gönderdiği anlatılır.”*²⁰²

Hüseyin Bal bu şekilde Hacı Bektaş Veli'nin, Yesevi tarikatından kaynağını aldığını ilan etmiş olur. Oysa Hacı Bektaş Veli'nin, Yesevilik'le ilgisi yoktur. Dolayısıyla Aleviliğin, Yesevilikle bir bağlantısı yoktur.

Yeseviler öz olarak İslam'ın içindedir. İbadet biçimleri Sünniler gibidir. Namaz, oruç, hacc, Yesevilik'in kuralları içindedir. Yesevilik'te en önemli kural bir Şeyh'e bağlanmak, onun kulu-kölesi olmaktır. Bir Yesevi için bütün mal-mülk-can Şeyh'indir. Alevilik, Şeyh'lik kurumunu tanımaz. Yesevilik Şariat kurallarına uyarken, Alevilik uymaz.

İsmet Zeki Eyüboğlu şöyle derken haklıdır:

*“Yesevilik (...) Sünni inançlara bağlı bir tarikattır. Sünnilik'in bütün ilkelerini, inanç kurallarını benimser, onlara uymayı imanın koşullarından sayar.”*²⁰³

Gerçekten de ne Hacı Bektaş Yesevidir; ne de Aleviliğin ilkeleri Yeseviliğe uyar. Ayrıca daha önce işaret ettiğimiz gibi *Velâyetname* Hacı Bektaş Veli'nin eseri değildir. Hüseyin Bal; Hacı Bektaş'a ait olmayan, Osmanlıların ürettiği bir kitaba dayanarak tarihsel gerçeğe sapar.

²⁰² Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufi Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 142.

²⁰³ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Derin Yayınları, 2010, sy. 386.

Hüseyin Bal, Hacı Bektaş Veli'nin *Makalat* ve *Besmele Tefsiri* isimli iki eseri olduğunu söyler:

*“Hacı Bektaş Veli'nin tasavvufî yönü iki eseri üzerinden incelenecektir. Bunlardan bir Makalat, diğeri Besmale Tefsiri'dir.”*²⁰⁴

Hemen belirtelim ki, bu iki eser de Hacı Bektaş'a ait değildir. Bunun nedenini daha önce göstermiştik.

Hüseyin Bal'ın bu iki eseri Hacı Bektaş'a maletmesinin nedeni nedir? Bu iki eser de Hacı Bektaş'ı İslam içine sokar. Bu iki eser de *Kur'an* ayetleriyle doludur.

Hüseyin Bal, Hacı Bektaş üzerinden Alevileri İslam içine sokmak için bu eserleri kullanır. Hüseyin Bal'ın niyeti şu satırlardan bellidir:

*“Hacı Bektaş Veli'nin Makalat'ında belirttiği (...) namaz, zekât ve oruç tutmaktır ve Hacca varmaktır ve gaza eylemektir.”*²⁰⁵

Hüseyin Bal, Hacı Bektaş'ı serçeşme kabul eden Alevilerin bu yolu izlemesini ister. Yani Aleviler namaz, zekât, oruç, hacc, cihat (gaza) ibadetlerini yerine getirmelidir.

Aleviler tarihleri boyunca namaz-zekât-oruç-hacc-cihad gibi ibadetleri kabul etmezler. Aslında bu eylemden bellidir ki, *Makalat* isimli eser Hacı Bektaş'a ait değildir.

²⁰⁴ Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 148.

²⁰⁵ Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014, sy. 166.

Erdoğan Çınar'ın Alevilik üzerine yazdığı kitapları toplu olarak değerlendirmek gerekir.

Erdoğan Çınar'ın söyledikleri arasında iki önemli doğru fikir var.

Birincisi Aleviliği bir din olarak kabul ediyor.

*“Alevilik bir gerçeklere tapınma dinidir.”*²⁰⁶

*“Alevilik büyük bir dindir, köklü bir dindir.”*²⁰⁷

Evet, Erdoğan Çınar haklıdır; Alevilik bir dindir.

Erdoğan Çınar'ın savunduğu ikinci önemli fikir, Alevilik dininin İslam'dan ayrı bir din olduğudur; başka bir deyişle İslam'ın dışında olduğudur. Erdoğan Çınar der ki:

*“Alevilik elbette İslam'la ilintili olmadığı gibi, İslam'ın cemaat dışı bir mezhebi de değildir.”*²⁰⁸

Erdoğan Çınar'ın bu fikri de doğrudur. Alevilik İslam dışındadır.

Erdoğan Çınar için sorun bu doğru tespitlerden sonra başlar. Aleviliği insanlığın tarihi ile özdeşleştirir. Aleviliğin tarihini insanlık ile başlatır.

*“Alevilik ve insanlık aynı yaştadır. Alevi tarihi, insanlığın tarihi ile başlamıştır.”*²⁰⁹

*“Alevilik (...) semavi dinlere de başlangıç oluşturmuş asıl kaynaktır.”*²¹⁰

İşte bu görüş tamamen yanlıştır. Bu görüşe göre Alevilik, insanlığın ilk dini olmuş oluyor. Yahudilikten, Hristiyanlıktan ve İslam'dan önce ortaya çıkmış bir din oluyor. Oysa bu gerçek değildir. Alevilik, İslam'dan sonra ortaya çıkmış bir dindir. Doğumu 1200'lü yıllardan sonradır.

²⁰⁶ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 19.

²⁰⁷ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 222.

²⁰⁸ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 19.

²⁰⁹ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 18.

²¹⁰ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 19.

Erdoğan Çınar, Aleviliği insanlığın ilk dini yaptıktan sonra, bu ilk dine uygun bir halk bulması gerekiyor. Erdoğan Çınar bu halkı LUVİLER olarak gösterir. Yani Alevilerin ataları Luvi halkıdır. Erdoğan Çınar’a göre Luviler’in tarihi, insanlık tarihine eşittir.

Luviler’in M.Ö 8000 yıllarında yaşadığını düşünerek, Aleviliğin 10 bin yıllık tarihi olduğunu söyler. Der ki:

“Luvi kültürü bu coğrafyada on bin yıldır varlığını sürdürüyor. Luviler’in (...) bugün adına Aleviler dediğimiz inanç topluluğunun ataları olduğu yadsınamaz.”

“Anadolu’nun on bin yıldan uzun sürmüş tarihi, Anadolu’nun beşeri tarihiyle aynı yaştadır.”²¹¹

Luviler’in, Alevilerin ataları olduğu düşüncesi, Erdoğan Çınar’ın fantezisine dayanıyor. Hiçbir bilimsel kanıt sunamıyor. Kendi kafasında uydurduğu senaryodan sonuçlar çıkarmaya çalışıyor.

Luviler ile Alevilerin hiçbir ilişkisinin olmadığını en büyük kanıtı, Aleviler ile Luviler’in dininin aynı olmayışındır. **Luviler çoktanrılı bir din anlayışına sahipken, Aleviler tek tanrılı bir din anlayışına sahiptir.**

Araştırmacı Manfred Hutter, Luviler’in inandığı tanrıları şöyle sayar:

“Luvi Tanrıları şunlardır: Arma, Assiya, Ayanti, Hapantaliya, Huwassana (...) Tiwad, vb.”²¹²

Yukarıda aktardığımız kısım Luviler’in çoktanrılı bir dinsel anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Üstelik bu Tanrılar, Luvi tanrılarının bir kısmıdır. Erkek ve kadın olarak ikiye ayrılan Tanrı sayısı daha fazladır. Luviler en çok Fırtına Tanrısı TARHUNT’a ve Güneş Tanrısı TİWAD’a önem verirlermiş.

Aleviliğin Nur olarak düşündüğü HAKK ile Luviler’in tanrılarının bir ilgisi yoktur.

²¹¹ Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 235, 236, 182.

²¹² Manfred Hutter, *Luviler Anadolunun Gizli Halkı*, Kalkedon Yayınları, 2010, sy. 200.

Erdoğan Çınar, Alevilerin ataları olarak Luviler'i gördüğü için, "Alevi" terimini kelime oyunları yaparak Luviler'e bağlar.

Erdoğan Çınar'a göre "Luvi" kelimesi "Işık İnsanları" anlamına geliyormuş. "Alevi" kelimesi de "Işık İnsanı" anlamına geliyormuş. Erdoğan Çınar der ki:

*"Luviler (...) Işık İnsanları anlamına geliyordu. (...) Alevi deyimi de tıpkı 'Luvi' sözcüğü gibi Işık İnsanı anlamına geliyordu."*²¹³

*"Alevi sözcüğü, 'Işık İnsanı' anlamına gelen Luvi kökenli Aluvi sözcüğünün Türkçedeki söylenişidir."*²¹⁴

Erdoğan Çınar'ın kelime oyunlarını burada anlatmaya gerek yok. Ama Alevi sözcüğünün 10 bin yıl önceki Luviler'den geldiğini belgeleyen hiçbir kanıt yok. Aksine "Alevi" sözcüğü "Ali yanlısı", "Ali'ye taraftar olan" anlamına geliyor. 1800'lere kadar yaygın bir kullanımı yok. İslam tarihinde "Ali yanlısı" olarak tek tük 1800'lerden önce kullanılmış. Osmanlılar döneminde Aleviler; RAFİZİ, KIZILBAŞ olarak isimlendirilmiştir.

Hace Bektaş düşüncesi, 1800'lerden sonra "Alevi" olarak isimlendirilmiştir. Araştırmacı Necdet Saraç'ın belirttiği gerçek şudur:

*"Alevi kavramı kullanılmaya başlandığı dönemler asıl olarak 1826 sonrasındır. (...) Alevi sözcüğü Osmanlı'da kullanılmıyordu."*²¹⁵

Demek ki, Alevi kelimesi 10 bin yıl önceki Luviler'den gelmiyor. Erdoğan Çınar yanılığ içinde.

²¹³ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 30.

²¹⁴ Erdoğan Çınar, *Dergâhın Sırrı*, Nokta Yayınları, 2011, sy. 64.

²¹⁵ Necdet Saraç, *Alevilerin Siyasal Tarihi*, Cem Yayınevi, 2013, sy. 131.

Erdoğan Çınar Aleviliği öyle abartır ki, bilimin son dönemde ortaya çıkardığı gerçeklerin eskiden beri Alevilerce bilindiğini iddia eder.

*“Aleviliğin içinde on binlerce yıldır var olan kimi bilgilerin, bilim çevrelerince ancak son yüzyılda ortaya çıkarabilmiş olmasıdır.”*²¹⁶

Erdoğan Çınar bu bilimsel buluşlara örnek olarak Darwin kuramını verir. Alevilik bu kuramı Darwin’den önce biliyormuş(!) Der ki:

*“Darwin’in yeni bir kuram olarak sunduğu, evrim yolu ile türlerin çeşitlenmesi, Alevi inancının içinde binlerce yıldır vardı. (...) Alevilikte devriye inancı Darwin’in Evrim Kuramı’nın tam karşılığıdır.”*²¹⁷

Darwin kuramı bilimsel bir kuramdır; insanlığın türsel gelişimini açıklar. Alevi dininin devriye kuramı “ruh göçü” üzerine kuruludur. İnsan öldüğünde ruhu ölmez. Ruhu başka bir insana geçer. İnsan kâmil oluncaya kadar bu ruh göçü devam eder. Devriye budur.

Şimdi Darwin’in evrimci kuramıyla, Devriye’nin ne ilişkisi olabilir? Erdoğan Çınar kafasından bunu uydurmuştur.

Erdoğan Çınar başka bir örnek verir. Kopernik’in güneş sistemi ve gezegenler hakkındaki teorisinin daha önceden Alevilerce bilindiğini iddia eder.

*“Modern insan, (...) Kopernik’le birlikte ancak on altıncı yüzyılda güneş sistemi ve gezegenler hakkında bilgi sahibi olurken, Alevi uygarlığı insanlığın Kopernik’le ulaştığı bilgilerden çok daha fazlasına (...) sahipti.”*²¹⁸

Erdoğan Çınar’ın hayal gücü böyle işliyor işte!

Erdoğan Çınar diyor ki:

*“Büyük bilimlerde geline noktada, Aleviliğin öğretisi ve dağarcığındaki bilgilerin doğruluğu teyid edilmiştir.”*²¹⁹

Alevilik bir dinsel inançtır; söylencelerle, idealist düşüncelerle doludur. Bilim bu tür düşünceleri doğrulamaz. Ayrıca Aleviliği böyle anti-bilimsel görüşlerle yüceltmek, Aleviliğin gerçek kimliğine zarar verir.

²¹⁶ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 20.

²¹⁷ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 86.

²¹⁸ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 117.

²¹⁹ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 223.

Erdoğan Çınar, Alevilik dinini insanlığın ilk dini saydığından dolayı Hristiyanlığın, Alevilikten çıktığına inanır. Erdoğan Çınar'a göre, Hristiyanlık Alevilikten uyarlanmış bir dindir. Erdoğan Çınar örnek verir:

*“Aleviliğe ait ‘Düşkünlik’ kurumu Hristiyanlık tarafından ‘Aforoz’ adı altında kopyalandı. (...) Yeni yıl kutlamaları, Noel Baba, İsa’nın çarmıhı, İsa’nın yaşamı ve gösterdiği mucizelerin tamamı Alevi kökenlidir. (...) Hristiyanlık (...) Alevilikten uyarlanmış sentetik bir din olarak ortaya çıkmıştır.”*²²⁰

Söylenenlerin bilimsel bir yanı var mı? Hristiyanlık, Alevilikten en az 1200 yıl önce ortaya çıkmış bir dindir. Eğer dinler arasında bir gelenek alışverişi varsa, Alevilik Hristiyanlıktan bir şeyler alabilir. Kaldı ki, Aleviliğin Hristiyanlıktan aldığı belirgin bir şey yoktur. Erdoğan Çınar’ın benzetmeleri inandırıcı değildir. Erdoğan Çınar öyle ileri gider ki, *İncil*’in uydurduğu İsa’nın doğum biçimini Aleviliğe bağlar.

*“Hristiyanlar Meryem Ana’nın bakire iken İsa’ya hamile kaldığına inanırlar. Bu inanışın kökleri Aleviliğin içindedir.”*²²¹

Erdoğan Çınar *İncil*’de Aleviliğin izlerini bulur:

*“İncil bu hali ile üzerindeki gizlilik perdesi kaldırılarak okunduğunda karşımıza (...) Alevi ışık inanışı çıkar.”*²²²

*“İncil’de göklerin hâkimiyetinden çok sık bahsedilir ki, bu bile başlı başına bir Alevi izidir.”*²²³

Bilindiği üzere *İncil*’ler İsa’dan sonra yazılmıştır. *İncil*’ler sonradan 325 yılında tek bir *İncil*’de toplanmıştır. Aleviliğin inandığı pantheist görüşlerden bir teki bile *İncil*’de bulunmaz. Erdoğan Çınar farkında olmadan *İncil* propagandası (dolayısıyla Hristiyanlık yüceltmesi) yapmaktadır. Doğru değildir.

²²⁰ Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 98.

²²¹ Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 112.

²²² Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 193.

²²³ Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 195.

Erdoğan Çınar, Alevi tarihini karman çorman eder. Alevilerin büyük ozanı Pir Sultan Abdal'ın, Hristiyan Paulikien mezhebinin önderi Constantine (Konstantinos) Silvanus olduğunu söyler. Silvanus, Mananalıs'te doğmuştur.

Erdoğan Çınar'a göre Pir Sultan on altıncı yüzyılda değil, yedinci yüzyılda yaşamıştır. Erdoğan Çınar der ki:

*“Silvanus yedinci yüzyılın başlarında (...) bir köyde dünyaya geldi. (...) Pir Silvanus, Alevilerin ünlü mürşidi ve Alevi sözlü geleneğinin kurucusu ve büyük ustası Pir Sultan Abdal'dır.”*²²⁴

Tamamen uydurma olan bu iddiayı çürütmek zor değildir. Silvanus, Paulikien bir Hristiyandır. Pir Sultan Abdal, Hristiyan değildir. Silvanus, Ermenidir. Pir Sultan, Türkmen'dir. Pir Sultan'ın birçok şiiri vardır. Silvanus'un bir tane bile şiiri yoktur.

Erdoğan Çınar, Silvanus'u Pir Sultan yapmakla, Paulikien'leri Alevi yapmış olur. Yani 600'lerde sahneye çıkan Paulikien'ler bugünkü Alevilerin ataları olmaktadır. Bu da doğru değildir.

Paulikien'ler ve onların önderi Silvanus'un Hristiyanlığa dayanan görüşleri ile Alevi sufizmi bağdaşmaz.

Paulikien Silvanus maddi evrenin iyi bir Tanrı tarafından değil, kötü bir güç tarafından yaratıldığını savunur. *Bizanslı Heretiklerin Tarihi*'nde Mananalıs doğumlu Konstantinos (Silvanus) hakkında şu bilgi var:

*“Mananalıs'lı Konstantinos (...) Hristiyan düalizminin kurucusu sayılır; şöyle ki bir yandan maddi evrenin iyi Tanrı'nın değil, bağımsız bir kötülük ilkesinin yaratımı olduğunu savunurken, öbür yandan kutsal Hristiyan yazmalarını ya da bunların bazı kısımlarını doğru kabul etmektedir.”*²²⁵

Şimdi bu görüşlere sahip Silvanus'un, Alevi büyüğü Pir Sultan olduğu söylenebilir mi? Erdoğan Çınar'ın dışında hiçbir tarihçi Silvanus'un, Pir Sultan olduğunu kabul etmez.

²²⁴ Erdoğan Çınar, *Alevilerin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 140, 142, 143..

²²⁵ *Bizanslı Heretiklerin Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2010, sy. 19.

Erdoğan Çınar yedinci yüzyılda Hristiyanlıkta bir mezhep olarak ortaya çıkan Paulikien’leri Alevi; Paulikien’lerin önderi Silvanus’u Pir Sultan Abdal yaparken, Paulikien’lerin devamı olan Bogomiller’i ve Katharlar’ı da Alevi yapar.

Bogomiller, Paulikien’lerin Balkanlar’da (Bulgaristan’da) devamıdır. Katharlar, Fransa ve Almanya’daki uzantılarıdır.

Erdoğan Çınar; Bogomil ve Kathar papazlarını, Alevi Pir’i yapar. Onların kiliselerini cem evi yapar. Amacı Bogomiller’i ve Katharlar’ı Alevi olarak göstermektir. Erdoğan Çınar, Bogomiller için der ki:

*“Bogomil adındaki Alevi dervişinin faaliyetlerinden ilk endişelenen, 927-969 yılları arasında hüküm süren Bulgaristan Çar’ı Peter oldu. (...) Bogomil adlı dervişin adı ile Bogomiller olarak tarihe geçtiler.”*²²⁶

Demek ki, Erdoğan Çınar Bulgaristan’da 900’lü yıllarda ortaya çıkan Bogomiller’i Alevi saymaktadır. Bu görüşün yanlışlığını anlamak için Bogomiller’in şu din anlayışına bakalım:

*“Bogomiller ılımlı düalistlerdi. İki oğlu olan bir Tanrı’ya inanıyorlardı; yaşlı olan İsa, genç olan şeytandı.; şeytan olgusal evreni yaratmıştı. (...) Öğretilerini yalnızca Yeni Ahit’e dayandırdılar.”*²²⁷

Şimdi bu görüşlere sahip Bogomiller, Alevi sayılabilir mi? Aleviler Tanrı’nın iki oğlu olduğunu düşünürler mi? Daha önemlisi *Yeni Ahit*’e yani *İncil*’e inanırlar mı? Tabii ki inanmazlar. Erdoğan Çınar yanılmaktadır.

Erdoğan Çınar aynı yanlış 10-14. yüzyıl arasında Fransa’da yaşamış Katharlar hakkında da yapar. Onları Oksidanya Alevileri olarak niteler. Katolik Hristiyanların, aslında yine Hristiyan olan Katharlar’ı öldürmesini “Alevilerin katledilmesi” olarak sunar. Bu bilgi *Bahçe Bizim, Gül Bizdedir* isimli kitabında 117. sayfada yer alır. Tamamıyla yanlış bir bilgidir. Katharlar, Hristiyandır; Alevi değildir.

²²⁶ Erdoğan Çınar, *Bahçe Bizim, Gül Bizdedir*, Kalkedon Yayınları, 2011, sy. 103.

²²⁷ *Bizanslı Heretiklerin Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2010, sy. 49.

Erdoğan Çınar *Aleviliğin Gizli Tarihi* isimli kitabında Aleviliği insanlığın ilk dini ilan ederken, Bektaşiliği Alevilikten ayırır. Bektaşiliği 1200'lerden sonra Hacı Bektaş Veli ile başlatır. Önce Erdoğan Çınar'ın ne söylediğine bakalım:

*“Bektaşilik ise köklerini İdris Peygamber'den alan, Alamut geleneği üzerinden Hacı Bektaş-i Veli ve diğer Horasan Pirleri tarafından Anadolu'ya taşınan (...) inanıştır. Deyim yerindeyse Aleviliğin Musahibi'dir.”*²²⁸

İdris Peygamber diye birinin yaşayıp yaşamadığı belli değildir. Ne var ki, Hacı Bektaş ile 1200'lerden sonra başlayan gelenek Bektaşilik değil, Aleviliktir. Bektaşilik 1500'lerden sonra Balım Sultan ile başlamış ve bir tarikat haline dönüşmüştür.

Erdoğan Çınar Aleviliği Hacı Bektaş'a bağlayacağına, 10 bin yıl önceki Luviler'e bağlar. Bektaşilik, Alevilikten kopmuştur. Osmanlı padişahları Bektaşileri kendi çıkarları için kullanırken, Aleviler Osmanlı padişahlarına başkaldırmıştır. Bu nedenle Alevilik ile Bektaşiliği “musahip” (kardeş) saymak siyasi olarak doğru değildir.

Ayrıca Bektaşilik İslam'a yapışık iken, Alevilik İslam'la çelişki halindedir.

Erdoğan Çınar, Alevilik ile Bektaşilik arasındaki görüş farklılıklarını net olarak ortaya koyamaz.

²²⁸ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 20.

Alevilerin dört kapı inancı vardır. 4 kapı: Şeriat, Tarikat, Marifet, Hakikat kapısıdır.

Bu dört kapının nasıl yorumlanacağı Alevilik için çok önemlidir. Burada tartışılması gerekli kapı, Şeriat kapısıdır.

Erdoğan Çınar, Alevilerin Şeriat kapısından geçmesini istiyor. Sonra Tarikat kapısında, Şeriatın kurallarının (namaz, oruç, hacc, zekât, vb.) bırakılmasını istiyor. Diyor ki:

*“Şeriat kapısının müritlerine “Beloğlu” denir ve semavi dinin şeraitine (kurallarına) uyulması zorunluluğu sadece bu kapıda vardır. Daha ikinci kapıda bu zorunluluk ortadan kalkar. İkinci kapı Tarikat kapısıdır.”*²²⁹

Demek ki, Erdoğan Çınar’a göre bir Alevi önce Şeriat kapısında bir semavi din olan İslam’ın kurallarına uyacaktır. Daha sonra tarikat kapısına gelince, şeriatın kurallarını bırakacaktır.

Bu denli saçma bir şey olabilir mi?

Aleviler aslında Erdoğan Çınar gibi düşünmezler. Şeriat kapısının kendileri için **aşıldığını** düşünürler. Direkt olarak kendilerini Tarikat kapısında görürler. İsmail Özmen haklı olarak şöyle der:

*“Aleviler, şeriat yolunu **tamamladıklarını**, tarikat yolunda, yani tasavvuf sistemi içinde olduklarını savunurlar. (...) Oruç, namaz, hac, zekât gibi (...) tüm unsurlar şeriat basamağı içinde düşünülmüş ve terk edilmiştir.”*²³⁰

Bu nedenle Aleviler hiçbir kapıda İslam’ın şartlarını yerine getirmezler.

Erdoğan Çınar’ın dediği gibi olsaydı, Şeriat kapısında olan Aleviler namaz kılarken, Tarikat kapısında namaz kılmayan Alevilerle çelişkiye düşerlerdi.

²²⁹ Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009, sy. 66.

²³⁰ İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti, Alevilik- Bektaşilik II*, Parşömen Yayınları, 2010, sy. 258.

İsmail Özmen, *Simgeler Ve Rıza Kenti: Alevilik-Bektaşilik* isimli araştırmasında, Alevi teolojisinin *Kur'an* kaynaklı olduğunu belirtir. Aleviliğin ayrı bir din olmadığını, İslam olduğunu söyler. Yazar der ki:

“Alevi teolojisi *Kur'an*’dan kaynaklanır.”²³¹

“Alevilik ayrı bir din değildir. İslami inançlar kümesidir.”²³²

Aynı yazarımız araştırmanın başka bir yerinde bir Alevi olarak şöyle der:

“Biz *Kur'an*’ız. Biz *Kur'an*’ı insanın yüzünde bulur ve oradaki *Kur'an*’ı okuruz. Biz konuşan *Kur'an*’ız. Bize **başkaca *Kur'an* gerekmez.**”²³³

Yazarın bu görüşü doğru; ilk aktardığımız görüşleri yanlıştır. Bu görüşler arasındaki çelişki açıktır.

Alevilerin savunduğu Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) anlayışı *Kur'an*’da var mıdır? Alevi sufizmi Devriye inancına dayanır. Devriye inancı öteki dünyayı reddeder. Dolayısıyla cennet-cehennem-kıyamet fikrini kabul etmez. Oysa *Kur'an*, devriye inancını kabul etmez. Öteki dünyayı (kıyameti, hesap gününü, cennet-cehennemi) onaylayan ayetlerle doludur. Alevi teolojisinin kaynağı *Kur'an* değil, “Varlık Birliği” felsefesine dayanan Alevi sufizmidir. Alevi sufizmi ayrıca İslam Tanrı’sına eleştirel bakışı içerir. Oysa *Kur'an* böyle bir şeyi kabul etmez. Bu nedenle Aleviler yazılı *Kur'an*’a değil; konuşan *Kur'an*’a (İnsan’a) inanır. En büyük (kutsal) kitap olarak insanı görür.

İsmail Özmen, Aleviliğin ortaya çıkışını Hz. Muhammed’in ölümü ile başlatarak da yanlış yapar. Der ki:

“Aleviliğin ortaya çıkışı, H. Muhammed’in ölümüyle başladı.”²³⁴

Gerçeğin bu olmadığını daha önce anlattık. Hz. Muhammed’in ölümünden sonra halifelik kavgalarıyla başlayan Alevilik değil, Şiiiliktir. Alevilik, 1200’lerde Anadolu’da Hacı Bektaş Veli’nin ektiği filizle yeşermiş bir dinsel inançtır. Bugün geldiği yer itibarıyla İslam’dan farklı bir dinsel felsefedir; dindir.

²³¹ İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti: Alevilik-Bektaşilik*, cilt 2, Parşömen Yayınları, 2010, sy. 257.

²³² İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti: Alevilik-Bektaşilik*, cilt 2, Parşömen Yayınları, 2010, sy. 419.

²³³ İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti: Alevilik-Bektaşilik*, cilt 2, Parşömen Yayınları, 2010, sy. 423.

²³⁴ İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti: Alevilik-Bektaşilik*, cilt 2, Parşömen Yayınları, 2010, sy. 420.

Alevilik konusunu araştıran Mehmet Eröz, Aleviliğin inançlarının ORTA ASYA'dan geldiğini belirtir.

*“Orta Asya’dan getirdikleri İslam öncesi dini inançlarını (...) Alevilik adını verdikleri İslami bir cila altında muhafaza etmişlerdir.”*²³⁵

Demek ki, Mehmet Eröz’e göre “Alevi düşüncesi” Orta Asya kökenlidir. Oysa Alevilik, Anadolu kökenlidir ve sadece Türk dinsel inanışlarına bağlı değildir. Bu dinde en çok Türkmenlerin izi olsa da, Anadolu’daki diğer halkların dinsel inançlarının etkisi de vardır.

Mehmet Eröz’ün Aleviliği Şamanizm’e bağlaması ile Aleviliği Orta Asya kökenli görmesi özdeş şeylerdir. Aslında Mehmet Eröz bu düşüncüyü Türk tarihçisi Fuad Köprülü’den (1890-1966) almıştır. Aleviliği, Orta Asya kökenli Yesevilik tarikatına ve Şamanizm’e bağlayanlar aynı yanlış yolun yolcusudur.

Mehmet Eröz, Aleviliği Orta Asya’dan getirdiği için kolayca onu İslam içine sokar. Der ki:

*“Türk Alevilik (...) kaynağı, Türk kültürü ve eski Türk dinidir.”*²³⁶

*“Alevi ve Bektaşilerin Müslüman olduğunu söylemek, yazmak; bilineni tekrarlamak ise de, bunda gene fayda buluyoruz. (...) Meleklerle, kadere, ahret gününe, mahşere, hesap sorulmasına inanırlar. Sırat köprüsü inancı aynen Sünnilerdeki gibidir.”*²³⁷

O halde Mehmet Eröz Aleviliği “Türklük” sınırına yerleştirdiği gibi, İslam sınırının içine koyar. Alevileri, Sünniler gibi Müslüman sayar. Sünni inançlar olan kader, ahret, mahşer, sırat köprüsü, vb dinsel görüşleri Alevilere mal eder.

Oysa bu görüşler doğru değildir. Aleviler Müslüman değildir ve ahret, mahşer, sırat köprüsü, vb. inançları yoktur.

Alevilerin ünlü ozanı Kaygusuz Abdal’ın şu deyişi Alevilerin öteki dünyaya inanmadığını, dolayısıyla cennet-cehenneme, sırat köprüsüne inanmadığını ispatlar:

*“Kıldan köprü yaratmışsın
Gelip kullar geçsin deyu
Hele biz beri duralım
Yiğit isen geç a Tanrı*

²³⁵ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 101.

²³⁶ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 167.

²³⁷ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 168.

*Yaratmışsın bağ ü cennet
Kulların etsin sohbet
Cehennemi niçin yaptın
Be akılsız koca Tanrı*’’²³⁸

Bu görüşleri savunan Aleviler, Müslüman olabilir mi?

²³⁸ Kaygusuz Abdal, aktaran Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, 2015, sy. 219.

Mehmet Eröz, Alevileri Müslüman olarak gösterdiği için Alevilerin serçeşmesi Hacı Bektaş Veli'yi de Müslüman yapar. Der ki:

*“Hacı Bektaş Veli Müslümanlığın bütün icaplarını yerine getiren, onlara inanan bir tarikat piridir; dört kapı ve kırk makamın (...) şeriat temeli üzerinde kurulduğunu söylemektedir.”*²³⁹

Mehmet Eröz bu kanıya nereden varmaktadır? Hacı Bektaş'a ait olduğu söylenen *Makalat* adlı eserden yoldan çıkmaktadır. Daha önce aktardığımız üzere orijinali Arapça olan bu eserin Türkçe orijinali yoktur. Hacı Bektaş Türkmen kökenlidir; niçin Arapça bir eser yazmış olsun? Ayrıca bu kitabın Hacı Bektaş'a ait olduğunu gösteren hiçbir belge yoktur. *Makalat*, Hacı Bektaş'a ait değildir. Hacı Bektaş da Müslüman değildir.

Mehmet Eröz ikinci kanıt olarak Hacı Bektaş Veli'yi, Ahmet Yesevi'nin halifesi olarak gösterir. Ahmet Yesevi üzerinden Hacı Bektaş Veli'yi Müslüman yapmak ister. Der ki:

*“Hoca Ahmet Yesevi'nin halifesi sayılan Hacı Bektaş Veli de dört kapı kırk makamdan bahsederek, tarikat, marifet ve hakikata, şeriattan geçileceğini söylüyordu.”*²⁴⁰

Hacı Bektaş Veli'nin doğumu (1208-1209) ile Ahmet Yesevi'nin ölümü (1166) arasında yaklaşık 42-43 yıl fark var. Hacı Bektaş doğduğu zaman, Ahmet Yesevi 42-43 yıl önce ölmüştür. Hacı Bektaş, Ahmet Yesevi'nin yerine geçmemiştir, onu temsil etmemiştir. Bu nedenle Hacı Bektaş'ın Ahmet Yesevi'nin halifesi olması imkânsızdır.

Mehmet Eröz ardından Ahmet Yesevi'yi tanıtmak için Fuad Köprülü'den bir alıntı yapar:

*“Bir vakit namaz kılmayanın domuzdan farkı olmayacağını söyleyecek derecede şeri hükümlere fazla bağlılık gösteren Hoca Ahmed (...) Şeriat silahını unutmaz.”*²⁴¹

İşte kilit nokta burasıdır. Ahmet Yesevi namaz kılan, Şeriat hükümlerine bağlı bir Müslüman olduğuna göre, onun halifesi gösterilen Hacı Bektaş Veli'nin de namaz kılan, Şeriata bağlı bir Müslüman olması gerekir. Bu uydurma teori, Hacı Bektaş'ın, Ahmet Yesevi'nin halifesi olmadığı gerçeği sayesinde yıkılıp gider.

²³⁹ Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 195.

²⁴⁰ Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 217.

²⁴¹ Fuad Köprülü, aktaran Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, sy. 216.

Mehmet Eröz hem Alevileri, hem Alevilerin serçeşmesi Hacı Bektaş Veli'yi Müslüman olarak gösterir; ama Alevilerin Ali'yi Tanrı olarak gördüğünü söyleyerek çelişkiye düşer. Mehmet Eröz der ki:

*“Allah’ın nuru Muhammed Ali’de tecelli edince ve Muhammed Ali bir şahıs olarak düşünülünce, Ali’nin Tanrı olarak kabul edilişine şaşmamak gerekir.”*²⁴²

Mehmet Eröz Alevi ozanlardan örnekler vererek, Ali’nin Tanrı olarak görüldüğünü anlatır. Der ki:

*“Kozmik ehemmiyeti olan Ali, 17. Yüzyıl Kızılbaşlarından olan İsmail’in gözündeki Tanrı sayılmaktadır;
Evvel Ali yerin göğün binası
Kudret kandilinden çalınmış mayası”*²⁴³

Mehmet Eröz, ozan Pir Mehmed’in de Ali'yi Tanrı olarak gördüğünü belirtir ve şu sözlerini aktarır:

*“Bir ismim Ali’dir, bir ismim Allah
Şükür birliğine elhamdülillah”*²⁴⁴

Mehmet Eröz yine Ali'yi Tanrı olarak kabul eden Bosnavi'den şu sözleri aktarır:

*“Ali ismi Allah derler
Yüzüne secde edeler.”*²⁴⁵

Demek ki, Mehmet Eröz, Alevilerin Ali'yi Tanrı olarak gördüğünü kabul etmektedir.

Ne Kur'an, ne İslam, Ali'yi Tanrı olarak kabul etmez. Ali'yi Tanrı olarak kabul etmek İslam'a göre kafirliktir. Peki, bu düşüncelerinden dolayı kafir olan Aleviler, nasıl Müslüman olmaktadır?

Mehmet Eröz bu iki fikir arasındaki çelişkiyi görmemezlikten gelir.

²⁴² Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 241.

²⁴³ Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 241.

²⁴⁴ Pir Mehmed, aktaran Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 243.

²⁴⁵ Bosnavi, aktaran Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik Bektaşilik*, Ötüken Yayınevi, 1990, sy. 246.

Ali'yi Tanrı olarak kabul eden Aleviler, Müslümanlık felsefesinin içine sığmaz.

Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik* isimli kitabında Aleviliğin özünün Zerdüşt inancından geldiğini belirtir:

“Aleviliğin özü, Zerdüşt inancından çıkıp gelir.”²⁴⁶

“Aleviliğin özü Zerdüştlüğü’n uzantısıdır.”²⁴⁷

Bu düşüncenin doğru olup olmadığını anlamak için Zerdüşt dininin özelliklerine bakmamız gerekir.

Zerdüşt İ.Ö 660-583 yıllarında yaşamış bir din adamıdır. Zerdüşt kutsal kitap olarak *Avesta*’yı yazmıştır. Bu kitabın en önemli bölümü de *Vendidad* adını taşır.

Zerdüştlük dininin Tanrı’sı Ahura Mazda adını alır. Bu nedenle Zerdüştlük dini Mazdacılık (Mazdeizm) ismini alır. Zerdüştlük dininin görüşlerini, *Avesta*’nın *Vendidad* bölümünde bulmaktayız.

Zerdüştlük dinine göre, dünyada iki güç çarpışmaktadır. Bir tarafta iyiliği temsil eden Tanrı Ahura Mazda vardır. Diğer tarafta kötülüğü temsil eden Şeytan Ehrimen.

Tanrı Ahura Mazda iyilikler yaratırken, Şeytan Ehrimen kötülükler yaratır. Zerdüşt inancına göre iyi insanların ruhları yukarıya (cennete) gider. Kötü insanların ruhları aşağıya (cehenneme) gider.

Cemşid Bender, Zerdüştlük dinini şöyle anlatır:

“Zerdüşt (...) ahret inancını, cennet ve cehennemi, (...) sırat köprüsünü açıklamıştır. (...) Semavi dinlerde de görülen oruç tutma kuralının Zerdüşt inancından çıktığını anlıyoruz.”²⁴⁸

Demek ki, Zerdüşt dininde öteki dünya anlayışı vardır. Cennet-cehennem-sırat köprüsüne inanma vardır. Oruç tutma vardır.

Alevilik böyle bir dinsel inanç mıdır? Alevilik, İslam dininin cennet-cehennem-sırat köprüsü anlayışını eleştirir. Dolayısıyla Aleviliğin, özünün Zerdüştlük olduğu söylenemez.

²⁴⁶ Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 9.

²⁴⁷ Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 130.

²⁴⁸ Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 96-97.

Cemşid Bender, Aleviliğin başlangıcını Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki halifelik kavgalarıyla başlatır. Şöyle der:

*“Aleviliği yaratan ve yaşatan nedenlerse İslamiyet'in habercisi ve kurucusu olan Hz. Muhammed'in vefatından sonra ortaya çıkan olaylardan kaynaklanmıştır.”*²⁴⁹

Daha önce de belirtmiştik ki; Hz. Muhammed'in ölümünden sonra başlayan halifelik kavgalarından doğan Alevilik değil, Şiiliktir. Alevilik, Şiiliğin doğuşundan en az 600 yıl sonra doğmuştur.

Cemşid Bender Aleviliği, Şiilik gibi göstererek yanlış yapmaktadır. Ne var ki, daha büyük yanlış Aleviliği sadece Kürt halkına ait bir inanç sistemi olarak göstermekle yapar.

*“Alevilik, Kürt halkına ait bir inanç sistemi olup Ehlibeyt ile hiçbir ilgisi yoktur.”*²⁵⁰

Alevilik Kürt halkına ait bir inanç sistemi değildir. Aksine Türkmenlere dayanan bir inanç sistemidir. Ne var ki, Alevilik daha sonradan Kürt, Arap, Iraklı, Suriyeli, vb. farklı uluslara da yayılmıştır. Aleviliği Türk ulusuna veya Kürt ulusuna veya herhangi bir ulusa ait olarak tanımlamak milliyetçiliktir. 72 millete aynı gözle bakan Alevilik ise milliyetçiliği dıştalar.

Bugün Anadoluda Türk kökenli Alevi ocakları olduğu gibi, Kürt kökenli Alevi ocakları da vardır. Cemşid Bender, Kürt-Alevi milliyetçiliği yapmaktadır. Aleviliğin evrensel niteliğini zedelemektedir.

Dikkat edilirse, yukarıdaki cümlede Cemşid Bender, Aleviliğin Ehlibeyt (Hz. Ali-Hz. Fatma-Hasan- Hüseyin yani Hz. Muhammed'in ev halkıyla) bir ilişkisinin olmadığını söylemektedir. Oysa daha önce Aleviliği, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra halifelik kavgalarıyla başlatmıştı. Cemşid Bender için bu büyük çelişkidir.

Evet, tarihsel olarak Aleviliğin Ehlibeyt ile ilişkisi yoktur. Ancak Aleviliğe özellikle 1400'lerden sonra yapılan Şii eklemleme, Aleviliğin içine Ehlibeyt sevgisini sokmuştur. Ama Ali'nin Tanrılığını kabul ederek! Yani Şiilik ile çelişkiye düşerek! Cemşid Bender'in bu konularda kafası karışık görünmektedir.

²⁴⁹ Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 9.

²⁵⁰ Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, sy. 89.

İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?* isimli kitabında inanılmaz bir saptama yapar. Alevilik ile Sünniliği eşitler. İhsan Ünlü'ye göre:

*“Her Alevi aynı zamanda Sünni, her Sünni aynı zamanda Alevidir. (...) Alevi de Sünni de Kur'an ve Sünnet yolunun yolcusudur.”*²⁵¹

Bilindiği üzere Hz. Muhammed'in ölümünden sonra “kimin halife olacağı üzere başlayan kavgalarda” Ali taraftarlarına Şii denirken, Emevi hanedanlığını tutanlara Sünni denmiştir. Hz. Ali taraftarları İmamlık kurumuna dayanırken, Sünniler hilafet kurumunu tutmuşlardır.

Şiiler ve Sünniler İslam'ın ilkeleri üzerinde değil, iktidar kavgası üzerinden bölünmüşlerdir. Şiiler ve Sünniler İslam'ın şartlarında ortak bir zemine sahiptir. Her ikisi de İslam'ın içindedir.

Ne var ki, aynı şey Alevilik için söylenemez. Alevilik, hem Sünnilikten, hem Şiilikten farklıdır. Sünniler namaz, oruç, hacc, zekât ibadetlerini İslam'ın gereği olarak yerine getirirler. Aleviler ise bu ibadetleri yapmazlar. Şimdi durum böyleyken, Aleviler ile Sünniler nasıl eşitlenebilir?

Aleviler camiye gitmezken, Sünniler camiye gider. İhsan Ünlü cami ile cemevini de eşitlemeye çalışır. Cem evlerindeki cem ibadetlerini, Sünni zikir meclisine eşit düzeyde tutar. Der ki:

*“Cemlerde (...) yapılanlar bir Sünni zikir meclisinden çok da farklı değildir.”*²⁵²

Tahrifatın büyüklüğüne inanmak zor! Cem'lerde müzik, semah, içki (dolu) vardır. Kadın-erkek birliktedir ve yüz yüze bakarlar. Camilerde yapılan Sünni zikir törenleri böyle midir?

İhsan Ünlü; Aleviliği, Sünniliğe eşitlemek için yalan söylemektedir.

²⁵¹ İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?*, Popüler Yayın, 2006, sy. 55.

²⁵² İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?*, Popüler Yayın, 2006, sy. 112.

İhsan Ünlü, Alevilik ile Sünniliği eşitlemek için İmam Cafer Sadık'ı kullanır.

İmam Cafer Sadık'ı gerçeğine uygun tanıtır. Önce Feriduddin Attar'dan, Cafer Sadık ile ilgili şu görüşü aktarır:

*“İmam Cafer Sadık, Müslümanların sultanı (...) idi. (...) Ehli İslam ona uyar. (...) Kur'an'ı Kerim'in sırlarını çözen odur.”*²⁵³

İhsan Ünlü ayrıca Maliki mezhebinin kurucusu İmam Malik'ten şu bilgiyi aktarır:

*“Bir süre İmam Cafer'in yanına gidip geliyordum. (...) Onu ya namaz kılıyor, ya oruç tutuyor, ya da Kur'an okuyor, görüyordum.”*²⁵⁴

Bilindiği üzere bir kısım Aleviler On İki İmamların en ünlülerinden bir olan İmam Cafer Sadık'a saygı duyarlar ve kendilerine “Caferiyiz” derler. Aslında bu algı Şah İsmail döneminden Alevilere kalmış yanlış bir yanılgıdır. İşte, İhsan Ünlü bu yanlış algıdan yararlanmak ister.

İmam Cafer Sadık bir Şiidir. Gerçekten İhsan Ünlü'nün dediği gibi Müslümandır, *Kur'an*'ı izler; namaz kılar, Ramazan orucu tutar. Haccı, zekâtı savunur.

İhsan Ünlü kendilerini yanlış biçimde “Caferiyiz” diye nitelendiren Alevileri, Sünnilerle eşitlemek için İmam Cafer Sadık'ın eylemlerini örnek gösterir. İmam Cafer; namaz kıldığına, *Kur'an*'a bağlı olduğuna göre, Alevilerin de aynı eylemi yapması gerektiği sonucunu çıkarır. Oysa bu doğru olmayan bir sonuçtur.

Aleviler ne namaz kılar, ne Ramaan orucu tutar, ne hacca gider; ne de zekât verir. Böylece Alevilerin “Caferi” olmadığı bir kez daha ortaya çıkar.

İhsan Ünlü'nün; Alevileri, Sünnilerle özdeş kılan teorisi de böylece çöker.

²⁵³ Feriduddin Attar, İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?*, Popüler Yayın, 2006, sy. 114-115.

²⁵⁴ İmam Malik, İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?*, Popüler Yayın, 2006, sy. 115.

Esat Korkmaz, *Alevi Felsefesi* isimli çalışmasında Aleviliğin felsefesini materyalist bir temele oturtur. Bilindiği üzere Aleviliğin felsefesi SÜDUR felsefesidir; bir ışık felsefesidir. Bu felsefenin özünde Doğa ile Tanrı'yı özdeş kılmak vardır. Tanrı kendini doğada görünür hale getirir. Tanrı, doğa olur.

“Tanrı = Doğa’dır” diyen bir felsefeye Pantheist felsefe deniyor. Esat Korkmaz, Aleviliğin pantheist felsefesini “materyalizm” olarak adlandırır:

“Alevi şeriatının birinci tanımı, maddenin önceliğini temel alan materyalist bir anlayış üzerine yapılandırdı.”²⁵⁵

“Işık felsefesinde (...) Tanrı’nın da Tanrılığı sona erer. Varoluş çemberinin yükselen eğrisinin hareketi (...) materyalizm zemininde (...) yürür.”²⁵⁶

“Alevi şeriatı materyalizmdir.”²⁵⁷

Alevi felsefesi pantheist bir felsefedir; ama materyalist bir felsefe değildir. Pantheizm başta idealizme karşı ortaya çıkmasına rağmen, içinde taşıdığı Tanrı fikrinden dolayı sonuçta idealizme varmıştır.

Materyalist Felsefe Sözlüğü’nde pantheizm şu şekilde tarif edilir:

*“Panteizm (...) Tanrı halindeki dünyanın varoluşuna ilişkin **idealist bir teori** haline gelmiştir ve bilimi dinle uzlaştırmaya ilişkin bir girişimdir.”²⁵⁸*

Alevilik bütün muhalif yanlarına rağmen bir dinsel inançtır. Dinsel görüşler, Tanrı düşüncesini zorunlu olarak içerir. Tanrı düşüncesi ise son tahlilde idealizme varır.

Aleviliği materyalizm olarak adlandırmak, onun pantheist yan taşımaya rağmen yanlıştır.

²⁵⁵ Esat Korkmaz, *Alevi Felsefesi*, Pencere Yayınları, 2014, sy.20.

²⁵⁶ Esat Korkmaz, *Alevi Felsefesi*, Pencere Yayınları, 2014, sy.172.

²⁵⁷ Esat Korkmaz, *Alevi Felsefesi*, Pencere Yayınları, 2014, sy.179.

²⁵⁸ *Materyalist Felsefe Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, 1980, sy. 376.

Esat Korkmaz, Aleviliğin idealist yanlarını bilmektedir. Bu nedenle olsa gerek, zaman zaman Aleviliği, “maddeci ve idealizm karışımı” olarak tanımlamak zorunda kalır. Şüphesiz ki, Esat Korkmaz’ın bu ortacı yolu, yanlışı ortadan kaldırmaz.

89

Esat Korkmaz, Aleviliğe abartılı misyonlar yükler. Sözelimi Aleviliğin demokrasi yanlısı anlayışının **doğrudan bir demokrasi** olduğunu söyler. Der ki;

*“Kızılbaşlarda demokrasi dendiğinde öncelikle akla doğrudan demokrasi gelir. Doğrudan demokrasi, kimsenin kimseyi temsil etmediği, herkesin görüşünü **temsilci kullanmadan** dile getirdiği bir demokrasidir.”*²⁵⁹

Bu saptama doğru değildir; doğrudan demokrasi ancak sınıfların ortadan kaldırıldığı, sömürsüz bir toplumda olanaklıdır. Yöneten-yönetilenin olduğu toplumsal ilişkiler ağında doğrudan demokrasi olmaz.

Alevilikte dinsel düzlemde hiyerarşik bir yönetim sistemi yok mudur? Dedelik kurumu, Ocakların örgütlenişi, “Pir-rehber- talip” ilişkisi doğrudan bir demokrasiyi yansıtmaz.

Doğrudan demokrasi, toplumun ortakçı biçimde örgütlenişiyle ilgilidir. Aleviler her ne kadar yaşadıkları toplum dışına itilse de varolan toplumun üretim-üstyapı ilişkilerinden kendilerini soyutlayamaz.

Esat Korkmaz, Aleviliği abartmayı başka noktalarda da sürdürür. Alevilik ütopyasının özel mülkiyetsiz, sınıfsız, devletsiz toplum olduğunu söyler:

*“Alevi isyanlar başarılı olsaydı, insanlığın en büyük ütopyası özel mülkiyetsiz, sınıfsız ve devletsiz bir topluma adım atılmış olurdu.”*²⁶⁰

Alevilik muhalif bir dinsel inançtır. Kendi özgürlüğü için Osmanlı devleti ile yüzyıllarca savaşmıştır. Ne var ki, Aleviliğin hedefi özel mülkiyeti, sınıfları, devleti ortadan kaldırmak değildir. Bu düşünceleri savunanlar komünistlerdir. Alevilerin komünizmi kurmak gibi bir hedefi yoktur. Aleviler kendi içinde sınıfsal bölünmeye uğramıştır; Alevilik içinde de sınıf kavgası devam eder. Aleviler, proletarya gibi bir sınıf değildir.

²⁵⁹ Esat Korkmaz, *Kızılbaş Aydınlanma*, Demos Yayınları, 2011, sy. 155.

²⁶⁰ Esat Korkmaz, *Bütün Yönleriyle Alevilik*, Demos Yayınları, 2015, sy. 33.

Ayrıca Alevilik kapitalist devlet iktidarını yıkarak, sınıfsız topluma giden yolu döşeyecek bir ideolojiye sahip değildir. Alevileri birleştiren sınıfsal çıkarlar değil, ortak dinsel görüşlerdir.

90

Esat Korkmaz çok doğru biçimde Aleviliği İslam içinde görmez. Aleviliği İslam dışında bir inanç sistemi olarak görür.

“Alevilik, özgün adıyla Kızılbaşlık (...) İslam’ın özü değildir.”

“Alevilik İslam dışında yapılanıp biçimlenmiştir.”²⁶¹

Evet, gerçek budur. Alevilik İslam dairesinin içinde değildir. Birçok araştırmacı gibi Esat Korkmaz da Aleviliğin ne olmadığını söylemiştir. Ama “Alevilik nedir?” sorusuna net bir yanıt veremez.

Artık Alevi araştırmacıları arasında bir dogma haline gelmiş boş bir sözü tekrarlar, Aleviliğin bir yol olduğunu söyler:

“Alevilik nedir? sorusuna kısaca Yol’dur demek gerekir. Çünkü Yol; felsefe, öğreti ve inançtır.”²⁶²

“Yol” sözü her anlama gelebilecek bir sözdür. Tarikat, mezhep de bir yoldur. Ama Alevilik bir tarikat, mezhep değildir.

Esat Korkmaz, “Yol = felsefe, öğreti, inanç” diyor. Peki, İslam’da bir felsefe, bir öğreti, bir inanç değil midir? Şüphesiz ki, öyledir.

“Alevilik bir inançtır” demek, “Alevilik nedir?” sorusuna bir yanıt değildir. Evet, Alevilik aynı zamanda bir inançtır; ama nasıl bir inançtır? Dinsel bir inanç!

Her dinsel inanç da son durakta bir dine bağlanır. Alevilik inancı da Alevi dinine bağlanır. Dinsel inanç, bir dinin içidir. Yani din, dinsel inancın dışıdır. İkisi birbirini diyalektik olarak tamamlar.

Demek ki, “Alevilik bir Yol’dur” veya “Alevilik bir inançtır” dogmasını kullananlara sorulacak soru şudur:

²⁶¹ Esat Korkmaz, *Bütün Yönleriyle Alevilik*, Demos Yayınları, 2015, sy. 33, 34, 60.

²⁶² Esat Korkmaz, *Bütün Yönleriyle Alevilik*, Demos Yayınları, 2015, sy. 41.

Alevilik yolunda, Alevi inancıyla yürüyen Alevilerin dini yok mudur? Aleviler dinsiz midir? Aleviler İslam dininin dışındaysa, hangi dinin içindedir?

Bu soruların tek bir yanıtı vardır. Alevilik İslam'dan ayrı bir dindir.

Şüphesiz ki, Aleviliği bir din olarak kabul ettikten sonra, “Alevilik bir yoldur, yaşam tarzıdır, felsefedir, dinsel bir inançtır” denebilir. Çünkü her din bir yoldur, yaşam tarzıdır, felsefedir, inançtır.

Aleviliğin bir din değil, ne anlama geldiği belli olmayan veya her yöne çekilebilen bir YOL olduğunu savunan yazarlardan Hamza Aksüt ve Ünsal Öztürk'ü ele alalım.

İki yazar *Alevi Tarih Yazımında Skandal* isimli çalışmalarında Erdoğan Çınar'ı eleştirirler. Eleştirilerinde haklı yönler çoğunluktadır. Ne var ki, Aleviliği tanımlarken kendileri de yanlışla düşerler. Aleviliği bir din olarak kabul etmezler. Aleviliğin sadece bir YOL olduğunu söylerler. Şöyle derler:

“Biz, Alevilik din de değildir, mezhep de değildir; Yol’dur (...) diyoruz.”

“Hak Erenlerinin düşünce sistematüğinde din ve dincilik yoktur. (...) Semavi dinler hiç yoktur. (...) Alevileri en iyi anlatan kavram Yol kavramıdır.”

“Hak Erenlerinin dini yoktur. Yol vardır.”²⁶³

Esat Korkmaz’a “Yol” kavramı üzerinden yaptığımız eleştiri ve veriğimiz yanıt burada da geçerlidir. Aynı şeyleri tekrarlamak gereksiz. Yazarlar, Aleviliğin Semavi (Göksel) dinlerle, sözelimi İslam’la bağdaşmadığını söylerken haklıdırlar. Yazarlar, *Kur’an*’ı referans almadıklarını belirtiyorlar; haklıdırlar. Ne var ki, Alevilerin (Hakk Erenlerinin) dininin olmadığını söylerken haksızlar.

Aleviler dinsiz mi? Yani Aleviler Ateist (Tanrı tanımaz) mı? Hakk demek, Tanrı demek değil mi? Gerçek şudur ki, Alevilerin Hakk’ı yani Tanrı’sı, İslam’ın Allah’ından farklıdır. Evet, Alevilerin Tanrı’sı ile İslam’ın Tanrı’sı aynı Tanrı değildir. Bu farklılık, iki dinin Tanrı’sı arasındaki farklılıktır. Her dinin farklı Tanrı anlayışında olması gerekir. Yoksa aynı din içinde olurlardı. Hristiyanlığın Tanrı’sı ile İslam’ın Tanrı’sı farklıdır. Ama bu farklılık ne Hristiyanlığı, ne de İslam’ı din olmaktan çıkarmaz. Çünkü hepsinde bir Tanrı anlayışı ve ona uygun ibadet biçimleri vardır. Yazarların aslında iki devrimci olarak “din” kelimesine alerjisi vardır. Şöyle diyorlar:

“Devrimciler açısından Alevilikle ilgilenmek, bizce tek tanrılı olsun, çok tanrılı olsun, bütün din ve inançlara eleştirel bir gözle bakmak anlamına gelmektedir. Devrimciler dinlere ve dincilere karşıdır.”²⁶⁴

Devrimcilerin bütün dinlere “eleştirel gözle” baktıkları doğrudur. Yazarlar, Aleviliği eleştirmemek

²⁶³ Hamza Aksüt, Ünsal Öztürk, *Alevi Tarihi Yazımında Skandal*, Yurt Kitap Yayın, 2016, sy. 107, 138, 139, 211.

²⁶⁴ Hamza Aksüt, Ünsal Öztürk, *Alevi Tarihi Yazımında Skandal*, Yurt Kitap Yayın, 2016, sy. 135.

için mi “Aleviliğe din” demiyorlar? Aleviliğe “Yol” demek, Aleviliği eleştiri eyleminden kurtarabilir mi?

Alevilik sonuçta bir dinsel inanç sistemidir; her dinsel inanç sistemi, her din gibi eleştiriye hak eder.

Evet, Alevilik bir dindir; ama İslam gibi savaştı bir din değildir. Barışçı bir dindir; sevgi dinidir.

Aleviliğin din olarak kabul edilmesi, Alevi değerleri, değersizleştirmez. Sadece gerçek neyse onu gösterir.

Yazarlarımız Aleviliği eleştirilerden korumak için Aleviliği kusursuzlaştırmaya çalışırlar. Devrimcilerin ütopyalarını, Aleviliğin ütopyası yaparlar. Derler ki:

*“Demek ki, Alevi toplumunda (...) sınıfsal farklılıklar bulunmayacak ve komünal bir hayat yaşanacak.”*²⁶⁵

Şimdi bu çok güzel bir ütopya! Ama gerçeği konuşalım: Aleviliğin “sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmak” gibi bir hedefi var mıdır? Komünal (ortakçı) bir toplum hedefi var mıdır? Yazarlar; Alevilere sınıfsız, ortakçı (komünal) bir toplum kurduurmaktadır. Devrimcilerin böyle değerli amacı vardır; ama Aleviliğin böyle bir amacı yoktur.

Evet, Alevilik kadın-erkek eşitliğini savunur; insanlara yapılan zulümlere kaşı çıkar; bütün halkları dinsel görüşlerinden dolayı ayrımcılığa tutmaz. Ne var ki, Aleviliğin komünizmi, sosyalizmi kurmak gibi bir hedefi olamaz. Aleviliği yüceltmek için Aleviliğe yükleyemeyeceği misyonlar yüklemek iyi niyetli bir çabadır; ama gerçekçi değildir. Alevilik, bir üretim tarzı değildir. Alevilik bir iktidar projesi değildir. Ezilen bir dinsel inançtır. Aleviliğin ihtiyacı özgürlüktür. Özgür bir dinsel inanç olmaktır. Aleviliğin böyle bir özgürlüğe ihtiyacı vardır.

²⁶⁵ Hamza Aksüt, Ünsal Öztürk, *Alevi Tarihi Yazımında Skandal*, Yurt Kitap Yayın, 2016, sy. 222.

İsmail Kaygusuz, *Aleviliğin Doğuşu* isimli çalışmasında İslam tarihini iki kola ayırır. Birinci kola, “Ortodoks İslam” der. Ortodoks İslam’ın içine Sünniliği ve Şiiliği sokar. İkinci kola, “Heterodoks İslam” der. Aleviliği bu kolun için sokar. İsmail Kaygusuz bu görüşlerini şöyle ifade eder:

“İslam tarihi iki büyük koldan oluşmaktadır:

- 1) Ortodoks İslam yani Sünnilik ve Şiiliğin tarihi, iktidarlar tarihidir.
- 2) Heterodoks İslam tarihi, Alevilik tarihidir.”²⁶⁶

İsmail Kaygusuz’un bu saptamasına göre:

“Alevilik=Heterodoks İslam” oluyor. Doğal olarak Alevilik, İslam tarihi içinde yer alıyor; İslam’ın bir parçası oluyor.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi “Heterodoks İslam” terimi kendi içinde çelişki yaratan bir terimdir. Heterodoksi, Ortodoks öğretiden sapmış düşünce demektir. Heterodoks İslam, İslam’dan sapmış, ondan farklı yola girmiş bir düşünce demektir. Alevilik heterodoksiyi çoktan aşmış, İslam’dan farklı bir dinsel inançtır artık!

İsmail Kaygusuz’a göre Alevilik, Halife Osman zamanından sonra Ali döneminde başlamıştır. Der ki:

“Heterodoks İslam olarak Alevilik, (...) Halife Osman (644-656) döneminde başlamaktadır.”²⁶⁷

Şimdi ne oldu? Osman’dan sonra başlayan Şiilik değil miydi? Yazar farkında olmadan Şiilik ile Aleviliği eşitlemiş oluyor. İlk başta yaptığı İslam tarihi ayrımını çöpe atmış oluyor.

Sonuçta nereden bakılırsa bakılsın, İsmail Kaygusuz yanlışlar kervanına katılıyor.

²⁶⁶ İsmail Kaygusuz, *Aleviliğin Doğuşu*, Su Yayınları, 2014, sy. 11.

²⁶⁷ İsmail Kaygusuz, *Aleviliğin Doğuşu*, Su Yayınları, 2014, sy. 75.

Franz Babinger, Anadolu Aleviliğini ilk inceleyen yabancı araştırmacılarından. Ne var ki, Franz Babinger'in Alevilik üzerine yaptığı saptamaların Türk araştırmacılar üzerinde olumsuz etkisi olmuştur.

Franz Babinger, Şiiliği, Alevilik olarak kabul edenlerin öncülerinden sayılır. Birçok Türk araştırmacı onu izlemiştir.

Franz Babinger, Anadolu Selçuklularını Alevi kabul eder. Bu Aleviliği de Şiilik olarak tanımlar. Yazar *Anadolu'da İslamiyet, İslam Araştırmalarının Yeni Yolları* isimli makalesinde şöyle der:

*“Anadolu Selçukluları Şii bir mezhebe mensup idiler, yani tek kelime ile Alevi idiler.”*²⁶⁸

Bilindiği üzere Anadolu Selçukluları, Selçuk Sultan'ı Alparslan'ın 1071'de Malazgirt zaferinden sonra ortaya çıkan bir devlet oldu. 1243'te Selçuklu ordusunun Köseadağ'da Moğollara yenilmesinden sonra da tarih sahnesinden çekildi.

Anadolu Selçuklu yönetimi, Franz Babinger'in söylediğinin tersine Sünni İslam eğilimindeydi. Ama devletin tabanını oluşturan göçebe Türkmenler eski gelenek ve göreneklerini koruyorlardı. Sünni İslam'a sıcak bakmıyorlardı. Ekonomik koşulların kötüleşmesiyle birlikte bu tepki 1240'ta Babai isyanına yol açtı. Bu ayaklanma aşağıdaki göçmen Türkmenlerin ağırlığında Anadolu Selçuklu yönetimine bir başkaldırıydı. Babai ayaklanması bile Anadolu Selçuklularının Alevi olmadığını gösterir. Daha doğrusu o dönemde Alevilik tam şekillenmemişti.

Franz Babinger'in tarihsel değerlendirme yanlış bir yana; Şiiliği, Alevilik olarak görmesi doğru değildir. Defalarca altını çizdiğimiz gibi Şiilik, Sünni İslam'dan özde ayrılmaz. Oysa Babai ayaklanmasından sonra ortaya çıkacak olan Alevilik, hem Sünnilikten, hem de Şiilikten özde farklıdır.

²⁶⁸ Franz Babinger, aktaran Gülağ Öz, *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları*, Can Yayınları, 1995, sy. 92.

Fuat Köprülü, *Bektaşiliğin Menşeleri* isimli makalesinde Hacı Bektaş Veli'yi değerlendirir.

Fuat Köprülü, Hacı Bektaş'ı Şii olarak tanıtır. Ayrıca Hacı Bektaş'ın Şiiliğini, İsnâ-Aşeriyye mezhebine bağlar. “Horasanlı Türk Şeyhi” dediği Hacı Bektaş'ın eserlerinden bunun ortaya çıktığını söyler. Der ki:

“*Horasanlı Türk Şeyhinin eserlerinde (...) İsnâ-Aşeriyye Şiiliği esasları savunulmaktadır.*”²⁶⁹

İsnâ-Aşeriyye mezhebi, On İki İmamcı bir mezhep olarak İmam Cafer Sadık döneminde ortaya çıkıyor. Şiilik onun döneminde ikiye ayrılıyor. Bir kol İsnâ-Aşeriyye mezhebini yaratıyor. Diğer kol “Yedi İmamcılar” denen İsmailiye mezhebini yaratıyor.

İşte, Fuat Köprülü'ye göre Hacı Bektaş, Şiiliğin İsnâ-Aşeriyye kolundan geliyor.

Bu bilginin tamamen yanlış olduğunu belirtelim. İsnâ-Aşeriyye (İmamiye) mezhebi, Sünni Müslümanlar gibi namaz kılarlar, Ramazan orucu tutarlar, hacca giderler, zekât verirler. *Kur'an*'a bağlıdırlar. İslam'a bağlı olduklarını açıkça söylerler.

Hacı Bektaş böyle bir önder midir? Eğer böyle olsaydı günümüzdeki Alevilerin, Hacı Bektaş'ın yolunu izleyerek namaz kıyor olması; İslam'ın her şartını yerine getiriyor olması gerekirdi. Ayrıca **Hacı Bektaş'a ait olduğu söylenen hiçbir eserde İsnâ-Aşeriyye mezhebinin savunusu yoktur**. Kaldı ki, söz konusu edilen eserler Hacı Bektaş'a ait değildir.

Fuat Köprülü, *Makalat* isimli eserin Hacı Bektaş'a ait olduğunu söyler. Kanıt olarak da yine Hacı Bektaş'a ait olduğu belirtilen *Vilayet-Name* 'yi gösterir. Şöyle der:

“*Bir Makalat tercümesine tesadüf ettik. (...) Vilayet-Name'de onun Arapça Makalatı olduğu ve bunu Sadeddin adlı müridi tarafından nesir olarak Türkçe'ye çevrildiği açıkça yazılı.*”²⁷⁰

Daha önce söylemiştik. *Makalat* Hacı Bektaş'a ait değildir. *Vilâyetname* 1480'lerden sonra yazdırılmış Osmanlı damgalı bir eserdir. Hacı Bektaş'la ilgisi yoktur. Osmanlı'nın Alevileri, Sünni Müslüman yapmak için yazdırdığı bu eseri bir kanıt olarak kullanmak doğru değildir.

²⁶⁹ Fuat Köprülü, aktaran Gülağ Öz, *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları*, Can Yayınları, 1995, sy. 120.

²⁷⁰ Fuat Köprülü, aktaran Gülağ Öz, *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları*, Can Yayınları, 1995, sy. 119-120.

Alevilik konusunda araştırma yapan Ahmet Yaşar Ocak; Aleviliği, "Türkiye Halk Müslümanlığının heterodoksi kesimi" olarak tanımlar. *Anadolu Heterodoks Türk Sufiliğinin Temel Taşı Hacı Bektaş-ı Veli El Horasani* isimli makalesinde şöyle der:

*"Türkiye halk Müslümanlığının heterodoks kesiminin sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi, büyük çapta Hacı Bektaş Veli'nin anlaşılmasına (...) bağlıdır."*²⁷¹

İşaret etmiştik ki, "heterodoks İslam" tanımlaması bilimsel değildir. Ahmet Yaşar Ocak bu bilimsel olmayan tanımlamaya "Halk Müslümanlığını" ekleyerek, Aleviliği iyice anlaşılmaz kılıyor.

Halk Müslümanlığı ne demek? Halka ait olmayan başka bir Müslümanlık var mı? Bütün dinler aslında halka ait değil mi?

Halk Müslümanlığı Alevilikse, Sünni Müslümanlık halkın inanmadığı bir Müslümanlık mı? Sünni Müslümanlık da "Halk Müslümanlığı" değil mi? Sorular çoğaltılabilir. Önemli olan nokta, bu türlü bilimsel olmayan tanımlamalar Aleviliği anlaşılamaz hale getirmektedir.

Ahmet Yaşar Ocak, Alevilerin haklarını savunan devrimcilere kızmaktadır. Devrimcilerin, Hacı Bektaş Veli'yi kullandığını düşünmektedir. Şöyle demektedir:

*"1970'li yıllarda Türkiye'de devrimci sol, kendini tarihsel bir temele oturtabilmek için münhasıran Hacı Bektaş-ı Veli'ye el attı. (...) Bu kesimin nihai amacı, (...) Hacı Bektaş Veli'nin şahsında "devrimci, ilerici, özgürlükçü, anti-emperyalist ve demokrat bir halk lideri yaratmak."*²⁷²

Devrimciler "Aleviliğin özgürlük hakkını" kayıtsız şartsız savunmuşlardır. Alevilerin devrimcilere yakınlık duyması bununla bağlantılıdır. Hacı Bektaş'a ait olmayan misyonların ona yüklenmesi şüphesiz ki, yanlıştır. Ne var ki, Ahmet Yaşar Ocak'ın kaygısı buradan kaynaklanmıyor. Devrimciler ile Alevilerin birlikteliğinden rahatsızlık duyuyor. Oysa Aleviliğin özgürlük kavgasını anlamış bir bilim insanının bunu eleştiri konusu yapmaması gerekirdi. Alevi haklarını savunan cepheyi daraltmanın ne amacı var?

²⁷¹ Ahmet Yaşar Ocak, aktaran Gülağ Öz, *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları*, Can Yayınları, 1995, sy. 264.

²⁷² Ahmet Yaşar Ocak, aktaran Gülağ Öz, *Alevilik Bektaşilik Araştırmaları*, Can Yayınları, 1995, sy. 265, 266.

Aleviliği, “halk Müslümanlığı” olarak görme anlayışı, İrene Melikoff gibi araştırmacılar tarafından da savunulmuştur:

*“Alevilik (...) Türk Halk İslamlığı olgusuna bağlıdır.”*²⁷³

Bu fikir bir irdeleme yapılmaksızın birçok araştırmacı tarafından tekrar edilmiştir. Yanlış yanlış doğurmuştur. Bu yanlışla bulaşanlarsan bir tanesi de Doç Ali Yaman’dır. O der ki:

“Anadolu’da Alevilik (...) halk İslam’ı olarak nitelendirilebilir.”

*“Anadolu Aleviliği bir halk İslam’ıdır.”*²⁷⁴

Ali Yaman, Aleviliği bu yanlış terimle İslam’ın içine sokmakla kalmaz. Çelişkiden çelişkiye atlayarak Aleviliği tanınamaz hale getirir.

Aleviliğin doğuşunu önce Hz. Muhammed’in ölümünden sonraki halifelik kavgalarına bağlar.

“Aleviliğin doğuşu (...) halifelik meselesine dayanır.”

*“Hz. Muhammed’in vefatı sonrası gelişmelerle temellenen Alevilik, İslam dininin yayılmasıyla birlikte Arapların dışındaki topluluklara da ulaştı.”*²⁷⁵

Aleviliğin doğuşunu halifelik kavgalarıyla başlatmak ne anlama gelir? Aleviliği Şiilikle eşitlemek anlamına gelir. Nitekim Ali Yaman, Alevilikle Şiiliği aynı kefeye koyar. Der ki:

“Aleviliğin (Şia Hareketi) kökeni Hz. Muhammed’in vefatı sonrası yaşanan gelişmelere dayanmaktadır. (...) Kimin halife olacağı sorunu, Alevi-Sünni meselesinin ilk tohumlarını atmıştır.”

*“Bu harekete Hz. Ali yandaşlığı veya Alevilik (Şiilik) demek mümkündür.”*²⁷⁶

Görüldüğü üzere Ali Yaman, Alevilikle, Şiiliği aynı saymaktadır. Fakat yazar bu yazdıklarını unutup, kendisiyle çelişkiye düşerek Aleviliğin, Şiilikten farklı olduğunu da söyler. Şöyle der:

²⁷³ İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2013, sy. 29.

²⁷⁴ Ali Yaman, *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007, sy. 49.

²⁷⁵ Ali Yaman, *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007, sy. 72, 76.

²⁷⁶ Ali Yaman, *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007, sy.71, 75.

*“Alevi-Bektaşı topluluklarla, Şiilik arasında (...) büyük farklılıklar bulunmaktadır.”*²⁷⁷

Alevilikle Şiilik arasında gerçekten büyük farklar vardır. Peki, o zaman Alevilik ile Şiiliği yazar niçin eşitlemektedir? Ali Yaman ayrıca Şiilik için der ki:

*“Şiilikte (...) namaz, Ramazan orucu, zekât, hac bulunmaktadır.”*²⁷⁸

Evet doğru, ama bunlar Alevilikte yoktur.

İşte, Aleviliği anlatan kitaplar böyle çelişkilerle doludur.

²⁷⁷ Ali Yaman, *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007, sy. 29.

²⁷⁸ Ali Yaman, *Alevilik-Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007, sy. 29.

Sünni İslami çevreler, Alevilerin “Halk İslamı” olarak adlandırılmasından rahatsızlık duymazlar. Sonuçta Aleviler, İslam içine sokulmaktadır. Nitekim S.D.Ü İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. M. Saffet Sarıkaya’nın şu sözlerinden bunu anlamak olanaklıdır:

*“Alevilik-Bektaşlık, kökeni Orta Asya’da Ahmet Yesevi’ye dayanan (...) bir oluşumdur. (...) **Halk İslamı** diye tanımlayacağımız bu hareket (...) kırsal alandaki Türk kitlelerin dini şuur ve heyecanını (...) temsil edegelmiştir.”²⁷⁹*

İslamcılar Aleviliğin “halk İslamı” olarak adlandırılmasına karşı olmadıkları gibi, Aleviliğin Ahmet Yesevi’ye bağlanarak Orta Asya kökenli gösterilmesine de karşı çıkmazlar. Çünkü Aleviliği, İslam’a bağlamanın en kolay yolu budur. Bir de bu teorik mizansene eski Türk dini Şamanizmi ekleyerek Aleviliği milliyetçi bir kalıba sokarlar.

Alevilik, Orta Asya kökenli değil; Anadolu kökenlidir. Anadolu’da İslam’ın dışında farklı bir dinsel inanç haline gelmiştir. Temelinde Türkmenler olsa da, diğer halklara zaman içinde yayılmıştır.

Aleviliği “halk İslamı” olarak görenler, Aleviliğin temeli olan Alevi sufizminden bahsetmekten kaçınırlar. Aleviliğin İslam Tanrısı’na eleştirisel bakışını hasıraltı ederler. Aleviliğin sloganı haline gelmiş Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) düşüncesini duymak istemezler.

İlginç olan nokta şudur: Birçok entelektüel Alevi araştırmacı; Aleviliği İslam içine sokarak, Sünni İslam’ın örgütü Diyanet İşleri Başkanlığı ile aynı dili konuşmaktadırlar.

²⁷⁹ M.Saffet Sarıkaya, aktaran Emrah Dindi, *Alevi-Bektaşi Geleneğinde Kur’an Anlayışı*, İz Yayıncılık, 2011, sy. 13.

Sünni İslamcılar, Alevileri İslam içinde göstermek için önce Hacı Bektaş Veli'yi Müslüman yaparlar. Aleviliği araştıran ve amaçları Aleviliği İslam dairesine katmak isteyen kimi yazarlar da aynı yolu izlerler. Bu yöntem basit bir mantığa dayanır. Eğer Hacı Bektaş Veli'nin Müslümanlığı gösterilebilirse, onu önder kabul eden Alevi kitleleri de doğal olarak Müslüman olacaktır.

Bahsettiğimiz yöntemi izleyen Emrah Dindi'nin, *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kur'an Anlayışı* isimli çalışmasında, Hacı Bektaş'ı nasıl İslamcı yaptığına bir bakalım.

Emrah Dindi önce Hacı Bektaş'a ait olmayan eserleri onun kitapları olarak gösterir ve bu kitapları sayar:

1) *Makalat*, 2) *Makalat-ı Gaybiyye*, 3) *Besmele Tefsiri*, 4) *Fevaid*, 5) *Vilâyetname*, 6) *Hacı Bektaş'ın Nasihatları*, 7) *Şathiye*, 8) *Fatiha Tefsiri*, 9) *Üssul Hakika ve Hurdename*.

Bu eserlerin hiçbirinin Hacı Bektaş'a ait olduğunu gösteren ciddi bir kanıt yoktur. Bu eserlerin hepsi bir biçimde İslam propagandası yapan eserlerdir. Ve Hacı Bektaş tarafından değil, İslamcı başka yazarlar tarafından üretilmiştir. Çoğu *Kur'an*'ı yorumlayan eserlerdir.

Şimdi Emrah Dindi'nin Hacı Bektaş'ı nasıl tanıttığına bakalım:

*“İslam'ı anlama ve yorumlamada Müslüman düşünürlerin iki temel kaynağı Kur'an ve Sünnettir. Hacı Bektaş da İslam düşünürlerin yüzyıllarca sürdürdüğü bir çizgiyi takip etmiştir.”*²⁸⁰

Hacı Bektaş'ın, *Kur'an* ve sünneti (Hz. Muhammed'in davranış ve sözlerini, yani hadislerini) izlediğini Emrah Dindi nasıl kanıtlayacaktır? Yukarıda Hacı Bektaş'a ait olmayan eserlerden örnekler vererek!

İşte bu yöntemle Hacı Bektaş Müslüman yapılır.

Emrah Dindi; Hacı Bektaş'ı Müslüman yaptıktan sonra, Sünni İslam'ın bütün ibadet biçimlerini, görüşlerini Alevilere maleder. Hacı Bektaş'ın; kıyamet, ahret, diriliş, cennet-cehennem gibi

²⁸⁰ Emrah Dindi, *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kur'an Anlayışı*, İz Yayıncılık, 2011, sy. 48.

inançları savunduğunu belirtir. Alevilerin devriye inancının temeli olan TENASÜH (Ruh göçü) anlayışını reddeder. Şöyle der:

*“Hacı Bektaş İslam düşüncesinde yer alan ahret, diriliş ve cennet inancını ortaya koymuş, bu düşünceyle de Alevilik-Bektaşilikte tenasüh inancı olduğunu ileri sürenlerin iddialarını boşa çıkartmaktadır.”*²⁸¹

Demek ki, Emrah Dindi’ye göre Aleviler, kıyamet ve sonrasına inanıyorlar. Kıyamet fikrinin inkârı olan tenasüh (ruh göçü) inancını savunmuyorlar; yani devriye inancına bağlı değiller. Emrah Dindi resmen yalan söylemektedir.

Alevi sufizmi, insanın ölümünü gerçek ölüm olarak görmez. Ruh’un ölmediğine, sadece bedenin öldüğüne inanır. Ruh göçü (tenasüh) inancına sahiptir. Bunun anlamı, insan, kâmil insan oluncaya kadar defalarca doğar. Ruhu bir bedenden diğer bedene geçer. Zaten bu nedenden dolayı, Aleviler kıyamet-cennet-cehenneme inanmazlar.

Alevi ozanı Gufrani, devriye (tenasüh, reenkarnasyon - yeniden bedenleşme) inancını güzel biçimde ifade eder:

*“Kaç kez gani oldum, kaç kere fakir
Kaç altın oldum, kaç kere bakır (...)
Üstümü kaç örttü bu kara toprak
Kaç serildim, kaç dirildim kim bilir?”*

Emrah Dindi, Alevileri İslam içine sokmak için Tenasüh inancını inkâr etmektedir. Emrah Dindi ayrıca Hacı Bektaş’ı namaz, oruç, hac, zekât ibadetlerini yerine getiren birisi olarak gösterir.

*“Namaz, abdest, oruç, hac, zekât ve bazı (...) ibadet (...) konularında (...) Hacı Bektaş’ta (...) farz olduğunun vurgulandığını görüyoruz.”*²⁸²

Tabi ki, Emrah Dindi, bugün Alevilerin niçin bu ibadetleri yerine getirmediğini, niçin Hacı Bektaş’ın yolundan gitmediğini açıklayamaz. Emrah Dindi’nin varacağı sonuç bellidir. Alevileri, Sünnilerle eşitlemek! Emre Dindi şu cümleleriyle gerçek niyetini açıklar:

*“Alevi-Bektaşilerin inançları, Sünnilerinkinden farklı değildir. Sünnilerdeki inanç ne ise, Alevi-Bektaşilerde de aynı inanç hakimdir.”*²⁸³

²⁸¹ Emrah Dindi, *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kur’an Anlayışı*, İz Yayıncılık, 2011, sy. 194.

²⁸² Emrah Dindi, *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kur’an Anlayışı*, İz Yayıncılık, 2011, sy. 232, 233.

²⁸³ Emrah Dindi, *Alevi-Bektaşî Geleneğinde Kur’an Anlayışı*, İz Yayıncılık, 2011, sy. 165.

Alevilerin günlük yaşamı Emrah Dindi'yi yalanlar.

Ethem Ruhi Fığlalı, Aleviliği İslam içine sokan yazarlardandır. O diyor ki:

*“Alevilik (...) bir İslami inanç ve kültür olgusudur.”*²⁸⁴

Ethem Ruhi Fığlalı, Alevileri İslam içine soktuktan sonra onları namaz kılan Müslümanlar olarak göstermek ister ve Alevilikte namazın olduğunu söyler:

*“Bugün pek çok Snninin yaptığı gibi, Alevi de namazını kılmıyor olabilir. (...) Ama hiçbir şekilde ‘namaz yoktur’ denemez. Bu Aleviliğe açık bir bhtandır, hakarettir.”*²⁸⁵

Ethem Ruhi Fığlalı ne demek istemektedir? Alevilerin bir kısmı namaz kılmaz, bu kişisel sorundur. Aslında Alevilikte namaz vardır(!)

Gerçekte ise Alevilikte namaz yoktur. Aleviler tarihlerinin hiçbir döneminde namaz kılmamışlardır. Alevi ozanlarının tutumları en güzel kanıttır. Yunus Emre’nin şu sözleri bunu açıkça gösterir:

*“Ben oruç, namaz için
Sci içtim esridim
Tesbih, seccade için
Dinlerim şeşte, kopuz”*

Yunus Emre’nin sözlerinin anlamı şu: Ben oruç, namaz yerine, şarap içtim, sarhoş oldum. Tesbih, seccade yerine, çalgı dinlerim. Yunus Emre bu sözleriyle Alevilerin namaz kılmadığını anlatmak ister.

Ethem Ruhi Fığlalı gibi yazarlar bunu bildikleri halde, Alevileri İslam içinde göstermek için dürüstlüğe sığmayan tutum içine girerler. Alevilerin namaz, Ramazan orucu gibi ibadetleri yerine getirdiklerini söylerler. Yunus Emre ise onları şu sözleriyle yalanlar:

*“Tahir suya banmadan
Eli ayak deprenmeden
Baş secdeye inmeden
Kılınır namazımız”*

²⁸⁴ Ethem Ruhi Fığlalı, aktaran Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 7.

²⁸⁵ Ethem Ruhi Fığlalı, aktaran Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 11.

Gerçek, Alevilerin namaz kılmadığıdır.

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi olan Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi* isimli kitabında Aleviliği değerlendirir. Ne var ki, o kadar birbiriyle çelişen fikirler ileri sürer ki, okuyucuyu şaşkına çevirir.

Önce Aleviliği İslam içine sokar:

*“Alevilik öncelikle genel İslam içinde geliştirdiği teolojik bağlamıyla ele alınmalıdır.”*²⁸⁶

Yazar daha sonra Aleviliği öyle tanımlar ki, Şiilik (İmamiye = İsnâ-Aşeriyye = Caferiyye) Alevilik içine girer.

*“Alevilik (...) Hz. Ali ve soyuna gösterilen derin saygı, sevgi ve yandaşlık olan dini ve siyasi grupların genel adıdır.(...) İmamiyye (İsnâ-Aşeriyye, Caferiyye) mezhebini de içine almak üzere (...) Alevilik üst kavramı içinde değerlendirilmektedir.”*²⁸⁷

Demek ki, Necdet Subaşı’na göre Şiilik veya onun On İki İmamcı İmamiyye kolu Alevidir.

Şimdi bir de Necdet Subaşı’nın şu sözlerine bakalım:

*“Anadolu Aleviliği başta klasik Şia’dan ayrılmaktadır ve (...) Caferiliğin temsil ettiği Şiilikten farklı bir inanç sistemidir.”*²⁸⁸

Birbiriyle çelişen iki görüşü aynı anda savunabilen yazarın kafa karışıklığı açıkça gözüküyor. Şüphesiz ki, doğru görüş ikinci görüştür. Yani Alevilik, Şiilikten ve onun kolu olan Caferilikten farklı bir dinsel yapıdır.

Necdet Subaşı, Sünni İslam’ı ikiye ayırır. Birincisi “halk İslamı”, ikincisi “Seçkin İslam”. Der ki:

*“Sünniliğin biri halk, diğeri de seçkinler katında olmak üzere iki farklı formu gündeme gelir.”*²⁸⁹

Necdet Subaşı bu ayırmadan sonra “halk İslamı” dediği şeyi “Alevilik” olarak tanımlar:

²⁸⁶ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 26.

²⁸⁷ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 77.

²⁸⁸ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 101.

²⁸⁹ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 97.

*“Aleviliği (...) halk İslamı olarak değerlendirmek gerekir.”*²⁹⁰

Böylece Necdet Subaşı’na göre Alevilik, Sünni İslam’ın halk formu oluyor. Özcesi Alevilik, Sünnilik oluyor. Demek ki, yazarımıza göre “Halk İslamı” denen şey, bir çeşit Sünni İslam!

Yazar Alevileri Sünni İslamcılarının bir katmanı yaptıktan sonra, söylediklerine tam zıt olarak şunları yazar:

*“Alevileri diğer Müslümanlardan ayırt eden en önemli özellik, inanç ve ibadet biçimlerinin farklılığında ortaya çıkmaktadır. Nitekim inançların bütünü, onları **İslami herhangi bir mezhebe sokulmasını güçleştiren** özellikler taşımaktadır.”*²⁹¹

Paragraf kendi içinde bile çelişkilidir. Aleviliği hem Müslümanlık olarak saymaktadır, hem de İslam’ın hiçbir mezhebine sokamamaktadır. Hani Alevilik İslam teolojisi içindeydi, hani bir halk İslamı’ydı? Yazar bu çelişkiyi çözmek bir yana, Alevilerin gerçek inançlarını sayarak daha çok çelişki içine düşer. Der ki:

*“Aleviler genellikle namaz, oruç, hac, zekât gibi ibadetleri uygulamazlar.”*²⁹²

Yazarın araya sıkıştırdığı “genellikle” lafı gerçeği yumuşatmak içindir; ama gerçek değişmiyor. İslam’ın ibadet biçimlerini yerine getirmeyen Alevilerin nasıl İslam içine sokulabileceğini yazar bize açıklayamıyor.

Necdet Subaşı burada da durmaz; kendisini daha çok çıkmaza sokan şu gerekçeleri yazar:

*“Aleviler Kur’an’da doğrudan Tanrı kelamını görmemekte. (...) Aleviler, şeriatı tanımamakta, camiye gitmeyi (...) küçümsemekte ve içki yasağını dikkate almamaktadırlar.”*²⁹³

Evet bu görüşler doğrudur. Aleviler yazılı Kur’an’ı tanımazlar. Sözlü (konuşan) Kur’an dedikleri insanı tanırlar. Şeriat kurallarını uygulamazlar. Camiye gitmezler. Kur’an’ın yasaklamış olmasına rağmen içki içerler. Bunların hepsi İslam’a terstir. Yazar hem bu gerçekleri söylüyor, hem de Alevileri İslam’ın içine sokuyor. Yazarın içine düştüğü çelişkinin büyüklüğünü görüyor musunuz?

²⁹⁰ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 93.

²⁹¹ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 101.

²⁹² Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 111.

²⁹³ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 95.

Geçerken yazarın son bir yanlışına daha işaret edelim. Necdet Subaşı, Aleviliğin doğuş tarihi olarak 16. yüzyılı verir.

*“Aleviliğin, dini ve etnik bir gurup olarak doğuşu tahminen 16. yüzyılda olmuştur.”*²⁹⁴

Bu bilgi yanlıştır. Alevilik 13. yüzyılda doğmuştur. 16. yüzyılda doğan Alevilik değil, Balım Sultan’ın kurduğu Bektaşiliktir.

²⁹⁴ Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010, sy. 86.

Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik* isimli çalışmasında Aleviliği şöyle tanımlar:

*“Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Ehlibeyt’in getirdiği asıl İslami kuralları samimi olarak benimsemeye, Kur’an’ı Batini anlamda manasını anlayabilmeye ve bu gerçeklere uymaya Alevilik, buna uyanlara da Alevi denir.”*²⁹⁵

Görüldüğü üzere Ali Bektaş, Aleviliği İslam içinde ele almaktadır. Bu tanımında Alevilik, Şii İslam’dan farklı görünmemektedir. Nitekim Ali Bektaş, Şiiliğin ilk doğuşunda Anadolu Alevi inançlarını benimsediğini belirtir:

*“Şiilik ilk doğuşunda Anadolu Alevi inanç ve ritüellerinden farklı değilken, özellikle İran’da zaman içinde asimile olmuş, adeta Sünni bir zemine kaymıştır.”*²⁹⁶

Bir kez Şiilik Hz. Muhammed’in ölümünden sonra ortaya çıkmıştır. Alevilik 13. asırda doğmuştur; yani Şiilikten sonra doğmuştur. Şiilikte başlangıçta Anadolu Aleviliği inançları nasıl yer alabilir? Şüphesiz ki, yer alamaz!

Ali Bektaş’ın kendisi kendini yalanlayarak Aleviliğin doğuşunu 13. yüzyıla (Hace Bektaş’a) bağlar. Aktaralım:

*“Hacı Bektaş Veli (1209-1274) Anadolu Aleviliğinin oluşmasında en büyük kurucusu olarak yerini almış ve kendisine suyun başı anlamına gelen serçeşme denmiştir.”*²⁹⁷

Evet bu bilgi doğrudur; Aleviliğin doğuşunun temellerini Hace Bektaş atmıştır. Gerçek böyleyse, 7. Yüzyılda başlamış Şiilikte, Alevi inançları olamaz.

Ali Bektaş, önce Mevlana’yı Alevi önder yapar, Aleviliği onun eliyle Anadolu’ya yaydırır. Der ki:

*“Mevlana (...) gibi yol önderi mürşitler (...) Alevi inanç biçimini Anadolu’ya yaymışlar, bugünlere kadar taşınmasına önderlik etmişlerdir.”*²⁹⁸

²⁹⁵ Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014, sy. 117.

²⁹⁶ Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014, sy. 220.

²⁹⁷ Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014, sy. 124.

²⁹⁸ Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014, sy. 124.

Mevlana'yı bir Alevi gibi göstermek Aleviliğe hakarettir. Mevlana, Hacı Bektaş'ın çağdaşıdır. Ama görüşler bakımından Hacı Bektaş'ın karşı ucunda durur. Moğollarla işbirliği yapmıştır. Ayrıca Kırşehir kadısı Nurettin Caca'ya emir vererek Hacı Bektaş'ın yakını Ahi Evran'ı idam ettirmiştir.

Mevlana, “Sünni sufizmi” savunur. Namazı, hacı, zekâtı, vb. İslami ibadetleri savunur. Türklerden nefret eder. Mevlana bir Alevi olabilir mi? Olamaz! Ali Bektaş, Mevlana'yı Alevi önder göstererek büyük yanlışlık yapar.

Ali Bektaş, Alevilerin “Kırklar Cemi” söylencesini sanki gerçekten yaşanmış gibi aktarır. Güya, Hz. Muhammed zamanında on yedisi kadın, yirmi üç erkek kırklar cemi yaparmış. Ali Bektaş diyor ki:

“İslam'ın (...) icraatların başında Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile birlikte on yedisi kadın, yirmi üç erkek sahabeden oluşan kırk kişiyle beraber halka şeklinde oturarak kıldıkları ibadet gelir. İslamiyet'in ilk yıllarında Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatıma ve damadı Hz. Ali'nin evinde toplanılarak yapılan bu ibadete “Kırklar Cemi” denir.”²⁹⁹

Hz. Muhammed zamanında “cem” var mıydı? Yoktu. Ali Bektaş hayal gücünü zorlayarak uydurma bir “Kırklar Cemi” yaratıyor. Alevilerin bu tür yalanlara ihtiyacı olmamalı.

Alevilerin inandığı “Kırklar Cemi” sadece bir söylencedir; gerçeğe ilgisi yoktur. Ayrıca söylencede Ali, Cem'in başıdır ve Muhammed'den daha önemli yer işgal eder. Ali Bektaş'ın hayal gücüyle yarattığı “Kırklar Cemi”, Hz. Muhammed zamanında geçtiğine göre; burada önder, Ali olamaz.

Ali Bektaş'ın uydurma “Kırklar Cemi” zaten hiçbir belgeye dayanmaz.

²⁹⁹ Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014, sy. 131-132.

Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık* isimli çalışmasında Aleviliği bir yaşam biçimi olarak tanımlar:

“Alevilik (...) Anadolu’nun konar-göçer topluluklarının yaşam biçimidir.

“Alevilik (...) bir yaşam biçimi olarak gelişmiştir.”

“Alevilik’i bir yaşam biçimi olarak algılıyoruz.”³⁰⁰

Daha önce bu konuyu ele almıştık. Kısaca bir kez daha vurgulayalım. Evet, Alevilik bir dinsel inanç olarak kendi yaşam biçimine sahiptir. Ama her din de kendine has yaşam biçimine sahiptir. Yahudi dininin, Hristiyanlığın bir yaşam biçimi yok mu? “Alevilik bir yaşam biçimidir” demek, bilinen şeyi tekrar etmektir. Bu tanım Alevilik ile diğer dinler (inanç dizgeleri ve ibadetleri) arasındaki farkı ortaya koyamaz.

Yazar, Aleviliğin bir tarikat olmadığını, ama Bektaşiliğin bir tarikat olduğunu söyler. Der ki:

“Alevilik kesinlikle bir tarikat değildir. Herkes dilediği tarikata girebilir; ama anası ve özellikle babası Alevi olmayan hiç kimse Alevilik’e giremez.”

“Bektaşilik (...) bir tarikattır.”³⁰¹

Evet, yazar bu konuda haklıdır. Alevilik bir tarikat değildir; fakat Bektaşilik bir tarikattır. Alevi olarak doğulur. Bektaşî olarak doğulmaz; sonradan Bektaşî olunur. İsteyen herkes Bektaşî tarikatına girerek Bektaşî olabilir. Ne var ki, Alevi olarak doğmayan, sonradan Alevi olamaz.

Vecihi Timuroğlu, “Alevilik bir tarikat değildir,” derken doğru bir tanım yapmış oluyor. Ama Aleviliğin dinsel görüşleri bakımından ne olduğunu açıklamış olmuyor.

Yazar, Aleviliği bir din olarak kabul etmiyor. Diyor ki:

³⁰⁰ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 8, 19, 33.

³⁰¹ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 18, 87.

*“Alevilik’i bir din olarak algılayanlar da var. Sanırım en uçta yorum budur. (...) Alevilik’i din olarak kabul etmek olanaksızdır.”*³⁰²

Yazarın Aleviliği din olarak kabul etmemesinin nedeni, Alevilerin *Kur’an* gibi kutsal bir kitaba ve inanç dizgesine sahip olmadıklarıdır.

Bir kez kutsal bir kitaba sahip olmak bir dinin ayırıcı özelliği değildir. Birçok din kutsal bir kitaba sahip değildir. Çoğtanrılı dinlerin, Eskimo dininin, vb. kutsal bir kitabı yoktur. Türklerin eski dini sayılan Şamanizm’in ne bir kutsal kitabı, ne de peygamberi vardır.

Alevilerin bir inanç dizgesine sahip olmadığını söylemek, Aleviliği bilmemektir. Aleviler bir inanç dizgesine (İslam’dan farklı bir Tanrı anlayışına ve ibadet biçimine) sahiptir. Ali’yi Tanrı olarak kabul etmek; namaz, oruç, hac, zekât ibadetlerini yerine getirmemek; cem, semah gibi ibadet biçimlerine sahip olmak, ayrı bir inanç dizgesi yaratmak değil midir?

Yazar, Batini düşüncüyü anlatırken kendisiyle çelişkiye düşerek şöyle diyor:

*“Batiniler Kur’an’ın (...) yaşanan kurallarına (namaz, oruç, zekât, gusûl, hac) uyması gerekmediğini söylüyorlar. Bu bir bakıma, İslam kurallarını yadsıyarak yeni bir **inanç dizgesi** yaratmaktadır.”*³⁰³

Peki, Aleviler de aynı şeyi yapmıyor mu? Onlar da bu ibadet biçimlerini yerine getirmiyorlar. O halde Aleviler de bir inanç dizgesine sahiptir.

Yazar diyor ki:

*“Alevilik bir **inanç dizgesi** olmaktan çok, bir yaşam biçimi olarak gelişmiştir.”*³⁰⁴

Çelişki net olarak görünüyor. Batiniler nasıl ki bir inanç dizgesine sahipse, Aleviler de sahiptir. Zaten bu inanç dizgelerinin bir kısmı Batini düşünceden gelmiştir. Alevilik bir inanç dizgesine ve ibadet biçimlerine sahiptir.

Yazar, Alevilerin dinsel tutumunu anlatırken çok doğru şeyler söylüyor:

“Aleviler Kur’an’a dayalı bir Tanrı’yı aramamışlardır.”

³⁰² Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 41, 42.

³⁰³ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 56.

³⁰⁴ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 19.

“Aleviler, hiçbir inançlarını Kur’an’a göre yorumlamazlar.”
“Aleviler hiçbir zaman Kur’an’ın farzlarını yerine getirmemişlerdir.”³⁰⁵

Bu görüşler doğrudur. Ama bu tutum bir inanç dizgesi oluşturmuyor mu? Kesinlikle oluşturuyor. Aleviler dinsiz (ateist) olmadığına göre, onların Ali’yi Tanrı kabul eden inanç dizgeleri ve İslam’dan farklı Cem, Semah gibi ibadet biçimleri vardır.

Yazar, Yunus Emre’yi Alevi olarak kabul etmiyor. Diyor ki:

“Yunus’u Kızılbaş olarak saymak çok büyük yanlış olur. (...) Yunus’un hiçbir şiirinde Kızılbaş, Alevi veya Bektaşî öğelerine rastlayamazlar.”³⁰⁶

Yazarın bu görüşü de doğru değildir. Yunus’un Alevilikle örtüşen onlarca şiiri vardır.

Bir örnek olarak devriye inancını ele alalım. Devriye inancı, Aleviliğin tipik bir inanç sistemidir.

Yunus Emre devriye inancını savunanlardandır. Kendisinin dünyaya daha önce birçok kez değişik bedenlerde geldiğini, en son Yunus olarak doğduğunu iki cümlede anlatır:

*“Nice kez geldim gittim delim sûret yarattım
Bu şimdiki sûrette Yunus olup dûr idim.”³⁰⁷*

Yine Yunus Emre kendisinin değişik varlıklar ve kişiler olarak dünyaya yeniden geldiğini (devriyeyi) başka bir şiirinde şöyle konu eder:

*“Musa oldum Tur’a vardım
Koç olup kurbana durdum
Ali olup kılıç saldım
Meydana güreşe geldim*

*Ay oldum aleme doğdum
Bulut olup göğe ağdım
Yağmur olup yere yağdım
Nur oldum güneşe geldim”³⁰⁸*

Yine Yunus Emre der ki:

³⁰⁵ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 18, 87, 110.

³⁰⁶ Vecihi Timuroğlu, *Alevilik, Bektaşilik, Şiilik, Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004, sy. 64.

³⁰⁷ Yunus Emre, aktaran Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufî Boyutu*, Sentez Yayıncılık, 2014, s.263.

³⁰⁸ Yunus Emre, aktaran Lütfi Kaleli, *Alevi-Sünnî İnancında Mevlana-Yunus ve Hacı Bektaş Gerçeği*, Alev Yayınları, 1994, s.222.

*“Dünyaya çok gelip gittim
Erenler eteğin tuttum
Kudret nidasın işittim
Kaynayıp ta coşa geldim”*³⁰⁹

Yine Yunus Emre, Aleviliğin kırmızı çizgisi olan Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) inancını savunur:

*“Mansur idim ol zamanda, onun için geldim bunda
Külümü göğe savurup, ben Enel-Hak oldum.”*³¹⁰

Bu örnekler gösteriyor ki, Yunus Emre’nin Alevi inancıyla örtüşen çok şiiri vardır. Yunus Emre Alevilerin en önemli ozanlarından biridir.

³⁰⁹ Yunus Emre, aktaran Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Kayıp Bin Yılı*, Kalkedon Yayınları, 2009, s.18.

³¹⁰ Yunus Emre, aktaran Lütfi Kaleli, *Alevi-Sünni İnancında Mevlana-Yunus ve Hacı Bektaş Gerçeği*, Alev Yayınevi, 1994, s.187.

Gazi Eke, *Alevilik Felsefesinin Doğuşu* isimli çalışmasında Aleviliği İslam içine sokmaz. Ama yanlış bir neden göstererek bunu yapar. Erdoğan Çınar’dan etkilenmiş olarak Alevi felsefesini Luviler dönemine kadar götürür. Gazi Eke’ye göre, Alevi felsefesi Milat’tan önceki yıllarda doğmuştur. Luvi köle ayaklanmalarıyla diğer alanlara yayılmıştır. Gazi Eke’nin görüşlerinden kısa bir aktarma yapalım:

“Işık insanı-Kızılbaş-bugünkü ismiyle Aleviler M.Ö. 700 yıllarında bağlamayı kullanmışlardır. (...) Dolayısıyla Anadolu’da ‘Işık insanı-Alevi felsefesinin’ bu tarihlerde var olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.”

“Luvi köle ayaklanmalarıyla, Alevi felsefesi daha geniş bir alana yayıldı.”³¹¹

Daha önce Erdoğan Çınar’a verdiğimiz yanıt Gazi Eke için de geçerlidir. Milat’tan binlerce yıl önce yaşamış Luvi halkını Alevilerin atası olarak göstermek hiçbir bilimsel kanıta dayanmaz. Luviler çoktanrılı bir dinsel inanca sahipken, Aleviler tek bir Hakk’a inanırlar. Aleviler ile Luviler’in bir felsefe ortaklığı yoktur.

Gazi Eke, Aleviliğin İslam’ın bir mezhebi olduğu anlayışına karşı çıkar. Aleviliğin, Şamanizm (Gök Tanrı) inancından gelmediğini belirtir. Ayrıca Aleviliği; Mazdaizm (Zerdüşlük) kanalıyla Kürtlüğe indirgeme çabalarını eleştirir. Aleviliğin felsefesinin Şamanizm’den, Mazdaizm’den (Zerdüşlükten) farklı olduğunu gösteren kanıtlar sunar.

Yazar bu konularda haklıdır. Ne var ki, Alevi felsefesini öyle tarif eder ki, başka bir uca savrulur. Aleviliği bir Marksist hareket gibi değerlendirir. Aleviliğin sınıflı toplum biçimlerine karşı olduğunu söyler. Ortakçı (komünist) bir toplumu, Alevilerin ütopyası olarak sunar. Gazi Eke şöyle der:

“Alevi ayaklanmaları sınıflı toplum biçiminin siyasal sistemine karşı olmuştur. (...) Tarihsel Alevilikte (...) ortaklaşacı üretim biçimi anlayışı vardır. (...) Bu sınıfsız bir üretim biçimini hedeflemek demektir.”³¹²

³¹¹ Gazi Eke, *Alevilik Felsefesinin Doğuşu*, Parşömen Yayıncılık, 2009, sy. 58, 59.

³¹² Gazi Eke, *Alevilik Felsefesinin Doğuşu*, Parşömen Yayıncılık, 2009, sy. 31.

Alevi ayaklanmaları, Osmanlı devletine karşı olmuştur. Evet, Osmanlı devleti sınıflı bir toplumdur. Ne var ki, Aleviler Osmanlı devletine sınıfsal nedenlerle ayaklanmadılar. Osmanlı devletinin sınıfsal düzenini yıkıp, ortakçı bir toplum kurmak için ayaklanmadılar. Osmanlı zulmünden bıktıkları, dinsel hakları için ayaklandılar. Amaçları sınıfsız bir toplum kurmak değildi.

Tarihsel Alevilikte, komünal (ortakçı) üretim anlayışı olduğu hangi belgede yazılıdır? Hacı Bektaş'ta, Abdal Musa'da, Yunus Emre'de, Seyid Nesimi'de, Pir Sultan Abdal'da, Virani'de, Yemini'de, Hatayi'de, vb. böyle sınıfsız toplumu hedefleyen-ki bu komünizm demektir- bir görüş var mıdır? Ne yazık ki yoktur? Alevilik sadece ırk-milliyet-din ayrımına karşı çıkar. İnsanları dinsel temelde bölmeyi. Sevgiye dayanır. Bu anlamıyla hümanist (insancıl) bir yan taşır. Bu görüşler Aleviliği sınıfsız komünist toplumun savunucusu yapmaya yetmez.

Gazi Eke, Aleviliği sınıfsız toplumu savunan komünist bir hareket gibi değerlendirdiği için, Alevi felsefesini de materyalizme dayandırır. Der ki:

“Alevilik (...) tekçi maddecilik anlayışına sahiptir.”

*“Alevilik **tümüyle maddeci** (...) toplumcu bir felsefedir.”³¹³*

Bu görüş gerçekleri yansıtmıyor. Alevi felsefesi pantheist bir yan taşır. Ama pantheizm, **tümüyle** maddeci felsefe değildir. Tanrı'yı doğayla eşitlemesi, pantheizmi maddeci yapmaz. Çünkü Tanrı fikri, idealist bir fikirdir. Alevilik, Hakk (Tanrı) anlayışını reddetmez; bu, Aleviliğin idealist yanıdır.

Gazi Eke, Aleviliği tümüyle maddeci kabul ederken yanılmaktadır.

³¹³ Gazi Eke, *Alevilik Felsefesinin Doğuşu*, Parşömen Yayıncılık, 2009, sy. 39, 99.

Anton Jozef Dierl, *Anadolu Aleviliği* isimli kitabında önce Aleviliği doğru bir tespitle din olarak tanımlar:

*“Alevilik (...) Sünni Ortodoksluk’tan (hatta Şeriatçı Şiilikten) ve Hristiyan Ortodoksluk’tan tamamiyle farklı (...) kendine özgü bir **Din**’dir.”*³¹⁴

Tamamiyle doğru bu görüşe katılmak gerekiyor. Evet, Alevilik; Sünnilikten, Şiilikten (dolayısıyla İslam’dan), Hristiyanlıktan farklı, ayrı bir dindir.

Yazar ayrıca Anadolu Aleviliğinin yaratıcısı olarak Hacı Bektaş’ı kabul eder. Onun özelliklerini şöyle sayar:

*“Anadolu Aleviliğinin ideolojik yaratıcısı Hacı Bektaş (...) Şeriatı (...) zorunlu orucu, zorunlu hacı ve zorunlu öbür ibadet biçimlerini kaldırmıştır.”*³¹⁵

Buraya kadar söylenenler Alevi felsefesiyle ters düşmez. Yazar Aleviliğin görüşleri olarak şunları da aktarır:

“Doğa ve evren Tanrı’nın bariz suretidir.

Tanrısı insanın kendisidir. (...)

*Tanrı insanın içindedir, bu nedenle insanın kendisi dışındaki bir objeye yönelik düzenli ibadet görevi (...) gereksizdir.”*³¹⁶

Evet, bu görüşler bile Aleviliği ayrı bir din yapmaya yeter.

Yazar bu kadar doğru şey söyledikten sonra Şiiliği ikiye ayırır: a) Şeriatçı Şiilik, b) Şeriatçı olmayan Şiilik. Bu ayrımı yaptıktan sonra Şeriatçı olmayan Şiilik’le Alevi dinini eşitler.

*“Alevi-Bektaşiler (...) Şeriatı reddeden Şiiler’dir.”*³¹⁷

Böylece bir Anadolu dini olan Alevilik, Arabistan’da doğmuş İslam’ın Şii kolu olmaktadır. Yazar bu yanlışına başka bir yanlış daha ekler. Alevileri, Caferi mezhebine sokarak kendisiyle çelişkiye girer. Der ki:

³¹⁴ Anton Josef Dirl, *Anadolu Aleviliği*, Ant Yayınları, 1991, sy. 42.

³¹⁵ Anton Josef Dirl, *Anadolu Aleviliği*, Ant Yayınları, 1991, sy. 82.

³¹⁶ Anton Josef Dirl, *Anadolu Aleviliği*, Ant Yayınları, 1991, sy. 37.

³¹⁷ Anton Josef Dirl, *Anadolu Aleviliği*, Ant Yayınları, 1991, sy. 12.

*“Aleviler mezhep adı olarak Caferiliği benimsemişlerdir.”*³¹⁸

Yazarın çizdiği eğri sonuçta yanlışla varmıştır. Aleviler, Caferi mezhebinden değildir.

Defalarca belirttiğimiz gibi Caferilik, Şiilik’tir. Şiilik ise İslam’dır.

İslam’ın Şii kolunun (Caferi mezhebinin=İsnâ-Aşeriyyenin) inanma ve tapınma biçimlerini Nejat Birdoğan’dan kısaltarak aktaralım:

“Ehl-i Beyt kutsaldır. Sayılmalıdır, korunmalıdır.

Dinsel yargılara, dinin yöntemlerine ve İslam Peygamberi’nin sünnetine uyulmalıdır.

Peygamber Muhammed son peygamberdir. Tüm peygamberlerin en faziletlisidir. Miraca cismi ile çıkmıştır.

Melekler vardır.

Dört kitap da haktır. Ancak tek bozulmamış Kuran’dır.

Ruh göçü bâtıldır, yanlıştır.

On yedi rekât namaz farzdır.

Oruç, bedenın zekâtıdır. Ramazan ayında kesinlikle tutulmalıdır.

Fitre farzdır. Zekât farzdır.

Hac gereklidir.

Ali’nin dostuna dost (tevella), düşmanına düşman (teberra) olmak gereklidir.”³¹⁹

Görüldüğü üzere Sünni İslam’la (Ehl-i Sünnetle), Şiilik (Caferilik=İmamiyye) arasında temelde bir fark yoktur.

³¹⁸ Anton Josef Dirl, *Anadolu Aleviliği*, Ant Yayınları, 1991, sy. 103.

³¹⁹ Nejat Birdoğan, *Anadolu’nun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995, s.352-353.

İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi* isimli kitabında Alevileri birer İslamcı gibi tanıtır. Alevilerin beş vakit namaz kıldıklarını iddia eder. Der ki:

*“Aleviliğin kadim kaynaklarında beş vakit namaz, şüpheye ve itiraza mahal bırakmayacak şekilde bulunmaktadır.”*³²⁰

Alevilerin bugünkü ibadet biçimlerinde beş vakit namaz var mı? Yazarın iddiası doğru olsa, bugün Aleviler beş vakit namaz kılarlardı, camiye giderlerdi. Alevinin yaşam biçimi, yazarı yalanlamaktadır.

Yazar, Alevileri hacca gitmeye ikna edebilmek için Hacı Bektaş Veli’yi hacca gitmiş gibi gösterir:

*“Eldeki bilgilere göre Hacı Bektaş Veli, (...) Mekke’de hac farızasını yerine getirerek HACI olmuş (...) nihayet Anadolu’ya doğru yola koyulmuştur.”*³²¹

Hacı Bektaş Veli’nin hacca gittiği hangi kaynakta yazılıdır? *Vilâyetname* denilen 1480 sonrası Osmanlı üretimi olan kitapta! Hacı Bektaş’a ait olmayan bir kitapta! Başka hangi belge var? Yok! Hacı Bektaş Veli döneminden kalan tek bir belge yok!

İskender Özdemir, Alevileri Müslüman yapmaya kararlı olduğu için onların “cennet-cehennem ve ahiret” inandıklarını söyler:

*“Alevi edebiyatında cennet-cehennem ve ahiret hayatına dair binlerce vesika vardır ve Aleviler bütün bunlara inanmaktadır.”*³²²

Aslında yazarın söylediklerinin tersi geçerlidir. Aleviler “devriye” inancına sahiptir. Alevilere göre: İnsanlar gerçek anlamda ölmezler; bedenleri ölür, ama canları (ruhları) ölmez; başka bedenlere geçer. O nedenle ahiret olamaz. Dolayısıyla cennet-cehennem de olamaz. Nitekim yazarın Yunus Emre’den aktardığı bir dörtlük bunu gösterir. Yazar içine düştüğü çelişkiden habersiz olarak şu dörtlüğü aktarır:

*“Cennet cennet dedikleri
Birkaç evle, birkaç huri*

³²⁰ İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 266.

³²¹ İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 138.

³²² İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 16.

*İsteyene ver sen onu
Bana seni gerek seni.”³²³*

Şimdi Alevilerin ozanı Yunus Emre’nin bu sözleri cenneti inkâr değil mi? İskender Özdemir Yunus Emre’nin sözlerini cenneti savunmak olarak yorumlar(!) Okuduğunu anlamamak bu olsa gerek!

İskender Özdemir, Alevilerin cenneti savunduğuna örnek olarak Hatayi’nin şu dörütlüğünü aktarır:

*“Evliya günümüz aldı
Kalbimiz nur ile doldu
Gözlerimiz didar gördü
Cennete muhtaç değiliz”³²⁴*

Şimdi Hatayi burada cenneti mi savunuyor, cenneti inkâr mı ediyor? Şüphesiz ki, “cennet bize gerekmez, sizin olsun” demek, cennet fikrinin eleştirilmesidir.

Yine İskender Özdemir, Alevi ozanı Kaygusuz Abdal’ın, İslam Tanrısı’nı eleştiren bir dörütlüğünü aktarır:

*“Garip kulun yaratmışsın
Derde minnete katmışsın
Onu aleme atmışsın
Sen çıkmışsın uca Tanrı”³²⁵*

Yazar bu dörütlüğü bile Tanrı’ya övgü olarak anlar. Kaygusuz’un şu sözlerine bakarsak Tanrı’ya eleştiri daha iyi anlaşılır:

*“Cehennemi niçin yaptın
Be akılsız koca Tanrı
Unuttun diye namazı
Bizi ateşe atarsın
Kul yanması abes değil
Gel bas kızgın saca Tanrı”*

Şimdi böyle düşünen Alevilerin, “cennet-cehennem-ahireti” savunduğu söylenebilir mi? İşte, İskender Özdemir bu mantıksızlığı savunuyor. Alevileri Müslüman ilan ediyor:

“Alevilik (...) dünya Müslümanlarının üçte birini teşkil eden büyük bir okuldur.”³²⁶

Cenneti, cehennemi, ahireti reddeden, İslam Tanrı’sını eleştiren Aleviler nasıl Müslüman olabilir?

³²³ Yunus Emre, aktaran İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 206.

³²⁴ Hatayi, aktaran İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 206.

³²⁵ Kaygusuz Abdal, aktaran İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 209.

³²⁶ İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 27.

İskender Özdemir, Alevileri “Müslüman” yapar; ama onları Sünni Müslüman değil, Şii Müslüman yapar. Alevileri, Şiiliğin Caferi Mezhebine sokar.

“Alevilik, Şialık ve Caferilikten ayrı bir anlam taşımaz.”³²⁷

İskender Özdemir bu yanlışlara daha büyük bir yanlış ekler. Alevilerin, İran’daki Şii İslam’la aynı görüşleri savunduğunu söyler:

“Esasen bugün İran’da ve diğer İslam ülkelerinde yaşayan Şialık ile Anadolu’da yaşayan Alevilik arasında imam esasları bakımından herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır.”³²⁸

Böylece İskender Özdemir; İran’ın gerici mollalarıyla, Alevileri aynı kefeye koymuş olur. Kadını zorla örtünmeye zorlayan İran Şiiliği ile kadını giyiminde serbest bırakan, erkek ve kadını birlikte Cem törenine katan Alevilik aynı iman esaslarına sahip olabilir mi?

Camiye giden, beş vakit namaz kılan, zekât, hacc, Ramazan orucu ibadetlerini yerine getiren Şiilik (Caferilik) ile bu ibadetlere karşı olan Alevilik aynı yerde olabilir mi?

³²⁷ İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 166.

³²⁸ İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto Yayınları, 2012, sy. 167.

Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli* isimli çalışmasında, Hacı Bektaş Veli'nin doğum ve ölüm tarihlerini yanlış olarak verir. Hacı Bektaş 1208-1209'da doğmuş, 1271'de ölmüş olmasına rağmen, Murat Sertoğlu bu tarihleri 1242 (doğum) , 1357 Anadolu'ya göç olarak verir. Böylece Hacı Bektaş'ı Osmanlı devletinin kuruluşuna katar. Şöyle der:

*“Hacı Bektaş Veli M. 1242 yılında Horasan'da doğmuş, M. 1357-1358'de Anadolu'ya göçmüştür. Şu halde Hacı Bektaş Veli hem Selçuklular, hem de Osmanlılar devrinde yaşamış bir şahsiyettir.”*³²⁹

Yazar aynı kitapta kendisiyle çelişkiye düşerek tarihleri değiştirir. Der ki:

*“Hacı Bektaş Veli'yi (...) Hoca Ahmet Yesevi'nin halifelerinden Lokman Perende yetiştirmiştir. (...) 1281 tarihinde (...) doğdu. (...) 1338 tarihinde (...) vefat etti.”*³³⁰

Verilen tarihlerin farklılığı bir yana, Hacı Bektaş'ın Lokman Perende'nin halifelerinden olduğu yalanı *Vilâyetname*'nin uydurmasıdır. İşte, birçok yazar Murat Sertoğlu gibi Osmanlı'nın yazdırdığı *Vilâyetname*'deki bilgilere dayanarak uydurma “Hacı Bektaş hikâyesi” yazmaktadırlar.

Gerçek şudur ki, Hacı Bektaş öldükten sonra Osmanlı devleti kurulmuştur. Hacı Bektaş'ın, Osmanlı devletinin kuruluşuna katılması imkânsızdır.

Murat Sertoğlu, Hacı Bektaş'ı İslam felsefesini yayan bir kişi olarak gösterir:

*“Hacı Bektaş Veli'nin (...) fikirleri ise Alevilik ışığı altında İslam dininin felsefesidir.”*³³¹

Böylece yazar Hacı Bektaş üzerinden Alevileri İslam dininin içine sokar. Ne var ki, sonra öyle şeyler söyler ki, kendisiyle çelişkiye düşer.

Alevilerin ozanı Yunus Emre'nin; Sırat Köprüsü, cennet, mahşer hakkındaki görüşlerini doğru biçimde aktarır ve bu görüşleri destekler.

“Yunus Emre zahitlerin cennet ümitleri ile ne güzel alay eder. Kıldan ince kılıçtan keskin olduğu iddia edilen (...) sırat köpüsü için bakın ne diyor:

*Sırat kıldan incedir
Kılıçtan keskincedir*

³²⁹ Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli*, Sağlam Yayınevi, 1996, sy. 196.

³³⁰ Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli*, Sağlam Yayınevi, 1996, sy. 5.

³³¹ Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli*, Sağlam Yayınevi, 1996, sy. 170.

*Varıp anın üstüne
Şöyle yatasım gelir*

Hele mahşer günü insanların sevap ve günahlarının terazide tartılması ile daha hoş alay eder.”³³²

Şimdi buradan çıkacak sonuç nedir? Alevilerin cennet, cehennem, mahşer, vb. inançları tanımadıklarıdır. Yazar bu görüşü destekler. Ama kendine sorması gereken soruyu sormaz.

İslam; cennet-cehennem, mahşer görüşlerini savunur. *Kur'an* bunları ayetlerle anlatır. Bunlara karşı çıkan kişi İslam'ın gözünde kafirdir.

Peki, o zaman Aleviler nasıl İslam içine sokulabilir? Hacı Bektaş, nasıl İslam'ı yayan tarihsel kişi olarak tanıtılabilir?

İşte, yazar içine düştüğü çelişkiyi göremez. Ne yazık ki, Alevilik üzerine yazılmış kitapların büyük çoğunluğu Murat Sertoğlu'nun düştüğü çelişkilere benzer yanlışlarla doludur.

³³² Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli*, Sağlam Yayınevi, 1996, sy. 176.

Hasan Kaya, *Başka Bir Gözle Alevilik Kızılbaşlık* isimli çalışmasında, sayfalarca Aleviliğin İslam'dan farklılıklarını anlatır. Örneğin der ki:

“Alevilik (...) İslam'dan oldukça uzak bir felsefeden etkilenmektedir.”

“Aleviliğin sözlü tarihinin hiçbir yeri İslam Arap tarihiyle örtüşmez.”

“Alevi inancı içinde ayrıcalıklı bir yeri olan Ali ve ailesi, Arap İslam tarihi içinde karşılaştığımız Ali ile örtüşmemekte.”

“Alevi hiçbir zaman oruç tutan olmadığı gibi namaz da kılmaz.”³³³

Yukarıdaki görüşler doğru görüşlerdir. Hasan Kaya'nın bu değerlendirmelerden sonra Aleviliği İslam dışında tanımlaması gerekir değil mi? Ama yazar öyle yapmaz. Aleviliği getirip “Halk İslamı” diye garip bir tanımın içine sokar. Önce aktaralım:

*“Alevilik zaman içinde İslam ile ilişkilenmiş ve İslam dairesi içinde tüm diğer yorumlardan farklı ve yer yer de onlara karşı oluşmuş bir **Halk İslamı**'dır.”³³⁴*

Dikkat edilirse, yazarın tek bir paragraf içinde yazdıkları bile kendi içinde çelişkilidir. Bunu geçelim. Yazar Aleviliği “halk İslamı” olarak tanımladıktan sonra adeta kendi “halk İslamı'nı” yalanlayacak biçimde şunları yazar:

“Ancak bunun ne kadar İslam olduğu şüphelidir. (...) Bu oluşturulan İslam, ileri sürüldüğü gibi hiçbir şekilde gerçek İslam veya İslam'ın özü değildir.”³³⁵

Şimdi yazar ne yaptı? Önce “Alevilik halk İslamı'dır” dedi. Sonra “halk İslamı gerçek İslam değildir,” dedi.

İşte, Alevi kitaplarında bu tür birbirini inkâr eden çelişkilerle sık sık karşılaşmak mümkün.

Yazarların kafası aydınlık olmazsa, okuyucuyu aydınlatamaz. “Halk İslamı” teriminin anti-bilimsel olduğunu daha önce ele almıştık. Üzerinde durmuyoruz.

³³³ Hasan Kaya, *Başka Bir Gözle Alevilik Kızılbaşlık*, Anfora Yayıncılık, 2006, sy. 43, 46, 50, 51, 56.

³³⁴ Hasan Kaya, *Başka Bir Gözle Alevilik Kızılbaşlık*, Anfora Yayıncılık, 2006, sy. 63.

³³⁵ Hasan Kaya, *Başka Bir Gözle Alevilik Kızılbaşlık*, Anfora Yayıncılık, 2006, sy. 64.

Alevilerin çok önem verdiği “*Buyruklar*” isimli birçok versiyonu olan kitaplar vardır. Bunların en önemlilerinden biri *İmam Cafer Buyruğu* adını taşır.

Bilindiği üzere Cafer Sadık altıncı imamdır. Ve 699 yılında Medine’de dünyaya gelmiş, 799’da Abbasi hükümdarı Mansur tarafından zehirlenerek öldürülmüştür. Caferilik denen Şii mezhebinin kurucusu sayılır.

Ne var ki, *İmam Cafer Buyruğu* onun tarafından yazılmamıştır. Onun dinsel tutumunu yansıtmak için müritleri tarafından 16. yüzyılda kaleme alınmıştır.

Bunu nereden biliyoruz? *İmam Cafer Buyruğu*’nda 16. Yüzyılda yaşamış Hatayi, Pir Sultan, Kul Himmet gibi ozanların adları geçer. Sözgelimi *İmam Cafer Buyruğu*’nda, Cem töreninde on iki hizmetten biri olan saz çalma görevini yerine getiren Zakir’in; Hatayi, Pir Sultan, Kul Himmet’ten değişler okuduğu belirtilir:

“*Zakir, pirden izin alır, ve Hatayi, Pir Sultan, Kul Himmet, vb. üstatlardan tevhid deyişleri okur.*”³³⁶

Demek ki, bu *Buyruk* çoğu Alevinin sandığı gibi İmam Cafer Sadık tarafından yazılmamıştır.

İmam Cafer Buyruğu, Şah İsmail’in (Hatayi’nin) kurduğu Safevi devletinin propaganda kitaplarından biridir. Alevileri, İran Safevi devletinin yanına çekmek için yazılmıştır.

İmam Cafer Buyruğu’nun en önemli özelliği, Şii Müslümanlığı ile Alevi inançlarını karıştırarak bir sentez yapmasıdır. Şiilik ile Alevi sufizmi birbirine ters olduğundan dolayı *Buyruk*’ta birçok çelişki bulmak mümkündür. Sözgelimi Kırklar Söylencesi, Alevi geleneğe uygun biçimde aktarılmıştır. Yani Ali, Muhammed’den öne çıkarılmış, Muhammed’in peygamberliği reddedilmiştir. Fakat kitabın diğer bölümlerinde Şii geleneği öne çıkarılarak Muhammed yine peygamber olarak öne konmuştur.

Bu kitabı saf Alevi düşüncelerini yansıtan bir kitap olarak kabul etmek doğru olmaz. *İmam Cafer Buyruğu*’nun özü Şii Müslümanlıktır. Nitekim bu açıkça belirtilir:

“*Şii Mezhebi, Muhammed-Ali’nin dört kapı kırk makam ve on yedi erkândaki manası olan işler üzerinde kuruldu. (...) Otuz altı millet, Şii mezhebini seçti. Onlar Hz. Muhammed, Hz. Ali’nin yolu üzerinde kaldı. (...) Ayrıları gayrıları yoktu.*”³³⁷

³³⁶ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 119.

³³⁷ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 380, 281.

Gerçek Şiiilik, “dört kapı-kırk makam” öğretisini kabul etmez. Yukarıdaki tanım, Safevi devletinin Şiiilik temelinde Alevi düşünceleri içine aldığını gösterir. Zaten zaman içinde Alevi düşünceleri temizlenmiş, İran’ın resmi dini saf Şii Müslümanlık olmuştur.

İmam Cafer Buyruğu’nun kabuğu Alevi terminoloji ile örtülmüştür. İçi ise Şii Müslümanlıktır. Niçin mi?

İmam Cafer Buyruğu, Besmele’nin açıklamasıyla başlar. Şii Müslümanların (Sünni Müslümanların da) görüşlerini yansıtır.

*“Bir kimse Bismillahirrahmanirrahim derse, şeytan ateşin kapısında mum gibi erir. (...) Bir kimsenin Bismillahirrahmanirrahim demesi durumunda, Tanrı onun günahlarını bağışlar.”*³³⁸

Bu dil Alevilerin kullandığı dil değildir; Şii ve Sünni Müslümanların dilidir.

İmam Cafer Buyruğu, İslam’ı açıkça över.

“Meşrep dindir. (...) Meşrep olmayınca (...) İslam olmaz.”

“Sufi (...) kardeşleri Müslüman, bacıları huri (...) olan kimsedir.”

*“Bir sufinin müsahibi olmazsa (...) İslamı olmaz.”*³³⁹

İmam Cafer Buyruğu’nun İslam savunusu, *Kur’an*’ın yüceltilmesi ve kutsal kitap olarak görülmesiyle el ele gider:

“Sufilerin didara bakışları Kur’an okumak ve birbirine kavuşmaktır.”

“Âşıkların Kur’an’ı övmesi, buyruklarına uyması zorunludur. (...) Edilen sözün kesinlikle Kur’an’a uyması gerekir.”

“Kur’an ne buyurduysa ona göre davranayım.”

*“Kesinlikle Kur’an’a göre karar vermek gerekir.”*³⁴⁰

Oysa Aleviler yazılı *Kur’an*’a değil, konuşan *Kur’an* olan insana bakarak davranır.

³³⁸ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 13.

³³⁹ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 55, 59, 82.

³⁴⁰ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 60, 78, 79, 162, 164.

İmam Cafer Buyruğu; ahiret, mahşer, cennet, cehennem gibi anlayışları savunur.

“Dini, imanı kabul etmek ise Muhammed-Ali soyunu kabul etmekle başlar; kabul edenlerin yüzüne sekiz cennet kapısı açılır, yedi cehennem kapısı kapanır.”

“Her kim Kur’an okuyup buyruğunu yerine getirmezse, başı, cehennemdeki değirmen taşının arasında öğütülecektir.”³⁴¹

Oysa Aleviler ahiret, cennet, cehennem gibi masallara inanmazlar. Devriye inançları bu anlayışları ortadan kaldırır. Kâmil insan oluncaya kadar dünyaya yeni bedenlerle gelineceğini savunan Aleviler için cennet-cehennem olamaz. Öteki dünya olamaz!

İmam Cafer Buyruğu, içki içilmesini şeytan işi olarak görür. İçkiye karşı çıkar.

“Toplanıp içki içip (...) sufilik etmek erkân değildir.”

“Lanetli şeytan (...) ‘şarap iç de iyileş’ der.”³⁴²

Oysa Aleviler hem günlük yaşamlarında, hem de cem törenlerinde içki içerler. İçki içmeyi *Kur’an*’ın söylediğinin tersine, şeytan işi olarak görmezler.

İmam Cafer Buyruğu; namaz, oruç, hacc ve benzeri ibadet biçimlerini savunur.

“Oruç, namaz, hac, zekât, kelime-i şehadet, dünyanın fitresinin tümü Muhammed-Ali’den olduğu için peygamber soyu dışında kalan birinin Pirlük etmesi doğru değildir.”

“Üçüncü makam ibadet etmektir. Bu namaz kılmak, oruç tutmak ve zekât vermekle yapılır.”

“Namaz kılın, zekât verin ve Allah’a sınıksız sarılın.”³⁴³

Oysa Aleviler bu ibadetleri yerine getirmezler. Yani *İmam Cafer Buyruğu*’nu kutsal bir kitap kabul etmelerine rağmen ona ters davranırlar.

İmam Cafer Buyruğu, Ali’yi yüceltir. Kırklar Cemi’ni saygıyla aktarır. On İki İmamı savunur. Anasır-ı Erbaa’yı yani varlık türlerini oluşturan dört maddeyi (toprak, hava, ateş ve suyu) savunur. Pirlük, Musahiplik kurumuna değer verir. Hace Bektaş Veli’yi bir önder olarak kabul eder. Ama bu türlü Alevi görüşlerinin yanında bunlarla çelişkili olarak *Kur’an*’ı, İslam’ı, cennet-cehennemi, namazı, orucu, zekâtı öne çıkarır.

³⁴¹ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 74, 298.

³⁴² *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 65, 155.

³⁴³ *İmam Cafer Buyruğu*, hazırlayan Esat Korkmaz, Anahtar Kitap, 2013, sy. 73, 201, 202.

Bu nedenle *İmam Cafer Buyruğu* kendi içinde çelişen bir kitaptır. Alevilerin kayıtsız şartsız başvuracağı bir kitap değildir. Buyruğun özü, Şii İslam'a dayanır. Alevileri, Şii Müslüman yapmak için Safevi devleti tarafından yazdırılmış bir kitaptır. Alevilikten bir sapmadır.

Alevilerin önem verdiği *Buyruk*'lardan bir tanesi de *Şeyh Şafi Buyruğu*'dur. Bu *Buyruk*'un farklı versiyonları vardır; ancak özleri aynıdır. Kimin yazdığı tam belli değildir. Orijinal haline her dönemde yeni eklemeler yapılmıştır. Bu nedenle gerçek orijinal halini belirlemek zordur.

Şeyh Şafi (1252-1334) ile oğlu Şeyh Sadreddin (1334-1392) arasında geçtiği sanılan konuşmalar bir kitap haline getirilmiştir. Şimdi inceleyeceğimiz *Şeyh Şafi Buyruğu*'nun Safeviler döneminde kaleme alındığı kesindir.

Şeyh Safiyüddin (Şeyh Şafi) 1252'de doğmuştur. İran'daki Erdebil tekkesinin temellerini atmıştır. Safevi devletinin kurucusu Şah İsmail'in atasıdır. Şah İsmail'in 1524'te ölümünden sonra yerine oğlu Şah Tahmasp (1524-1576) geçti. Şah Tahmasp'ın ölümünden sonra yerine 2. Şah İsmail (1576-1577) geçti. Şah Abbas (1587-1628) uzun bir karışıklık döneminden sonra 1587'de Safevi devletinin başına geçti.

İşte şimdi inceleyeceğimiz *Şeyh Şafi Buyruğu*, Şah Tahmasp'tan ve Şah Abbas'tan bahsetmektedir. O halde bu buyruk 16. yüzyılın sonu ile 17. yüzyılın başlarında kaleme alınmıştır. Buyruk'taki şu cümle bunu göstermektedir:

*“Tövbe kıldım. (...) Şah Abbas, İbni Şah Tahmas elinden tövbe ettim.”*³⁴⁴

Elimizdeki *Şeyh Şafi Buyruğu* 'nda ayrıca Hatayi'den, Pir Sultan Abdal'dan nefesler (deyişler) yer almaktadır. Bu da bir kez daha göstermektedir ki, *Şeyh Şafi Buyruğu* 'nun bu versiyonu kesinlikle Safevi devleti tarafından üretilmiştir. *İmam Cafer Buyruğu* gibi; Alevileri, Safevi devletinin yanına (Şiiliğe) çekmek amacıyla yazılmıştır. Şeyh Şafi (1252-1334) ile gerçekte ne kadar ilgisi olduğu bilinemez.

Şeyh Şafi Buyruğu, *İmam Cafer Buyruğu*'na öz olarak benzer. Alevi terminolojisi ile Şii Müslümanlık karışımıdır. Temelde göze batan nokta Şii Müslümanlıktır.

Bu *Buyruk*'ta dört kapı öğretisi yer alır. Hz. Ali'nin dört kapıyı savunduğu iddia edilir:

*“Muhammed Ali'nin yolu hangisidir deseler; cevap verir ki, şeriattır, tarikattır, marifettir, hakikattir.”*³⁴⁵

Gerçekte biliniyor ki, Hz. Ali'nin ve Hz. Muhammed'in dört kapı öğretisiyle ilgisi yoktur. Zaten *Kur'an*'da böyle bir öğreti yer almaz.

³⁴⁴ *Şeyh Şafi Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgün, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 30.

³⁴⁵ *Şeyh Şafi Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgün, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 27.

Şeyh Şafî Buyruğu, Hz. Ali övgüsüyle doludur. Ama Hz. Muhammed bu *Buyruk*'ta peygamber (resul) olarak anılır ve Ali'den daha yüksek bir mertebeye sahiptir. Şu sözden bunu anlıyoruz:

*“Hakk’a ve resule asi olan mutlak kafirdir.”*³⁴⁶

Şeyh Şafî Buyruğu, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Ali'yi onun yerine geçecek kişi olarak gösterir:

*“Hazreti Resul, Ali'nin elini tutup (...) Ya Ali sen benim vasımsın ve varımsın.”*³⁴⁷

Şeyh Şafî Buyruğu'nda Kırklar Cemi söylencesi yoktur. Ali'yi, Hz. Muhammed'in önüne koyma yoktur.

Şeyh Şafî Buyruğu'nda On İki İmam savunusu birçok yerde geçer. Bir örnek aktaralım:

*“Bir kimse erkânlara muhalefet eylese, (...) Allah, Muhammed, Ali, Hasan ve Hüseyin ve On İki İmam dergâhından mahrumdur.”*³⁴⁸

*“Talip, dahi edepli gerekir. Muhammed Ali ve On İki İmamı her yerde hazır ve nazır bile.”*³⁴⁹

Şeyh Şafî Buyruğu'nda Ali savunusu, On İki İmam savunusu Şiiliğe uygun bir savunudur.

Şeyh Şafî Buyruğu'nda Alevileri memnun edecek sözler de vardır. Sözgelimi yol kardeşliği (Musahiplik) kurumu kabul edilir; ama yanlış bir nedene dayanarak!

*“Musahiplik, Muhammed Ali'den kalmıştır.”*³⁵⁰

Tarihsel gerçek başkadır. Muhammed ile Ali zamanında musahiplik kurumu yoktur. Safevi devletinin (Şiiliğin) uydurduğu bir söylencedir bu!

Şeyh Şafî Buyruğu'nda Alevi felsefesinin savunduğu 72 millete aynı gözle bakmak, onları kötü gözle görmemek anlayışı vardır. Verilen öğüt şudur:

*“Kimseye horluk ile bakmayıp, yetmiş iki millete yek nazar ile baka ve herkese muhabbet göstere!”*³⁵¹

³⁴⁶ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 28.

³⁴⁷ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 57.

³⁴⁸ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 58.

³⁴⁹ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 58.

³⁵⁰ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 41.

³⁵¹ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 28.

Ne var ki, bu hakkaniyetli görüşün yanında başka bir görüş daha vardır. İslam'dan alınmış bu görüş Müslüman olmayanlara, ya da sahte Müslümanlara (münafıklara) kötü gözle bakar; onları hor görür.

Şeyh Şafi Buyruğu'nda Şeyh Sadreddin, babası Şeyh Şafi'ye; “bir Müslüman (mümin), bir münafığa /sahte Müslüman'a” yemek verirse ne olur, diye sorar. Şeyh Şafi, bunu kendi etini yemekle özdeşleştirir.

*“Şeyh Sadrettin: Mümin, münafığa lokma yedirirse hali nedir?
Şeyh Şafi: Benim etim yemiş gibidir.”*³⁵²

Evet, bir Sünni veya Şii Müslüman böyle düşünür. Çünkü İslam'a göre Sadece Müslümanlar kardeşler. Oysa Aleviler böyle düşünmez. Hangi dinden olursa olsun bütün insanlar kardeşler, der. İnsanları Müslüman, münafık, kafir olarak ayırmaz.

Şeyh Şafi Buyruğu tersini söyler. Daha doğrusu kendi içinde çelişkiye düşer. Alevilikten aldığı parça ile İslam'dan aldığı parça, çelişkiyi yaratır.

Şeyh Şafi Buyruğu 'nun temelinde Şii Müslümanlığının olduğunu söyledik. Bunun en güzel kanıtı *Buyruk*'un ahiret, namaz, oruç, hacca bakış tarzıdır.

Şeyh Şafi Buyruğu ahireti savunur:

“Dünyada görmeyen ve bulamayan ahirette dahi görmez.”

“Bir kimse (...) Hakk Teâlâ aşkına bir ihsan eylese, bin azabını defeder ahirette.”

*“Gani kardeş, fakir kardeşe malından (...) vermezse (...) ahirette birbirinden fayda görmezler.”*³⁵³

Aleviler ahirete (mahşere) inanmazlar. Şeyh Şafi'nin buyruğuna uymazlar.

Şeyh Şafi Buyruğu, cennet-cehennem anlayışını onaylar. Yani kıyameti, hesap gününü onaylar; Ameli Salih işleyenlerin (yani dünyada iyi şeyler yapanların) cehennemden kurtulacağını savunur:

*“Amel-i Salih işleyin, cehennem azabından kurtulursunuz.”*³⁵⁴

Demek ki, iyi işler yapanlar cennete, kötü işler yapanlar cehenneme gidecektir.

³⁵² *Şeyh Şafi Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgîn, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 66.

³⁵³ *Şeyh Şafi Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgîn, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 23, 39, 45.

³⁵⁴ *Şeyh Şafi Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgîn, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 21.

Aleviler cennet-cehenneme inanmaz. *Buyruk*'a ters davranırlar.

Şeyh Şafî Buyruğu, Sünni ve Şii Müslümanların yaptığı gibi beş vakit namaz kılınmasını, Ramazan orucu tutulmasını, zekât verilmesini, hacca gidilmesini öğütler. Der ki:

“Beş vakit namaz kılarsınız.”

“Zekât veresiniz. Allah Teâlâ'nın verdiği malın yüz akçede iki buçuk akçe hakkullah'ı vardır. Sene be sene vermek gerekir.”

“Bir ay oruç tutun.”

*“Haccedin! Zira bir kez varsanız, cehennem odu (ateşi) size haram olur.”*³⁵⁵

Bilindiği üzere Aleviler bu ibadet biçimlerini yerine getirmezler. Şeyh Şafî'nin emirlerine uymazlar.

Sonuç olarak demek gerekir ki, *Şeyh Şafî Buyruğu*, Alevileri Şii Müslümanlığa çağıran Safevi devletinin bir propaganda broşürüdür. Alevilik'ten sapmadır.

³⁵⁵ *Şeyh Şafî Buyruğu*, hazırlayan Ahmet Taşgın, Çizgi Yayınları, 2013, sy. 20, 21.

Alevi hareketi 1500'lerden sonra bir bölünme geçirdi. Aleviler ile Bektaşiler arasındaki farkı anlamak için bu bölünme tarihini bilmek gerekiyor. Osmanlı padişahı II. Bayezit 1501'de Balkanlar'dan (Dimetoka'dan) Balım Sultan'ı getirdi ve Hacı Bektaş Dergâhı'na Postnişin (dini önder) olarak atadı. Balım Sultan, Osmanlı devletinin bir memuru gibiydi. Derghâhta yeni düzenlemeler yaptı. Bektaşiliği sistem içinde bir tarikat olarak örgütledi. Hacı Bektaş Dergâhı'nda daha önce Çelebiler yönetimdeydi. Balım Sultan, Çelebi yönetimini geriye itti; kendi adamlarını yönetici yaptı.

Dergâh böylece iki parçaya ayrılmış oldu. Bir tarafta Balım Sultan taraftarları, diğer tarafta Çelebiler. Balım Sultan'ın ölümünden sonra bu ayrılık devam etti. Osmanlı devleti 1551-1552'de Kanuni'nin kayını olan Server Paşayı "Sersem Ali Baba" namıyla Hacı Bektaş Dergâhı'na DEDEBABA olarak yönetici taptı.

Balım Sultan'la başlayan ayrılık Osmanlı devletinin politikasıyla büyüdü. Sonuçta dergâh Çelebiler'e karşı olan Dedebabalara teslim edildi. Zaman içinde iki ayrı kol oluşmuş oldu.

Birinci kol, Dedebabalığı savunan BABAGAN kolu; İkinci Kol, Çelebileri savunan DEDEGAN kolu oldu.

Dedebabalık (Babagan kolu): Hacı Bektaş'ın hiç evlenmemiş (mücerret) olduğunu söylüyorlardı. Balım Sultan'ın görüşüydü bu! Bunun anlamı şuydu: Dergâha dışarıdan yönetici atanabilirdi. Çünkü Hacı Bektaş'ın evlatları yoktu. Dedebabalık, Bektaşiliği doğurdu. Bektaşî olmak için "yol evladı" olmak yeterliydi.

Çelebiler (Dedegan kolu): Hacı Bektaş'ın evli olduğunu ve onun soyundan geldiklerini savunuyorlardı. Dergâhı da bu soydan gelen Çelebiler'in yönetmesini istiyorlardı. Kendilerine "Bel evladı" diyorlardı.

Osmanlı devleti Dedebabalığı, Dedegan kolunun önüne koyuyordu; ama dergâhta iki kolun da bulunmasına izin veriyordu. Her iki kol da sonuçta Osmanlı'nın dergâhtaki egemenliğini kabul ediyordu. Osmanlı devleti dergâhın dışında olan Alevileri etkilemek için bu yönetim biçimini tercih etmişti.

Asıl Alevi kitlesi bu iki kolun dışında yer alan, Anadolu'ya yayılmış DEDE OCAKLARI çevresinde örgütlenmişti. Alevi halkı, Dede Ocakları eliyle temsil ediliyordu. Bu ocakları yöneten DEDELER'di. Kızılbaş-Aleviler denen halk kitlesi, Dedeocaklarına bağlıydı. Osmanlıyla kavgaya eden Aleviler onlardı.

1500'lerden sonra Balım Sultan ile başlayan ayrılık günümüze yansımıştır. Okuyucunun bölünmenin sonuçlarını açık olarak görebilmesi için şöyle bir tasnif yapılabilir:

- 1) Yol evladı Babaganlar (Dedebabalar): Bugün Bektaşî olarak isimlendirilen ve daha çok İstanbul, Arnavutluk'ta yerleşmiş olanlar, Hacı Bektaş'ın evli olmadığını savunurlar. Onlara göre herkes Bektaşî olabilir. Alevi soyundan gelmeye gerek yoktur.
- 2) Bel Evladı Dedeganlar (Çelebiler): Hacı Bektaş'ın evli olduğunu ve onun soyundan geldiğini söylerler. Bu kol bugün ULUSOY soyadını almıştır.
- 3) Dede Ocakları: Ocaklar etrafında dedelere bağlı olarak örgütlenen Anadolu halkı. Bu ocaklılar Alevi-Kızılbaş ismiyle anılır. Kırsal kesime yayılmış bu kitleye kimi yazarlar "Köy Bektaşîleri" ismini takarlarsa da, bu yanlış bir deyimdir. Bu kitle Bektaşî değil, Alevidir.

Yukarıdaki bilgileri şimdi ele alacağımız kitabın önemini okuyucunun bilincine çıkarmak için verdik.

Bedri Noyan 1960-1998 arası Türkiye'de Dedebabalık yapmış bir kişidir. Yol evlatlığını savunan Babaganlar kolunu (Bektaşîleri) temsil etmiştir. Bektaşîliğin ne olduğunu onun *Bektaşîlik-Alevilik Nedir?* isimli kitabından öğrenebileceğiz.

Bedri Noyan (Bektaşîler), Hacı Bektaş'a nasıl bakarlar?

Hacı Bektaş'ı bir "Din Türkçüsü" olarak milliyetçi bir zemine yerleştirirler. Hacı Bektaş'ı, Şiiğin temsilcisi olarak gösterirler. Onu evlenmemiş kabul ederler. Hacı Bektaş'ı, Hz. Muhammed'in Türk temsilcisi sayarlar. Şimdi Bedri Noyan'dan aktaralım:

"Hacı Bektaş Veli (...) bir din Türkçüsü'dür."

"Hacı Bektaş Veli (...) evlenmemiştir."

"Hacı Bektaş Veli (...) İslam inancı ve erkânını birleştirmeyi başarmış bir din Türkçüsü'ydü."

*"Hacı Bektaş Veli, Hz. Muhammed'in Türk milleti için temsilcisi, (...) Hacı Bektaş Veli'nin temsilcisi de devrin Dedebabası sayılırdı."*³⁵⁶

Hacı Bektaş'ı bir Türk milliyetçisi olarak göstermek, devletin bugünkü politikasına uygundur; ama 72 millete aynı gözle bakmayı savunan, hiçbir milleti-dini yüceltmeyen Aleviliğin felsefesine terstir.

Bedri Noyan, Hacı Bektaş'ı bir Şii olarak gösterir. Der ki:

³⁵⁶ Bedri Noyan, *Bektaşîlik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 6, 22, 31, 73.

“Anadolu Şiiliğini temsil eden (...) bir Zat Hacı Bektaş Veli’dir.”³⁵⁷

Hace Bektaş’ın Şii olduğunu gösteren hiçbir kanıt yoktur; Bedri Noyan hiçbir belgeye dayanmadan bunu hayal gücüyle oluşturmuştur.

Hace Bektaş’ın en yakın takipçisi Yunus Emre’de, Abdal Musa’da, Kaygusuz Abdal’da Şiiliğin savunduğu “On İki İmam” inancı yoktur. Eğer Hace Bektaş Şii olsaydı, Yunus Emre’de, Kaygusuz Abdal’da bunu bulurduk.

Aleviliğe Şiilik 1400’lerden itibaren önce Ahilik ve Hurifilik, 1500’lerden sonra Safevi devleti eliyle bulaşmıştır.

Hace Bektaş’ı İslamcı göstermek amacıyla onu Hz. Muhammed’in temsilcisi saymak boş bir varsayımdır. Hz. Muhammed Arap’tır. Hace Bektaş Türkmen’dir. Dedebabalık da Hace Bektaş zamanında değil, 1500’lerden sonra başlamıştır.

Bedri Noyan, Hace Bektaş’ı Osmanlı devletinin kuruluşuna bağlamak için onun doğum-ölüm tarihlerini yanlış verir. Der ki:

“Hacı Bektaş Veli (...) Anadolu’ya gelişi (...) 1281; Hakka yürüyüşü (...) 1337’dir.”³⁵⁸

Tarihsel gerçek başka söyler: Hace Bektaş 1208-1209 civarında doğmuş, 1271’de ölmüştür. Osmanlı devleti 1299’da kurulmuştur. Hace Bektaş, Osmanlı devletinden kimseyle tanışmamıştır.

Bedri Noyan yine Hace Bektaş’ı İslam’a yaklaştırmak için onu bir Müslüman olan Mevlana’nın dostu yapar:

“Hacı Bektaş Veli ders vermek istediği bir evladını Konya’ya Hz. Mevlana’ya yolluyor. (...) Bu, ona verdiği değeri gösterir.”³⁵⁹

Bu bilgiyi Bedri Noyan nereden almıştır? Osmanlı devletinin Alevileri kandırmak için yazdırdığı *Vilâyetname*’den! Oysa bir Mevlevî kaynağı olan *Menakıbül Arifîn*’de Hace Bektaş, şeriata uymayan bir kişi olarak gösterilir. Mevlana ile Hace Bektaş’ın iki ayrı uç olduğu buradan belli olur.

Bedri Noyan, Bektaşilerin *Kur’an*’a bağlı olduklarını açıklar:

³⁵⁷ Bedri Noyan, *Bektaşilik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 12.

³⁵⁸ Bedri Noyan, *Bektaşilik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 19.

³⁵⁹ Bedri Noyan, *Bektaşilik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 396.

*“Bektaşiler, Kur’an’ı Kerim’in bütün emirlerine hakiki manalarıyla uyan kimselerdir.”*³⁶⁰

Gerçekten de Bektaşî törenlerinde bol bol *Kur’an*’dan ayetler okunur. Aleviler ise cem törenlerinde bunu yapmazlar; şüphesiz ki, Bektaşîlerin ve Safevilerin etkisiyle yozlaşmış olanlar hariç!

Aleviler sadece “Konuşan *Kur’an* olan İnsan’a” inanırlar.

Bedri Noyan, hem Bektaşîleri İslam’la uyumlaştırmak, hem de Alevileri İslam’a çekmek için *Kur’an*’ı olmadığı biçimde yorumlamaya çalışır. Bir örnek verelim.

İslam’da kadın, erkeğin aşağısındadır. Erkek egemen, kadın bu egemenliği kabul edendir. *Kur’an*’da kadının boşanma hakkı yoktur; sadece erkek bir “BOŞ OL” lafıyla kadını boşar. Gerçekler böyleyken bakın Bedri Noyan ne yazar?

*“Kur’an’ı Kerim’’de (...) kadınların toplum içinde yeri yükseltilmişti. Kadına o derece haklar tanınmıştı ki, yirminci yüzyılın başlarında bazı uygar Avrupa memleketlerinde bile kadına böylesine bir hak tanınmamış idi.”*³⁶¹

Yazar o kadar kendinden geçmiş ki, bu yalanını desteklemek için *Kur’an*’ın Nisa Suresi’nin 34. ve 35. ayetini aktarır. Ama bu ayetler öyledir ki, yazarı yalanlar.

Bedri Noyan’ın kendisinden bu ayeti aktarıyorum:

*“Serkeşlik etmelerinden endişe ettiğiniz kadınlara nasihat edin, onları yataklarında yalnız bırakın, onları dövün.”*³⁶²

Kadınların dövülmesini isteyen bu ayeti Bedri Noyan utanmadan aktarır. Ama hiç düşünmez. Kendisinin aynı sayfada yazdığı, “İslam’ın Avrupa’dan fazla kadına hak tanıdığı” yalanını bu ayetin çürüttüğünü görmez. Amaç İslam’ı iyi göstermektir; ama yazar aktardığı ayetle çelişkiye düşer.

İşte, Bedri Noyan gibi Bektaşîlerin *Kur’an* savunusu böyledir.

Bedri Noyan hem Bektaşîleri, hem Alevileri Caferi mezhebinden gösterir. Bektaşîlerin köylerde yaşayanlarına “Aleviler” der. Böylece Alevi-Bektaşî ayrımını ortadan kaldırır. Okuyalım:

“Bektaşî-Alevi Türk ve mümin Müslümanlar (...) Caferidir. (...) Bektaşîlerin genel olarak köylerde yaşayan bölümüne Alevi denir.”

³⁶⁰ Bedri Noyan, *Bektaşîlik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 7.

³⁶¹ Bedri Noyan, *Bektaşîlik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 95.

³⁶² *Kur’an, Nisa Suresi, ayet 34-35*, Bedri Noyan, *Bektaşîlik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 97, 98.

*“Anadolu Alevileri Bektaşilerdir.”*³⁶³

Görüldüğü gibi Bedri Noyan, Bektaşileri Müslüman saymaktadır. Ama Alevileri de “köy Bektaşileri” olarak gösterip onları da Müslüman yapmaktadır.

Bektaşiler ile Aleviler iki farklı dinsel gruptur. Bektaşilik 1500’lerden sonra kurulmuş bir tarikattır. Bir ayağı İslam içindedir. Alevilik ise 1200’lerden günümüze kadar gelen yavaş yavaş oluşmuş, 1600’lerden sonra oturmuş bir dinsel inançtır, dindir.

Caferilik, Şiiliktir; Şii Müslümanlıktır. İslam’ın namaz, oruç, zekât, hacc ibadetlerini yerine getirmeyen Alevilerin, Caferilikle ilgisi yoktur. Aleviler bugün kendilerine “Caferiyiz” diyorsa, Caferiliğin ne olduğunu bilmedikleri içindir. Bedri Noyan onları aydınlatacağına, karanlığa çekmektedir.

³⁶³ Bedri Noyan, *Bektaşilik-Alevilik Nedir?* Doğu Matbaacılık, 1988, sy. 10, 14.

Osmanlı devleti 1500’lü yılların sonlarından (16. yüzyıldan) itibaren Yeniçeri Ocağı’nın Piri olarak Hacı Bektaş’ı gösterir.

Şüphesiz ki, Osmanlı üretimi *Vilâyetname* gibi kitaplarla Hacı Bektaş Müslüman yapılmıştır önce. Sonra Yeniçeri Ocağı’na manevi lider yapılmıştır. Özcesi Osmanlı devleti Alevi kitlelerini susturmak, Yeniçeri Ocağı’nın itibarını yükseltmek için bunu yapmıştır. Daha önce belirttiğimiz gibi 1501’de Balım Sultan, dergâhın başına Osmanlı devleti eliyle atanmıştır. 1552’de Sersem Ali Baba bu geleneği devam ettirerek Dedebabalık kurumunu Osmanlı devleti adına resmen kurmuştur.

1501’de Balım Sultan ile başlayan dönemde dergâh iki taraftar gruba ayrılmıştır. Çelebiler (Dedegan kolu) ve Balım Sultan taraftarları (Babagan kolu). 1552’den sonra dergâhta ikili bir yönetim ortaya çıkmıştır. Dedebabalar önde, Çelebiler arkada olarak yönetim bölüşülmüştür. Her iki merkez de sonuçta Osmanlı’nın icazetini (onayını) alarak görevlerini sürdürmüştür.

1826’da II. Mahmut, Yeniçeri Ocağı’nı ortadan kaldırmış, Hacı Bektaş Dergâhı’na bağlı tekkeleri dağıtmış, yöneticilerini yargılamıştır. Dergâhın mal varlıklarına el konmuştur.

II. Mahmut’un Şeyhülislamı olan Muhammed Tahir’in fetvasına dayanılarak Ocak 1827’de bir padişah fermanı çıkarılmıştır. Bu fermana göre Hacı Bektaş Dergâhı’nda postnişin olan Hamdullah Çelebi görevinden alınmış, yerine kardeşi Veliyettin Çelebi atanmıştır. Hamdullah Çelebi de Şeriat mahkemesinde yargılanarak Amasya’ya sürgün edilmiştir.

Ocak 1827 fermanı ayrıca Nakşibendi Şeyhleri’nin dergâha atanmasının yolunu açmıştır. Bu tarihten sonra Hacı Bektaş Dergâhı’nda üçlü bir yönetim oluşmuştur. Dedebabalar, Nakşibendi Şeyhleri, Çelebiler. Yönetimin merkezine Nakşibendi Şeyhleri yerleştirilmiştir.

Hacı Bektaş Dergâhı’ndaki 1827 sonrası kurulmuş üçlü yönetimde başta Nakşibendi Şeyhi Kayserili Mehmet Said Efendi vardır. Dedebabaları temsilen Sivaslı Mehmet Nebi Dedebaba ve Çelebileri temsilen Veliyettin Çelebi bu yönetimde yer alır.

Nakşibendilik, İslam’ın gerici bir mezhebi olarak dergâha girmiştir. 1834’te dergâhın avlusuna bir de cami yapılır. Alevileri İslam’a yapıştırmak için!

Osmanlı devleti 1827 sonrasında “Aleviler” deyimini resmen kullanmaya başlar. Bilindiği üzere daha önce bu topluluk Rafizi, Işık Taifesi, Kızılbaş, Zındık, vb. adlarla anılmıştır.

Çelebiler kolunu temsil eden Veliyettin Çelebi’den sonra sırasıyla Ali Celalettin Çelebi, Feyzullah Çelebi, Cemalettin Çelebi postnişin (dini önder) olmuştur. Cemalettin Çelebi 1826 doğumludur. 1921’de ölmüştür.

1826 sonrası Alevilere ve Bektaşilere yapılan saldırılara rağmen Hacı Bektaş Dergâhı'ndaki Çelebiler ve Dedebabalar, Osmanlı devleti ile uzlaşmalarını sürdürmüştür. Cemalettin Çelebi'nin Postnişin olması uzun yıllar Osmanlı devleti tarafından engellenmiştir. 1908 öncesi bir tarihte dergâhın başına Nakşibendi Şeyhi Hacı Hamza Efendi atanmıştır. Hem Çelebilerden Cemalettin Çelebi, hem de dedebabalardan Hacı Feyzullah Dedebaba, Nakşibendi Şeyhi'nin yerine kendilerinin atanması için birbirleriyle kıyasıya bir mücadele vermişlerdir. Ama bunu nasıl yapmışlardır? Çelebiler, Dedebabaları; Dedebabalar, Çelebileri, Osmanlının gözüne girebilecek şekilde kötülemişlerdir. Osmanlı devletinin kabul edeceği biçimde kendilerini pazarlamışlardır. Özellikle Çelebilerden Cemalettin Çelebi, Hacı Bektaş'ın görüşlerini tanınmayacak hale getirerek bunu yapmıştır. Hacı Bektaş'ı bir Nakşibend olarak göstermiştir.

Cemalettin Çelebi 12 Mayıs 1912'de Şeyhülislamlik makamına bir telgraf gönderir. Bu arada dergâhı yöneten Nakşibend Şeyh Hacı Hamza Efendi ölmüştür. Cemalettin Çelebi onun boş koltuğunu doldurmak amacıyla bu telgrafı göndermektedir. Osmanlı devletine yaranmak için Cemalettin Çelebi telgrafına şöyle başlar:

“Şeyhülislamlik Makamının Yüksek Huzurlarına,
Nakşi hocaları büyüklerinden Hacı Bektaş Veli hazretlerinin kutsal dergâh ve vakıflarının idaresi ve şeyhlik makamı, (...) Veli'nin çocuklarıdır.”³⁶⁴

Görüldüğü üzere Hacı Bektaş Veli bir gerici tarikat üyesinin önderlerinden biri yapılmaktadırlar. Resmen yalandır.

Dedebabalar da boş durmaz. Onlar da kendilerinin Şeriatı savunduğuna dair mektuplar yazarlar.

Ne var ki, Osmanlı devleti yine yeni bir Nakşibend şeyhini dergâha atar ve üçlü yönetimi korur. Yine 1912'de Sakallı Rıfkı isimli Bektaşî dervişi, *Bektaşî Sırrı* isimli bir dizi yazar. Bu yazılar sonra kitap haline getirilecektir. *Bektaşî Sırrı*, Dedebabaların görüşlerini dile getirir.

Cemalettin Çelebi 1915'te bu kitabı yanıtlayan *Müdafaa* isimli bir kitap yazar. Bu kitap çok önemlidir; tarihsel bir belgedir. Çelebilerin görüşlerini yansıttığı için değerlendirilmesi gerekir. İşte şimdi bu kitabı inceleyeceğiz.

Müdafaa ilk başta Hacı Bektaş Veli'nin doğum-ölüm tarihlerini yanlış olarak ifade eder.

“Hacı Bektaş Veli (...) 1247 yılında Nişabur'da dünyaya ayak basmışlardır. (...) 1337 yılında öte dünyaya göçmüşlerdir.”³⁶⁵

³⁶⁴ Cemalettin Çelebi'nin, 12 Mayıs 1912 Telgrafı, aktaran Necdet Saraç, *Alevilerin Siyasi Tarihi*, Cem Yayınevi, 2013, sy. 149.

³⁶⁵ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 52.

Dikkat edilirse Dedebaba Bedri Noyan da bu bilgiyi vermişti. Çelebiler ile Dedebabaların bu noktada anlaşmış olması ilginçtir. İki kolun da amacı, Hacı Bektaş Veli'yi Osmanlı devletine yamamaktır.

Nitekim Cemalettin Çelebi, Yeniçeri ordusunun üniformasının Hacı Bektaş tarafından saptandığını iddia eder. Hatta Cemalettin Çelebi'ye göre Yeniçeri adı bile Hacı Bektaş tarafından verilmiştir. Ayrıca Cemalettin Çelebi, Osmanlı devletinin soyguncu-ganimetçi ordusunu över. Aktaralım:

“Osmanlı hükümetinin (...) Yeniçeri adlı askeriyle nice fetihlerde ve yengilerde bulunduğu tarihlerde bellidir.”

“Osmanlı askerinin ilk oluşumunda Hacı Bektaş Veli hazretleri dua etmiş ve yeniden askere özgü bir üniforma tarif etmiştir.”

*“Hacı Bektaş Veli hazretlerinin askeri rütbelere **Yeniçeri** adı verip dile getirdikleri dua başlığı altında yazılmıştır. Hacı Bektaş Veli **doğrudan doğruya kendisi duada** bulunduğu gibi Osmanlı hükümeti ve askerlerinin erinci için duanın (...) müritlere uyulması gerekir denmektedir.”³⁶⁶*

Hacı Bektaş Veli 1271'de ölmüştür. Osmanlı'nın Yeniçeri ordusu 1363-1364 yılında kurulmuştur. Cemalettin Çelebi'nin sözlerinin gerçek olmasına imkân yoktur. Hayal mahsülü olan bu senaryo Cemalettin Çelebi tarafından Osmanlı Devletini memnun etmek için uydurulmuştur.

Cemalettin Çelebi'ye göre Hacı Bektaş mücerret değildir; yani evlenmiştir.

“Hacı Bektaş Veli hazretleri sanıldığı gibi mücerret (bekâr) olmayıp evlenmiş ve Çelebiler, söylendiği gibi Hünkar'ın nefesinden değil, nefisinden gelmiştir.”³⁶⁷

Hacı Bektaş'ın evlenip evlenmediğini kanıtlayacak hiçbir belge ortada yoktur. Cemalettin Çelebi tahminlerden öte bir şey sunmaz. Hacı Bektaş'ın evlenmediğini iddia eden Dedebabalar için de aynı şey geçerlidir; onlar da bilimsel bir kanıt sunamazlar. Yalnız gerçek olan bir şey vardır. Bu sorunu, Dedebabalığı kabul ettirmek için Osmanlı devleti yaratmıştır.

Bunu geçelim.

Cemalettin Çelebi kendini Hacı Bektaş soyuna bağlamak için yine hiçbir belgeye dayanmadan bir akraba listesi sunar. Seyid Ali Sultan'ı, Hacı Bektaş'ın oğlu yapar. Sonra Resül Bali ve Mürsel Bali'yi, Seyyid Ali Sultan'ın iki oğlu olarak gösterir. Sonra da Mürsel Bali'den, Balım Sultan ve Kalender Çelebi'yi iki kardeş olarak doğurtur. Önce aktaralım:

“Seyyid Ali Sulltan (1310 yılında (...)) doğmuştur.”

³⁶⁶ Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması, Berfin Yayınları, 1994, sy. 85, 86, 40.

³⁶⁷ Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması, Berfin Yayınları, 1994, sy. 59.

“Seyyid Ali Sultan oğlu Mürsel Bali 1384’te doğmuş ve 1484’te ölmüştür.”

“Mürsel Bali oğlu Balım Sultan (...) 1473’te doğmuş ve 1520’de ölmüştür.”

“Mürsel Bali oğlu Kalender Çelebi 1476’da doğup 1528’de ölmüştür.”³⁶⁸

Birincisi Seyid Ali Sultan 1310’da doğmuş olamaz. Çünkü babası kabul edilen Hacı Bektaş 1271’de ölmüştür.

Mürsel Bali 1384’te doğup 1484’te öldüğüne göre, 100 yıl yaşamış oluyor. Balım Sultan 1473’te doğmuşsa, Mürsel Bali o zaman 89 yaşında baba oluyor. Kalender Çelebi 1476 yılında doğmuşsa, Mürsel Bali 92 yaşında baba oluyor. Yaklaşık olarak 90 yaşında Mürsel Bali’nin iki çocuk sahibi olması bilimin kabul edebileceği şey değil.

Bütün bu tarih karışıklığı Cemalettin Çelebi’nin sunduğu soy kütüğünü güvenilir hale getirir. Balım Sultan ile Kalender Çelebi’nin kardeş olması yine bir şüphe kaynağıdır. Balım Sultan bir Sırp devşirmesidir. Kalender Çelebi bir Türkmen’dir. Ayrıca Balım Sultan ile Kalender Çelebi’nin niçin soyadları farklı?

Sonuç olarak Cemalettin Çelebinin söylediklerinin inandırıcı olmadığı açıktır.

Cemalettin Çelebi, Hacı Bektaş’ın soyunu Musa Kazım üzerinden Hz. Ali’ye bağlamak ister. Der ki:

“Hazreti Hüncar’ın soyundan gelen Çelebilerin sonuç olarak Musa’yı Kazım hazretlerinden ve böylece de Ali’den ve Evlad-ı Resul’den geldikleri kesin iken, Bektaşî Sırrı adlı kitapçıkta (...) iftiralara girilmiş (...) saldırı yapılmıştır.”³⁶⁹

Hacı Bektaş daha önce söylediğimiz gibi Türkmen soyundan gelmektedir. Onu bir Arap soyuna bağlayıp ve bu soyu Hz. Ali’ye kadar uzatmak akıl ve mantığa sığmaz. Bu saçmalığı kanıtlayacak belge bulunamaz. *Vilâyetname* gibi Osmanlı ürettiği kitaplar hariç!

Cemalettin Çelebi kendi soyum dediği Kalender Çelebi’nin 1527’de Osmanlı devletine karşı başlattığı büyük isyanı savunamaz; kendi tarihine yürekli biçimde sahip çıkamaz. Kalender Çelebi’ye “İsyan suçunun” yüklenmesini kabul edemez. Hatta Kalender Çelebi’nin kendi ismini taşıyan isyanına Kalender Çelebi’nin katılmadığını iddia eder. Kalender Çelebi’yi, Kanuni Sultan Süleyman’ın sadrazamı İbrahim Paşa’nın öldürttüğünü bile kabul etmez.

“Kalender Çelebi’ye isyan suçu yüklenip bu yoksulu lekelemek, güya Kanuni Sultan Döneminde Sadrazam İbrahim Paşa komutasında üstüne asker gönderilip Celali eşkiyası ile hepsinin

³⁶⁸ *Müdafa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 52, 53.

³⁶⁹ *Müdafa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 59.

*öldürüldüğü kimi tarihlerde yazılı ise de **Kalender Çelebi'nin katılması hiçbir tarihte açıkça yazılmamıştır. (...)***

Bu öldürme işinin İbrahim Paşa'ca bile yapılmadığını akıl ve anlayış sahiplerine gösteriyor.”³⁷⁰

Cemalettin Çelebi niçin açıkça bu isyanı savunamıyor. Çünkü bu isyan Alevilerce, Osmanlı devletine karşı yapılmıştır. Cemalettin Çelebi, Osmanlı devletini kötülemek istemediği için, Kalender Çelebi isyanına Kalender Çelebi'yi katmıyor.

Yeri gelmişken söyleyelim. Dedebabaların (sözgelimi Bedri Noyan'ın) bu isyana bakışı da aynı düzlemde. Kalenderi isyanını devlete başkaldırı olarak görür ve kınar.

Cemalettin Çelebi'nin Şah İsmail hareketine bakışı da Osmanlı'nın istediği gibidir. Osmanlı devletine karşı Türkmen Alevilerini yanına alarak kavga eden Şah İsmail bir isyancı olarak kötülenir. Cemalettin Çelebiye göre:

*“Anadolu'nun kimi bölgelerine **sapık düşünceler** serpmiş olan Şah İsmail Safevinin, Şiilik adına Safevilik ruhunun güçlendiği dönemlerde **Çelebelerin ona katıldığı düşüncesi** büyük bir iftiradır.”³⁷¹*

Şah İsmail (Hatayi) 1487-1524 yılları arasında yaşamıştır. Osmanlı devletine karşı Alevileri yanına alarak kavga etmiştir. Şah İsmail'i “sapık düşünceli” saymak Aleviliğe hakarettir. Eğer Şah İsmail sapık düşünceli ise, niçin Aleviler onun Hatayi adıyla yazdığı nefesleri, deyişleri cem törenlerinde okurlar?

Cemalettin Çelebi'nin Şah İsmail'i kötülemesinin altında yatan amaç yine Osmanlı devletine şirin görünme arzusudur.

Cemalettin Çelebi 1908'de meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı padişahı Sultan Reşat'ı görmek için İstanbul'a gider. Niyeti o dönemlerde tartışma konusu olan dergâh yöneticiliğine kendisini kabul ettirmektir. 1915'te yazdığı kitapta bu ziyaretini açıklarken, Osmanlı padişahlarına hangi gözle baktığını da ifade eder: Padişahın ayağına yüz sürmeye gitmiştim, der.

*“Amacım, Meşrutiyet'e ulaşmamız nedeni ile **sevgili padişahımızın yüce ayak tozlarına yüz sürüp kutlamak** idi.”³⁷²*

Sonra padişahın önünde okuduğu duayı aktarır:

³⁷⁰ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 59, 60.

³⁷¹ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 49.

³⁷² *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 46.

“İlk ve adil padişahı olan efendimizin tahta çıkışı nedeniyle mutlu sarayına şahsen yüzüm sürmek için İstanbul’a gelmişim. (...)

*Osmanlı hükümetinin şan, görkem ve onurla sizin saltanatınız altında (...) sürmesini dilerim.”*³⁷³

Çelebiler, Osmanlı padişahlarına kendilerini kabul ettirmek için epeyce ter dökmüşlerdir. Dedebabalarla tartışmalarında, Osmanlı devletinin fermanlarını kanıt olarak kullanmaya çalışmışlardır. Bu fermanlara karşı çıkmayı, Osmanlı devletine karşı çıkmakla eşitlemişlerdir.

Şu sözler bir Alevi için övünecek sözler olabilir mi?

*“Çelebilerin elinde 700 yıllık yüce fermanlar, yargı kararları ve beratlar vardır. (...) Bunların tersini söylemek (...) **doğruluğu dünyaya egemen bir devlete terslik demektir.**”*³⁷⁴

“Doğruluğu dünyaya egemen devlet” kimdir? Osmanlı devleti! Alevilerin kanına girmiş bir devlet! İşte, Cemalettin Çelebi bu devleti savunuyor. Sonra Osmanlı’dan aldıkları rüşveti bir onur gibi savunarak diyor ki:

*“Osmanlı devleti hiçbir dönemde Çelebileri dergâh ve vakıf gelirlerinden yoksun etmemiştir.”*³⁷⁵

Söylenecek söz yok!

Cemalettin Çelebi, Hacı Bektaş Dergâhı’na yönetici olabilmek için Osmanlı devletine defalarca mektup yazmıştır. 1908 öncesi Dedebabalarla ve Nakşibend şeyhi Hamza Efendi ile yürüttüğü iktidar kavgasında ilginç bir yönteme başvurmuştur. Dedebabaları ve Nakşibend şeyhi Hamza Efendi’yi, dergâhta “Nakşibendi tarikatının törenlerine izin vermiyorlar,” diyerek onları Osmanlı devletine şikâyet etmiştir.

Bunu nereden biliyoruz? Kendisinin aktardığı 3620 sayılı Osmanlı devleti Danıştay kararlarından. Devlet kayıtlarında şu sözler geçiyor:

*“Cemalettin Efendi’nin istekleri var. Kendisinin (...) Mürselli evladından geldiği (...) şeyhliğin kendisine verilmesi gerektiği, dergâhta şu anda postta oturan Hamza Efendi ile anılan dergâhta oturan babaların **Nakşibendi tarikatı törenlerine izin vermeyip**, kendisini de dergâhtan kovdukları yolundadır.”*³⁷⁶

Demek ki, Cemalettin Çelebi, Nakşibendi Tarikatı törenlerini savunuyor. Aleviliğe yüzde yüz ters olan Nakşibendiliği övüyor. Üstelik dergâhta gerçek bir Nakşibend olan Hamza Efendi’ye rağmen! Yani onu bile yeterli bulmuyor. Cemalettin Çelebi bununla yetinmiyor. Babası Feyzullah Efendi’ye

³⁷³ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 85.

³⁷⁴ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 46.

³⁷⁵ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 44.

³⁷⁶ Danıştay Kararı, aktaran Cemalettin Çelebi, *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi’nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 93, 94.

1872-1873'te Osmanlı devletinin gönderdiği yazıyı övünç duyulacak bir belge gibi sunuyor. Osmanlı devleti, dergâhın Nakşibend taraftarı insanlar yetiştirmesini, dergâhta beş vakit namaz kılınmasını istiyor. Cemalettin'in babası Feyzullah Çelebi (dolayısıyla oğlu Cemealettin Çelebi) bu kararları onaylıyor. Aktaralım:

*“Şeyhlik görevinin önceden olduğu gibi sizin tarafınızdan yürütülmesi konusunda Ankara'ya emir gönderilmiştir. Yüce kişiliğinizin (...) **Nakşibend yolağına** girenleri yetiştirmek (...) dergâhta **beş vakit namaz kılınmasına** (...) gayret gösterilmeleri uyarısıyla bu yazı kendilerine gönderildi.”³⁷⁷*

Feyzullah Çelebi'ye gönderilen ve Cemalettin Çelebi'nin gururla aktardığı bu belge, Alevi dergâhının nasıl yozlaştırıldığını ve Çelebilerin buna nasıl önyak olduğunu gösteriyor.

Cemalettin Çelebi 1912 yılında yazmış olduğu telgrafta, Hacı Bektaş Veli'yi Sünni bir tarikat olan Nakşibendiciliğe sokmuştu. Bunu daha önce aktarmıştık. Şimdi *Müdafaa*'da Cemalettin Çelebi, bütün Çelebileri Sünni mezhebin içine sokar.

“Çelebiler, SÜNNİ mezhebe ve topluluğa, Hazreti Pir efendimizin gittiği doğru yola bağlanmış ve onu izlemişlerdir.”³⁷⁸

Hacı Bektaş Dergâhı'nda postnişin olan bir kimseden, Alevilerin Sünni olduğunu duymak onur kırıcıdır. Ne Çelebiler, ne Bektaşiler, ne de Ocaklı Aleviler, Sünni mezhebe sokulamaz.

Sünni mezhep ile Alevilerin farklarına değişik yerlerde defalarca değindiğimiz için uzatmıyoruz.

Günümüze geliyoruz. Cemalettin Ulusoy'un (Cemalettin Çelebi'nin) torunu Hacı Bektaş Dergâhı Postnişi Veliyyettin Ulusoy'un görüşlerini kısaca aktaralım. Veliyyettin Ulusoy, Alevileri İslam içine sokar ve İslam'ın *Kur'an*'ını savunur.

Veliyyettin Ulusoy, Şenay Yıldız'ın *Akşam* gazetesi adına yaptığı röportajda diyor ki:

“-Alevilik nereden gelmektedir? İslam içi midir, dışı mıdır?”

-Bir kere İslam dışı şeklinde yorumlamıyorum ben. Bizim inanışımız İslam'la iç içedir.

-Alevi Bektaşilikte Kur'an'ın yeri nedir?

-Kur'an'ın yeri hep vardır. (...) Allah bize öğrenelim ve uygulayalım şeklinde onu gönderdi. (...) Kur'an'ın yeri bizim inancımızda da yerini muhafaza eder ve saygı görür.”³⁷⁹

³⁷⁷ 1877-1873 tarihli yazı, aktaran Cemalettin Çelebi, *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 65.

³⁷⁸ *Müdafaa, Çelebi Cemalettin Efendi'nin Savunması*, Berfin Yayınları, 1994, sy. 49

³⁷⁹ Veliyyettin Ulusoy, <http://www.aksam.com.tr>, Şubat 2012.

Bütün kitap boyunca Aleviliğin İslam dışında olduğunu gösterdik. Alevilerin *Kur'an*'a bakışının, İslam'a uymadığını ele aldık.

Namaz kılmayan, Ramazan orucu tutmayan, zekât vermeyen, hacca gitmeyen, Konuşan *Kur'an* İnsan'a inanan; ahirete, cennet-cehenneme inanmayan, İslam Tanrı'sını eleştiren, Devriye inancına sahip, Enel-Hakk (Ben Tanrı'yım) diyen Aleviler İslam içine sokulabilir mi?

Çelebiler bu noktalarda yanılığın içindedir. Çelebiler bu görüşleriyle Alevilik'ten sapmıştır.

Çelebilerin ve Bektaşilerin görüşlerini daha önceki iki bölümde ele aldık. Şimdi Ocaklara bağlı Dede'lerin görüşlerini ele alarak tabloyu tamamlamamız gerekiyor.

Alevilerin temel örgütlenmesi Ocaklar temelindedir. Belli bölgelerde bir Dede'nin etrafında kurulan ocaklar kendilerine bağlı TALİPLERİ toplar. Dedeler, dini liderlerdir; talipler de onların öğrencileri olurlar. Ocakların önderlikleri babadan oğula geçerek sürer.

Dedeler genellikle kendi soylarını “On İki İmam” nesline dayandırır. Kendilerini Ali'nin torunları olarak düşünürler. Ne var ki, bir “dogma” haline gelmiş bu düşüncenin gerçeğe ilgisi yoktur; hayalidir. Ocak sistemi ve Dedelik Kurumu, Aleviliği bugünlere kadar yaşatan en önemli örgütlenme biçimi olmuştur. Dedelerin nesil aktarımı, Ocakların devamını sağlamıştır. Sonuçta her Alevinin bir ocağa, bir Dede'ye merkezi olarak bağlanmasını sağlamıştır.

Dedeler “halktan” kişilerdir; etraflarındaki Alevi kitle de halktır. Alevi dini; İslam dini gibi bir medreseye, eğitim kurumlarına sahip değildir. Aleviliği aslına uygun olarak öğreten merkezi bir kurumdan, örgütlenmeden yoksundur.

İşte, Ocaklar ve Dedeler bu görevi yüzyıllardır yüklenmişlerdir. Aleviliğin yaşamasını sağlamışlardır. Aleviler deyince ilk akla gelmesi gereken, Ocaklar etrafında doğal biçimde örgütlenmiş “Dedeler ve talipleri” olmalıdır. Asıl Alevi tabanı budur. Şüphesiz ki Alevilik'ten sapmış Dedeler de vardır. Ama bu durum Ocaklar'ın önemini ortadan kaldırmaz.

Şimdi Ocaklara bağlı Dedelere örnek olarak Ali Özsoy Dede'yi inceleyebiliriz. Ele alacağımız kitap; Ali Yıldırım'ın, Ali Özsoy Dede ile yaptığı söyleşiyi içeriyor. R. Yörükoğlu bu kitaba bir önsöz yazmıştır. Kitap, Ali Özsoy Dede *Görüşleri ve Şiirleri* ismiyle 1991'de yayımlanmış.

1908 yılında Âşık Veysel'in doğum yeri olan Sivrialan köyünde doğmuş olan Ali Özsoy Dede'nin babası da doğal olarak Dede.

Ali Özsoy Dede 16 yaşından itibaren babasının peşine takılarak köyleri gezmiş, cem törenlerine katılmış. Babası ölünce kendisi Dede olmuş ve Anadolu'nun birçok yerinden kendine talipler edinmiş. Kısacası, çiraklığını babasının yanında yapmış olan Ali Özsoy Dede tam bir Alevi Dedesi! Ne yazık ki, 1992'de aramızdan ayrılmış.

Ali Özsoy Dede'nin görüşlerini incelemeye geçebiliriz. Hemen ilk başta söylememiz gereken şey, onun da diğer Dedeler gibi “On İki İmam” soyundan geldiğini sanması. Bu boş sanının kökeni, Aleviliğe Şiiliğin bulaştığı 1400'lerden sonraki yıllara dayanır. Özellikle 1500'lerde kurulan Safevi devleti ve onun ürettiği kitaplar bu yargının kuvvetlenmesini sağlamıştır. Bu yanlış yargı 500-600

yıl içinde Alevi kitlesine bir inanç gibi yerleşmiştir. Bu inancı ortadan kaldırmak ileriki yüzyılların işidir.

Ali Özsoy Dede, Aleviler ve Bektaşiler arasındaki farkları bilmektedir. Ama ayrılıktan değil, birlikten yana olduğu için Alevi-Bektaşî ayrımına gidilmemesini istemektedir. Bunu da bilimsel bir düşünce olarak değil, bir iyi niyet gösterisi olarak kabul etmek gerekir. Yoksa Alevilik ve Bektaşîlik bazı ortak dinsel söylemlerine ve ibadet biçimlerine rağmen iki farklı olgudur. Bu noktayı daha önce ele aldık.

Ali Özsoy Dede'nin en ilginç yanı, İslam ile Müslümanlığı iki farklı alan olarak algılamasıdır. Oysa Müslümanlık ile İslam aynı şeydir.

Ali Özsoy Dede, Müslümanlığı kabul etmiyor; ama Müslümanlığı, İslam'dan farklı görerek!

Bizim burada göstermek istediğimiz nokta, daha önce ele aldığımız Çelebilerden Cemalettin Çelebi ve Bektaşîlerden Bedri Noyan'ın görüşlerinden, Ali Özsoy Dede'nin taşıdığı farklılıktır. Ali Özsoy Dede'nin Aleviliğin temel ilkelerine gösterdiği net bağlılıktır.

Ali Özsoy Dede; *Kur'an'a*, Cemalettin Çelebi ve Bedri Noyan'ın baktığı gibi bakmaz. Müslümanların kabul ettiği yazılı *Kur'an*'ı kabul etmez. Kendi sözleriyle şöyle der:

*“Kur'an'ın hepsi onların başına çalınsın! Adını Kur'an deyip çıkartmış. Kendi kitapları yahu, kendileri yazmış.”*³⁸⁰

Dikkat edilirse Ali Özsoy Dede burada *Kur'an*'ı bir Allah kalamı değil, kul işi olarak görmektedir. Ali Özsoy Dede, *Kur'an*'ı bir “Arap hikâyesi” olarak görür ve *Kur'an*'ın Tanrı sözü değil, bir kul sözü olduğunu söyler:

*“Onların Kur'an'ı Arabın hikâyesi oğlum. Başka bir şey değil. (...) Arabın hikâyesidir. (...) Kulun yaptığı bir şey!”*³⁸¹

Ali Özsoy Dede, Zahitlere (dinsel yobazlara), “*Kur'an'ı çıkar koynundan, ona bakma,*” diye seslenir: Hidayeti (doğru yolu) *Kur'an* göstermez.

*“Zahit Kur'an'ı çıkar koynundan
Hidayet vermemiş bu kitap sana.”*³⁸²

Ali Özsoy Dede, gerçek *Kur'an*'ı, İNSAN'da görür. Yazılı *Kur'an*'da görmez! Der ki:

*“Allah allah deyip sehaba bakma
Talib-i hak isen kitaba bakma*

³⁸⁰ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 22.

³⁸¹ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 49.

³⁸² Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 20.

Okuma bilirsen Kur'an sendedir.”³⁸³

Yine Ali Özsoy Dede İNSAN sözünü (Tanrı sözünü değil) ayet sayar. Der ki:

*“Her arif sözleri sözle gizlerim
Çünkü ayettir benim sözlerim.”³⁸⁴*

Ali Özsoy Dede'nin *Kur'an*'a bakışı, Aleviliğe uygundur.

Ali Özsoy Dede, Tanrı'yı gökte aramaz. Tanrı insanın içinde, kendi Öz'ündedir. Bu nedenle Tanrı'yı insan yaratmıştır. Tanrı denen şey, insanın kendisidir. Yani Ali Özsoy Dede, Enel-Hakk (Ben Tanrı'yım) düşüncesini savunur. Söyleşiyi yapan Ali Yıldırım'ın sorularını ve Ali Özsoy Dede'nin yanıtını birlikte aktaralım ki, yanlış anlaşılmasın:

“-A. Yıldırım: Konuşmalarından (...) Tanrı'nın da insanın kendi içinde olduğuna dair şeyler çıkmaya başladı.

-Ali Özsoy Dede: Tam da öyle yahu. Benim içimden çıkmadır. (...) Ben YARATTIM. Her şey insandadır.

-A. Yıldırım: Tanrı varsa insanlar arasında, insanın içindedir.

-Ali Özsoy Dede: Başka nerde olacak?

-A. Yıldırım: Mansur 'Niye ben Tanrı'yım' demiş?

-Ali Özsoy Dede: Der, ne olacak, En-el hak demiş.”³⁸⁵

Ali Özsoy Dede, Tanrı'nın (Mevlâ'nın) bir insan; İnsan'ın bir Tanrı (Hazreti Süphan) olduğunu şu deyişle ifade eder:

*”Ey sofu nutkumu yeyleyle iman
Her sözüm Mevlâ'nın sözü gibidir
Tıpkı bana benzer hazreti Süphan
İşte yüzlerim anın yüzü gibidir.”³⁸⁶*

³⁸³ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 21.

³⁸⁴ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 45.

³⁸⁵ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 44.

³⁸⁶ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 45.

Ali Özsoy Dede yazılı *Kur'an*'ın ifade ettiği ŞEYTAN'a inanmaz. Şeytan denen şeyin cismi yok, sadece ismi var, der. Cismi olmayanın isminin olması, gerçekte onun olmadığını gösterir, der. Şeytan sadece bir kötü niyettir, der. Sonuçta Şeytan diye bir yaratık yoktur, der.

“Cismi olmayanın ismi olmuş, aslı olmuyor onun, aslı yok bir kere. (...) Bir cisim olmadıktan sonra ismin aslı olmaz. (...)

*Şeytan ne yahu, şeytan? Şeytan senin kötü niyetin! Şeytan diye ayrı gayrı bir yaratık yok ki.”*³⁸⁷

İslam'a göre “şeytan” diye bir yaratık vardır. Şeytanın olmadığını kabul etmek, İslam'a karşı gelmektir.

Ali Özsoy Dede öteki dünyaya (ahirete, kıyamete) inanmaz. Alevilerin inandığı Devir (ruh göçü) inancını savunur. İnsanların ruhu ölmez; dünyaya yeniden yeniden gelirler. Ali Özsoy Dede öteki dünya inancı için der ki:

“Öbür dünya neresi? Bu bizim çalıştığımız, çabaladığımız, ibadetimiz (...) bu dünya için! Senin ruhun ölmez, dünyaya bağlı kalır. Gider geri gelirsın.

*Onların öbür dünya dediği, yerin altında mı, göğün yüzünde mi?”*³⁸⁸

Öbür dünyaya inanmayan Ali Özsoy Dede doğal olarak cennet-cehenneme de inanmaz. Söyleşiyi yapan Ali Yıldırım, “Aleviler cennet cehenneme de inanmazlar mı?” diye sorar. Ali Özsoy Dede'nin yanıtı şöyle:

*“İnanmazlar. Çünkü yok. Yerin altında mı, göğün yüzünde mi? (...) Cennete inanmaz da, ruhun devir yaptığına inanırlar.”*³⁸⁹

Sonra Ali Özsoy Dede ekler:

*“Ne cennet aşkımız var, ne de cehennemden korkumuz var.”*³⁹⁰

Ali Özsoy Dede bir de kendi deyişiyle cennet-cehennemi inkâr eder:

*“Özsoy sen kalbini yu pak eyle
Cennet cehennem diye ademi belle.”*³⁹¹

³⁸⁷ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 48.

³⁸⁸ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 28, 29.

³⁸⁹ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 28.

³⁹⁰ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 19.

³⁹¹ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 89.

İslam ilk insanın Tanrı tarafından **yaratıldığına** inanırken; Aleviler bir Nur’dan **doğduklarına** inanırlar. Alevilere göre Hakk bir Nur’dur. Bu Nur ikiye bölünmüş, Muhammed ve Ali Nuru’na ayrılmıştır. İşte Muhammed Nuru, veya Ali Nuru, veya Muhammed Ali Nuru’ndan insan doğmuştur. Bütün insanların doğuş kökeni bu Nur’dan doğuşa dayanır. Dünya yaratılmadan önce İnsanlar Tanrı ile birlikte sohbet halindedir. Hakk ile birliktedir. İnsanlar en sonunda doğdukları Nur’a döneceklerdir; Hakk ile Hakk olacaklardır.

Ali Özsoy Dede, Alevilerin bu “doğuş inancına” sahiptir. Bu inancını şu güzel dizelerle dile getirir:

*“Evvel katreyidim şimdi hak oldum
Arştaki kandilden nurdan gelirim”*

*“Hattı Muhammed Ali nurundan
Hak ile hak olan yerden gelirim”³⁹²*

“Evvel katreydim (damlaydım); sonra Hakk oldum”; demenin anlamı büyüktür. Aynı zamanda Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) düşüncesini yansıtır.

İslam Tanrı’nın insanları yarattığına inandığı için, KADER’e de inanır. İnsanların kaderleri Tanrı tarafından çizilmiştir. Bunları Tanrı, Levh-i Mahfuz denilen bir ana kitaba yazdırmıştır. İnsan daha ana-babasından doğmadan önce kaderi Tanrı tarafından saptanmıştır. Doğduktan sonra dünyada insanın başına gelecekler Levh-i Mahfuz’da yazılıdır. Hatta cennete mi, cehenneme mi gideceği bile yazılıdır.

Aleviler ise Hakk’tan (Nur’dan) doğduklarına inandıkları için kadere inanmazlar. Cenneti-cehennemi reddetmek, aynı zamanda kaderi de inkâr etmek demektir.

Ali Özsoy Dede bu Alevi inanca bağlı olarak Levhi Mahfuz’da yazılı olduğu söylenen kaderi kabul etmez. Levh-i BABA, Mahfuz’u da ANA olarak görür. Der ki:

*“Sünniler diyor ki, levh büyük bir kalem imiş. Mahfuz da koca bir deftermiş. (...) Senin ne olacağın orada yazılıymış. **Levh baban, Mahfuz de anan be!**(...) **Kul yapmış, Kul yapıyor onu.**”³⁹³*

Demek ki, Ali Özsoy Dede, kaderin yazılı olmadığına ve insanın geleceğini kendisinin çizdiğine inanmaktadır. Aleviliğin inançlarına uygun düşen de budur.

Aleviler namaz kılmazlar; dolayısıyla namaz öncesi abdest almazlar. Abdestlerinin alınmış olduğunu, namazlarının kılınmış olduğunu savunurlar. Ali Özsoy Dede, Alevilerin bu görüşünü çok güzel açıklar. Söyleşiyi yapan Ali Yıldırım’ın ve Ali Özsoy Dede’nin konuşmasına bir bakalım:

“-A. Yıldırım: Alevilerin namazı kılınmış mıdır dede?

³⁹² Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 48.

³⁹³ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 28.

-**Ali Özsoy Dede:** İşte böyleyse kılınmış, ne olacak?

-**A. Yıldırım:** “Kılınmış namazım kıldırırlarsa, alınmış abdestim aldırırlarsa” Ne demek oluyor bu?

-**Ali Özsoy Dede:** Benim abdestim alınmış, namazım kılınmış diyor.

-**A. Yıldırım:** Yıllık abdest, yıllık namaz diye bir şey olur mu?

-**Ali Özsoy Dede:** Olmaz mı?

-**A. Yıldırım:** Nasıl olur?

-**Ali Özsoy Dede:** Eline, beline, diline dedik ya. İlla şekil mi vereceğiz buna? (...) Ağzına su alıyorsun mesela, çalkalıyorsun, ağzımla haram yemeyeceğim, dilimle yalan söylemeyeceğim. Burnuna su çekip döküyorsun, ben bu burnumla helalimden başkasını koklamayacağım. (...) Kulağını meshediyorsun, kulağımla (...) küfür dinlemeyeceğim.”³⁹⁴

Ali Özsoy Dede, Alevilerin namaz kılmama durumunu aynı zamanda *Kur'an*’ı, “Allah sözü” kabul etmeyerek açıklar. Ayrıca farklı dinden olan insanların namaz kılmak zorunda olmadıklarını, dünyada sadece Müslümanların olmadığını söyleyerek açıklar:

“Namaz diye ibadete diyorlar değil mi? Aleviler de diyor ki, bizim de ibadetimiz var, **beş vakit namaza niye ihtiyacımız var?** (...) Beş vakit namaz düzenlenmiş. (...) Kim yapmış bunu? Allah mı göndermiş? (...) Allah’ın kulu yalnız sen değilsin. Dünyada Allah’ın Rumu var, Ermenisi var, Yahudisi var. (...) Hepsinin de ayrı ayrı ibadetleri var.

Bizim Alevi milleti de demiş ki, eğilip kalkmayla ibadet olmaz.”³⁹⁵

Ali Özsoy Dede bu sözlerinden sonra güzel bir deyiş okur; dört duvara secde kılmayı saçmalık olarak gördüğünü belirtir. Tapacaksan, “insan olan Tanrı’ya” (bana) tap, der.

“Allah eve girmez sırr-ı mutlaktır
Dört duvara secde kılan ahmaktır

Tapacaksan BANA hakka tapsana”³⁹⁶

Bilindiği üzere İslam (*Kur'an*), Kâbe’yi (Beytullah’ı) Allah’ın evi olarak kabul eder. *Kur'an*, Kâbe’yi ziyareti (Haccı) farz kılmıştır. Durumu uygun olanlar hacc yapmalıdır; kutsal ibadeti yerine getirmelidir.

³⁹⁴ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 35.

³⁹⁵ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 19, 20.

³⁹⁶ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 20.

Aleviler ise hacc yapmazlar. Ali Özsoy Dede, Kâbe'yi "Allah'ın evi" olarak görmez; orayı taş duvar olarak kabul eder. Ve Alevilerin hacca gitmesine gerek olmadığını söyler:

*"Adam diyor ki, 'Beytullah Allah'ın evi'. Aleviler de Allah'ın evi olmadığını, taştan duvar olduğunu biliyorlar. Onun için gitmiyorlar oraya. Gitmezler, ihtiyaçları yok. **Hacca gitmeye ihtiyaçları yoktur.**"*³⁹⁷

Ali Özsoy Dede, *Kur'an*'ın koyduğu farza (zorunluluğa) aldırmanın oluyorsa böylece. Diğer Aleviler gibi! Ardından Ali Özsoy Dede, hac ziyaretinin ibadet için değil, ticaret için konulduğunu açıklar. Mekke'nin tarıma dayalı bir şehir değil, ticarete dayalı bir şehir olduğunu ve ticareti arttırmak için Hacc'ın Hz. Muhammed tarafından ibadet haline getirildiğini belirtir. Der ki:

*"Mekke'nin başka bir geliri yokmuş. Ziraatçılığı yok, bağcılığı yok. (...) Bugünkü gibi petrolü de yok. Bir ticaret var; o da insanların toplanmasına bağlı. Burayı tavaf etmek sevap diyor. **Oranın gelirini arttırmak için.** Öyle değil mi ya?"*³⁹⁸

Ali Özsoy Dede sonra bu görüşünü kendi dizeleriyle anlatır:

*"Hac mevsimi geldi hiç çabam yoktur
Altın bozduracak zengin değilim
Beytullahtır diye bir taş binaya
Hiç hevesim yoktur düşün değilim"*

Ali Özsoy Dede, 30 günlük Ramazan Orucuna ve ondan sonra kutlanan Ramazan Bayramı'na (Şeker Bayramına) da karşı çıkar. Yazılı *Kur'an*'ın emrettiği (farz kıldığı) Ramazan orucunu kabul etmez; Ramazan ayını kutsal bir ay değil, bir katil ayı olarak görür. Şeker Bayramı'nı Muaviye'nin uydurduğu bir "bayram" olarak ele alır.

Ali Yıldırım, Alevilerin niçin Ramazan'da oruç tutmadığını sorar. Ali Özsoy Dede şöyle yanıtlar:

*"Ramazan nedir de oruç tutsunlar? **Katil ayı Ramazan.** Ali'yi, Ramazan'da hançerlemişler. (...) O gün Muaviye sabahlara kadar milleti yatırmıyor. Davullar, Zurnalar (...) şenlikler (...) yaptırıyor. (...) Diyorlar: 'Ya Muaviye, bu ne bayramı?' 'Şeker Bayramı,' diyor. Muaviye'nin istiklal bayramı, **şimdi olmuş mukaddes!**"*³⁹⁹

Ali Yıldırım, Alevilerin Ramazan orucunu, Ramazan Bayramını, namazı, hacı reddettiğini bir kez daha Ali Özsoy Dede'ye onaylatmak için sorar:

"-A. Yıldırım: Şimdi dede, orucu, Ramazan Bayramı'nı, namazı, hacca gitmeyi Aleviler kabul etmiyorlar değil mi?"

³⁹⁷ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 23.

³⁹⁸ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 23.

³⁹⁹ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 24.

-**Ali Özsoy Dede:** *Eden korkusundan ediyor. Yoksa inancından etmiyor.*”⁴⁰⁰

Alevilik bir din mi?

Ali Yıldırım, “Aleviliğin bir din olmadığına inanarak” Ali Özsoy Dede’ye soruyor ve Ali Özsoy Dede, “Alevilik bir dindir” diye yanıtlıyor. Aktaralım:

“-**A. Yıldırım:** *Alevilik bildik anlamda bir dine benzemiyor. Yani demin dedin ya, kendine özgü kuralları, anlayışı var. Daha çok bu dünyanın işlerini düzenleyen, insanlar arasında kardeşliği, dostluğu düzenleyen bir hali var.*

-**Ali Özsoy Dede:** *Daha bundan daha iyi din olur mu?*”⁴⁰¹

Yine kitabın başka bir yerinde Ali Özsoy Dede, Aleviliği şöyle tanımlıyor:

“*Alevilik büyük bir felsefedir. **Hangi dinin** daha üstün bir felsefesi var?*”⁴⁰²

Gerçekten de Alevilik tasavvufa (Alevi sufizmine) dayanan bir dindir. Aynı zamanda her din gibi bir felsefedir. Ali Özsoy Dede diyor ki:

“**Ben Müslüman değilim.**”⁴⁰³

Ali Özsoy Dede’nin bir adım daha atarak “Ben İslam değilim” demesi gerekirdi. Çünkü İslam dinine inananlara Müslüman deniyor. Ayrıca Ali Özsoy Dede’nin şimdiye kadar aktardığımız görüşlerini özet olarak yazalım:

-“*Kur’an onların başına çalınsın.*”
(Kur’an’ı kabul etmiyor.)

-“*Tanrı benim içimden çıkmadır, ben yarattım.*”
(Enel-Hakk –Ben Tanrı’yım düşüncesini savunuyor.)

-“*Şeytan diye bir yaratık yok.*”
(İslam’ın şeytan inancını eleştiriyor.)

-“*Öbür dünya neresi?*” - “*Aleviler Cennet-Cehenneme inanmazlar.*”
(İslam’ın ahiret-kıyamet, cennet-cehennem anlayışına karşı duruyor.)

⁴⁰⁰ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 24.

⁴⁰¹ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 31.

⁴⁰² Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 27.

⁴⁰³ Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev yayıncılık, 1991, sy. 22.

-“*Kandildeki Nur’dan geldim.*”

(İslam’ın yaratılış felsefesini kabul etmiyor.)

-“*Levh baban, Mahfuz da anan.*”

(İslam’ın Levh-i Mahfuz kitabını, kaderi onaylamıyor.)

-“*Beş vakit namaza ihtiyacımız yok.*”

(İslam’ın namaz ibadetini eleştiriyor.)

-“*Beytullah (Kâbe) Allah’ın evi değil.*”- “*Hacca gitmeye ihtiyaç yok.*”

(İslam’ın hacc ibadetini kabul etmiyor.)

-“*Ramazan Katil Ayı!*” – *Ramazan Bayramı Muaviye’nin İstiklal Bayramı.*”

(*Kur’an*’ın emrettiği 30 günlük ramazan orucunu tutmuyor. Ramazan Bayramı’nı kutlamıyor.)

Şimdi soralım: Ali Özsoy Dede’nin bu görüşleri, onu Müslümanlığın dışında bıraktığı gibi; İslam’ın da dışında bırakmaz mı? Gerçek anlamıyla Aleviliği, İslam’dan farklı bir din yapmaz mı?

SONUÇ

Alevilikten sapmaları yaratan yanlışları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Aleviliği Şiilik ile özdeş kılmak.
- Hz. Ali'yi savunanları Alevi olarak göstermek.
- Aleviliği, Şiiliğin bir kolu olarak göstermek.
- Şiiliği, Aleviliğin bir mezhebi olarak savunmak.
- Aleviliğin kökünü Orta Asya'ya veya Şamanizme bağlamak.
- Alevilikteki "Allah-Muhammed-Ali" üçlemesinin Hristiyanlıktan geldiğini söylemek.
- Aleviliği sosyalist-komünist bir öğreti olarak görmek.
- Alevi felsefesinin "Şii mistizminin" ürünü olduğunu sanmak.
- Hace Bektaş'ın, Ahmet Yesevi'nin veya Lokman Perende'nin öğrencisi olduğunu iddia etmek.
- Alevi hareketinde ilk bölünmeyi (Dedebabalığı) 1551'de Hace Bektaş Dergâhı'na atanan Sersem Ali Baba ile başlatmak.
- Aleviliği, İslam içinde bir mezhep olarak görmek.
- Alevilik ile Bektaşiliği aynı saymak.
- Aleviliği sadece Türkmenler'e ait bir dinsel görüş olarak tanımlamak ve Aleviliği Türk milliyetçiliğine yapıştırmak.
- Aleviliği sadece Kürt halkına ait bir dinsel düşünce olarak tanımlamak.
- Alevileri Caferi mezhebinden saymak.
- Altıncı İmam Cafer Sadık'ı bir Alevi olarak göstermek.
- Aleviliği bir "halk dini" olarak tanımlayıp, Aleviliğe "halk İslamı" demek.
- Aleviliği materyalist bir felsefe olarak görmek veya Alevilik felsefesinin materyalist olduğunu iddia etmek.
- Aleviliği İslam'dan farklı bir dinsel inanç olarak kabul etmemek.
- Bektaşiliği; kent Bektaşiliği ve köy Bektaşiliği olarak ikiye bölmek ve "köy Bektaşiliğine Alevi denir" demek.

- “Her Alevi bir Bektaşidir; ama her Bektaşî, Alevi değildir” görüşünü savunmak.
- “Alevilik heterodoksi (aykırı) bir İslam’dır” demek. Veya “Aleviliğe cemaat-dışı İslam’dır” demek.
- Aleviliği, Yeseviliğin bir kolu saymak.
- Hace Bektaş Veli’yi, Osmanlı devletinin kurucuları ile tanışıyor göstermek veya Hace Bektaş Veli’yi ilk Osmanlı devletinin savunucusu yapmak.
- 1363-1364’te kurulan Yeniçeri Ocağı’nın, kurulduğu andan itibaren Hace Bektaş’a bağlandığını iddia etmek.
- Makalat, Vilâyetname, Şerh-i Besmele* gibi kitapların yazarının Hace Bektaş olduğunu savunmak.
- Hace Bektaş’ın hayatını *Vilâyetname*’ye dayanarak anlatmak.
- Alevileri İslam’ın yazılı *Kur’an*’ına bağlı göstermek veya yazılı *Kur’an* üzerinden Alevileri tarif etmek.
- “Alevilik İslam-dışıdır” diyenleri, şariatçı yobazlarla aynı kefeye koymak.
- Alevilerin gerçekte savunduğu, “İnsan, konuşan Kur’an’dır” görüşünü kabul etmemek.
- Alevileri; “ahreti, kıyameti, cennet ve cehennemi” savunuyor olarak göstermek.
- Alevi ozanlarının İslam Tanrısı’na yönelttiği eleştirileri es geçmek veya gizlemek.
- Alevilerin Enel-Hakk (Ben Tanrı’yım) düşüncesine bağlı olduğunu görmezlikten gelmek.
- Alevilerin Ali’si ile İslam’ın Ali’sini aynı saymak.
- Alevilerin Hakk dediği Tanrı ile İslam’ın Allah dediği Tanrı’nın aynı olduğunu savunmak.
- “Semavi ve Beşeri dinler arasında fark yoktur” deyip, Alevileri Semavi bir dine yani İslam’a sokmak.
- Alevilikle, Kızılbaşlılığı farklı olgular olarak görüp birbirinden ayırmak.
- Alevileri ve Sünnileri Müslümanlığın iki kolu saymak.
- Aleviliği, Hz. Muhammed döneminden veya Hz. Ali döneminden başlatmak.
- Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Alevilere hizmet götürmesini savunmak veya bu kurumda Alevi dedelerin yer almasını istemek.
- Hz. Muhammed’i “Türk” gibi gösterip, Alevileri onun üzerinden önce Hz. Ali’ye ve sonra İslam’a bağlamak.

-Osmanlı devletinin Alevilere yüzyıllarca yaptığı zulmü gizleyerek, Osmanlı padişahlarını övmek veya Osmanlı padişahlarının Alevi inançlara saygı gösterdiğini iddia etmek.

-Alevilerin bir peygamberi ve kutsal bir kitabı olmadığı için, Aleviliği bir dinsel inanç ve ibadet sistemi olarak saymamak.

-Hace Bektaş Veli'yi, *Kur'an* ve Sünnet kaynaklı düşüncenin içine sokmak.

-Hace Bektaş'ı namaz kılan, hacca giden, Ramazan orucu tutan vb. kişi olarak göstermek.

-Hace Bektaş'ı, "On İki İmami" savunan bir önder olarak göstermek veya Hace Bektaş'ı, Şii saymak.

-Aleviliğin "Dört Kapı Öğretisinde" yer alan Şeriat makamını İslam Şeriatı gibi göstermek veya Alevilerin hem Şeriatın kurallarını (namaz, oruç, hacc, zekât) uygulamasını, hem de Tarikat-Marifet-Hakikat kapılarını birlikte uygulamasını istemek.

-Aleviliği, halife ayrılıkları dönemiyle; Bektaşiliği, Hace Bektaş ile başlatmak.

-Aleviliğin oluşum kaynağını ilkçağ felsefesine veya Yeni Eflatunculuğa bağlamak.

-“Sünni tasavvuf” ile Alevi tasavvufunu (sufizmini) aynı saymak.

-Alevilerin tarihini insanlık tarihiyle aynı yaşta saymak veya Alevilerin atalarının M. Ö 8.000’li yıllarda yaşayan Luviler olduğunu söylemek.

- Aleviliğin içinde 10.000 yıldır birikmiş bilimsel bir bilginin olduğunu iddia etmek.

-Alevilikteki “düşkünlük” kurumunu, Hristiyanların “Aforoz” kurumuyla eşitlemek.

-Aleviliği, Yahudilikten önce ortaya çıkmış bir dinsel inanç olarak görmek veya Aleviliğin bütün semavi dinlerden (Yahudilik, Hristiyanlık, İslam, vb.) önce var olduğunu iddia etmek.

-*İncil*’de “Alevi Işık İnancının” var olduğunu savunmak.

-Alevilerin Pir Sultan Abdal’ının aslında 7. yüzyılda yaşamış bir Hristiyan –Paulikien olan Constantine Silvanus olduğunu iddia etmek.

-Aleviliğin özünü Zerdüş dinine bağlamak.

-Her Sünni’nin aslında bir Alevi; her Alevinin aslında bir Sünni olduğunu iddia etmek.

-Alevilik’te doğrudan doğruya (direk) bir demokrasinin olduğunu savunmak.

-Aleviliği bir “devlet yönetim biçimi” olarak görmek.

-Aleviliği sadece bir “yoldur” diye tanımlamak ve Aleviliğin bir dinsel inanç ve ibadet dizgesi olduğunu görmemek.

- Türkiye devrimci hareketini, Aleviliği kullanmakla suçlamak.
- Alevilikte tenasüh (ruh göçü) inancının olduğunu reddetmek veya Aleviliğin “Devriye” inancını inkâr etmek.
- Mevlana’yı Alevilerin bir inanç taşıyıcısı olarak görmek veya Mevlana’yı bir Alevi saymak.
- Bugün İran’daki Şiilik ile Aleviliği eşit görmek.
- İmam Cafer Buyruğu*’nu ve *Şeyh Şaftı Buyruğu*’nu Alevilerin savunmasını istemek veya bu kitapların Alevi felsefesini dile getirdiğini savunmak.
- Çelebilerle, Aleviler arasında bir fark görmemek.
- Hace Bektaş’ı bir Nakşibend Şeyhi gibi göstermek.
- Şah İsmail hareketini, Osmanlı devletine karşı hain bir hareket olarak nitelemek.
- Alevilerin, Osmanlı devletine karşı önemli bir isyanı olan Kalenderi isyanını kötülemek.
- Hatayi mahlasını kullanan Şah İsmail’i eleştirmek, ama Hatayi’yi savunmak veya Şah İsmail ile Hatayi’nin iki ayrı kişilik olduğunu iddia etmek.
- Hace Bektaş’ın ve Alevi dedelerinin soyunu (sicilini) Hz. Ali’ye veya Hz. Muhammed’e bağlamak.

Yukarıda saydığımız yanlış düşüncelerin bir kısmı birbirine bağlıdır. Bir yanlış bakış, diğer yanlış doğurmaktadır. Sonuçta bu yanlışlar, Aleviliğin doğrultusundan sapmalar yaratmaktadır. Alevilikten her sapma Alevi inancının bozulmasını, onun özünden kopmasını sağlar. Zaten Alevilik modern öğretim kurumlarına sahip olmadığı için dışarıdan gelen ideolojik saldırılara açık durumdadır. Ayrıca Alevilik, Sünni İslam’ın örgütlü eğitim kurumlarının ideolojik saldırısı altındadır. Alevi halkı kendi dinsel inancını ve ibadetini özgürce öğrenememiştir; bu nedenle kulaktan dolma yanlış bilgilere sahiptir.

Bir de bunlara ek olarak Alevi araştırmacısı kimi “aydınlar” eliyle yanlış bilgiler pompalanmaktadır.

Aleviliğin saflığını korumak, Alevi dinsel inancının özgürlüğünü isteyen her entelektüel için görevdir.

Bütün dinler tarihseldir. Alevilik de tarihseldir. Ne var ki, o tarihsel gün gelinceye kadar baskı altındaki bir dinsel inancın özgürlüğünü savunmak, gerçeği neyse öyle ifade etmek, bilimsel namus gereğidir.

KAYNAKÇA

- Abdulkaki Gölpınarlı, *Şiilik*, Derin Yayınları, 2011.
- Abdulkaki Gölpınarlı, *Tasavvuf*, Milenyum Yayınları, 2010.
- Abdulkaki Gölpınarlı, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, 1985.
- Ahmet Taşğın, *Türkmen Aleviler*, Ataç Yayınları, 2006.
- Ahmet Yaşar Ocak, *Babailer İsyanı*, Dergâh Yayınları, 1980.
- Ahmet Yaşar Ocak, *Bektaşî Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, Enderun Yayınları, 1983.
- Ahmet Yaşar Ocak, *Zındıklar ve Mülhidler*, Tarih Vakfı Yayınları, 1998.
- Ali Bektaş, *Her Yönüyle Alevilik*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, 2014.
- Ali Ezger Özyürek, *Ayine Tuttum Yüzüme*, Alter Yayın, 2013.
- Ali Özsoy Dede, *Görüşleri ve Şiirleri*, Alev Yayıncılık, 1991.
- Ali Yaman, *Alevilik Kızılbaşlık Tarihi*, Nokta Kitap, 2007.
- Ali Yıldırım, *Değiş ve Direniş*, İtalik Yayınları, 2013.
- Ali Yıldırım, *Osmanlı Engizisyonu*, İtalik Yayınları, 2013.
- Alu Kâşifil Gita, *Caferî Mezhebi ve Esasları*, Milenyum Yayınları, 2004.
- Asım Bezirci, *Pir Sultan*, Evrensel Basım Yayın, 1994.
- Atilla Özkırımlı, *Alevilik-Bektaşilik*, Cem Yayınları, 1990.
- Baki Öz, *Alevilik Nedir?* Der Yayınları, 2008.
- Baki Öz, *Aleviliğin Tarihsel Konumu*, Der Yayınları, 1995.
- Bedri Noyan, *Bektaşilik Alevilik Nedir?* Sanat Kitap, 1987.
- Bekir Özgür, *Alevilik*, El Yayınları, 2010.
- Cahit Öztelli, *Pir Sultan Abdal*, Milliyet Yayınları, 1971.
- Cemal Canbolat, *Osmanlı Belgelerinde Kızılbaşlar*, Can Yayınları, 2008.

- Cemal Şener, *Alevilik Olayı*, Yön Yayınları, 1989.
- Cemal Şener, *Benim Kabem İnsandır*, Ad Yayıncılık, 1996.
- Cemşid Bender, *12 İmam ve Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995.
- Cemşid Bender, *Kürt Uygarlığında Alevilik*, Kaynak Yayınları, 1991.
- Doğan Gündüz, *Hallacı Mansur*, Göl Yayınları, 1991.
- Doğan Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- Erdal Gezik, *Alevi Kürtler*, İletişim Yayınları, 2012.
- Erdoğan Aydın, *Kimlik Mücadelesinde Alevilik*, Kırmızı Yayınları, 2011.
- Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Gizli Tarihi*, Kalkedon Yayınları, 2009.
- Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Kayıp Bin Yılı*, Kalkedon Yayınları, 2009.
- Erdoğan Çınar, *Aleviliğin Kökleri*, Kalkedon Yayınları, 2009.
- Erdoğan Çınar, *Bahçe Bizim, Gül Bizdedir*, Kalkedon Yayınları, 2011.
- Erdoğan Çınar, *Dergâh'ın Sırrı*, Kalkedon Yayınları, 2012.
- Erdoğan Çınar, *Kayıp Bir Alevi Efsanesi*, Kalkedon Yayınları, 2009.
- Esat Korkmaz, *Alevi Felsefesi*, Pencere Yayınları, 2014.
- Esat Korkmaz, *Anadolu Aleviliği*, Berfin Yayınları, 2000.
- Esat Korkmaz, *Bütün Yönleriyle Alevilik*, Demos Yayınları, 2015.
- Esat Korkmaz, *İmam Cafer Buyruğu*, Anahtar Kitap, 2013.
- Esat Korkmaz, *40'lar Cemi*, Anahtar Kitap, 2007.
- Esat Korkmaz, *Şeyh Bedrettin ve Varidat*, Anahtar Kitap, 2010.
- Ethem Ruhi Fırlıklı, *İmam Ali*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2012.
- Faik Bulut, *Allah Devletinde Demokrasi*, Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1993.
- Faik Bulut, *Ali'siz Alevilik*, Berfin Yayınları, 2011.
- Faik Bulut, *İslam Komüncüleri-Karmatiler*, Doruk Yayınları, 1997.
- Faruk Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

- Fatıma Keskin, *Kaygusuz Abdal*, Kastaş Yayınevi, 2006.
- Fuat Bozkurt, *Toplumsal Boyutlarıyla Alevilik*, Kapı Yayınları, 2005.
- Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Yayını, 1991.
- Fuzuli, *Divan*, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- F.W. Hasluck, *Bektaşilik İncelemeleri*, Say Yayınları, 2012.
- Gazi Eke, *Alevilik Felsefesinin Doğuşu*, Parşömen Yayınları, 2009.
- Gülağ Öz, *İslamiyet Türkler ve Alevilik*, Yol Bilim Yayınları, 2011.
- Hacı Bektaş Veli, *Fevâid*, Can Yayınları, 2007.
- Hacı Bektaş Veli, *Vilâyetname*, Ant Yayınları, 1995.
- Hallacı Mansur, *Tavasin*, Yaba Yayınları, 2012.
- Hamza Aksüt, Ünsal Öztürk, *Alevi Tarihi Yazımında Skandal*, Yurt Kitap Yayın, 2016
- Hasan Harmancı, *Aleviliğin Anayasası*, Yurt-Kitap Yayın, 2008.
- Hasan Harmancı, *Alevi Olmak*, Destek Yayınevi, 2013.
- Hasan Kaya, *Alevilik Kızılbaşlık*, Anfora Yayıncılık, 2006.
- Haşim Kutlu, *Kızılbaş Alevilikte Yol Erkan Meydan*, Yurt Yayınları, 2007.
- Hız. Ali, *Nehçül Belâga*, Derin Yayınları.
- Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli, *Besmele Tefsiri*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2011.
- Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli, *Mâkâlat*, Türkiye Diyanet Vakfı, 2009.
- Hüseyin Bal, *Aleviliğin Tasavvufi Boyutu*, Sentez Yayınları, 2014.
- Hüsnü Merdanoğlu, *100 Soruda Alevilik*, Tanyeri Kitap, 2014.
- İbrahim Aslanoğlu, *Kul Himmet Üstadım*, Can Yayınları, 1995.
- İbrahim Aslanoğlu, *Pir Sultan Abdallar*, Erman Yayınevi, 1984.
- İhsan Ünlü, *Alevilik Müslümanlık mı?*, Popüler Yayınevi, 2005.
- İmam Cafer-i Sadık, *Tevhid-i Mufazzal*, Kalender Yayınevi, 2014.
- İ. Metin An, *Alevilikte Tanrı Yok İnsan Var*, Radikal Yayınları, 2004.

- İrene Melikoff, *Destandan Masala*, Demos Yayınları, 2010.
- İrene Melikoff, *Hacı Bektaş Efsanesinden Gerçeğe*, Cumhuriyet Kitap, 1999.
- İrene Melikoff, *Uyur İdik Uyardılar*, Demos Yayınları, 2011.
- İskender Özdemir, *Aleviliğin Yazılmayan Tarihi*, Kripto, 2011.
- İsmail Kaygusuz, *Aleviliğin Doğuşu*, Su Yayınları, 2014.
- İsmail Kaygusuz, *Hünkar Hacı Bektaş*, Alevi Yayınları, 1998.
- İsmail Kaygusuz, *Musahiplik*, Alev Yayınları, 1991.
- İsmail Metin, *Aleviliğin Temel İlkeleri*, Parşömen Yayınları, 2009.
- İsmail Özmen, *Simgeler ve Rıza Kenti, Alevilik Bektaşilik, Cilt 2*, Parşömen Yayınları, 2010.
- İsmet Zeki Eyüpoğlu, *Tasavvuf-Tarikatlar-Mezhepler Tarihi*, Derin Yayınları, 2012.
- İsmet Zeki Eyüboğlu, *Türk Şiirinde Kafa Tutanlar*, Kaynak Yayınları, 1995.
- John Kinsley Birge, *Bektaşilik Tarihi*, Ant Yayınları, 1991.
- Krisztina Kehl-Bodrogi, *Kızılbaş Aleviler*, Ayrıntı Yayınları, 2012.
- Kur'an'ı Kerim*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013.
- Kutluay Erdoğan, *Alevilik Bektaşilik*, İletişim Yayınları, 1995.
- Lütfü Kaleli, *İnanç Boyutlarıyla Alevilik Nedir? Ne Değildir?*, Can Yayınları, 1995.
- Lütfü Kaleli, *Kimliğini Haykıran Alevilik*, Habora Kitapevi, 1990.
- Lütfü Kaleli, *Mevlana-Yunus-Hacı Bektaş*, Alev Yayınları, 1994.
- M. Tevfik Oytan, *Bektaşiliğin İç Yüzü*, Demos Yayınları, 2010.
- Mehmet Bayrak, *Pir Sultan Abdal*, Yorum Yayınları, 1986.
- Mehmet Eröz, *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik*, 1990.
- Mehmet Saffet Sarıkaya, *Cafer Sadık*, Horasan Yayınları, 2008.
- Mehmet Şimşek, *Alevi Ozanlar*, Can Yayınları, 1995.
- Mehmet Yaman, *Alevilik*, Demos Yayınları, 2013.
- Metin Turan, *Kul Himmet*, Günorta Yayınları, 1994.

- Muhammed Ebu Zehra, *Mezhepler Tarihi*, Çelik Yayınevi, 2011.
- Muharrem Uçan & Kemal Kuntaş, *Kızıl Deli*, Kalender Yayınevi, 2015.
- Murat Sertoğlu, *Hünkar Hacı Bektaş Veli*, Sağlam Yayınevi.
- Murtaza Demir, *Kuşatılmış Bir İncanın Tarihi: Alevilik*, Nokta Kitap, 2008.
- Mustafa Cemil Kılıç, *Alevi İbadetlerinin İslam'daki Yeri*, Etik yayınları, 2007.
- Mustafa Cemil Kılıç, *İslamsız Alevilik İddiası ve Kızılbaş Müslümanlık*, Nokta Kitap, 2009.
- Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergâh Yayınları, 1995.
- Mustafa Necati Bursalı, *Hz. Ali*, Çelik Yayınevi, 2011.
- Necdet Saraç, *Alevilerin Siyasal Tarihi*, Cem Yayınevi, 2013.
- Necdet Subaşı, *Alevi Modernleşmesi*, Timaş Yayınları, 2010.
- Nejat Birdoğan, *Anadolunun Gizli Kültürü Alevilik*, Berfin Yayınları, 1995.
- Nihat Çetinkaya, *Kızılbaş Türkler*, Kripto Yayınları, 2012.
- Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt 6, Remzi Kitapevi, 1993.
- Pir Sultan Abdal Kültür Sanat Dergisi, *Alevilikte Ali Kültü*, Kasım 1998.
- Reha Çamuroğlu, *Günümüz Aleviliğinin Sorunları*, Ant Yayınları, 1992.
- Reha Çamuroğlu, *Tarih, Heterodoksi ve Babailer*, Der Yayınları, 1990.
- Rıza Yürükoğlu, *Tarihte ve Günümüzde Alevilik*, Alev Yayınları, 2011.
- Rıza Zelyut, *Hacı Bektaş Veli*, Kripto Yayınları, 2014.
- Rıza Zelyut, *Türk Aleviliği*, Kripto Yayınları, 2015.
- Saffet Sarıkaya, *Anadolu Aleviliğinin Tarihi Arka Planı*, Frida Yayınları, 2012.
- Serpil Köksal, *Ortakçı Toplumdan Bugüne Kızılbaşlık*, Ütopya Yayınevi, 2006.
- Süleyman Diyaroğlu, *Tanrının Gizli Dili*, His Yayınları, 2011.
- Tufan Gündüz, *Son Kızılbaş Şah İsmail*, Yeditepe Yayınları, 2015.
- Ünsal Öztürk, *Alevilerin Büyük Sırrı*, Yurt Kitap yayın, 2006.
- Vecihi Timuroğlu, *Alevilik-Bektaşilik-Şiilik-Kızılbaşlık*, Kalan Yayınları, 2004.

Yaşar Nuri Öztürk, *Tarih Boyunca Bektaşilik*, Yeni Boyut Yayınları, 1990.

Yaşar Nuri Öztürk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Yeni Boyut Yayınları, 2014.

Yusuf Ziya İnan, *Yunus Emre*, Tekin Yayınevi, 1981.

ARKA KAPAK

Aleviliği araştırmak için yazılmış birçok kitabın ortak özelliği, kopyalama yöntemiyle yazılmış olmasındır. Bu nedenle bir yazardaki yanlış, diğer yazara aynı özde aktarılmış olur. Yanlışlar bulaşıcı mikrop gibidir; yazardan yazara yayılır.

Kopyalama farklı kitaplardan parçalar taşıyorsa; bu kez de çelişkiler ortaya çıkar. Bir kopya parçası, diğer kopyayı reddeder. Böylece başı, ortası, sonu birbiriyle uzlaşmayan, çelişkili Alevi kitapları meydana gelmiş olur. Ne yazık ki, piyasada bulunan Alevilik zerine yazılmış kitapların çoğunluğu böyledir. Okuyucu bu kitapları okurken neye inanacağını bilemez; bir fikir, diğer fikrin inkârıdır çünkü!

Alevilikten sapma olarak gördüğüm düşünceleri, bu çelişkili kitapları inceleyerek ortaya sermek istedim. Aleviliğin gerçekte ne olduğunu bütün boyutlarıyla ortaya koymak bu kitabın öz amacıdır.